

LE MANUAL DL SÜDTIROL

CUN LE STATUT
D'AUTONOMIA

**Le manual
dl Südtirol
cun le Statut
d'autonomia**

Impressum

Dé fora dala Junta provinciala de Balsan

Ajentöra por la stampa y la comunicaziun
Palaz provincial 1, Plaza Silvius Magnago 1
39100 Balsan
Telefon: 0471 412210

E-mail: lpal@provinz.bz.it

Plata web: www.provinz.bz.it/news

Redaziun: Thomas Ohnewein, Elisabeth Parteli, Carmen Kollmann

Traduziun: Ofize Chestiuns linguistics

Realisaziun

Exlibris Genossenschaft

E-mail: info@exlibris.bz.it

Plata web: www.exlibris.bz.it

Redaziun: Lenz Koppelstätter, Matthias Mayr, Valeria Dejaco, Daniela Kahler

Direziun artistica: Philipp Aukenthaler / www.hypemylimbus.com

Situaziun: 01.08.2024

Le manual dl Südtirol é da ciafé debann pro l'Ajentöra por la stampa y la comunicaziun y te internet sot <https://news.provinz.bz.it>.

Por che al sides plü saurí da lí, n'él nia dagnora gnü adoré la forma feminina y maschila.

Indesc

Introduziun	7
La provinzia de Balsan	8
Zifres y fac	8
Storia y popolaziun	9
Geografia	10
Autonomia	11
Blasun y bandira	13
Le blasun dla Provinzia de Balsan	14
La bandira dla Provinzia de Balsan	15
La storia dl Südtirol	17
14.000 agn de storia	18
Le Südtirol do le 1918	30
Le Tratat de Paris	61
Le Tratat	62
Tesc y interpretaziuns dl Tratat de Paris	63
Le Tratat de Paris por franzesc	64
Le Tratat de Paris por inglesc	66
Costituziun dla Republica Taliana	69
Prinzips fundamentai	70
Dêrc y dovêis di zitadins	72
Raporc zivii	72
Raporc etich-soziai	75
Raporc economics	77
Raporc politics	79
Ordinamênt dla Republica	81
Le Parlamênt	81
Le Presidênt dla Republica	87
Le Govern	89
La Magistratöra	91
Les Regions, les Provinzies, i Comuns	95
Garanzies costituzionales	103
Desposiziuns transitoires y finales	105

Indesc

Le Statut d'autonomia	115
Decret dl Presidënt dla Republica	116
Costituziun dla Regiun "Trentin-Südtirol"	
y dles Provinzies de Trënt y de Balsan	117
Organs dla Regiun y dles Provinzies	128
Aprovaziun, promulgaziun y publicaziun dles leges	
y di regolamënc regionai y provinziail	138
Ënc locai	140
Demane y patrimone dla Regiun y dles Provinzies	141
Finanzas dla Regiun y dles Provinzies	141
Raporc danter Stat, Regiun y Provinzia	150
Organigrams dl personal di ofizi statai	
tla Provinzia de Balsan	151
Organs dla iurisdiziun	152
Control dla Curt costituzionala	154
Adoranza dl lingaz todësch y dl lingaz ladin	155
Desposiziuns finales y transitories	156
 La Provinzia autonoma de Balsan	169
Le Consëi provincial	170
La lita dl Consëi provincial	170
Lites dl Consëi provincial di 22 d'otober dl 2023	171
Fraziuns	173
Consëi provincial	174
Spartiziun aladô di grups linguistics	
tl Consëi provincial	181
La funziun legislativa	182
Les comisciuns legislatives	183
Les comisciuns legislatives dl Consëi provincial	183
de Balsan	
Funziuns de control y de misciun politica	185
L'Ofize de presidënza dl Consëi provincial	185
Fraziuns	186
Le Collegium di capigrup	186
Le Presidënt y la Junta provinciala	187
La Junta provinciala de Balsan	187
Les competënzes di assessurs provinziail/	
dles assessuries provinciales	188
L'Aministraziun provinciala	190

Indesc

Les competënzes dla Provinzia	191
Normes d'atuaziun	195
 La Regiun	197
La Regiun	198
Le Consëi regional	199
La Junta regionala	202
I componënc dla Junta regionala	202
 Le Stat	205
Le Stat	206
Lites parlamentares di 25 de setëmber dl 2022	208
Deputac 2022-2027	208
Senaturs 2022-2027	209
 Le Südtirol y l'Europa	211
Lites europeiches di 8/9 de jügn dl 2024	212
Comité dles Regiuns	213
Le GECT EuroRegiun Tirol-Südtirol-Trentin	213
 Comuns y comunités comprensorials	215
Comuns	216
Le Consëi de comun y la Junta de comun	217
L'ombolt	218
Le Consorzi di Comuns	218
I 116 Comuns dl Südtirol	219
Comunités comprensorials	249
Le set comunités comprensorials	250
 L'Aziënda Sanitara dl Südtirol	253
L'Aziënda Sanitara dl Südtirol	254
I organs dl'Aziënda Sanitara dl Südtirol	255
I vint raiuns sozio-sanitars	257
 I ënc dla Provinzia de Balsan	259
 Fontanes iconografiches	266

Introduziun

La provincia de Balsan

La **Provincia autonoma de Balsan – Südtirol** é la provincia plü a nord dla Talia y ara forma deboriada cun la Provincia autonoma de Trënt, la Regiun autonoma Trentin-Südtirol. Da canche al é jü en forza le “Pachet”, o plü avisa la racoiüda dles mosöres dl Statut d’autonomia nü (1972), á le Südtirol na forma ampla de autogovern y vëgn porchël definí “Provincia autonoma”.

Zifres y fac

Popolaziun: 534.147 (situaziun ai 31.12.2022)

Posiziun: amesa les Alpes

Capolüch: Balsan (262 m s.l.m.)

Altëza mesana: 1.744 metri

Suraspersa: 7.400 km²

Suraspersa insediativa: 6% (2,85 % bele insediada)

Sot a sconanza: 40%

Confins: Tirol (A), Salzburg (A), Grijuns (CH), Sondrio (Lombardia), Trentin, Belun (Venet)

Bilanz anual: apresciapüch 6,84 miliarg de euro (2023)

PIL a ce (2022): 47.272 euro

Pernotamënc (2023): 22,4 miliuns

Clima: da mediteran a alpin

Dis de sorëdl/ann: 300

Storia y popolaziun

Le teritore dl Südtirol da sëgn é gnü abité da popolaziuns desvalies cina dala preistoria, al á fat pert dles provincies romanes Raetia, Noricum y Venetia et Histria, dedò él sté l’invajiun de popolaziuns germaniches y al é gnü sotmetü a dominaziuns desfarëntes. Tl XIII secul á i grofs dl Tirol slarié fora süa dominanza sura la “tera danter les munts” (Land im Gebirge), che á da dailó inant ciafé so inom. Tl XIV secul é le Tirol diventé pert dl Imper asburgich pro chël che al é resté cina ala fin dla Pröma vera mondiala, canche la pert meridionala (tl 1919) ti é gnüda assegnada ala Talia.

Aladò dla cumpëda dl 2011 é la popolaziun dl Südtirol metüda adöm por le 69,41 porcënt dal grup linguistich todësch, por le 26,06 porcënt dal grup linguistich talian y por le 4,53 porcënt da chël ladin. Dl 2021 èl 10,6 porcënt de foresc.

Le Südtirol é cun so produt intern brutto a ce de 47.272 euro (2022) öna dles regiuns plü riches dla Talia y dl’Europa. Nü diejims dles entrades dles cutes dl Südtirol resta tla provincia, un n diejim röia tles casses de Roma. Le Südtirol é porchël n contribuënt netto. Le teritore è n iade suradöt agricul, aldedaincö se basëia l’economia dl Südtirol dantadöt sön le comerz y le turism.

Geografia

Les valades prinzipales dl Südtirol é la Val dl Adesc, la Val dl Isarch y la Val de Puster; tres chëstes passel l'Adesc, l'Isarch y la Riënza.

Dui terzi dl Südtirol é sura i 1.500 metri sura le nivel dl mer, ma le 14 porcënt é sot ai 1.000 metri. De gran perts dla provinzia é munts, danter chëstes é l'ince la Munt de Suc che fej fora 57 chilometri cuadrac.

Les munts dl Südtirol tol ite 13 grups de munts dles Alpes orientales, danter chëstes perts dles Alpes dl Ötztal, dl Stubai y dl Zillertal, dl grup dl Venediger, dl grup dl Ortler y dles Dolomites y les Alpes dl Sarntal che é por intier tl Südtirol. Dl 2009 é na pert dles Dolomites gnüda detlarada dal'UNESCO patrimoine dl'umanité.

I lec plü importanc dl Südtirol é le Lech de Kaltern, i Lec de Montiggl, le Lech de Ciareja y de Braies; lapró röiel ciamó zacotan de de mëndri lec da munt sciöche i "Spronser Seen". Le majer spidl de eghes chites destiné ala produziun de forza eletrica é le lech artifizial dl Reschen (5,23 km³).

Autonomia

Tröpes porsones dl Südtirol n'ê nia contëntes cun le Pröm Statut d'autonomia dl 1948 deache cun chësc gnôl invié ia n'autonomia regionala y le grup de lingaz todësch ê na mendranza tla Regiun. Al fajô fora n terzo de dôta la popolaziun. L'atuaziun dles normes dl Statut jô inant bel plan cina che dl 1972, do da tröc agn de tratatives, jôl en forza le Secundo Statut d'autonomia. Da dailó inant y cina l'ann 1992 ti é la maiú pert dles funziuns legislatives gnüdes dades ales dôes Provinzies autonomes che â da chël momënt inant n'autonomia speziala - a desfarënzia dles atres chinesc regiuns talianes a statut normal y dles cater regiuns autonomes.

Competënzes dl Stat é les forzes de polizia, la iustizia, la defenüda y l'imigraziun. Les competënzes primares olache le Südtirol pó dé fora sües leges reverda danterater la cultura, la formaziun profesionala, le sozial, les strades y le trasport publich, les scolines, le turism, l'artejanat y l'industria, la contrada y le frabiché abitatif. Danter les competënzes secundares, olache le Südtirol mëss respeté les leges cheder dl Stat, mo pó regulamenté i detais, é la scora, la sanité y le sport.

Ince sce al é vëi che aldedaincö passel tres indô competënzes nöies dal Stat ala Provinzia, mëss les competënzes provinciales ince tres indô gní defenüdes cuntra le Govern zentral de Roma, sciöche al é te n sistem federal.

Blasun
y bandera

Le blasun dla Provinzia de Balsan

Aladô dl articol 3 dl Secundo Statut d'autonomia (DPR 670/1972) á la Provinzia de Balsan n so blasun. Le simbol provincial chirí fora al'unanimité dala Junta provinciala ai 30 de messé dl 1982 é gnü aprové cun decret dl Presidënt dla Republica ai 21 de merz dl 1983. La descriziun araldica é chësta: "Vedl variöl cöce dl Tirol sön n funz d'arjënt, cun les grifes y le bech d'or, la lënga cöcena y les spanges dles ares d'or". Al é le variöl cöce dl Tirol dl ann 1370, sciöche al vëgn rapresenté sön l'alté dla capela dl Ciastel Tirol.

Spligaziun storica

Le blasun dl Tirol é chël di grofs de Tirol. Chësta dinastia é rovada te chësc teritore incër le 1150 y á tut so inom dala localitè de Tirol sura Maran, olache ara á fat sö so ciastel de residënza. I grofs de Tirol á slarié fora tres deplü so domëne, mo la linia maschila se á destodé bele dl 1253 cun la mort de Albert III. So suzessur é sté so jënder Minert III, grof de Görz (ti corespogn a Minert I, grof de Tirol-Görz). Le variöl cöce é sön le blasun di grofs de Tirol apresciapüch dal 1190 incá, sciöche al resultëia dal sigil de Albert III (1190-1253). Le corú dl variöl vëgn bele dant tl poem "Cliperius Teutonicorum" (1242-1249) dl canonich de Turic, Konrad von Mure:

"Fert aquilam Tyrolis clipeus prestante rubore
Que nigri pedis alias albente colore."

(Sön le scü blanch dl Tirol é l variöl dal corú cöce scraiënt y dales grifes fosces). Le vedl blasun dl Tirol "variöl cöce sön n funz d'arjënt (blanch)" scomëncia da gní rapresenté da corusc dal XIII secul insö. La testimonianza plü vedla é l'afrësch che é da odëi tla capela dl Ciastel Tirol, realisé danter le 1271 y le 1286.

Cun le matrimone dla fia de Albert III, Adelheid, cun Minert IV, grof de Görz, passa le blasun dla pröma dinastia tles mans di grofs de Tirol-Görz y al n'é da chël momënt inant nia ma plü n blasun de

familia mo ince sëgn de n teritore: dl Tirol. Canche la contea dl Tirol é passada tles mans di Habsburg (1363) é le variöl diventé le tier araldich dl teritore danter l'Adesc, l'Isarch y l'Inn. Le blasun é na pert dl gran sigil di imparadus dl Sacher Imper Roman y dl'Austria. Da dailó inant é le blasun resté feter anfat, ater co n valgönes mudaziuns grafiches liades al svilup stilistich di tèmps. Dal XIV secul inant é gnü sö l'usanza da depënje cun corú d'or les grifes y le bech dl variöl.

La bandira dla Provinzia de Balsan

Aladô dl Statut d'autonomia nü á la Provinzia de Balsan-Südtirol le dërt da n'avëi nia ma n so blasun mo ince na süa bandira. La bandira é gnüda aprovada dales autoritès competëntes da Roma tl altonn dl 1996, 13 agn do l'aprovaziun dl blasun. Sön domanda dla Junta provinciala (deliberaziun al'unanimité di 7 d'otober dl 1996) é la bandira gnüda aprovada cun decret dl Presidënt dla Republica di 22 de novëmber dl 1996.

Amesa la bandira é l blasun dla Provinzia cun la scritta d'or: "Autonome Provinz Bozen Südtirol" (sön la pert blancia), "Provincia Autonoma di Bolzano Alto Adige" (sön la pert cöcena) y "Provincia Autónoma de Bulsan Südtirol" (en pert sön la pert blancia y en pert sön chëra cöcena). Les perts de metal é indorades, incër la stangia é lié vëtes de lüch dai medemi corusc dla bandira y sön la piza dla lanza é l rafiguraziun filigranada dl blasun dla Provinzia. I corusc blanch y cöce dla vedla bandira dl Tirol y dla bandira dl Südtirol vëgn dai corusc dl vedl blasun dl Tirol.

La storia dl Südtirol

14.000 agn de storia

12000 dan G.Cr.

I dlacias dl tëmp frëit de Würm, che â curî les Alpes cun corazes de dlacia grosses por 100.000 agn alalungia, se tira derevers y la flora y la fauna pó indô se svilupé. Tl teritore che dal tëmp altmedieval inant gnará nominé Tirol vëgnel tosc a lôm i pröms fostüs de vita umana. N valgügn reperc ciafá sôn Munt de Suc vá derevers al'Eté jona dla pera (Neolith) cina le 12ejim milen dan l'era cristiana.

8000 dan G.Cr.

Tles valades dlungia Salurn, Balsan y Porsenú él gnü ciafé sot al crëp sporjënt massaries de pera desvalies che lascia ponsé a posc olache i iagri dl Mesolith se lasciâ jô. Chisc reperc archeologics adorá dales popolaziuns de nosc raiun da munt vá zoruch al tëmp incër 8000 agn dan Crist.

5000 dan G.Cr.

A incër l'ann 5000 dan G.Cr. vál zoruch i pröms fostüs de insediament stabii de popolaziuns che viô dl'agricoltöra y dl zidlamënt de bestiam te nosta provinzia.

Ca. 3300 dan G.Cr.

La descurida dla mumia "Ötzi" sôn le dlaciá dl Similaun, sôn le Hauslabjoch dlungia le confin talian-austriach, tl tert isté dl 1991, desmostra che la persona jô bele 5.300 agn dan G.Cr. sura i jus plü alc.

1800-1300 dan G.Cr.

Dl pröm Tëmp dl brom y de chël mesan dal 1800 al 1300 dan G.Cr. vëgnel documenté de plü insediament tles valades prinzipales y secundares. Les porsones de chël tëmp â plü ion posiziuns a terassa soredlades por sü insediament, te tëmps de vera tirâi dant dantadöt posc ris da arjunje y defenüs de natöra infora, sciöche por ejëmpl les pizes dles munts.

Ala fin dl Tëmp dl brom vëgnel sö la cultura de Laugen-Melaun, pian bonamënter ia dal Trentin vijin. Chësta cultura autonoma se sleria fora tl raiun alpin meridional, tl Südtirol dantadöt tl raiun danter Balsan y Maran.

V y IV secul dan G.Cr.

La penetraziun celtica dl V y IV secul dan G.Cr., o plü avisa l'invajiun

galica tla Talia zentrala, ne lascia feter degügn fostüs tl Südtirol, mo sciöche al pé á la popolaziun locala surantut dai Celc sorts de ermes nöies y ince formes de ornamënt nöies. Dales formes de ceramica y dai ornamënt de brom araton che la cultura de Laugen-Melaun s'ais slarié fora cuntra nord lascian gní sö tl Tëmp roman la cultura retica dl secundo Tëmp dl fer.

15 dan G.Cr.

Do la campagna militara dl general roman Drusus 15 agn dan la nasciüda de Gejú Crist röia la pert a nord de nosc teritore pro l'Imper roman. N valgügn reperc desmostra che al ê bele sté denant contac cun i Romans.

IV y V secul do G.Cr.

Tl IV y V secul do G.Cr. él da araté che la romanisaziun dla provinzia romana Raetia é en gran pert stlütä jô, ince sce al é ciamó gnü ciafé fostüs importanc de tradiziuns autoctones plü vedles. Tratan l'ocupaziun di Romans él gnü fat sö les prömes strades tles valades prinzipales. Dal punt d'odüda aministratif é le Südtirol d'aldedaincö partí sö te trëi provinzies: Raetia, Noricum y Venetia et Histria.

568 do G.Cr.

Do la tomada dl Imper roman d'ozidënt s'á i Ostrogoc ince insedié te nosc teritore. Tla pröma pert dl VI secul röiel adalerch i Francs che vëgn dal 568 inant chiló y dailó sburtá indô zoruch dai Longobarg che se sleria fora dala planöra padana cuntra nord. Dl 590 él indô na invajiun di Francs, incër le 600 vëgnel documenté conflic di Baiuvars cun i Longobarg. I Baiuvars tol ite inultima le raiun cina sura Balsan y i Longobarg la pert a süd y la spona a man dërta dl Adesc cina a Lana.

Danter le 590 y le 610 él sté conflic tla pert orientala dla provinzia danter i Baiuvars y i Slavs. N secul y mez plü tert (dl 769) fondëia l'ultimo düca bavaresc Tassilo III le convënt de Sanciana dlungia le spartimënt dl'ega de Toblach por vangelisé les popolaziuns slaves.

778

Do che Carl le Gran â sotmetü dl 774 le Règn di Longobarg mëtel dl 778 ince fin ales tendënzes de separaziun di Baiuvars. Insciö röia döt le raiun, che ciafará plü tert l'inom de Tirol, sot a süa sovranité. La pert a süd de Balsan y Maran y la diojeja de Trënt fej pert dl Règn italich, la pert a nord cun le ducat originar baiuvar alda pro le Règn di Francs. Aladô dl'organisaziun imperiaa y aministrativa dl Imper carolingich vëgn ince nosc teritore partí ite te distrec (Gau)

y contees, sciöche al vëgn ciamó testimonié aldedaincö dal inom todësch dla Val Venosta (Vinschgau).

1004, 1027

Canche ti agn 1004 y 1027 ti dá i sovrans dl Imper germanich le teritore de Trënt, la contea de Balsan sciöche ince la Val Venosta sciöche feud al vësko de Trënt y al vësko de Porsenú les valades dl Isarch y dl Inn pël impröma che dui prinzipac clericali se partësces sò te na manira che döra le podëi tl teritore dl Südtirol d'aldedaincö. I interesc individuai dles families nobles locales porta indere a n postamënt dl podëi.

XII secul

Deache l'eserzize personal de n podëi temporal é incompatibl cun l'ofize spiritual de n vësko, ti surandá i vëschì le podëi comital y i dërc de "vicariat", chël ó dí le protetorat sòn i bëgns ecclesiastics, a potënc dla nobilté laica.

Tl teritore dl Südtirol d'aldedaincö se tratera di grofs de Morit-Greifenstein che ciafa amesa le 12ejim secul dal vësko de Trënt la contea de Balsan sciöche feud y implü ciamó le vicariat dl vescovat de Porsenú. Tl medemo tēmp eserzitēia i grofs de Eppan so podëi sura la contea de Eppan che se sleria fora dala spona a man dërta dl Adesc, da Lana cina al delta dl Noce (tl nord dl Trentin). Tla Val Venosta él i grofs de Tirol che eserzitēia da mez le 12ejim secul incá la funziun de aministradus dla contea dl vësko de Trënt.

1165

Tosc do l'estinziun di grofs de Morit-Greifenstein (1165) ciafa i grofs de Tirol la contea de Balsan y dl 1200 ti vëgnel afidé la potesté dal vescovat de Trënt.

Tratan le 13ejim secul s'insediēii ince tl vescovat de Porsenú olache ai tol le post di grofs potënc de Andechs che à dal 1170 incá la contea y la potesté de proteziun sòn i bëgns ecclesiastics. Dl 1180 devënta i grofs de Andechs düches, mo dl 1209 vëgni reconesciüs de colpa dala curt plü alta dl Imper da avēi tut pert al'assassinada dl re Philipp y insciö perdi sü podëis y feug tl vescovat de Porsenú. Insciö él Albert III de Tirol che n'aprofitēia y mēt pe iló; al surantol le vicariat sura döta la Val dl Isarch che al mantēgn ince do che i grofs de Andechs s'á reabilité.

Canche al mör dl 1248 l'ultimo di grofs de Andechs zënza arpadus pretēnn Albert III de Tirol cun suzes sü dërc tla valada dl Inn y de Puster. Dl 1253 mör le grof Ulrich de Eppan-Ulten y püch dedò sü jormans de Hocheppan. Deache Albert III é ince en chësc iade bun

da fá avarēi sü dërc ti vëgnel conzedü la contea de Eppan tla Val dl Adesc sciöche feud dal vësko Egno de Trënt.

Le grof Albert de Tirol á insciö te sües mans les contees de Trënt y Porsenú y le vicariat de intrami i vescovac y a chësta moda pól comané sön döt chësc teritore ampl. Por chësta rajun vëgn i agn danter le 1248 y le 1253 indicá sciöche le tēmp dla nasciüda dl Tirol. Da chësc momēt él da ciafé ti documēnc la denominaziun "dominaziun di grofs de Tirol" o "Contea dl Tirol" impede la vedla denominaziun nia política "Land im Gebirge", che dê dant en general la posiziun dl teritore amesa les munts.

1253

Le grof Albert III de Tirol mör dl 1253 zënza descendēnc maschii. Dl 1254 se spartësc sü jëndri Gebhard de Hirschberg y Minert III de Görz süa arpejun. Gebhard ciafa la valada dl Inn y l'Alta Val dl Isarch cina tl raiun dl paisc de Franzensfeste d'aldedaincö, Minert la Val dl Adesc, dl Isarch y de Puster.

Tres la spartiziun pël che la gran opera de Albert III de Tirol vëgnes metüda en discussiun. Mo so neo Minert II de Tirol é n politich orentí, n strategh acort y n calcoladú frëit. Al dess completé süa opera.

Do la mort bonoria de so pere Minert III de Görz á te n pröm tēmp i fredesc Minert II y Albert III de Tirol regné deboriada, cina che dl 1271 se despartësci süa arpejun: Albert ciafa le teritore d'origina de Görz cun la Val de Puster dala tlüsa de Mühlbach inant y Minert i raiuns a vest dla contea. (imaja pl. 55).

1271-1295

Minert ciafa da so berba Gebhard von Hirschberg i teritori tla Val dl Inn. Spo próel da renforzé süa posiziun tl Tirol sfrutan le tēmp dl interregnum (tēmp zënza imparadú). Al ti tol podëi ai vëschì, de chi che al á surantut la proteziun, ti tolon ciastel do ciastel y iurisdiziun do iurisdiziun, cina che al á la sovanité sura döt le teritore danter l'Inn, l'Adesc y l'Israch. I aristocrac dl post che se para sforzel da ti lascé a d'él sü possedimēnc. A so sorvisc tolel sò porsones ables y sotmetüdes dles classes soziales plü basses. Al é bun da cherié n'aministraziun ejemplara por chi tēmps tl'Europa y sostēgn cun privilegs de proteziun le trafich comerial bele florēt danter la Talia y la Germania. N dërt teritorial general regolēia la vita da vigni de tla contea y defēnn sü sotmetüs da atacs da defora. Le Tirol vëgn rich y respeté.

Cun Minert II se stlúj jö l'espanjiun teritoriala dl Tirol. Sü mituns arjunj dl 1307 n'acordanza cun i vëschì de Porsenú y de Trënt. Ai dui vëschì ti restel

n teritore dër restrënt, de chël che ai comana sciöche princ independënc, mo cinamai chisc teritori é liá tres contrat ai vijins potënc y é sotmetüs ala sovranitë de defenüda y de cuta da pert di princ dl Tirol.

XIV secul

Danter le 1300 y le 1500 vëgnel taché pormez ala contea tiroleja n valgügn de pici raiuns: dl 1315 por ejëmpl cumpra Heinrich, le fi plü jon de Minert II, la iurisdiziun de Türesc te Puster, dl 1373 röiel lapró la signoria de Primolano y dl 1412 les iurisdiziuns de Ivano y Telvana tla Valsugana.

1335

Canche al mör dl 1335 l'ultimo descendënt de Minert II él le bavaresc dla ciasa Wittelsbach, l'imparadú Ludwig IV, che se fej fora cun i düches dl'Austria da partí le Tirol. La pert a nord dess ti j'ai Bavaresc, chëra a süd ai Habsburg. Mo chësta spartiziun ne vá nia a bun fin. L'unité dl Tirol vëgn salvada dal'oposiziun sterscia di rapresentanc regionai che se bat por süa sovra legitima Margarete (Maultasch), na nea de Minert II.

A öna cun i rapresentanc dla regiun para demez Margarete so pröm om Johann Heinrich dla Boemia y marida le möt dl imparadú Ludwig de Brandenburg. Ludwig ti conzed dl 1342 ai rapresentanc regionai (ai "Landesstände") n documënt de liberté che ê por chi tēmps sensazional por les gran conzesciuns.

Chësta vedla Cherta dles libertés dl Tirol – aprovada ince dal imparadú – reverda cités, paisc y marciá, döta la jënt nobla y nia nobla, rica o püra dla contea dl Tirol y vëiga danfora n dërt de partezipaziun dla popolaziun ala gestiun dles cutes, ala legislazion y al govern. (imaja pl. 55)

1361

Dl 1361 mörel Ludwig, l'om de Margarete, y püch dedô ince so fi Minert III. I Wittelsbach y i Habsburg pretënn atira le Tirol. Rudolf IV de Habsburg, düca dl'Austria, é bun da se la fá avarëi.

De jená dl 1363 ti surandá Margarete le comane, a öna cun i rapresentanc regionai. I Bavaresc n'é nia a öna y atachëia le Tirol, mo Rudolf se para cun le sostëgn dles trupes locales.

L'uniun dl Tirol cun i Habsburg, öna dles dinasties plü potëntes dla Germania meridionala, deura prospetives daldöt nöies. Por l'Austria ól dí avëi n coliamënt cun i vedli possedimënc asburgics tla Germania dl süd-vest y le control di jus alpins danter la Talia y la Germania y dl comerz

danter i dui Paisc. Por le Tirol rapresentëiel na valorisaziun nia da püch, deache al vëgn favorisé süa independënza tan da le fá tosc diventé n stat independënt dla Ciasa Habsburg a chël che al ti vëgn dé ince i raiuns a "pe dles munts", chël ó dí i raiuns tla Germania dl süd-vest. Dal'atra pert indere porta l'anesciun di possedimënc asburgics dlungia le Lech de Costanza a n'inimizia cun la Svizera che aspirá ala liberté. Les veres fates cun la Svizera porta a pordüdes teritoriales y a döes batalies pordüdes: Sempach dl 1386 y la batalia dla Calva dlungia Glurns dl 1499.

XV secul

Le XV secul ti porta al Tirol n gran svilup sozial y economic. Le trafich comercial florësc, l'estraziun de minerali da fer che n'â albü cina te chël momënt feter degöna importanza crësc foradenia dër dassënn, la sorvidú dla gleba sparësc feter daldöt a bëgn de paurs tirolesc lëdi. Por sostigní i paurs emanëia le sovrán dl Tirol dl 1404 na lege che miorëia le dërt de locaziun y sotmët dötes les stritaries danter proprietars de grunc y afitadins ala iurisdiziun dl tribunal sovrán.

1415

Tl scomenciamënt de so govern tēgn le düca Friedrich IV dal cuntrapapa Giuvani XXIII (1415), al röia te n conflit cun Sigismund, l'imparadú dl Sacher Imper Roman, y vëgn straufé cun la bandida. I nobli dla regiun s'un aprofitëia dla deblëza dl düca y se rebelëia.

Na pröma revolta dla nobilté locala sot a Heinrich de Rottenburg é Friedrich bun da tigní jö bele dl 1411. Ince ala secunda insureziun ti é le düca Friedrich bun cun l'aiüt di paurs y dla borghejia. I nobli la dá sö definitivamënter ma canche dl 1426 él Ciastel Greifenstein sura Terlan, la fortëza prinzipala di Starkenberg, che toma y dl 1427 él ciamó d'atres families aristocratiches potëntes che mës la dé sö. Tratan chëstes scombatüdes é Oswald von Wolkenstein y so fre Michael dala pert di aversars dl prinz y tol ite na funziun importanta de colegamënt cun l'imparadú Sigismund, che sostëgn almanco moralmenter la nobilté che se lascia sö.

Incër le 1420

Por rajuns tecnich-aministratives y dl trafich vëgnel sposté la capitala dl Tirol y la residënza da Maran a Desproch.

1446

I "Landstände" (rapresentanc regionai), pro chi che al toca dal XV secul incá ince i paurs, é stá bogn da arjunje bele tl secul da denant tröc dërc y ciafa sëgn ciamó plü importanza. Dl 1446 sforzi

le re Friedrich III da renunzié ala ghiravanza de Sigmund, le fi de Friedrich IV. Chësc comportamënt determiné y da coraje renforza ciamó deplü la posiziun di "Stände" ti confrunc dl re.

1453-1464

Le conflit danter le vësc da Porsenú, le Cardinal Nikolaus Cusanus, y le düca Sigmund che nasc dal fat che les monies de Ciastelbadia dlungia San Laurënz te Puster ne ó nia azeté les reformes, vëgn tres deplü na chestiun de sovranité teritoriala. Inultima é l regënt dl Tirol che la davagna.

1477

Dl 1477 sposta l'arzdüca Sigmund la zeca da Maran a Hall tl Tirol che vëgn insciö un di zëntri comercai dl raion alpin plü importanc, ince por mirit dl gran profit che vëgn dal'estraziun y dala venüda dl se.

1490

Dl 1490 surandá l'arzdüca Sigmund che ne â degügn mituns süa contea dl Tirol cun les regiuns a pedemunt a Maximilian, so parënt plü dlungia, che vëgn imparadú di Paisc Todësc sciöche so pere Friedrich III. Sot a süa regëza vëgn le Tirol, y plü avisa so capolüch Desproch, le zënter dla política europeica ince deache l'imparadú sojornâ sovënz tl Tirol.

1500

Maximilian ingrandësc de cotan le Tirol. Dl 1500 ërpel dai grofs de Görz morc fora la valada de Puster dala tlüsa de Mühlbach cina al confin oriental de Lienz, tl nord-ost davagnel lapró dl 1504 les iurisdiziuns importantes de Rattenberg, Kitzbühel y Kufstein, tl süd ciafel, ala fin dla vera cun Aunejia (1509–1516) Ampëz, Rorëi, Ala, Avio y Brentonico.

Le decret dl 1511, le "Landlibell", regolamentëia le recrutamënt tl caje de vera y determinëia sciöche chisc cosé vëgn partis sö. Te chësta lege é danterater la desposiziun che tl caje de vera che reverda le Tirol, mëss le prinz ciagé le consëns di rapresentanc regional (Landesstände) por la defenüda y che les trupes regionales pó ma gni adorades por defëne süa regiun. Chësc documënt rapresentëia la basa por dötes les atres regolamentaziuns suandëntes de defenüda dl teritore.

1525

Do la mort dl imparadú Maximilian (1519) peiorëia la situaziun tl Tirol: al é de plü rajuns por chësc, danter chëstes les pordiches de Martin

Luther y de sü sostignidus cun lapró les malsegurtés religiozes conseguëntes, dejordins y malsegurézes dla iustizia tla Germania. Lapró röiel ciamó trasformaziuns soziales y economiches, de stletes racoiüdes y calamités naturales.

Chësc porta ala malcontentëza y a de pices rebeliuns. Un di rebels é Peter Passler che se lascia sö cuntra les autorités da Porsenú y vëgn inultima pié te Puster. Süa liberaziun ai 9 de ma dl 1525 provochëia n'insureziun. Al vëgn scassiné convënc y ocupé ciastí. Tratatives condüj a na fin dles rebeliuns y l'assemblea regionala da Desproch ampliëia i 64 articui bele metüs jö de ma a Maran y nen fej adinfora 96. Chisc costituësc, te na forma dër moderada, la basa por le pröm ordinamënt regional dl Tirol stampé tl 1526.

Michael Gaismair de Tschöfs dlungia Sterzing vëgn da na familia benestanta. Tres süa ativité tl'aministraziun é bun da arjunje conescënzes importantes y insciö, canche al salta fora le sotissura, vëgnel cherdé a condüje i rebei. Te so ordinamënt regional promöiel la nasciüda de n stat agrar stlüt dl Tirol zënza privilegs por la nobilté y le clerus y zënza cités fortificades. Le documënt vëiga dant ma öna na zona artejanala a Trënt, la proibiziun dl comerz - dantadöt ai marciandënc da defora - y la statalisaziun dles mineores. Al vá tl esil tla Svizera olache al impara da conësc Ulrich Zwingli y spo röiel tres Salzburg tla Republica de Aunejia. Dailó vëgnel comandant ascioöldé plëgn de miric dla Republica de Aunejia y ciafa n bëgn rural dlungia Padua. Chiló laorel fora n plann por na revoluziun tl Tirol mo al vëgn assassiné dl 1532.

Do che la revolta di paurs é gnüda sofiada, vëgn le regolamënt dl 1526 lauré fora y dé fora danü dl 1532. Te chësc vëgnel renforzé l'autorité dl prinz y dles conesciuns dl 1526 n'él feter plü nia da spié.

La vera de religiun che caraterisëia le XVI secul ne á nia na gran faziun sön le Tirol, deache la fede catolica n'é nia gnüda metüda davëi en discusiun. I batisé á indere tröc proselic. Dala fin di agn 1520 porseghitëia le govern da Desproch i batisé cun düc i mesi che al á a desposiziun. I comëmbri de chësta comunité religiosa sará ia vëgn copá y borjá, sce ai ne reneghëia nia. Chësc é ince le destin de Jakob Huter da San Laurënz te Puster che vëgn condané ala pira dl 1536 a Desproch. Huter é un di esponënc batisé plü importanc dl Tirol. Tröc de sü proselic s'un sciampa tla Moravia olache la comunité di batisé resta por dui seculi alalongia sot ala proteziun dl signur dl post. Canche chësta proteziun vëgn a mancë

dl 1622 emigrëia i batisé ciamó restá tla Ruscia dl süd tres la Ciarencia y Siebenbürgen, por se lascé spo jö tl XIX secul tl'America dl nord. Dailó él aldedaincö ciamó comunités de huterisc che baia n vedl dialet tirolese y vir aladö de usanzas y tradiziuns tirolejes.

La despartiziun dl podëi danter Carl V y so fre Ferdinand I (1522) y l'ascensiun dl'Austria a gran potënza tres la conquista dl'Ungharia y dla Boemia (1526) mët le Tirol te na situaziun geopolitica nöia. Sce la contea dl Tirol ê sot a Maximilian I ciamó tl zënter dl Imper, vëgnera sègn spostada tla periferia.

1545-1563

Dal 1545 al 1563 vëgnel tigní le Conzil de Trënt che n'é nia bun da recostituí l'unité de fede mo che laora fora regoles fondamentales por la dlizia catolica che vel cina tl XX secul. Bele dan le scomenciamënt dl Conzil, mo dantadöt dedö vëgnel, a se le dé tl Tirol, por mirit dl prinzi, n renovamënt religiuz y eclesiastich sot che, en relaziun cun la misciun popolar a eserzitada dai gejuic tl scomenciamënt dl XVIII secul, condüj a na te interiorisaziun religiosa che an baia dl Tirol sciöche de na tera "santa".

XVII secul

Tl'Alta Val Venosta sparësc tres deplü le vedl lingaz retoroman cina che al vëgn sostituí dal todësch.

1635

Nia ma l'estraziun dl se, mo ince le sfrutamënt dles mineores perd te n cört tēp dassënn süa importanza a gauja dles descurides riches de or y arjënt tl Monn Nü. Le comerz danter la Talia y la Germania sënt la concorënza di zëntri comerciai nüs sön la costa dl Atlantich, mo al romagn impó ciamó n cer comerz de transit. Les fieres de Balsan ciafa n'importanza particulara tres le privilegh dl 1635 dla grofa dl Tirol Claudia de' Medici che ti conzed ales fieres de Balsan n so "magistrat mercantil", n tribunal spezial talian-todësch por ciafé na soluziun te chestiuns comerciales.

1665

La curt dl prinzi a Desproch vëgn lasciada sö deache la regënza dla contea ti passa diretamënter ala linia imperiala prinzipala, do l'estinziun dla rama tiroleja di Habsburg.

1669

A Desproch vëgnel fondé l'Università regionala dl Tirol.

1703

La vera de sozesciun spagnola interessëia ince le teritore tirolese, mo l'organisaziun de defenjiun dl Tirol se desmostra efiziënta. N atach dl prinzi bavarese, rové tla storia sciöche "Bayerischer Rummel", ("fracac bavarese") vëgn sburlé zoruch dales trupes locales sön le punt Pontlatz dlungia Landeck olache i bavarese mëss sté fora na gran desfata.

1720

La "Sanziun pragmatica" dl 1713 che vëgn recondesciüda dl 1720 dales rapresentanzes dl Tirol, ti tol al Tirol privilegs importantc. I prinzijs che é laite liëia le Tirol cotan deplü ala monarchia y abolësc le prinzipat. Da dailó inant él ma plü n sorvan su por düc i teritori austriacs y al vel le prinzip dl'indivisibilité dla monarchia.

1740-1780

La reforma aministrativa dl stat sot a Maria Teresia (1740-1780) mët sö tl Tirol n "Gubernium" (n govern provincial) che depënn te sües aziuns dales disposiziuns dles autorités zentralas da Viena. A desfarënza di princ da denant ne confermëia Maria Teresia nia plü les vedles libertés y ne azeta nia la condiziun de vasal da pert dles rapresentanzes regionales. Chësc ó dí na desminuziun dles vedles libertés y dles independënzes de chères che le Tirol â podü gode. Impó él l'imparadëssa bona da conquisté les simpaties di tirolese y cun les reformes legales, economiches y culturales desmostrera sensibilité por i bojëgns dla jënt.

1780-1790

Les reformes radicales che Ojöp II (1780-1790) atuëia tl spirit iluministich ciafa tl Tirol püch consëns. Le püch respet dles vedles libertés, l'eliminaziun dles rapresentanzes regionales y dantadöt sües intermisciuns tla vita religiosa da vigni de dl popul, danter chëstes la sospenjiun di convënc, la sarada de dlujies y l'"edit de toleranza" che prevëiga la liberté de religiun, porta tl Tirol a na gran oposiziun.

1790-1792

Do la mort premadüda de Ojöp II y sot al influz dla revoluziun franzeja convöchëia belatira so fre Leopold II (1790-1792) n'assemblea regionala. Chësta indunada metüda adöm dantadöt da forzes conservatives mira a recostituí indö les condiziuns da dan le 1740. Tla finada confermëia Leopold II i vedli dërc y les vedles libertés, al sospënn l'oblianza da fá le soldá che so fre â metü sö, confermëia le vedl sistem de defenüda dl teritore y impormët da consulté les

rapresentanzen regionales te chestiuns legislatives. Al se tēgn indere a d'ēl instēs le dērt da emané leges. Le sistem de defenjiun tradiziunal á tosc l'ocajiun da desmostré súa efiziēnza. Tl 1797, tol y vá les trupes tirolejes, deboriada cun l'ésert austriach sot al general Laudon, i franzesc dal Tirol.

1803

Tl cheder dla secularisaziun vēgn i teritori governá dai vēschi de Trēnt y Porsenú tuc ite definitivamēnter pro la contea dl Tirol y i vēschi per d'ēc i dērc temporai.

1805

Dl 1805 mēss l'Austria renunzié al Tirol tla Pesc de Pressburg che mēt fin ales veres de Napoliun. Canche le Paiern incorporēia dl 1807 tl sistem zentralistich bavaresc le teritore nū zēnza degun respet por sūes tradiziuns liberales y l'inom Tirol vēgn straiché dala geografia politica ferēsc chēsc dassēnn i tiroleesc bele scandalisá dales "reformes iluministiches y anticlericales" y chēsc portará pro danterater al'insureziun dl 1809.

1809

N valgūgn tiroleesc jogn se tira sotfora dal'oblianza da fá le soldá metūda sō dal govern bavaresc y s'un sciampa sō por les munts. Canche l'Austria tol tl 1809 la dezijiun da fá indō na vera cuntra Napoliun, saltel fora na revolta populara tl Tirol che tira ite dōt le teritore. Sot le comane de Andreas Hofer, sciacher dai tiers y ostí de Passeier, é i pauri dl Tirol bogn da arjunje suzesc importanc cuntra les trupes franco-bavarejes, scebēgn che ai é ma gnūs sostignis pūch dales forzes militares regolars dl'Austria. Tles batalies sōn le Bergisel (12 d'aurí, 25 y 29 de ma y 13 d'agost) deliberēia i Scizeri dl Tirol trēi iadi la capitala dales ciaves dl nemich. L'Austria indere mēss azeté n valgōnes desfates importantes y stlūj jō d'otober la pesc de Schönbrunn cun la Francia, tres chēra che al vēgn pūch probabl che le Tirol rōies indō pro l'Austria. Tl Tirol vēgnel sotvaluté le prigo dla situaziun y i tiroleesc ne reconēsc nia che al é n'assurdité da organisé da susc ciamó na resistēnza cuntra l'ésert de Napoliun. Les trupes de Napoliun, metūdes adōm da 50.000 ēi, en pert franzesc y en pert bavaresc, sot al comane de generai franzesc incastrēia le Tirol da nord y da sūd. Ince sce al é gnū conzedū da pert dl vizere dla Talia ai 25 d'otober a Desproch n'amnestia por la partezipaziun ales revoltas da denant vēgnel a se le dé al 1. de novēمبر l'ultima batalia sōn le Bergisel che se rōia cun na desfata di tiroleesc. Mo Andreas Hofer, che n'é nia gnū aconsié bun da sū compagns che

ti stá plū dlungia y che é personalmēnter malsigū, ne ó nia ciamó la dé sō te na manira definitiva. Les ultimes batalies de resistēnza, che á alūsce ince suzes, tēgn pro cina de dezēمبر. Inultima mēss Andreas Hofer s'un sciampé y s'ascogne. Mo indere le post olache al s'ascogn sōn les munts de Passeier vēgn baié fora y ai 20 de forá dl 1810 vēgnel copé a Mantua. (imaja pl. 56)

Insciō se rōia l'insureziun dl Tirol por le momēnt zēnza suzes do da de gran pordūdes cun la stlopetada de so comandant y de n valgūgn de sū compagns de batalia. L'impresciun che le popul tiroleesc ti á dé al'Europa da inlaota, dantadōt ala Germania y al'Inghiltera, á indere conseguēnzes amples. Le Tirol devēnta ejēmpl por la popolaziun dla di Paisc Todēsc che ó se delibré dala dominaziun franzeja. Andreas Hofer, l'ostí de Passeier, na porsona scēmpla y sinziera da prinzijs morai soc, vēgn cun so comportamēnt dan da súa mort le simbol dl'oposiziun cuntra les dominaziuns forestes y l'opresciun. Chēsc spliga ince ciadí che l'assoziaziun de chi ēi, che plū de n secul plū tert organisēia la resistēnza al fascism y al nazionalsozialism tl Südtirol, se dá so inom.

1810

Dl 1810 vēgn le Tirol despartí. La pert a nord cina Maran y Tlūses rōia pro le Paiern, la pert a sūd de chēsc rōia pro le Rēgn dla Talia fondé da Napoliun, la Val de Puster a ost de Sanciana vá ales "Provinzies iliriches" che é diretamēnter sotmetūdes al Imper franzesc. Dl 1813, canche al toma l'Imper de Napoliun, rōia le Tirol indō sot al'Austria.

L'Austria assolutista y conservativa dl tēmp do da Napoliun, ne á nia intenziun da recostituí l'autonomia por le Tirol. Le Tirol vēgn degradé a provinzia. Mo sūes dimenjiuns é gnūdes cotan majeres tres l'anesciun totala di teritori prinz-vēschi de Porsenú y Trēnt. Leconomia tl tēmp dla restauraziun é a tera porvia dla reduziun di trafics comerziai, dles conseguēnzes dla vera y dles stletes racoiūdes. Tla secunda pert dl XIX secul vēgn les condiziuns soziales y economiches ciamó dapeso por le smendrimēnt dl comerz che tēgn pro, la crisa agrara y l'industrialisaziun che ne ó nia cis pié ia. Sot le profil politich se descēdel les contraposiziuns nazionales danter todēsc y talians.

1848-49

Dl 1848-49 se ghira i rapresentanc popolars dl Trentin tl Reichstag austriach y tl'assemblea nazionala de Frankfurt le destach dl teritore de lingaz talian dl Tirol. I nazionalisc talians reclamēia tosc da súa pert la liberaziun de Trēnt y Trieste (iredentism). Les aspiraziuns d'autonomia dl Trentin ne porta, do da tratatives parlamentares

lunges, a degun resultat (1902).

Dl 1848 formulëia Giuseppe Mazzini pretenjiuns de teritori de na Talia che rōia cina ala cresta de confin. Detlaraziuns che la Talia dess rové cina ales Alpes é conesciüdes bele dala fin dl medieue. Do dai orientamënc geopolitics nüs tres Napoliun I é por le pröm iade dl 1800 usc tla Talia che tëgn sön le confin al Prener. Cunta la fin dl XIX secul pretënn i iredentisc talians ince val' de te y baia dla ciadëna zentrala dles Alpes sciöche "confin natural dla Talia". Le portausc de chësc grup é Ettore Tolomei che ti vá do cun assiduité perseveranta a chësta idea. D'atri rapresentanc prinzipai dl iredentism indere é cunta süa idea de anesciun de raiuns todësch.

1915-1918

Dl 1915, canche le Règn dla Talia vá te vera, aladô de ci che al â fat fora tl pat socrèt stlüt jô a Londra cun i aleá y cunta la monarchia regia-imperiala, é le Tirol zënza proteziun militara deache les trupes regolares é bele sön le front rus y sön chël serb. Tl teritore n'él nia plü co 20.000 ëi de unités militares y paramilitares. Sciöche al é bele sozedü ti agn 1703, 1809, 1848, 1859 y 1866 vëgnel formé n corp de defenüda metü adôm da ëi sot ai 21 agn y sura i 43 agn, deache chi di agn danterite é bele düc gnüs cherdá ite. Chësc á l'inciaria da defëne i confins dl Tirol cina che al rōia adalerch les trupes regolares cherdades dai atri fronc. Ince sce i confins dl Tirol é gnüs defenüs cun suzes tratan la vera vá a sbüja i tentatifs d'Àustria, do la tomada dla Monarchia dla Donau, da sconé le Tirol dala divijiun. (imaja pl. 56)

Le Südtirol do le 1918

10.9.1919

Cun le Tratat de pesc de Saint Germain ti vëgn le Tirol a süd dl Prener surandé ala Talia. Le presidënt american Woodrow Wilson, che n'é nia vincolé a chësta impormetüda fora dl Tratat de Londra dl 1915, dá pro la despartiziun dl Tirol, do avëi pisimé dî alalungia. Tl Tratat de pesc ne vëgnel odü danfora por la Talia degöna oblianza de sconanza dla mendranza todëscia y slovena. Scebëgn che le re Vittorio Emanuele III ti garantësc te so discours dl 1. de dezëmber dl 1919 ales provincies nöies "na sconanza acurada dles istituziuns locales y dl'aminstraziun autonoma", ne ti conzed la Talia prefascista degügn dërc speziai ala popolaziun dl Südtirol. Les valades ladines vëgn partides sö tles trëi provincies de Balsan,

Trënt y Belun.

28.10.1922

Ai 28 d'otober dl 1922 é la marcia di fascisc sön Roma. Le de do ti surandá le re Vittorio Emanuele al duce Benito Mussolini, capo dl partí fascist, le govern y insciö ince le podëi tl Stat.

Le fin di fascisc é chël da eliminé la cultura todëscia ti raiuns che ai â ciafé lapró. So program pón partí sö te trëi perts: desnazionalisaziun di sudtirolesc, insediamënc de massa de talians y arlontanamënt dla jënt dl Südtirol da süa tera.

Cun decret dl prefet fascist vëgnel proibí y straufé l'insegnamënt por todësch. Düc i insegnanc che vëgn abiná tratan che ai insëgna todësch rōia te porjun o vëgn mená sön isoles penitenziaries o te posc desman tl süd dla Talia. A düc i insegnanc todësch ti vëgnel tut l'inciaria o ai vëgn trasferis te d'atres provincies. Le medemo ti sozedel a düc i funzionars de lingaz todësch che vëgn lizenziá y al ne vëgn plü tut sö degügn de nüs.

Le canonich Michael Gamper é bun da cherié, cun l'aiüt de personal insegnant da coraje, na rëi de scores todëscas socrètes sura dōta la provincia, la "Katakombenschule". Al clerus ti vëgnel conzedü da insigné religiun tl lingaz dla uma. Mo chësc insegnamënt mëss gní tigní te locai fora de scora.

1923

Dl 1923 vëgnel metü sö toponims talians y al vëgn proibí l'inom Tirol.

1925

Dl 1925 devënta le talian le su lingaz ofizial. Dōtes les federaziuns (uniun di paurs, sindacac) y associazziuns todëscas (lia da munt, sozietés da fá ginanstica y i.i.) vëgn tutes jö y al ti vëgn tut so patrimonie. Dōtes les anzunziaziuns publiches, les tofles stradales, les scrites, i inoms de aziëndes y i.i. mëss ester por talian. Döt ci che é por todësch vëgn bandí dala vita publica.

20.2.1935

Ince sce tl Südtirol vëgnel metü sö disposiziuns y proibiziuns ne é le rejim fascist nia bun da fá adinfora na provincia taliana. Insciö inviëia ia le fascism la secunda fasa. Ai 20 de forá dl 1935 ti dá Mussolini l'inciaria ales gran industries de Milan y tl Piemont da cherié filiales a Balsan. Al alza dantadöt fora le "gran interes politich" lié a chësc intervënt. I terac da frabiché, apresciapüch 300 hectars tla periferia a süd dla cité, vëgn espropriá y ocupá ala fin dl isté dl 1935. 50.000 lëgns da ordöra y milesc y milesc de plantes da üa vëgn desdrüc

püch dan süa racoiüda.

1937

Tl scomenciamënt dl 1937 mët man les filiales di stabilimënc Lancia de Torino, les acciaeries de Milan, la fabrich d'aluminium dla Montecatini y la fabrich Magnesium süa produziun. Por les fá gní concorenziales ti conzed le govern reduziuns sön les spëises de trasport, alisiraziuns y esenziuns fiscales.

Deperpo che al nasc la zona industriala vëgnel trasferí milesc de families talianes a Balsan. Tles fabriches ne pól nia gní tut sö jënt dl Südtirol che baia todësch.

7.5.1938

Les trupes todëscas röia tl'Austria. Le Terzo Reich de Hitler á sègn n confin diret cun la Talia sön le Prener. Hitler n'á mai ascognü süa minunga ostila ti confrunc dl destin dla jënt dl Südtirol. Al ditatur nazist ti interessëiel ma da avëi sciöche alié le colegh talian Benito Mussolini y chiló rapresentëia la chestiu dl Südtirol n disturb nia da püch. En gaujiun de süa vijita de stat a Roma ai 7 de ma dl 1938 detlarëia Hitler fajon na viva: "Al é mia orenté irevocabla che le popul todësch conscidréies dagnora nia da d'aziché chël confin dles Alpes che la natöra instëssa á metü danter nüsc dui Paisc." (imaja pl. 57)

22.6.1939

A Berlin vëgnel stlüt jö l'acordanza todësch-taliana por le trasferimënt dla jënt dl Südtirol tl Reich ("les Opziuns"). Ara pó opté cina ai 31 de dezëmber dl 1939 por la zitadinanza todëscia cun l'oblianza d'espatriaziun o por mantigní la zitadinanza taliana renunzian a vigni dërt de sconanza etnica. Che che ne optëia nia detlarëia da orëi mantigní la zitadinanza taliana.

Canche chësta acordanza vëgn publica ai 29 de jügn level sö tl teritore n'ona d'indignaziun. Che che fej pert dl cërtl dl "Uniu todëscia" (Deutscher Verband, organism nasciü tl 1921 dal'uniu dl partí sozial-cristian cun chël liberal) deslié dai fascisc y dl grup jonil organisé tl "Völkischer Kampfring Südtirols" (VKS) é a öna da refodé chësta proposta. Ai 22 de messé müda le VKS foradenia minunga y mët man da fá propoganda por les Opziuns invian la jënt da se trasferí tla Germania.

Roma ó dantadöt se desgatié dla borghejia y dles porsones inteletuales. La popolaziun rurala, en particular chëra tles valades, dess podëi resté. Le comandant dles SS Heinrich Himmler, inciarié da Hitler cun l'atuaziun dles Opziuns, ó indere fá tabula rasa: düc i abitanc de lingaz todësch dess s'un jál dal Südtirol. Ti pröms mëisc

vëgnel fat na grandiscima presciun da pert dles autorités talianes sön la popolaziun de lingaz todësch por che ara espatriëies. Impormó ti ultimi trëi mëisc scomëncia le VKS, che á bele da agn cherié n'organisaziun capilara te düc i paisc dla regiun, da fá propaganda intensiva por les Opziuns. Decuntra él ma le pice cërtl dl "Deutscher Verband", incër le canonich Michael Gamper, le deputat da denant Paul von Sternbach y le comerciant da Balsan Erich Amonn. Pro chisc röia n pice grup de jogh che stënta da se organisé. Cuntra les Opziuns él ince la majera pert dl clerus.

1.1.1940

Ai 31 de dezëmber dl 1939 tomel le termo da opté. Aladô di resultat ofiziai ál opté por la Germania tla provinzia de Balsan da inlaota (zënza le raiun sot Balsan) 166.488 abitanc y tles provincies de Trënt (cun lapró le raiun sot Balsan), Udin (Val Canale) y Belun (Fodom) 16.572 porsones. Le numer di nia-optanc vëgn dé dant cun 63.017 tla provinzia de Balsan y 19.530 tles atres trëi provincies. Chisc numeri é dessigü gnüs arondá a bëgn dla Talia. Aladô de fontanes privates sigüdes á 211.799 dles 246.036 porsones che â le dërt da opté tla provinzia de Balsan (cun lapró le raiun sot Balsan) opté por la Germania y 34.237 por le mantignimënt dla zitadinanza taliana.

Les Opziuns lascia de gran ferides. La mendranza di nia-optanc, a chi che an ti dijô i "Dableiber", mëss sté fora de gran ostilités y atacs da pert dla maioranza di optanc. De che che á opté por la Germania n'él 75.000 che emigrëia. La tatica d'intardiamënt aplicada da n valgügn dependënc comprensifs di ofizi de trasferimënt todësc, mo dantadöt l'andamënt di avnimënc de vera, impedësc da atué daldöt i planns d'emigraziun fascisc. (imaja pl. 57)

8.9.1943

La Talia firma l'armistize cun les forzes aliades. Trupes todëscas ocupëia sön na tara la maiú pert dl teritore talian cina Napoli. Le tirolese Franz Hofer, gerarch teritorial nazist (Gauleiter), vëgn nominé comissar plü alt de chël che gnô tlamé le "Raiun d'operaziun Alpenvorland" metü adöm dales trëi provincies de Balsan, Trënt y Belun. Le comissar mët sö tl Südtirol cater regimënc de polizia pro chi che al vëgn trat ite ince i nia-optanc. Sce zacaí refüsa l'ordin de cherdada vëgnel manacé cun la pëna de mort. Por les families de chi che refodëia le sorvisc da soldá mët sö Hofer la colpa por döta la familia. Ares vëgn condütes tl ciamp de laur y de transit descredité tla Kaiserau a Balsan. Scemia che ai vëgn manaciá cun de gran strafunghes él 276 sudtirolese che ne vá nia sot ales ermes. Por

avëi refodé le rejim nazist ti vëgnel trat cina ala fin dla vera a 24 sudtirolesc, 166 vëgn deportá te ciamps de conzentramënt y 140 röia te porjun. 8.025 sudtirolesc mör te aziuns militares.

Ma 1945

I pröms comandanc dles forzes armades todëscas tla Talia sotescri n armistize cun les forzes aliades ai 30 d'aurí, zënza che le cuartier general todësch le sais. Insciö ti sparagni ai tirolesc a süd y a nord dl Prener i bombardamënc dl'aviazion militar aliada, deache Hitler bat sön la defenjiun dla "fortëza alpina".

I pröms dis de ma röia i aliá tl Südtirol.

Ai 8 de ma fondëia le comerziant da Balsan Erich Amonn deboriada cun n grup de porsones che la pënza anfat la Südtiroler Volkspartei. Ara se damana le dërt de autodeterminaziun por le Südtirol. Le partí vëgn atira reconesciü dai aliá deache al é nasciü dal movimënt de resistënza antinazist "Andreas Hofer". L'assoziazion é gnüda fondada de novëmber dl 1939 da n valgügn jogn dl Südtirol nia-optanc. L'organisaziun socrëta â invié ia na propaganda intensiva cuntra l'emigraziun y â tut sò, bele da d'aisciöda dl 1943, contac cun i aliá ozidentai por condüje a fin plü snel che ara jô la vera y anetë indò le Tirol dl süd al'Austria do la fin dla vera.

5.9.1946

Al 1. de ma dl 1946 refodëia te na maniera definitiva i ministri di afars cun l'ester dles cater gran potënzes (Stac Unis, Gran Bretagna, Francia y Uniun Sovietica) la domanda dl'Austria da invié ia n referendum popolar tl Südtirol. Ai 24 de jügn refüsi ince la proposta da fá val' pícia mudaziun ai confins. Söl ur dla Conferënza de pesc de Paris y sön presciun dles potënzes ozidentales vára almanco da stlüje jö n tratat de proteziun por le Südtirol surandé indò ala Talia. Le tratat vëgn sotescri dal presidënt dl Consëi di ministri talian Alcide DeGasperi y dal minister di afars cun l'ester austriach Karl Gruber. Aladò dl inom di dui firmatars ti vëgnel generalmënter dit "Acordanza Gruber-Degasperi". Le tratat ti garantësc ala jënt dl Südtirol mosöres speziales por mantigní le carater etnich sciöche ince le svilup economich y cultural. Danter chëstes é les scores tl lingaz dla uma, la parificaziun dl lingaz todësch y chël talian, la parité de dërc pro l'assunziun tl sorvisc publich, la revijiun dles Opziuns dl 1939, le reconescimënt di titui de stüde arjunc foradecá, n barat de marcianzia plü saurí danter le Tirol dl nord y chël dl süd y, sciöche clausola plü importanta, la conzesciun de n'autonomia ala Provinzia de Balsan. L'acordanza bilaterala talian-austriaca por le Südtirol vëgn tuta sò sciöche pert integrënta tl tratat de pesc di aliá cun la

Talia. Cun chësta injunta vëgn le Südtirol n tema internazional.

31.1.1948

Ai 31 de jená dl 1948 aprovëia l'indunada costituzionala taliana le Pröm Statut d'autonomia che vëgn registré ai 26 de forá y vá en forza ai 14 de merz dl 1948 (lege costituzionala n. 5 di 26 de forá dl 1948). Cun chësc vëgn les döes Provinzies de Trënt y de Balsan metüdes adöm tla Regiun Trentin-Südtirol, cun n Consëi regional y na súa Junta regionala. Chësc ragrupamënt vëgn fat zënza la consultaziun di rapresentanc todësc preodüda espressamënter dal Tratat de Paris. L'amministraziun autonoma é porchël tles mans dla maioranza taliana dl Trentin. Ala Provinzia de Balsan ti restel ma na forma d'autonomia limitada. Mo porvia dl'oposiziun dla Democrazia Cristiana (DC) trentina y dla burocrazia zentrala de Roma ne vëgnel gnanca atué chësta. Tla medema maniera ne vëgnel gnanca ademplí la maiú pert dles atres desposiziuns dl Tratat de Paris.

Mo da d'altonn dl 1947 vëgnel regolé, en atuaziun dl'Acordanza de Paris danter la Talia y l'Austria, la chestiun di optanc, n punt dër important por le dagní dla jënt dl Südtirol. Le decret relatif vá en forza ai 2 de forá dl 1948. Sön la basa dl resultat dles tratatives pó duc i optanc che vir tl Südtirol y gran pert de chi che é espatriá indò damané la zitadinanza taliana. Bele dal scomenciamënt di agn 1950 é l'Austria che protestëia plü iadi a Roma porvia dl'atuaziun limitada dl Tratat de Paris.

6.10.1956

Cun le tratat internazionl de ma dl 1955 n'é l'Austria nia plü n teritore ocupé dales forzes aliades, mo n Stat sovrán y autorisé da atué politica estera. Ai 6 d'otober dl 1956 ti trasmët le ministere di afars cun l'ester austriach na nota al Govern talian cun duc i punc ciamó nia adempris y inviéia la Talia da invié ia tratatives. La Talia indere se detlarëia ma a öna da "baié" te na maniera nia vincolënta. Roma refodëia tratatives dijon che l'Acordanza de Paris é bele da araté realisada por ci che reverda l'autonomia y insciö á l'Austria pordü le dërt da s'ocupé ofizialmënter dla chestiun.

17.11.1957

Ai 15 d'otober dl 1957 ciafa l'ombolt da Balsan n telegram dl minister di laurs publics cun chël che al vëgn lascé alsavëi che Roma mët a desposiziun 2,5 miliarg de lires por realisé na pert dla cité nöia cun 5.000 abitaziuns, cun dljies y frabicac por sorvisc soziai y publics. Por la jënt dl Südtirol rapresentëia chësta dezijiun n vare por promöie ciamó deplü l'imigraziun y na majera talianisaziun de

Balsan. Ai 17 de novèmbel dl 1957 vègnel tignì na manifestaziun de massa a Ciastel Sigmundskron olache al protestèia 35.000 sudtirolesc cuntra l'infiltraziun taliana y le nia-ademplimènt dl Tratat de Paris y se ghira n'autonomia ma por le Südtirol scraian "Los von Trient!" (demez da Trènt). (Imaja pl. 58)

Ai 16 de jenà dl 1959 emanèia le Govern les normes d'atuaziun dl articul dl Statut d'autonomia cun chèl che al ti vègn reconsciù ala Provinzia de Balsan la competènza legislativa tl frabiché sozial. Cun chèsc decret vègn les competènzes reconsciüdes ala jënt dl Südtirol dal Statut d'autonomia limitades dassènn y prèsc anulades ti punc essenziài. Sciöche sègn de protesta refodèia la SVP ai **31 de jenà dl 1959** la colaboraziun cun la DC tla Regiun y vá al'oposiziun. I dui comèmbri dl Govern regional vègn cherdá derevers. Dui dis do la rotöra cun Trènt vá la direziun dl partí dla SVP a Viena a referì al Govern austriach.

21.9.1959

Bruno Kreisky, le minister di afars cun l'ester austriach, anunzièia al'indunada generala dles Naziuns Unides che l'Austria á intenziun da damané la trataziun dla chestiun dl Südtirol tla proscima indunada generala dl'ONU, preodüda da d'altonn dl 1960, sce le dialogh danter la Talia y l'Austria ess intratan da ne porté degügn resultac. Y deache al ne vègn arjunt degügn progressc lascia mèt l'Austria la chestiun dl Südtirol al ordin dl de dla XV indunada generala dl'ONU.

31.10.1960

Do da na debata de 14 dis tla comisciun politica straordinaria aprovèia l'indunada generala dles Naziuns Unides al'unanimité na rissoluziun tla chestiun dl Südtirol. La rissoluziun invièia trami i Stac da inviè ia tratatives por stlarì i contrasc de minunga sòn le Tratat de Paris. Sce les tratatives ess da ne porté degügn resultac concrec te n tèmp adegué ti vègnel aconsié ales döes perts contraèntes da se sorví de un di mesi pazífics dla Cherta dl'ONU. Cun chèsc intervènt á l'ONU autorizé formalmènter l'Austria da se dé da fá por le Südtirol. Sciöche stabilí dales Naziuns Unides s'incunta i ministri di afars cun l'ester de tramidui i Stac de jenà, ma y jügn dl 1961 te reuniuns che ne porta sostanzialmènter a degügn resultac. La Talia detlarèia ma súa desponibilité da apliché damí le Statut d'autonomia en forza, mo ara é cuntra vigni mudaziun dles disposizuns dl statut. Sön na tara vá l'Austria de novèmbel dl 1961 indô dal'ONU che renovèia ciamo n iade tl'indunada generala di 18 de novèmbel dl 1961 la rissoluziun dl ann da denant.

La rissoluziun dl'ONU dl 1960

VII Rissoluziun 1497 (XV) di 31 d'otober dl 1960, che vá derevers ala proposta de rissoluziun dles dejeset potènzes A/SPC/L50 di 27 d'otober (Argentina, Bolivia, Brasil, Canada, Ceylon, Cipro, Danimarca, Ecuador, Ghana, India, Irak, Irlanda, Giordania, Messico, Norvegia, Paraguay y Uruguay):

L'Indunada generala,

do avèi ejaminé le punt 68 de so ordin dl de, en conscidraziun che le status dl elemènt de lingaz todèsch dla Provinzia de Balsan é gnü regolé da n'acordanza internazionala danter l'Austria y la Talia sotescria ai 5 de setèmbel dl 1946 a Paris; en conscidraziun che chèst'acordanza stabilèsc na regolamentaziun che dess ti garantí ai abitanc de lingaz todèsch de chèsta provinzia "l'avalinaza di dèrc totala cun i abitanc de lingaz talian tl cheder de mosöres speziales por sconé le carater etnich y le svilup cultural y economich dla pert dla popolaziun todèscia"; savon che al é gnü sò na discusiun danter l'Austria y la Talia por ci che reverda l'atuaziun de chèst'acordanza; cun le dejider da schivé che la situaziun che é gnüda a se le dé dala discusiun manaces les relaziuns d'amizizia danter i dui Paisc:

1. invièia dèr trames les perts da tó indô sò les tratatives por ciaré da ciagé na soluziun ales divergènzes che reverda l'aplicaziun dl Tratat de Paris di 5 de setèmbel dl 1946,
2. ti racomana a trames les perts, sce les tratatives nominades tl coma 1 ess da ne porté nia a resultac che acotentèia te n tèmp adegué, da tó en conscidraziun la poscibilité da porvé da ciagé na soluziun a sües divergènzes tres vigni meso preodü dala Cherta dles Naziuns Unides, cun lapró le recurs ala Curt de iustizia internazionala o n ater meso pazífich de súa lita;
3. ti racomana ince ai Paisc interessá da se astignì da dötes les aziuns che podess preiudiché sües relaziuns d'amizizia.

1497 (XV). The status of the German-speaking element in the Province of Bolzano (Bozen): implementation of the Paris agreement of 5 September 1946

The General Assembly,

Having considered item 68 of its agenda,

Considering that the status of the German-speaking element in the Province of Bolzano (Bozen) has been regulated by an international agreement between Austria and Italy, signed in Paris on 5 September 1946,¹

Considering that the said agreement establishes a system designed to guarantee the German-speaking inhabitants of that Province "complete equality of rights with the Italian-speaking inhabitants, within the framework of special provisions to safeguard the ethnical character and the cultural and economic development of the German-speaking element",

Bearing in mind that a dispute has arisen between Austria and Italy in regard to the implementation of the said agreement,

Desirous of preventing the situation created by the dispute from impairing the friendly relations between the two countries,

1. *Urges* the two parties concerned to resume negotiations with a view to finding a solution for all differences relating to the implementation of the Paris agreement of 5 September 1946;

2. *Recommends* that, in the event of the negotiations referred to in paragraph 1 above not leading to satisfactory results within a reasonable period of time, both parties should give favourable consideration to the possibility of seeking a solution of their differences by any of the means provided in the Charter of the United Nations, including recourse to the International Court of Justice or any other peaceful means of their own choice;

3. *Likewise recommends* that the countries in question should refrain from any action which might impair their friendly relations.'

*909th plenary meeting,
31 October 1960.*

La rissoluziun dl'ONU dl 1961

Rissoluziun 1661 (XVI) di 28 de novèmber dl 1961 (cun dër de pices mudaziuns stilistiches). Proposta de rissoluziun A/SPC/L77/Rev. 1 & Add. di Stac: Argentina, Cile, Grecia, Guatemala, India, Indonesia, Irlanda, Jemen, Panama, Peru, Svezia, Uruguay, Republica araba unida y Cipro:

L'Indunada generala,

tignin a mënt sùla rissoluziun 1497 (XV) di 31 d'otober dl 1960,

constatan cun sodesfaziun che al vègn tignì tratatives danter les dões perts interessades,

constatan implü, che cina sègn n'él nia gnü ciafé na soluziun al problem,

invièia les dões perts interessades da se sforzé inant por ciafé na soluziun aladò di comesc 1, 2 y 3 dla rissoluziun nominada.

1661 (XVI). The status of the German-speaking element in the Province of Bolzano (Bozen)

The General Assembly,

Recalling its resolution 1497 (XV) of 31 October 1960,

Noting with satisfaction the negotiations which are taking place between the two parties concerned,

Noting further that the dispute remains as yet unresolved,

Calls for further efforts by the two parties concerned to find a solution in accordance with paragraphs 1, 2 and 3 of the above-mentioned resolution.

*1067th plenary meeting,
28 November 1961.*

1.9.1961

Le Consèi di ministri talian insedièia la Comisciun di dejenü. A chësta ti vëgnel dé l'inciaria da ejaminé düc i aspec dla chestiun dl Südtirol y da ti porté dant propostas al Govern. Ara é metüda adöm da set sudtirolesc de lingaz todësch, un n ladin y önesc talians. La Comisciun di dejenü mëss ince gní odüda en relaziun cun la "nöt di füc" (Feuernacht) di 11 de jügn dl 1961 olache al é gnü fat salté tl'aria pilastri dla tenjiun alta tl Südtirol. I atentac tira l'atenziun publica europeica sön le Südtirol. La Comisciun di dejenü stlüt jö sü laurs ai **10 d'aurí dl 1964**. Ara fej sües na bona pert dles ghiranzes di sudtirolesc, mo punc dër importanc resta tres ciamó daverc. Atira dedò vëgnel tigní ai 25 de ma a Ginevra na conferënza danter i ministri di afars cun l'ester Bruno Kreisky y Giuseppe Saragat. Te chësta ocasiun vëgnel fat fora da istituí na comisciun d'esperc talian-austriaca che ejaminèia i resultac dla Comisciun di dejenü che vëgn a chësta manira portá tl'atenziun dla politica internazionala. Tles consultaziuns de Ginevra vára da stlarí n valgügn punc controversc. Kreisky y Saragat s'incunta ciamó dui iadi, de setëmbër y dezëmbër dl 1964, mo aladò di sudtirolesc ne basta i mioramënc arjunc ciamó nia. Ti agn suandënc vëgnel a se le dé discusiuns de esperc talians y austriacs te n pice cërtl y spo röion ales tratatives danter le presidënt dla Junta provinciala dl Südtirol Silvius Magnago y le presidënt dl Consèi di ministri Aldo Moro. I resultac arjunc a Ginevra pó ciamó n iade gní lauré fora plü concretamënter.

22.11.1969

L'indunada provinciala dla SVP a Maran aprovèia cun na maioranza minima le resultat dles tratatives coiü adöm te n "Pachet". Tl Pachet é l'indöt 137 mosöres por na miú sconanza di sudtirolesc. Sciöche garanzia por le mantignimënt dles impormetüdes talianes vëgnel concordé n "calënder operatíf". Impormó canche la Talia á ademplí daldöt les disposiziuns dl Pachet dará jö l'Austria na detlaraziun che Viena arata stlüt jö "le strit sön l'atuaziun dl'Acordanza de Paris" pendënt pro l'ONU. (Imaja pl. 58)

29.11.1969

I ministri di afars cun l'ester Kurt Waldheim y Aldo Moro s'incunta a Kopenhagen y sotescrié le Pachet y le calënder operatíf, do che les döes perts á tut at dles ultimes conzesciuns arjunte da Magnago. Amez dezëmbër dl 1969 aprovèia le Parlamënt talian y le Consèi nazional austriach a maioranza le Pachet y le calënder operatíf.

20.1.1972

Le Statut d'autonomia nü preodü dal Pachet vá en forza ai 20 de jená dl 1972. Dles 15 mosöres, da atué cun leges ordinaires, che é tl Pachet n'él gnü realisé 14. Al mancia ciamó le reordinamënt dles zircoscriziuns litalas por le Senat. Düc i decrec aministratífs é jüs en forza. Por che la Provinzia pois eserzité sües competënzes nöies mëssel gní emané normes d'atuaziun.

Ares vëgn laurades fora da na Comisciun di sis, sce ara se trata de competënzes dla Provinzia, y da na Comisciun di dodesc, sce ares reverda trames les Provinzies o la Regiun Trentin-Südtirol. Les comisciuns ti presentèia sües propostas al Govern. Sce al les aprovèia váres en forza cun decret dl Presidënt dla Republica.

Aladò dl Statut d'autonomia nü mëss chëstes normes d'atuaziun gní emanades cina de jená dl 1974. Indere ván sura le termin de dui agn fora, a öna cun i rapresentanc dl Südtirol deache la materia é massa ampla y complicada por gní tratada te n tēmp tan cört.

Ti agn 1970 vëgnel do y do emané, a öna cun i rapresentanc dl Südtirol, normes d'atuaziun importantes, sciöche por ejēmpl de jügn dl 1976 chëres sön le proporz etnich y le bilinguism. Ala fin di agn 1970 ne vára nia plü tan aslöm da emané les normes. Chësc dezipa le clima politich tla provinzia y chësc vëgn danterater testimonié dal fat che le partí neofascist Movimento Sociale Italiano (MSI) ciafa tröpes usc y al vëgn indó fat atentac politics.

13.5.1988

Le Consèi di ministri a Roma emanèia ciamó d'atres normes d'atuaziun, danter chëstes chëra sön la parificaziun di lingac che é gnüda debatüda dí alalungia.

Ai 17 de jügn 1988 aprovèia le Consèi di ministri a Roma les propostas de lege sön l'ordinamënt finanziair nü y la partiziun nöia dles zircoscriziuns litalas por le Senat tl Südtirol.

Ai 10 de dezëmbër dl 1988 stabilësc l'indunada provinciala dla SVP te na ressoluziun de 10 punc les condiziuns por stlütje le Pachet y dé jö la detlaraziun d'apajamënt dl strit da pert dl'Austria.

La Curt costituzionala invièia l'aministraziun dla ferata da se tigní al proporz y al bilinguism tl Südtirol y limitèia tl medemo tēmp le podèi de orientamënt y de coordinamënt dl Stat che mëss se tigní ala sconanza dles mendranzes linguistiches tl Südtirol fissada tla Costituziun.

Le lites provinciales di 20 de novëmbër dl 1988 ti porta bëgn cotan de usc al MSI tl Südtirol, mo Luis Durnwalder lité sciöche suzessur de Silvius Magnago ai 17 de merz dl 1989 vá inant cun la politica pragmatica de so predezessur. Chësc á süa faziun: le clima

politic tla provinzia miorëia de cotan y cun la Provinzia de Trënt vijina vëgnel fat i pröms vari tl vers de na colaboraziun. La jüda en forza dla pröma pert dles normes por la parificaziun di lingac ai 9 de novëmber dl 1989 y l'aprovaziun ai 15 de novëmber dl 1989 da pert dla Ciamera di deputac a Roma dla regolamentaziun nöia dles finanzes provinciales rapresentëia ciamó d'atri vari importanc tl vers dla realisaziun dl Pachet.

Le president di ministri talian Giulio Andreotti se tol a dí ala fin dl 1989 che le Pachet podess gní stlüt jö te na maniera definitiva dl 1990 y ince le minister di afars cun l'ester Gianni de Michelis, che s'incunta de plü iadi cun Alois Mock, so colegh d'ofize austriach, se mostra otimistich.

30.1.1992

Le Govern de Roma sot al president di ministri Giulio Andreotti aprovëia ciamó les cater normes d'atuaziun importantes che mancia. Ma n valgönes ores plü tert detlarëia le president di ministri Andreotti te so discours de comié dan dal Parlamënt a Roma che le "Pachet" é gnü ademplí y mët en tler che tl dagní podarál ma gní fat mudaziuns cun l'aprovaziun dla popolaziun dl Südtirol. Ti mëisc da denant é gnü promulghé cun debates en pert bindebó cialdes tl Parlamënt a Roma les döes leges importantes che reverda les zircoscriziuns litalas por le Senat y la Curt d'apel.

22. 4. 1992

Al'ambasciada austriaca a Roma ti vëgnel ortié chësta nota da pert dl Ministère di afars cun l'ester roman:

"Por i fins dl'atuaziun dles prozedöres preodüdes tl calënder operatíf, dantadöt chëres dades dant sot al punt 13, y tl spirit che caraterisëia bele da dagnora incá de chësc vers les relaziuns talian-austriaches, vëgnel mené inant la copia dles detlaraziuns fates dal president dl Consëi di ministri Andreotti ai 30 de jená de chësc ann sön la chestiun dl Südtirol, sciöche ares vëgn portades dant ti protocoli stenografics dla Ciamera di deputac che contëgn la lista di ac d'aprovaziun di provedimënc a bëgn dles popolaziuns dl Südtirol aprová dal Parlamënt de dezëmber dl 1969. Implü vëgnel trasmetü por na conesciun ogetiva, le Statut spezial dla Regiun Trentin-Südtirol che á ince orü garantí, canche al é gnü definí le cheder istituzional dla Provinzia autonoma de Balsan, la

realisaziun plü ampla poscibla dl'autonomia y dl fin dla sconanza dla mendranza todëscia, sciöche dé dant tl Tratat de Paris, te chël che al vëgn danterater ince preodü la conzesciun da eserzitë autonomamënter le podëi legislatif y esecutif.

Le Govern talian vëiga le resultat arjunt cun la realisaziun dl'autonomia dla Provinzia de Balsan sciöche n punt de referimënt important por la sconanza dles mendranzes, sciöche al se desmostra ince tl cheder dla CSCE. Ince sü mechanisms de verificaziun specifics pó gní adorá por garantí che le tratamënt de chësta mendranza concordëies cun i prinzijs che gnará codificá por i fins de na convivënza pazífica y armonica tl'Europa Nöia."

Cun la surandada de chësta nota d'acompagnamënt vëgnel metü a jí le prozes, preodü tl calënder operatíf, por dé jö la detlaraziun d'apajamënt dl strit dan dal'ONU. Deache te chësta nota dl Govern de Roma é l n colian tler danter la realisaziun dl'autonomia dl Südtirol y le fin dla sconanza dles mendranzes, sciöche ince n referimënt tler al Tratat de Paris dl 1946 ti ván adincuntra ala ghiranza portata a espresciun por agn alalungia dala SVP da avëi n ancoraje internacional y la poscibilitë da dé dant sü dërc dan da istanzas iuridiches internazionales.

11.6.1992

En chësc de vëgnel rapresenté, cun la consegnaziun dla detlaraziun d'apajamënt dl strit, la conclujiun formala dles tratatives che reverda le Südtirol.

Denant, tratan n congres provincial straordinar tigní ai 30 de ma, á la SVP aprové cun litaziun socrëta y a gran maioranza (82,86 porcënt) na ressoluziun corespognëta.

Al 1. de jügn emanëia le Govern tirolesc na detlaraziun d'aprovaziun dl'atuaziun dl "Pachet" dl Südtirol, ai 4 de jügn tol at le Consëi tirolesc te na ressoluziun dla posiziun dla SVP por ci che reverda la stlütä dl "Pachet" y ai 5 de jügn aprovëia le Consëi nazional austriach, do da na discusiun de cin' ores y mesa, a gran maioranza (125 usc de sce dala SPÖ, ÖVP y dai Vërc, 30 usc de cuntra dala FPÖ) la stlütä dla detlaraziun d'apajada dl strit dan dal'ONU. Tla debata vëgnel alzé fora sides dal canzelier federal Franz Vranitzky che ince dal minister di afars cun l'ester Alois Mock che l'Austria metará ince tl dagní averda che al ne vëgnes nia porvé da aziché l'autonomia dl Südtirol,

cun la poscibilitè da cherdé sò la Curt de iustizia internazionala te caji de de gran violaziuns, che al resta impé la funziun de potènza protetiva dl'Austria por le Südtirol y che tl contrat de vijinanza danter l'Austria y la Talia, preodü tl calènder operatif, dessel ester n mecanisim d'apajamënt di stric flessibl y saurí da d'apliché. Chèstes linies directives y la conferma che "le Tratat de Paris ne vèiga nia danfora la renunzia al'autodeterminaziun dl Südtirol" y che "les normes dl Pachet é ac d'esecuziun dl Tratat de Paris" vègn metüdes te na deliberaziun dl Consèi nazional austriach; so test integral, adöm cun la detlaraziun d'apajamënt dl strit, ti vègn ortié al ambasciadú talian tl'Austria tres na nota verbala dl minister por chestiuns esteres austriach.

27.1.1993

Le Presidènt dla Republica Oscar Luigi Scalfaro fej na vijita de stat de trèi dis a Viena. Tratan chèsta pröma vijita de n presidènt dl Stat talian tl'Austria vègnel sotescrit n'acordanza cheder sön la colaboraziun sura i confins fora, mo nia le contrat de bona vijinanza danter la Talia y l'Austria preodü dal calènder operatif. D'agost dl 1994 vá le Presidènt dla Republica Scalfaro tl Tirol, de novèmber dl medemo ann él le presidènt austriach Thomas Klestil che vá a Roma.

6.4.1993

De ma dl 1992 s'incunta la Comisciun di ot nominada dal Consèi provincial dl Südtirol te na sentada costituènta a Palazzo Chigi a Roma; chèsta Comisciun mëss se dé jö, aladò dla mosöra 137 dl "Pachet" cun la sconanza dles mendranzes linguistiches y cun düc i problems che gnará dant tl dagní por ci che reverda la segurèza y le svilup dl'autonomia. N valgügn dis plü tert, ai 9 d'aurí, emanèia le Consèi di ministri a Roma le decret legislatif por la costituziun dla seziun autonoma de Balsan dla Curt d'apel y por l'apliamënt dl organich dl tribunal provincial de Balsan. Ai 8 de ma dl 1993, do da zacotan de polemiches, vá en forza le decret de parificaziun dl lingaz todèsch dan da signoria y dan dala Polizia.

22.9.1993

La direziun dla SVP ti dá jö al presidènt dl Consèi Carlo Azeglio Ciampi n memorandum de 16 punc, olache al vègn danterater fat referimënt al prigo che l'autonomia perdes süa valüta y a de plü d'atri problems (la reforma litala, le proporz, i ladins y i.i.). Dui dis plü tert, ai 24 de setèmber tol le Consèi di ministri a Roma la dezijiun, che le Südtirol pó deleghé le presidènt dla Junta provinciala sciöche

so rapresentant efetif tl Comité dles Regiuns d'Europa.

1.10.1993

Alois Mock, minister di afars cun l'ester austriach, detlarèia dan dal'Indunanda generala dl'ONU a New York che tl Südtirol él, ince do la detlaraziun d'apajamënt dl strit da pert dl'Austria ti confrunc dla Talia, "ciamó n valgügn problems che resta daverc y che cun la dinamica dl svilup röiel lapró problems nüs". Mo en general, se tol a dí Mock, á la detlaraziun d'apajamënt dl strit porté pro a smendrí les tenjiuns danter i grups etnics tl Südtirol.

Les lites parlamentares talianes di 26 y 27 de merz dl 1994 porta a de gran mudaziuns politiches. Le govern nü formé a mez ma dl 1994 cun a ce le presidènt di ministri Silvio Berlusconi y cun lapró n valgügn ministri de Alleanza Nazionale impormèt bëgn da respeté deplègn l'autonomia dl Südtirol, mo sovènz vègnel a se le dé de gran discusiuns politiches danter Balsan y Roma.

Les agaiades unilaterales al bilanz provincial dl Südtirol fates fora ai 27 de setèmber dl 1994 dal Consèi di ministri a Roma porta a "n'intervenziun gravènta tl'autonomia dl Südtirol ciamó mai registrada denant" detlarèia le presidènt dla Junta provinciala Durnwalder. Impormó do da na batalia lungia tol la Ciadena di deputac ai 10 de novèmber 1994 la dezijiun da trá derevers les agaiades preodüdes al bilanz provincial.

20.10.1994

Por le pröm iade do da 75 agn vègnel tigní a Balsan na sentada deboriada cun les Junes provinciales dl Tirol dl nord y dl süd cun l'intenziun da orèi lauré deboriada a na Euroregiun Tirol; n'edema do te na sentada tignida dala Junta provinciala de Trènt cun chèra dl Südtirol röiel ince ciamó pomez le presidènt dla Junta provinciala trentin Carlo Andreotti.

1.1.1995

Cun l'adejiun dl'Austria al'Uniun europeica se deurel poscibilités nöies tla colaboraziun sura i confins fora a nivel regional.

1994-1995

La nominaziun unilaterala da pert dl Govern dl presidènt dla Comisciun di dodesc stada de setèmber dl 1994 vègn detlarada cuntra la lege dala Curt costituzionala a Roma ala fin de merz dl 1995. Ai 4 de messé dl 1995 vègnel lité Giancarlo Bolognini, assessor provincial da denant, sciöche presidènt dla comisciun nü.

19.7.1996

Cun la jüda en forza dl Tratat de Schengen tl invern dl 1997/98 vègnel tut jö i controis sön i confins; insciö perd le confin dl Prener, trat dan da 80 agn, man man süa importanza.

Le Govern talian nü lité de ma dl 1996 cun na coaliziun de zënter-man ciampa sot al presidènt dl Consèi Romano Prodi se mostra dlungia l'autonomia. Bele ai 19 de messé dl 1996 vègnel aprové dal Consèi di ministri les normes d'atuaziun importantes che reverda la scora, la regolamentaziun dles finanzes y le bilinguism tles azièndes de conzesciun. Ai 10 de messé 1997 vègnel tigní a Roma la pröma sentada de chëra che vègn nominada Comisciun 137. Cun lege statala de ma dl 1997 ti vègnel dé ala Provinzia le dèrt da istituí na université tl Südtirol.

31.10.1997

Ai 31 d'otober 1997 vègnel fondé l'Universitè Lèdia de Balsan y ai 10 de novèmbel dl 1998 vègnel tigní süa inauguraziun.

1.4.1998

La popolaziun tol sö cun gran sodesfaziun la jüda en forza dl Tratat de Schengen danter la Talia y l'Austria cun chël che al toma al 1. d'aurí dl 1998 les barieres de confin. (Imaja pl. 59)

Le Südtirol ti vá do cun gran interes ala discusiun sön i modí de regionalism y federalism tla Talia. Por la reforma dla Costituziun preodüda laora fora i deputac dla Ciamena dla SVP na proposta de reforma che vèiga danfora l'aboliziun dla Regiun Trentin-Südtirol atuala y la creaziun de na Regiun federala Südtirol ("Bundesland" Südtirol) cun plü competènzes y autonomia aministrativa. Tl program de coaliziun dla Junta regionala nöia, formada de merz dl 1999, vègnel metü ite la redefiniziun dla Regiun y la delegaziun dles competènzes regionales.

19.11.1998

Ai 19 de novèmbel 1998 vègnel aprové dal Consèi di ministri a Roma ciamó cin' normes d'atuaziun, danter chëstes éel chëres sön le passaje ala Provinzia di imobii statoi y di monumènc culturai.

10.9.1999

Le Consèi di ministri aprovèia les normes d'atuaziun plü importantes por la distribuziun dl'energia eletrica tl Südtirol. Ares tol ince ite le passaje ala Provinzia de düc i rüs tl Südtirol. Ai 23 de novèmbel dl 1999 vègnel tigní tla Ciamena di deputac taliana la pröma litaziun sön la reforma dl Statut d'autonomia.

Ti agn 1990 vègn l'interes internazional ala soluziun dl'autonomia dl Südtirol majer. Dantadöt mendranzes linguistiches di stac che fajò n iade pert di Paisc dl ost s'orientèia al model d'autonomia dl Südtirol por ciáfè na soluziun a sü problems.

25.10.2000

Le Parlamènt talian aprovèia do na letöra dopla tla Ciamena di deputac y tl Senat la lege costituzionala sön la reforma di statut dles Regiuns y Provinzies cun statut spezial. Insciö vègnel essenzialmènter valorisé les döes Provinzies, le Südtirol y le Trentin, ti confrunc dla Regiun; implü ti vègnel conzedü ai ladins dl Südtirol y dl Trentin dèrc de sconsanza y rapresentanza importanc.

8.3.2001

Tl Senat a Roma vègnel aprové definitivamènter la lege costituzionala sön le federalism che vá indere en forza impormó ai 9 de novèmbel 2001, do dal resultat positif dl referendum popolar tigní ai 7 d'otober dl 2001. Chësta mudaziun costituzionala vèiga danfora l'aboliziun dl'oblianza dl Govern da vidimé les leges provinciales aprovades dal Consèi provincial, sciöche ince l'ampliament dla competènzia legislativa primara dla Provinzia y ince l'introduziun dla denominaziun "Südtirol" tla Costituziun taliana.

Ti pröms mèisc dl 2001 vègnel emané de plü normes d'atuaziun importantes dl'autonomia. Do les lites parlamentares di 13 de ma dl 2001, che porta tl Südtirol y tl Trentin a n gran suzes dla coaliziun de zënter-man ciampa, a livel statal indere porteres a na mudaziun de govern, vègnel sö minunghes politiches desfarèntes danter Roma y Balsan. Le clima politich resta frèit ince dl 2002 y vègn ciamó plü critich do le referendum por nominé indò le "Friedensplatz" - piazza della Pace - da Balsan "Siegesplatz" - piazza della Vittoria - (5 d'otober dl 2002).

De plü sforc y discusiuns dl presidènt dla Provinzia Durnwalder cun i rapresentanc plü alalt dl govern lascia tres indò gní sö la speranza che i raporc miorèies.

26.10.2003

Les lites provinciales di 26 d'otober dl 2003 é stades les prömes dèrtes lites dl Consèi provincial dl Südtirol; les 35 porsones litades é gnüdes litades sciöche aconsiadèsses provinciales y impormó te n secundo momènt áres formé deboriada cun les coleghes y i colegs dl Consèi provincial de Trènt, le Consèi regional.

16.11.2005

Tl cheder dles litaziuns sön la reforma taliana sön le federalism tla Ciamena y tl Senat, cun l'aprovaziun definitiva ai 16 de novëmber dl 2005, vára da defëne y en pert ince da assiguré i dërc dl'autonomia y dles mendranzes linguistiches, mo al é ince da dí che chësta reforma costituzionala orüda dal Govern de zënter-man dërta, y dantadöt dala Lega Nord, é ciamó dalunc da n dër model federal; la lege de reforma costituzionala, aprovada dal Parlamënt cun na maioranza scëmpla, vëgn abrogada dal referendum popolar di 25 de jügn dl 2006.

9.-10.4.2006

La coaliziun de zënter-man ciampa sot al presidënt dl Consëi di ministri Romano Prodi, che é le resultat arjunt dales lites parlamentares di 9 y 10 d'auri 2006 cun na maioranza scëmpla, se desmostra sensibla ales domandes y ghiranzes dl Südtirol; insciö aprovëia le Consëi di ministri tla secunda pert dl 2006 n valgönes normes d'atuaziun che ê bele da agn chites, sciöche chëra sön le passaje dl Conservatore ala Provinzia y chëra sön l'energia.

21.9.2006

Ai 21 de setëmber vëgnel aprové a gran maioranza dal Consëi nazional de Viena na istanza d'ancoraje de na clausola por le Südtirol tla Constituziun austriaca dl dagní.

10.8.2007

Le presidënt dla Provinzia Luis Durnwalder y le minister dla Defenjiun Arturo Parisi sotescrij n'acordanza che vëiga danfora n barat danter Stat y Provinzia. Insciö realisëia la Provinzia abitaziuns por soldas de profesziun y sües families tles casernes, le Stat ti surandá lassura ala Provinzia i areai militars. N ann dedò, ai 23 de messé dl 2008, vëgnel sotescrit n protocol che vëiga danfora les fases d'atuaziun desvalies de chësta acordanza. Inultima vëgnel prësc fat le mez cun la spersa militar tl Südtirol, le Stat ti dá 90 hectars de areal militar ala Provinzia, che lascia fá sò por chësc incër 200 abitaziuns militares tl Südtirol.

11.4.2008

Cun la sotescriziun de n'acordanza danter la sozieté por l'energia provinciala SEL y la sozieté taliana Edison nascel na sozieté nòia che aministrëia i set implanc idroeletrics tl Südtirol gestis cina te chël momënt da Edison.

13.-14.4.2008

Les lites parlamentares tla Talia confermëia la coaliziun de zënter-man dërta tl Govern. Por i raporc danter Roma y Balsan é chësc le scomenciamënt de n tëmp lunch de stagnaziun; ara döra por ejëmpl n ann y mez cina che al vëgn nominé les Comisciun paritetiches di sis y di dodesc y chësc archita indò sò dotes les normes d'atuaziun dl Statut d'autonomia. Ara ne vá gnanca da jí a òna por ci che reverda la funziun dles provincies autonomes tl cheder dl prozes de federalism statal y plü en general tl raport danter Stat y Regions.

23.10.2008

Al vëgn sotescrit a Roma n contrat danter la Provinzia y le concern dl'energia talian Enel cun chël che la rëi de distribuziun dl'energia tl Südtirol passa ala sozieté por l'energia provinciala SEL. Tl medemo tëmp vëgnel fat fora da fondé deboriada na sozieté che dess surantó dal 2011 inant chi implanc idroeletrics tl Südtirol por chi che la SEL o l'Enel ciafa la conzesciun.

15.10.2009

En gaujiun di 200 agn de comemoraziun dles scombatüdes por la liberté dl Tirol s'incunta i governs provinciali dl Südtirol, Tirol y Trentin a Desproch por concordé n pachet de mosöres por concretisé la colaboraziun sura i confins fora. Laite él proiec che vá dala mobilité ala formaziun, ala cultura y al ambiënt cina al'energia, economia y inrescida. Implü ó les trëi Provincies ti dé n majer profil politich al'Euregio y mët sò por chësc fin n ofize dl'Euregio a Balsan.

25.10.2009

Tl Südtirol vëgnel tigní i pröms referendums propositifs provinciali. Les 390.398 porsones cun dërt de lita vëgn cherdades da dí la süa sön cinch propostes de lege: òna reverda l'azes dla jënt nia dl Südtirol al frabiché alisiré, òna ó regolamenté danü les "residënzes dl tëmp lède", dös reverda la democrazia direta y òna é sön la partezipaziun dla Provinzia al aeroport de Balsan. Por valëi mëss vigni referendum popolar arjunje n quorum dl 40 porcënt. La partezipaziun ales lites é indere danter le 37,8 y le 38,2 porcënt y insciö ne n'é i referendums nia varënc. Les propostes portades dant mëss gní conscidrades refodades y al resta inant en forza le regolamënt che valò denant.

30.11.2009

Le presidënt dla Provinzia Luis Durnwalder y i ministri Giulio Tremonti y Roberto Calderoli sotescrij a Milan n'acordanza che mët

impé le model nü de finanziamënt dl'autonomia. Cun l'“Acordanza de Milan” él entrades sigüdes (nü diejims sön döt) che tol le post dles cuotes variables cina dailó dagnora malsigüdes y contestades. Implü vëgnel stabilí che le Südtirol y le Trentin tol pert al reecuiliber dl defizit publich surantolon ciamó d'atres competënzes delegades dal Stat y fajon paiamënc d'avaliazion por i raiuns de confin.

25.5.2010

Silvius Magnago, le presidënt dla Provinzia da denant, mör cun 96 agn a Balsan. Al é sté presidënt dla Provinzia dal 1960 al 1989 y te chësc tēp ál consolidé le Südtirol a nivel politich y aministratif. Magnago vel sciöche pere dl'autonomia dl Südtirol. Tratan so mandat ál albü le gran mirit da sostigní la convivënza en pesc di grups linguistics tla provinzia y invié ia le Südtirol sön la strada dl bëgnester y dl svilup.

14.6.2011

A Ciasstel Thun tla Val de Non él i trëi governadus Luis Durnwalder (Südtirol), Lorenzo Dellai (Trentin) y Günther Platter (Bundesland Tirol) che fondëia le Grup europeich de cooperaziun teritoriala (GECT) dal inom “Euregio Tirol-Südtirol-Trentin”. Le GECT é le brac istituzional dl'Euregio, al é doté de na súa personalité iuridica y pó porchël gní atif por les trëi Provinzies.

5.9.2012

En gaujiun di 40 agn dala sotescriziun dl Secundo Statut d'autonomia y 20 agn do l'apajamënt dl strit onorëia le Südtirol a Maran i dui presidënc Heinz Fischer y Giorgio Napolitano sciöche rapresentanc di Stac de Talia y Austria cun la Gran Onoranza de mirit dl Südtirol. Al é le pröm iade che i dui capi dl Stat talian y austriach s'incunta tl Südtirol.

5.8.2013

Le presidënt dla Provinzia Luis Durnwalder y le presidënt dl Consëi di ministri talian Enrico Letta sotescri a Balsan n memorandum che obliëia le Govern y la Provinzia da ciáfë soluziuns a n valgönes chestiuns davertes, cun chëres che le Südtirol mëss se dé jö dantadöt da canche al é al govern Mario Monti. Te cört tēp nen vára dla nominaziun dla Comisciun di sis y di dodesc, mo ince dl Parch nazional Stülfser Joch che dess tl dagní gni aministré dai ënc teritoriai. A tēp mesan indere messarál gní regolamenté danü le finanziamënt dl'autonomia aladô de ci che vëgn preodü tl'Acordanza de Milan.

9.1.2014

Do da plü co 9.000 dis da presidënt dla Provinzia, che fej de ël un di capi dl govern en ciaria plü d'Europa, stlütj jö Luis Durnwalder súa cariera politica. So suzessur é Arno Kompatscher.

9.2.2014

34,8 porcënt sce, 65,2 porcënt no: chësc é le resultat dl pröm referendum confermatif tl Südtirol olache al vëgn debatü dl test de lege dl 2013 sön la partezipaziun zivica a nivel provincial.

5.7.2014

Incuntada storica: tl cheder dl convëgn sön l'Europa metü a jí dal presidënt dla Provinzia Arno Kompatscher a Ciasstel Prösel s'incunta por le pröm iade tl Südtirol i capi dl Govern dla Talia y d'Austria. Matteo Renzi y Werner Faymann sciöche ince i trëi presidënc dl'Euregio Arno Kompatscher, Günther Platter (Bundesland Tirol) y Ugo Rossi (Trentin) rajona de sussidiarité, colaboraziun sura i confins fora y dl dagní dles Regiuns tl'Europa. (Imaja pl. 59)

15.10.2014

Segurëza tla planificaziun tres n contribut fis al ressanamënt dl debit publich, l'inverjiun dl prinzip dl incas de cutes y la segurëza de dërt tiran ite l'Austria: chisc é i punc prinzipai dl pat de garanzia fat fora a Roma dal presidënt dla Provinzia Kompatscher cun i rapresentanc dl Govern.

Le pat de garanzia vëiga danfora la partezipaziun dl Südtirol al ressanamënt dl debit nazional cun n contribut fis al ann dl 0,6 porcënt o de incër 500 miliuns de euro. Cun chësta partezipaziun ne pó le Stat nia plü se tigní arbitrariamënter scioldi implü, sciöche al â fat ti agn da denant. Le pat de garanzia vëgn metü a nivel dl dërt internazional cun n barat de lëtres danter le Govern talian y austriach che fej referimënt ala detlaraziun d'apajada dl strit dl 1992. Ai 16 de dezëmber dl 2014 sotescri le presidënt dl Consëi di ministri Matteo Renzi la nota verbala al cancelier federal austriach Werner Faymann.

15.4.2015

La sozieté por l'energia provinciala SEL alza súa partezipaziun a SE Hydropower al 100 porcënt. La SE Hydropower aministrëia da jügn dl 2010 incá diësc di önesc gran implanc idroelettrics dl Südtirol che ê denant dl Enel; chëstes conzesciun ti é gnüdes atribuides ala SEL. Cina te chël momënt ê la cuota dla SEL dl 60% y l'Enel â le 40 %.

23.4.2015

Porvia dl svilup tla Talia y tl Südtirol, sciöche ince dla reforma costituzionala taliana dl 2001, él debojegn da adegué le Statut d'autonomia. Ai 23 d'aurí dl 2015 aprovëia le Consëi provincial la lege provinciala por l'istituziun de na Convenziun por la reelaboraziun dl Statut.

12.10.2015

I zitadins y les zitadines dl'UE y ince chi fora dl'UE pó, avisa sciöche dōta la jënt dl Südtirol, chirí fora sce adoré le lingaz talian o chël todësch ti raporc cun l'aministraziun publica y ti prozedimënc iudiziars tl Südtirol, sön la basa de na norma d'atuaziun dl Statut d'autonomia.

13.10.2015

Le Senat aprovëia en terza letōra y porchël definitivamënter la reforma dla Costituziun che ti vëgn spo menada ala Ciamera di deputac. Tla reforma él mudaziuns importantes ala lege fundamentala dl Stat talian. Scebëgn che l'impostaziun de basa é zentralistica lita i senaturs dl Südtirol por chësta reforma, deache do da tratatives lunges éra jüda da mëte na clausola de sconanza por le Südtirol. Al ne ti vëgn nia ma reconesciü ala Provinzia de Balsan n rode spezial, mo a dōtes les Regiuns y Provinzies autonomes. Por dōtes les Regiuns a statut spezial ne vá la reforma costituzionala nia atira en forza, mo impormó do che al é gnü lauré fora les normes dl'autonomia che pó gní emanades ma cun le consëns dles Regiuns interessades. Le Statut d'autonomia dl Südtirol resta porchël en forza cina süa revijiun che dess gní fata en acordanza danter le Stat y la Provinzia y dagnora tres na lege costituzionala.

A nivel statal vëgn la reforma dla Costituziun taliana preodüda refodada pro le referendum di 4 de dezëmber dl 2016 cun 19,419 miliuns de usc de no (59,11 porcënt dles usc dades jö). Tl Südtirol indere él 163.851 litadus y litadësses che dij de sce (le 63,69 porcënt). Le 67,41 porcënt dles porsones cun dërt de lita tl Südtirol á tut pert al referendum, a nivel statal le 65,47 porcënt.

21.12.2015

De dezëmber dl 2015 él la SEL y l'Azienda Energetica (Etschwerke) che se mët adöm y al vëgn fondé la sozieté energetica Alperia. Les cuotes dl fornidü d'energia nü che mët man süa ativité cun le scomenciamënt dl ann 2016, é en posses dla Provinzia y di Comuns de Balsan y Maran sciöche ince dla Selfin, la sozieté de capital dla maioranza di Comuns dl Südtirol, y de n valgōnes comunités

comprensoriales.

24.11.2016

Le Consëi di ministri aprovëia do da tratatives che á duré dezens alalungia dōes normes d'atuaziun dl Statut nöies che autorisëia la ciacia ti parcs naturai dl Südtirol, a desfarënzia dl rest dl teritore nazional, y ti surandá ala Provinzia le podëi dezijional sön la ciaciabilité di salvarjins. Tratan le 2016 vëgnel implü ince amplié tres regolamënc d'esecuziun, les competënzes en materia de sconanza dl ambiënt y dla contrada, revijiun di cunc, apalc y comerz.

29.12.2016

Cun le 1. de jená dl 2017 surantol la Regiun la competënza por l'ativité aministrativa y le personal aministratif dl Tribunal. La norma d'atuaziun aprovada dal Consëi di ministri vëiga implü ince danfora le trasferimënt debann di imobii statai che ê ofizi iudiziars y por la Regiun la poscibilité da deleghé les funziuns ales Provinzies de Balsan y de Trënt.

22.9.2017

I documënc finai di dui gremiums dla Convenziun sön le Südtirol vëgn presentá ai 22 de setëmber tl Consëi provincial. Dai 23 de jená ai 5 de merz 2016 vëgnel tigní nü manifestaziuns open space por invié ia la Convenziun dl'autonomia. D'aurí dl 2016 scomëncia le laur por le "Forum di 100", n forum de zitadines y zitadins, y por la "Convenziun di 33", n organ de esperc nominé dal Consëi provincial. Le Forum di 100 s'á incunté sis iadi y á stlüt jö sü laurs ai 29 d'aurí dl 2017. La Convenziun di 33 á rové i laurs do da 27 sentades, ai 30 de jügn dl 2017.

29.11.2017

Cun la mudaziun dl articul 13 dl Statut d'autonomia ciafa la Provinzia la competënza primara en materia de energia idroelettrica. Da chësc momënt inant pó la Provinzia scrí fora y assegné autonomamënter les conzesciuns por la produziun de energia idroelettrica.

15.12.2017

Cun la lege costituzionala n. 1/2017, la insciödita lege sön i ladins, vëgnel renforzé i dërc dla popolaziun ladina. La lege vëiga danfora na ecuiparaziun de düc i grups linguistics tl Statut d'autonomia. Te chësta lege él n valgōnes formes de sconanza dla mendranza ladina, che ne vëgn nia preodüdes tl Statut dl 1972, y mët fin a n valgōnes descriminaziuns. Insciö por ejëmpl n'ël denant nia poscibl

che le Consèi provinzial nominass n ladin tla Comisciun di dodesc o sciöche vizepresidènt dla Provinzia.

19.1.2018

Cun la norma d'atuaziun emanada dal Consèi di ministri ti vègnel assegné ala Provinzia les competènzes por la regolamentaziun dla formaziun di insegnanc. Insciö pó la Provinzia sön la basa dl articul 19 dl Statut d'autonomia, a öna cun l'Università Lèdia de Balsan y le Conservatore, regolamenté autonomamènter la formaziun dl personal insegnant de vigni ordin y de gré y de düc i grups linguistics. Ala medema maniera pó la Provinzia determiné le numer di posé de stüde y les modalitès da ti podèi pormez. I percursc de formaziun y spezialisaziun che vègn ativá te chësc contest dal'Università y dal Conservatore, sciöche ince i titui de stüde arjunc, vel a nivel nazional.

22.8.2021

Na reforma, presentada en le De dl Tirol pro le Forum europeich de Alpach, condüj l'Euregio plü daimpró ala jënt. I Comuns vègn trac ite cun n Consèi dl'Euregio te prozesc de dezijiun; la sozieté zivila ciafa tres consèis di zitadins n majer pëis y pó baié para.

Minert II. [1253]

Document che sigilëia la surandada
dl Tirol ai Habsburg [1342]

Apiada de Andreas Hofers (1810)

Le front dolomitich tla pröma vera mundiala (1915)

Benito Mussolini y Adolf Hitler tla staziun dla ferata sön le Prener (1938)

Na familia de optanc lascia so lüch (1939)

Discurs storich de Silvius Magnago a Sigmundskron (1957)

Peter Brugger y Silvius Magnago
canche al é gnü aprové le Pachet (1969)

Le president dl Südtirol Luis Durnwalder y le president
dl Tirol Wendelin Weingartner sön le Prener (1998)

Incuntada storica a Ciastel Prösel (Fié) danter Matteo Renzi, le
president di ministri italian (amez) y Werner Faymann, canzelier
austriach (a man dërta), sön le retrat cun le president dla Provin-
zia Arno Kompatscher (2014)

Le Tratat de Paris

Le Tratat de Paris

Le Tratat che é gnü stlüt jö ai 5 de setëmber dl 1946 danter la Talia y l'Austria. Le Tratat é pert integrènta (IVª injunta) dl Contrat de pesc stlüt jö ai 10 de forá dl 1947 a Paris danter la Talia y les forzes aliades. Le Contrat de pesc é gnü "sanzioné" dal Presidènt dl Stat provisore cun decret de lege di 28 de novëmber dl 1947, n. 1430 (publiché tl suplemènt ordinar dla Gasëta Ofiziala dla Republica Taliana di 24 de dezëmber dl 1947, n. 295).

1. Ai abitanc dla Provinzia de Balsan de lingaz todësch y a chi di comuns vijins bilinguai dla Provinzia de Trënt ti spetel la medema avalianza de dërc coche ai abitanc de lingaz talian tl cheder dles desposiziuns speziales por la scondanza dl carater etnich, dl svilup cultural y economich dl grup linguistich todësch.

En conformité ai provedimènc legislatifs bele emaná o ciamó da emané ti vëgnel concedü ai zitadins de lingaz dla uma todësch en particular:

- a) l'insegnamènt tla scora primara y secundara te so lingaz dla uma;
- b) l'adoranza sön na basa paritetica di lingac todësch y talian ti ofizi publics, ti documènc ofiziali, sciöche ince tla toponomastica;
- c) le dërt d'adoré indô i cognoms todësch che é gnüs talianisá ti agn passá;
- d) l'adoranza sön na basa paritetica di dërc por l'amisciun ai ofizi publics cun le fin d'arjunje na destrubuziun plü iüsta di posc de laur danter i dui grups etnics.

2. Ales popolaziuns di raiuns nominá dessura ti vëgnel concedü l'eserzize de n podëi legislatif y esecutif autonom tl ciamp de sü raiuns. Le cheder, te chël che chësta autonomia gnará aplicada, gnará determiné consultan ince rapresentanc locai dla popolaziun de lingaz todësch.

3. Cun le fin da stabilí na bona relaziun de vijinanza danter l'Austria y la Talia, do avèi consulté le Govern austriach y tl tēmp de n ann dala sotescriziun de chësc Tratat, se tol le Govern talian dant da:

- a) regolé danü, te n spirit d'ecuité de comprenjiun la chestiun dles opziuns de zitadinanza che resultëia dal'acordanza danter Hitler y Mussolini dl 1939;
- b) rové a n'acordanza por ci che reverda le reconescimènt reziproch dla validité de cer titui de stüde y diploms universitars;
- c) rové a na convenziun sön le transit lëde de porsones y de marcianzia danter le Tirol dl Nord y le Tirol dl Ost, sides por les ferates co tl limit dl poscibl por les strades;
- d) stipulé acordanzas speziales por alisiré n trafich de confin plü ampl y n barat local de na cuantité determinada de produc y marcianzia tipics danter l'Austria y la Talia.

Tesc y interpretaziuns dl Tratat de Paris

La verjiun originala dl Tratat de Paris é gnüda scritta por inglesc sciöche al vëgn osservé tla injunta IV dl Contrat de pesc cun la Talia. Le Tratat é gnü sotescrit dala Talia y dal'Austria ai 5 de setëmber dl 1946 y é gnü incundé pro la Conferënza de pesc a Paris ai 6 de setëmber. Tl articul 90 dl Contrat de pesc é scrit che ma i tesc por franzesc, inglesc y rus é autentics. Le Contrat de pesc cun la Talia é gnü publiché ofizialmènter por talian y inglesc tla linia "Recueil des Traités. Traités et accords internationaux enregistrés ou classés et inscrits au répertoire ou Secrétariat de l'Organisation des Nations Unies, Volume 49, 1950 N. 747 = Treaty Series" dada fora dai Stac Unis d'America, sciöche ince tl suplemènt ordinar dla Gasëta Ofiziala dla Republica Taliana di 24 de dezëmber dl 1947, n. 295.

Le test todësch dl Tratat de Paris n'é indere mai gnü publiché ofizialmènter. Leo Weißgerber s'á dé jö a funz cun "problems de formulaziun, interpretaziun y traduziun dl Tratat por le Südtirol dl 1946" tla publicaziun "Sprachforum, Zeitschrift für angewandte Sprachwissenschaft" (H. Bauvier u. Co. Verlag, Bonn 1961) tl suplemènt n. 1 "Vertragstexte als sprachliche Aufgabe".

Le Tratat de Paris por franzesc

ACCORD DEGASPERI-GRUBER

5 Septembre 1946

1. Les habitants de langue allemande de la Province de Bolzano et ceux des communes voisines bilingues de la Province de Trento seront assurés d'une complète égalité de droits par rapport aux habitants de langue italienne dans le cadre des dispositions spéciales destinées à sauvegarder le caractère ethnique et le développement culturel et économique du groupe de langue allemande.

En conformité avec les dispositions législatives déjà en vigueur ou sur le point de l'être il sera spécialement accordé aux citoyens de langue allemande:

- a) l'enseignement primaire et secondaire dans leur langue maternelle;
- b) la parité des langues italienne et allemande dans les bureaux publics et les documents officiels ainsi que dans la dénomination topographique bilingue;
- c) le droit de rétablir les noms de famille allemands qui ont été italianisés au cours des dernières années;
- d) l'égalité des droits en ce qui concerne l'admission dans les administrations publiques dans la perspective d'atteindre une proportion plus adéquate de l'emploi entre les deux groupes ethniques.

2. Il est accordé aux populations des zones ci-dessus mentionnées l'exercice d'un pouvoir régional autonome législatif et exécutif. Le cadre dans lequel ces dispositions seront appliquées sera déterminé en consultant aussi les éléments locaux représentatifs de langue allemande.

3. Le gouvernement italien, dans le but d'établir des relations de bon voisinage entre l'Autriche et l'Italie, s'emploiera, en consultation avec le gouvernement autrichien, et dans le délai d'un an à partir de la signature du présent traité:

- a) à réviser dans un esprit d'équité et de large compréhension la question des options de citoyenneté consécutives aux accords Hitler-Mussolini de 1939;
- b) à trouver un accord pour la reconnaissance mutuelle de la validité de certains titres d'études et diplômes universitaires;

- c) à établir une convention pour la libre circulation des personnes et des biens entre le Nord-Tyrol et le Tyrol oriental à la fois par voie ferrée et dans la mesure la plus large possible par route;
- d) à conclure des accords spéciaux destinés à faciliter l'extension du trafic frontalier et des échanges locaux de certaines quantités de produits et de marchandises caractéristiques entre l'Autriche et l'Italie.

Fontana

Archives du Ministère des Affaires Etrangères, Rome; reproduit en italien dans "Il nuovo Statuto di Autonomia", supplément spécial de Provincia Autonoma Bolzano. Plusieurs rééditions non datées. Traduction L. FRESCHI

Le Tratat de Paris por inglesc

1° - German speaking inhabitants of the Bolzano Province and of ~~the~~ neighbouring bilingual townships of the Trento Province will be assured a complete equality of rights with the Italian-speaking inhabitants, with ⁱⁿthe framework of special provisions to safeguard the ethnical character and the cultural and economic development of the German-speaking element.

In accordance with legislation already enacted or awaiting enactment the said German-speaking citizens will be granted in particular:

- (a) elementary and secondary teaching in the mother-tongue;
- (b) parification of the German and Italian languages in public offices and official documents, as well as in bilingual topographic naming;
- (c) the right to re-establish German family names which were italianized in recent years;
- (d) equality of rights as regards the entering upon public offices, with a view to reaching a more appropriate proportion of employment between the two ethnical groups.

2° - The populations of the above mentioned zones will be granted the exercise of an autonomous legislative and executive regional power. The frame within which the said provisions of autonomy will apply, will be drafted in consultation also with local representative German-speaking elements.

3° - The Italian Government, with the aim of establishing good neighbourhood relations between Austria and Italy, pledges itself, in consultation with the Austrian Government and within one year from the signing of the present Treaty:

- (a) to revise in a spirit of equity and broad-mindedness the question of the options for citizenship resulting from the 1935 Hitler-Mussolini agreements;
- (b) to find an agreement for the mutual recognition of the validity of certain degrees and University diplomas;
- (c) to draw up a convention for the free passengers and goods transit between Northern and Eastern Tyrol both by rail and, to the greatest possible extent, by road;
- (d) to reach special agreements aimed at facilitating enlarged frontier traffic and local exchanges of certain quantities of characteristic products and goods between Austria and Italy.

Frederick
5. September 1946 *Lyman*

Costituziun dla Repubblica Taliana

Prinzips fundamentai¹

Art. 1

- (1) La Talia é na Republica democratica fondada sön le laûr.
- (2) La sovranité é dl popul che la eserzitëia tles formes y ti limic dla Constituziun.

Art. 2

- (1) La Republica reconësc y garantësc i dërc inviolabli dla porsona, sides sciöche porsona singola che tles formaziuns soziales olache súa personalité se svilupëia, y se damana l'ademplimënt di dovëis indispensabli de solidarieté politica, economica y sozuala.

Art. 3

- (1) Düc i zitadins á la medema dignité sozuala y é anfat dan la lege, zënza desvalianza de ses, raza, lingaz, religiun, minunghe politiches, condiziuns personales y soziales.
- (2) Al é n dovëi dla Republica tó demez i impedimënc economics y soziai che tëgn sö, limitan avisa la liberté y l'avalianza di zitadins, le svilup plëgn dla porsona umana y la partezipaziun efetiva de düc i lauranc al'organisaziun politica, economica y sozuala dl Païsc.

Art. 4

- (1) La Republica ti reconësc a düc i zitadins le dërt al laur y sostëgn les condiziuns tres chëres che chësc dërt pó gní realisé.
- (2) Vigni zitadin á le dovëi da eserzitë n'ativité o na funziun che portes pro al progres material o spiritual dla sozieté, aladô de sües poscibilitë y de çi ch'al ô.

Art. 5

- (1) La Republica, öna y indivisibla, reconësc y sostëgn les autonomies locales, realisëia ti sorvisc che depënn dal Stat la majera decentralisaziun aministrativa, adatëia i prinziips y les metodes de súa legislaziun ai bojëgns d'autonomia y dla decentralisaziun.

Art. 6

- (1) La Republica defënn les mendranzes linguistiches cun normes aposta.

Art. 7

- (1) Le Stat y la Dlijia catolica é, vignun te so raiun, independënc y sovrans.
- (2) Sû raporc é regulá dai Tratat Laterans. Les mudaziuns di Tratat n'á nia debojëgn dl prozedimënt preodü por les revijiuns dla Constituziun, sce tramesdöes les perts les á azetades.

Art. 8

- (1) Dötes les confesciuns religiozes é lëdies anfat dan la lege.
- (2) Les confesciuns religiozes desfarëntes da chëra catolica à le dërt de se organisé aladô de sü statuç, tan inant che ares ne va nia contra l'ordinamënt iuridich talian.
- (3) Sû raporc cun le Stat vëgn regulá legalmënter sön la basa de acordanzas cun sües representanzes.

Art. 9

- (1) La Republica sostëgn le svilup dla cultura y l'inrescda scientifica y tecnica.
- (2) Ara defënn la contrada y le patrimoine storich y artistich dla Naziun.
- (3) Ara defënn l'ambiënt, la biodiversité y i ecosistems, ince tl interes dles generaziuns dl dagní. La lege dl Stat regolamentëia les manires y les formes de sconanza di tiers.²

Art. 10

- (1) L'ordinamënt iuridich talian s'adatëia ales normes dl dërt internazional reconesciüdes normalmënter.
- (2) La condiziun iuridica dl forest vëgn regulada dala lege aladô dles normes y di trataç internazional.
- (3) Le forest, a chël che al ne ti vëgn nia lascé eserzitë a na manira efetiva les libertés democratiches garantides dala Constituziun taliana te so Païsc, á le dërt d'asil tl teritore dla Republica aladô dles condiziuns stabilides dala lege.
- (4) L'estradiziun dl forest por reac politics ne n'é nia conzedüda.

Art. 11

- (1) La Talia refodëia la vera sciöche stromënt de ofenüda dla liberté de d'atri popui y sciöche meso de ressoluziun de conflic internazional; ara aconsënt, te condiziuns de parité cun d'atri Staç, ales limitaziuns de sovranité che va debojëgn por n ordinamënt che garantësc la pêsc y la iustizia danter les Naziuns; ara sostëgn y favorësc les organizaziuns internazionales che s'orientëia a chësc fin.

Art. 12

- (1) La bandira dla Republica é le tricolorú talian: vërt, blanch y cöce, cun trëi strisciores verticales granes anfat.

PERT I Dërc y dovëis di zitadins

TITUL I

Raporc zivii

Art. 13

- (1) La liberté personala é inviolabla.
- (2) Al ne vëgn ametü degöna forma de detenziun, de ispeziun o percusiziun personala, no val' atra limitaziun dla liberté personala, ater co por n at motivé dl'autorité iudiziara, y ma ti caji y tles manires odüs danfora dala lege.
- (3) Te caji ezezionai de bojëgn y prescia, dá dant espressamënter dala lege, pó l'autorité de segurëza publica adoté providimënc provisorii, che mëss ti gní lasciá alsavëi te carantot ores al'autorité iudiziara, y sce chësta ne i convalidëia nia tles carantot ores suandëntes, vëgni conscidrá revocá y ai romagn zënza faziun.
- (4) Al vëgn straufë vigni violënza física y morala ti confruncé de porsones sotmetüdes cochessî a limitaziuns dla liberté.
- (5) La lege stabilësc i limic masculai dla detenjiun preventiva.

Art. 14

- (1) Le domizil é inviolabl.
- (2) Dailò ne pón nia esegui ispeziuns o percusiziuns o secuestri, ater co ti caji y tles manires stabilis dala lege aladô dles garanzies scrites dant por la sconanza dla liberté personala.
- (3) I azertamënc y les ispeziuns por rajuns de sanité y de segurëza publica, o por fins economics y fiscai, vëgn regolà da leges speziales.

Art. 15

- (1) La liberté y la socretëza dla corespondënza y de vigni atra forma de comunicaziun é inviolables.

- (2) Ares po ma gní limitades tres n at motivé dl'autorité iudiziara cun les garanzies stabilides dala lege.

Art. 16

- (1) Vigni zitadin po jì intoron y stè liberamënter te vigni pert dl teritore nazional, tl respet dles limitaziuns che la lege stabilësc en general por rajuns de sanité o de segurëza. Degöna limitaziun ne po gní determinada da rajuns politiches.
- (2) Vigni zitadin po lascè le teritore dla Republica y gní derevers, tl respet di dovëis legai.

Art. 17

- (1) I zitadins à le dërt da se incunté pazificamënter y zënza ermes.
- (2) Por les incuntades ne val nia debojëgn de n preavis, gnanca por chëres te posc daverc al publich.
- (3) Les incuntades te n post publich mëss ti gní lasciades alsavëi danfora ales autoritës, che po ma les proibì por rajuns cumprovades de ordin o de segurëza publica.

Art. 18

- (1) I zitadins à le dërt de se assozié liberamënter zënza autorisaziun por fins che ne ti vëgn nia proibis ales singoles porsones dala lege penala.
- (2) Les assoziaziuns socrètes y chëres che mira, incë indiretamënter, a fins politics tres organisaziuns de carater militar é proibides.

Art. 19

- (1) Düc à le dërt de detlarè liberamënter süa fede religiosa, anfat te ci forma, da susc o te n'assoziaziun, de fà propaganda y de eserzitè tl privat o tl publich le cult, tan inant che ara ne se trata nia de rituai cuntra la morala.

Art. 20

- (1) Le carater etlesiastich y le fin dla religiun o dl cult de n'assoziaziun o istituziun ne po nia ester la gauja no de limitaziuns legislatives speziales, no de groaries fiscales speziales por süa costituziun, capacità iuridica y vigni forma de ativité.

Art. 21

- (1) Düc à le dërt de manifestè liberamënter so pinsier cun la parora, le scrit y vigni ater meso de difujiun.

- (2) La stampa ne po nia gnì sotmetüda a autorisaziuns o zensöres.
- (3) Al é ma conzedü da fá n sequester sön la basa de n at motivé d'autoritè iudiziara tl caje de delic, por chi che la lege sön la stampa le autorisèia espressamènter, o tl caje de violaziun dles normes che la medema lege scrî dant por l'indicaziun di responsabli.
- (4) Te de te' caji po, sce al é na gran prescia y al n'é nia atira poscibl l'intervènt d'autoritè iudiziara, le sequester dla stampa periodica gnì fat da ofiziai de polizia iudiziara, che mëss atira, y mai plü tert co 24 ores dedô, fà la denunzia al'autoritè iudiziara. Sce chësta ne le convalidèia nia tles vintecater ores suandèntes, vègn le sequester aratè revochè y al ne n'à degöna faziun.
- (5) La lege po stabili cun normes de carater general, che al vègnes lascé alsavèi i mesi de finanziaimènt dla stampa periodica.
- (6) Les publicaziuns stampades, i spetacui y vigni atra manifestaziun cuntra la bona cherianza é proibides. La lege stabilësc provedimènc adatà a se stravardè y a tigni jö les violaziuns.

Art. 22

- (1) A degügn ne pol ti gnì tut por rajuns politiches la capacità iuridica, la zitadinanza, l'inom.

Art. 23

- (1) Degöna prestaziun personala o patrimoniala ne po gnì scritta dant, ater co sön la basa dla lege.

Art. 24

- (1) Düc po pluré dan signoria por defëne sü dèrc y sü interes legitims.
- (2) La defenüda é n dèrt inviolabl te vigni stat y degré dl prozedimènt.
- (3) Ales porsones zënza mesi ti vègnel assiguré i mesi por pluré y se defëne dan vigni iurisdiziun tres istituc apostà.
- (4) La lege determinèia les condiziuns y les manires por la refata di fai iudiziars.

Art. 25

- (1) A degügn ne pol ti gnì tut le vicar natural preconstituí dala lege.
- (2) Degügn ne po gn straufà ater co aladô de na lege che sides jüda en forza dan le fat cometü.
- (3) Degügn ne po gnì sotmetüs a mosöres de segurèza ater co ti caji preodüs dala lege.

Art. 26

- (1) L'estradiziun dl zitadin po ma gnì conzedüda olache ara vègn preodüda espressamènter dales convenziuns internaziunales.
- (2) Ara ne pó por degöna rajun gnì ametüda por reač politics.

Art. 27

- (1) La responsabilitè penala é personala.
- (2) L'acusé ne vègn nia aratè de gauja čina ala condana definitiva.
- (3) Les straufunghes ne pó nia ester tratamènc che va cuntra le sèns de umanité y ares mëss miré ala reeducaziun dla porsona condanada.
- (4) La pëna de mort ne n'é nia ametüda.³

Art. 28

- (1) I funziunars y i dependènc dl Stat y di ènc publics é diretamènter responsabli, aladô dles leges penales, ziviles y aministratives, dles aziuns fates en violaziun di dèrc. Te chisc caji se destènn fora la responsabilitè zivila al Stat y ai ènc publics.

TITUL II

Raporc etich-soziai

Art. 29

- (1) La Republica reconësc i dèrc dla familia sciöche sozieté naturala fondada sön le matrimone.
- (2) Le matrimone é basé sön l'avalianza morala y iuridica di maridá, cun i limiç stabilis dala lege por garanti l'unité familiara.

Art. 30

- (1) Al é n dovèi y n dèrt di geniturs mantigni, istruí y educé i mituns, ince sce ai é nasciüs fora dl matrimone.
- (2) Sce i geniturs ne n'é nia bugn, se crüzia la lege che al vègnes ademplí sü dovèis.
- (3) La lege ti assigurèia ai mituns nasciüs fora dl matrimone vigni sconanza iuridica y sozuala compatibla cun i dèrc di componènc dla familia legitima.
- (4) La lege scrî dant les normes y i limiç por la inrescida dla paternité.

Art. 31

- (1) La Republica alisirèia cun mosöres economiches y d'atres

previdënzes la formaziun dla familia y l'ademplimënt de sü dovëis, tignin cunt dantadöt dles families cun tröc mituns.

- (2) Ara defënn la maternité, l'infanzia y la jonëza, sostignin les istituziuns che va debojëgn por chësc fin.

Art. 32

- (1) La Republica defënn la sanité sciöche dërt fundamental dla porsona y interès dla coletivité, y ti garantësc cures debann ales porsones che nen à debojëgn.
- (2) Degügn ne po gni sforzà a n cer tratamënt sanitar, ater co tres na despoziziun de lege. La lege ne pó te degun caje violè i limic scric dant dal respet dla porsona umana.

Art. 33

- (1) L'ert y la sciënza é lëdies y incé so insegnamënt é lëde.
- (2) La Republica scrî dant les normes generales sön l'istruziun y istituësc scores statales por düc i ordins y degrà.
- (3) I ënc y i privac á le dërt de istituí scores y istituc de educaziun zënza cosc por le Stat.
- (4) La lege mëss, tl fissé i dërc y i dovëis dles scores nia statales che se damana la parificaziun, ti assicuré la plëna liberté y a sü scolars n tratamënt scolastich anfat a chël di scolars dles scores statales.
- (5) Al é scrî dant n ejam de stat por l'amisciun ai ordinns y degrà desvalis dles scores o por la contlujun de chisc y por l'abilitaziun al eserzize profescional.
- (6) stituziuns de cultura alta, les universitês y les academies à le dërt de se dè ordinamënc autonomi ti limic stabilis dales leges dl Stat.
- (7) La Republica reconësc le valor educatif, sozial y de promoziun dl bëgnester psicofisich dl'ativité sportiva te dotes sües formes.⁴

Art. 34

- (1) La scora é daverta a düc.
- (2) L'istruziun de basa döra altamo ot agn y é obligatoria y debann.
- (3) Chi che à capacitês y miric à le dërt de arjunje i degrà plü alc di stüdi incé sce ai ne n'à nia i mesi.
- (4) La Republica realisëia chësc dërt cun stipendiums, assëgns ales families y d'atres previdënzes che mëss gni atribuis tres concurs.

TITUL III

Raporc economics

Art. 35

- (1) La Republica defënn le laûr te dotes sües formes y aplicaziuns.
- (2) Ara se crüzia dla formaziun y dl svilup profescional di lauranç.
- (3) Ara sostëgn y favorësc les acordanzes y les organizaziuns internaziunales che se tol dant da confermé y regolé i dërc dl laûr.
- (4) Ara reconësc la liberté de emigraziun, tl respet di dovëis stabilis dala lege tl interès general, y defënn le laûr talian foradecà.

Art. 36

- (1) Le laurant à le dërt da ciafé n paiamënt proporziunè ala cuantité y ala cualité de so laûr, y te vigni caje che tleches por assicuré a se instës y a süa familia n'esistënza lëdia y dignitosa.
- (2) La dorada mascima dl dé de laûr vëgn stabilida dala lege.
- (3) Le laurant à le dërt a n dé lëde al'edema y ales vacanzas anuales paiades, y ne pó nia renunzié a chësc dërt.

Art. 37

- (1) L'ëra che fej le medemo laûr de n ël à i medemi dërc y le medemo paiamënt che ti speta al laurant. Les condiziuns de laûr mëss consintì l'ademplimënt de süa funziun familiara essenziuala y ti garanti ala uma y al môt na proteziun adatada speziuala.
- (2) La lege stabilësc le limit minimal de eté por le laûr a paiamënt.
- (3) La Republica defënn le laûr di mëndri cun normes speziale y ti garantësc, cun le medemo laûr, le dërt ala medema retribuiziun.

Art. 38

- (1) Vigni zitadin inabl al laûr y zënza i mesi che vá debojëgn por vire à le dërt al mantignimënt y al'assistënza soziaala.
- (2) I lauranç à le dërt che al sides preodü y assicuré mesi adatà a sü bojëgns de vita tl caje de inzidënt, maratia, invalidité, veciaia y dejocupaziun involontara.
- (3) Chi che n'é nia bugn da laurè y chi che à n handicap à le dërt de educaziun y formaziun profescionala.
- (4) Di dovëis preodüs te chësc articul se crüzia i organs y les istituziuns istituís o sostignis dal Stat.
- (5) L'assistënza privata é lëdia.

Art. 39

- (1) L'organisaziun sindacala é lèdia.
- (2) Ai sindacač ne ti pol nia gnì imponü n ater dovëi ater co süa registraziun pro i ofizi locai o zentrali, aladô dles normes de lege.
- (3) La condiziun por la registraziun é che i statuc di sindacač confermëies n ordinamënt intern sön na basa democratica.
- (4) I sindacač registrà à personalité iuridica. Ai po, rapresentà unitariamënter en proporziun a sü iscrič, stlütje jö contrač coletifs de laür cun faziun obligatoria por düc chi che alda pro les categories a chères che le contrat se referësc.

Art. 40

- (1) Le dërt de scioper vëgn eserzitë tl cheder dles leges che le regolëia.

Art. 41

- (1) La scomenciadia economica privata é lèdia.
- (2) Ara ne pó nia gní fata en contrast cun l'utilité soziala o a na moda da ester de dann ala sanité, al ambiënt, ala segurëza, ala liberté, ala dignité umana.⁵
- (3) La lege determinëia i programs y i controis adatá a na moda che l'ativité economica publica y privata pois gní orientada y coordinada por fins soziai y ambientai.⁶

Art. 42

- (1) La proprieté é publica o privata. I bëgns economics é dl Stat, di ënc o de privač.
- (2) La proprieté privata é reconesciüda y garantida dala lege, che determinëia les manires de süa cumpra, le godimënt y i limiç por garanti süa funziun soziala y fá a na moda che ara sides azessibla por düc.
- (3) La proprieté privata po gní espropriada por rajuns de interès general ti caji preodüs dala lege y contra indenisaziun.
- (4) La lege stabilësc les normes y i limiç dla sozesciun legitima y testamentara y i dërc dl Stat sön l'arpejun.

Art. 43

- (1) Por l'ütl general po la lege resservë originariamënter o ti trasferì, tres espropriaziun y contra indenisaziun, al Stat, a ënc publics o a comunitës de lauranc o de utënc, certes impreses o categories de impreses che se referësc a sorvisc publics essenziail o a fontanes de energia, o a situaziuns de monopol, y che à dantadöt carater de interès general.

Art. 44

- (1) Por arjunje le sfrutamënt razional dl terac y stabili raporc soziai adatà, ti imponn la lege dovëis y vincui ala proprieté privata de terac, fissa limiç a süa estenjiun aladô dles regiuns y di raiuns agrars, promöi y imponn la bonificaziun di terac, la trasformaziun dl latifond y la recostituziun dles unitës produtives; ara sostëgn la picia proprieté y la proprieté mesana.
- (2) La lege desponn provedimënc a bëgn di raiuns da munt.

Art. 45

- (1) La Republica reconësc la funziun soziala dla cooperaziun a carater de mutualité y zënza fins de speculaziun privata. La lege sostëgn y favorësc so incremënt cun i mesi plü adatá y garantësc cun i controis che va debojëgn so carater y sües finalitës.
- (2) La lege regolëia la sconanza y le svilup dl artejanat.

Art. 46

- (1) Por la revalutaziun economica y soziala dl laür y en armonia cun i bojëgns dla produziun, ti reconësc la Republica ai lauranč le dërt da colauré, aladô dles manires y ti limiç stabilis dales leges, ala gestiun dles aziëndes.

Art. 47

- (1) La Republica sostëgn y defënn le sparagn te dotes sües formes; ara regolamentëia, coordinëia y controlëia l'eserzize dl credit.
- (2) Ara favorësc l'azès dl sparagn popolar ala proprieté dl'abitaziun, ala proprieté de produziun direta y al investimënt azionar diret y indiret ti gragn compless produtifs dl Païsc.

TITUL IV

Raporc politics

Art. 48

- (1) Litadus é düc i zitadins, ëi y ères, che à arjunt la majera eté.
- (2) La usc é personala y valia, lèdia y socrëta. Lité é n dovëi zivich.
- (3) La lege stabilësc i recusis y les modalitës por l'eserzize dl dërt de lîta di zitadins residënc foradecà y garantësc süa faziun. Por chësc fin vëgnel istituì na zircoscriziun Èster por la lîta dles Čiamenes, a chëra che al ti vëgn assegné n numer de sëntes

litalas stabili dala norma costituzionala y aladô de criters stabilis dala lege.⁷

- (4) Le dêrt da lité ne po nia gnì limité ater co por incapacité zivila o por faziun de sentènza penala irevocabla o ti caji de indignité morala dà dant dala lege.

Art. 49

- (1) Düc i zitadins à le dêrt da s'assozié liberamënter te partis por tò pert democraticamënter ala determinaziun dla politica nazionala.

Art. 50

- (1) Düc i zitadins po ti presentè petiziuns ales Ćiamenes por damanè provedimënc legislatifs o portè dant bojëgns generai.

Art. 51

- (1) Düc i zitadins, ëi y ères, po ti rovè pormez ai ofizi publics y ales inciaries litalas te condiziuns de avalianza, aladô di recusic stabilis dala lege. Por chësc fin sostëgn la Republica cun provedimënc aposta l'avalianza dles oportunitês danter ëi y ères.⁸
- (2) Por l'amisciun ai ofizi publics y ales inciaries litalas po la lege parifiché ai zitadins i Talians che ne alda nia pro la Republica.
- (3) Che che é cherdè a surantó funziuns litalas publiches à le dêrt de despone dl tëmp che va debojëgn por so ademplimënt y de conservè so post de laûr.

Art. 52

- (1) La defenüda dla Patria é n dovèi sacher dl zitadin.
- (2) Le sorvisc militar é obliënt ti limic y tles manires stabilides dala lege. So ademplimënt ne preiudichëia no la posiziun de laûr dl zitadin, no l'eserzize di dêrc politics.
- (3) L'ordinamënt dles Forzes armades se orientëia al spirit democratich dla Republica.

Art. 53

- (1) Düc à le dovèi de portè pro ales spëises publiches aladô de süa capacità contributiva.
- (2) Le sistem tributar se orientëia a criters de progressivité.

Art. 54

- (1) Düc i zitadins à le dovèi de ester fedei ala Republica y de osservè süa Costituziun y sües leges.

- (2) I zitadins che à funziuns publiches à le dovèi da les ademplì cun disciplina y onur, dan jö joramënt ti caji stabilis dala lege.

PERT SECUNDA ORDINAMËNT DLA REPUBLICA

TITUL I

Le Parlamënt

SEZIUN I / Les Ciamenes

Art. 55

- (1) Le Parlamënt é metü adöm dala Ciamena di deputac y dal Senat dla Republica.
- (2) Le Parlamënt röia ma adöm tla reuniun di componënc de tramesdöes les Ćiamenes ti caji stabilis dala Costituziun.

Art. 56

- (1) La Ćiamena di deputac vëgn litada cun lîta universal y direta.
- (2) Le numer di deputac é de catercënt, ot de chisc vëgn litá tla zircoscriziun Ester.⁹
- (3) Düc i litadus che à complì vintecin agn le dé dles lîtes po gnì lità sciöche deputac.
- (4) La repartiziun dles sëntes litalas danter les zircoscriziuns vëgn fata, tl respet dl numer dles sëntes litalas assegnades ala zircoscriziun Ester, despartin le numer di abitanc dla Republica, che resultëia dal'ultima cumpëda dla popolaziun generala, por trëicëntinonantedui y partin fora les sëntes litalas en proporziun ala popolaziun de vigni zircoscriziun, sön la basa di cuoziënc intiers y di resc plü alc.^{10 11}

Art. 57

- (1) Le Senat dla Republica vëgn lité sön basa regionala, ater co les sëntes litalas assegnades ala zircoscriziun Ester.¹²
- (2) Le numer di senaturs litá é de duicënt; cater de chisc vëgn litá tla zircoscriziun Ester.¹³
- (3) Degöna Regiun o Provincia autonoma ne pó avèi manco co trëi senaturs; le Molise nen á dui, la Val d'Aosta un.¹⁴
- (4) La repartiziun dles sëntes litalas danter les Regiuns o les Provinzie autonome vëgn fata, aplican les desposiziuns dl

coma da denant, en proporziun a süa popolaziun che resultëia dal'ultima cumpëda dla popolaziun generala, sön la basa di cuoziënc intiers y di resc plü alc.^{15 16}

Art. 58

- (1) I senaturs vëgn lità tres lîta universal y direta.¹⁷
- (2) I litadus che à compli carant'agn pó gní lità sciöche senaturs.

Art. 59

- (1) Che che é stè Presidënt dla Republica é senatur a vita por lege, ater co sce al renunziëia.
- (2) Le Presidënt dla Republica pó nominé senaturs a vita zitadins che á porté pro al onur dla Patria cun dër de gragn miric tl ciamp sozial, scientifich, artistich y leterar. Le numer complessif di senaturs en ciaria nominá dal Presidënt dla Republica ne pó a vigni moda nia ester majer co cinch.¹⁸

Art. 60

- (1) La Ćiamena di deputac y le Senat dla Republica vëgn lità por cin agn.
- (2) La dorada de vigni Ćiamena ne po nia gní prorogada ater co por lege y ma tl caje de vera.¹⁹

Art. 61

- (1) Les lîtes dles Ćiamenes nöies vëgn tignides tl tēp de setanta dis dala fin de chères da denant. La pröma reuniun vëgn fata alplü tert vint dis do les lîtes.
- (2) Ćina che les Ćiamenes nöies ne röia nia adöm vëgn i podëis de chères da denant prorogà.

Art. 62

- (1) Les Ćiamenes s'abina de dërt le pröm dé nia da festa de forà y d'otober.
- (2) Vigni Ćiamena po gní cherdada ite en via straordinaria sön scomenciadia de so Presidënt o dl Presidënt dla Republica o de n terzo de sü componënc.
- (3) Canche öna na Ćiamena se incunta en via straordinaria, vëgn incé l'atra cherdada ite por lege.

Art. 63

- (1) Vigni Ćiamena lîta danter sü componënc le Presidënt y l'Ofize de presidënza.
- (2) Canche le Parlamënt s'incunta te na sentada coletiva, é le

Presidënt y l'Ofize de presidënza chi dla Ćiamena di deputac.

Art. 64

- (1) igni Ćiamena adotëia so regolamënt cun la maioranza assoluta de sü componënc.
- (2) Les sentades é publiches; porimpò po vigni Ćiamena y le Parlamënt canche al röia adöm cun tramesdöes les Ćiamenes, deliberé de s'incuntè te na sentada socrëta.
- (3) Les deliberaziuns de vigni Ćiamena y dl Parlamënt ne vel nia sce al ne n'é nia presënt la maioranza de sü componënc, y sce ares ne vëgn nia adotades cun la maioranza di presënc, ater co sce la Costituziun scrí dant na maioranza speziala.
- (4) I componënc dl Govern à le dërt, y sce damanà, le dovëi de tó pert ales sentades, incé sce ai ne fej nia pert dles Ćiamenes. Ai mëss gní ascutà sò vigni iade che ai se le damana.

Art. 65

- (1) La lege determinëia i caji de ilitabilité y de incompatibilité cun l'ofize de deputat o de senatur.
- (2) Degügn ne po fà pert tl medemo tēp de tramesdöes les Ćiamenes.

Art. 66

- (1) Vigni Ćiamena iudichëia i titui de amisciun de sü componënc y dles gaujes de ilitabilité y de incompatibilité che s'á porté pro.

Art. 67

- (1) Vigni componënt dl Parlamënt rapresentëia la Naziun y eserzitëia sües funziuns zënza vinculo de mandat.

Art. 68

- (1) I componënc dl Parlamënt ne po nia gní cherdà a respogne dles minunghes portades dant y dles usc dades jö tl eserzize de sües funziuns.
- (2) Zënza l'autorisaziun dla Ćiamena pro chëra che al alda, ne po degun mēber dl Parlamënt gní sotmetü a na percuiziun personala o domiciliara, gní arestè o privé a val'atra maniera dla liberté personala, o gní tigní en detenziun, ater co en esecuziun de na sentënza irevocabla de condana, o sce al vëgn abiné sön le fat tl laür de comëte n delit por chël che al é preodü che al vëgnes sarè ia obligatoriamēter.
- (3) N'autorisaziun analoga vëgn damanada por sotmëte i componënc dl Parlamënt a interzetaziuns, te cí forma co mai,

de sües conversaziuns o comunicaziuns y al sequester de süa corespondënza.²⁰

Art. 69

- (1) I comëmbri dl Parlamënt ciafa na indenité stabilida dala lege.

SEZIUN II / La formaziun dles leges

Art. 70

- (1) La funziun legislativa vëgn eserzitada deboriada da tramesdöes les Ćiamenes.

Art. 71

- (1) La scomenciadia de lege ti speta al Govern, a vigni componënt dles Ćiamenes y ai organs y ênc, a chi che ara ti vëgn conferida da na lege costituzionala.
- (2) Le popul eserzitëia la scomenciadia de lege tres la proposta de n proiet scrit te articui da pert de altamo cincantamile litadus.

Art. 72

- (1) Vigni dessëgn de lege presentè a na Ćiamena vëgn ejaminé aladò dles normes de so regolamënt da na comisciun y spo dala Ćiamena instëssa, che l'aprovëia articul por articul y cun votaziun finala.
- (2) Le regolamënt stabilësc prozedimënc ascortà por i dessëgns de lege detlarà de prescia.
- (3) Al po incè stabili te ci caji y formes che l'ejam y l'aprovaziun di dessëgns de lege vëgn assegnà a comisciuns, incè temporanes, metüdes adöm a na moda da respidlé la proporziun di grups parlamentars. Incè te de te' caji vëgn le dessëgn de lege sotmetü ala Ćiamena čina süa aprovaziun definitiva, sce le Govern o n diejimo di componënc dla Ćiamena o n cuinto dla comisciun damana che al vëgnes tratè y lité dala Ćiamena instëssa o che al vëgnes sotmetü a süa aprovaziun finala ma cun detlaraziuns de lîta. Le regolamënt determinëia les formes de publizité di laürs dles comisciuns.
- (4) La prozedöra normala de ejam y de aprovaziun direta da pert dla Ćiamena vëgn dagnora adotada por i dessëgns de lege che reverda la costituziun y les lîtes, la delegaziun legislativa, l'autorisaziun da ratifiché tratac internazonai, l'aprovaziun di bilanc y i cunc consuntifs.

Art. 73

- (1) Les leges vëgn promulgades dal Presidënt dla Republica tl tēp de n mēis dal'aprovaziun.
- (2) Sce les Ćiamenes, vignōna cun la maioranza assoluta de sü componënc, detlarëia süa prescia vëgn la lege promulgada tl tēp stabili da chësta.
- (3) Les leges vëgn publicades atira do la promulgaziun y va en forza le chinejim dé do süa publicaziun, ater co sce les leges instësses stabilësc n terminn desfarënt.

Art. 74

- (1) Le Presidënt dla Republica po, denant co promulghe la lege, ti damanè cun n message motivé ales Ćiamenes na deliberaziun nōia.
- (2) Sce les Ćiamenes aprovëia indō la lege, mëssera gnì promulgada.

Art. 75

- (1) Al vëgn fissé n referendum popolar por deliberé l'abrogaziun, totala o parziala, de na lege o de n at che à valur de lege, sce cincētmile litadus o cin Aconsiadus regionai se le damana.
- (2) Al ne n'è nia concedü le referendum por les leges tributares y de bilanz, de amnestia y de reduziun dla pēna, de autorisaziun da ratifiché tratac internazonai.
- (3) Düc i zitadins cherdà a lité la Ćiamena di deputac à le dërt de tó pert al referendum.
- (4) La proposta sotmetüda a referendum vëgn aprovada sce la maioranza dles porsones che à le dërt de lité à tut pert ala votaziun, y sce al vëgn arjunt la maioranza dles usc varëntes.
- (5) La lege determinëia les modalitēs de atuaziun dl referendum.

Art. 76

- (1) L'eserzize dla funziun legislativa ne po nia gnì deleghè al Govern, ater co cun la determinaziun de prinzijs y criters diretifs y ma por n tēp limité y por ogec definis.

Art. 77

- (1) Le Govern ne po nia emanè decrec che ais valur de lege ordinara zënza la delegaziun dles Ćiamenes.
- (2) Canche le Govern adotëia, te caji straordinars de bojëgn y de prescia, sot süa responsabilité, provedimënc provisorii cun forza de lege, mëssel i presentè le medemo dé por la converjiun ales Ćiamenes che vëgn convocades aposta y se abina adöm te cin

dis, inće sce ares é gnüdes descomponüdes.

- (3) I decreç perd atira súa faziun, sce ai ne vëgn nia convertis te lege tl tëmp de sessanta dis da súa publicaziun. Les Ćiamenes po porimpò regolè cun lege i raporç iuridics che vëgn da decreç nia convertis.

Art. 78

- (1) Les Ćiamenes deliberëia la condiziun de vera y ti conferësc al Govern i podëis che va debojëgn.

Art. 79

- (1) L'amnestia y la reduziun dla pëna vëgn conzedüs cun lege deliberada cun la maioranza de dui terzi di componënc de vigni Ćiamena, te vigni so articul y tla votaziun finala.
- (2) La lege che conzed l'amnestia o la reduziun dla pëna stabilësc le terminn por súa aplicaziun.
- (3) Te vigni caje ne po l'amnestia y la reduziun dla pëna nia gni aplicades ai reaç cometüs do la presentaziun dl dessëgn de lege.²¹

Art. 80

- (1) Les Ćiamenes autorisëia cun lege la ratificaziun di trataç internazonai che é de natöra politica, o prevëiga arbitraj o regolamënc iudiziars, o porta ite mudaziuns dl teritore o groaries finanziares o mudaziuns de leges.

Art. 81

Le Stat garantësc l'ecuiliber danter les entrades y les spëises de so bilanz, tignin cunt dles fases negatives y de chëres positives dl ziclus economich.

L'indebitamënt vëgn lascè pro ma por conscidré les faziuns dl ziclus economich y, do l'autorisaziun dles Ćiamenes adotada a maioranza assoluta de sü componënc, canche al se porta pro evënc ezezionai.

Vigni lege che comporta groaries nöies o maius mëss inće se procuré i mesi por ti rové a cé.

Vigni ann aprovēia les Ćiamenes cun lege le bilanz y le decunt consuntif presentà dal Govern.

L'eserzize provimore dl bilanz po ma gni conzedü por lege y por periodes de tëmp de indöt nia plü co cater mëisc.

Le contignü dla lege de bilanz, les normes fondamentales y i criters por garantì l'ecuiliber danter les entrades y les spëises di bilanc y la sostenibilitè dl debit de dōtes les aministrazziuns

publiches vëgn stabilis cun lege aprovada a maioranza assoluta di componënc de vigni Ćiamena, tl respet di prinzijs definis cun lege costituzionala.^{22 23}

Art. 82

- (1) Vigni Ćiamena po despone inrescides sön materies de interès publich.
- (2) Por chësc fin nominëiera danter sü componënc na comisciun metüda adöm a na moda da respidlé la proporziun di grups desvalis. La comisciun d'inrescida inviëia ia les inrescides y i ejams cun i medemi podëis y les medemes limitaziuns dl'autoritè iudiziara.

TITUL II

Le Presidënt dla Republica

Art. 83

- (1) Le Presidënt dla Republica vëgn lité dal Parlamënt te na sentada a chëra che sü componënc tol pert deboriada.
- (2) Ala lîta tôlel pert trëi delegà por vigni Regiun, lità dal Consëi regional a na moda che al vëgnes garantì la rapresentanza dles mendranzes. La Valle d'Aosta à ma un n deleghè.
- (3) La lîta dl Presidënt dla Republica vëgn fata tres lîta socrëta cun la maioranza de dui terzi dl'assemblea. Do la terza lîta bàstel la maioranza assoluta.

Art. 84

- (1) Al po gni lité sciöche Presidënt dla Republica vigni zitadin che à compli cincant'agn y à i dërc zivii y politics.
- (2) L'inciaria de Presidënt dla Republica é incompatibla cun vigni atra inciaria.
- (3) Le davagn y la dotaziun dl Presidënt vëgn determinà dala lege.

Art. 85

- (1) Le Presidënt dla Republica vëgn lité por 7 agn alalungia.
- (2) Trënta dis denant che le terminn tomes, chërda ite le Presidënt dla Ćiamena di deputac na sentada a chëra che le Parlamënt y i delegà regionai tol pert deboriada por lité le Presidënt dla Republica nü.
- (3) Sce les Ćiamenes é descomponüdes, o al mancia manco co

trëi mëisc a súa tomanza, vëgn la lîta fata te chinesc dis dala sentada dles Ćiamenes nôies. Inurcaltan vëgnel proroghë i podëis dl Presidënt en ċiaria.

Art. 86

- (1) Les funziuns dl Presidënt dla Republica vëgn te vigni caje eserzitades dal Presidënt dl Senat, sce al ne po nia les adempli.
- (2) Tl caje de impedimënt permanënt o de mort o de demisciuns dl Presidënt dla Republica, chërda ite le Presidënt dla Ćiamena di deputac la lîta dl Presidënt dla Republica nû te chinesc dis, ater co sce le terminn é preodû plû tert, ajache les Ćiamenes é descomponûdes o al mancia manco co trëi mëisc a súa zessaziun.

Art. 87

- (1) Le Presidënt dla Republica é le surastant dl Stat y rapresentëia l'unità nazionale.
- (2) Al po ti ortié messaji ales Ćiamenes.
- (3) Al chërda ite les lîtes dles Ćiamenes nôies y fissa súa pröma indunada.
- (4) Al autorisëia la presentaziun ales Ćiamenes di dessëgnns de lege sön scomenciadia dl Govern.
- (5) Al promulghëia les leges y emanëia i decret che à valor de lege y i regolamënc.
- (6) Al chërda ite le referendum popolar ti caji preodûs dala Costituziun.
- (7) Al nominëia, ti caji indicà dala lege, i funzionars dl Stat.
- (8) Al acreditëia y s'incunta cun i rapresentanc diplomatics, al ratificëia i tratac internazonai do avëi ciafë, sce al va debojëgn, l'autorisaziun dles Ćiamenes.
- (9) Al à le comando dles Forzes armades, al presidiëia le Consëi plû alt de defenûda costitui aladò dla lege, al detlarëia le stat de vera deliberé dales Ćiamenes.
- (10) Al presidiëia le Consëi plû alt dla magistratöra.
- (11) Al po conzede la grazia y mudé les pënes.
- (12) Al surandà les onoranzas dla Republica.

Art. 88

- (1) Le Presidënt dla Republica po deslié les Ćiamenes o ince ma öna dles döes, do avëi aldì sù Presidënc.
- (2) Al ne po nia eserzitë chësta facolté ti ultimi sis mëisc de so mandat, ater co sce ai va a öna daldöt o en pert cun i ultimi sis mëisc dla legislatöra. ²⁴

Art. 89

- (1) Degun at dl Presidënt dla Republica ne vel sce al ne vëgn nia contrafirmé dai ministri proponënc, che s'un surantol la responsabilità.
- (2) I ac che à valor legislatif y i atri ac indicà dala lege vëgn contrasotescric ince dal Presidënt dl Consëi di ministri.

Art. 90

- (1) Le Presidënt dla Republica ne n'é nia responsabl dles aziuns cometüdes tl eserzize de sües funziuns, ater co por tradimënt alt o por atentat ala Costituziun.
- (2) Te chisc caji vëgnel metü tl stat de acüsa dal Parlamënt te na sentada coletiva, cun la maggioranza assoluta de sü componënc.

Art. 91

- (1) Le Presidënt dla Republica fej joramënt de fedelté ala Republica y de osservanza dla Costituziun dan le Parlamënt rovë adöm te na sentada coletiva, denant co surantó sües funziuns.

TITUL III Le Govern

SEZIUN I / Le Consëi di ministri

Art. 92

- (1) Le Govern dla Republica é metü adöm dal Presidënt dl Consëi y dai ministri, che costituësc deboriada le Consëi di ministri.
- (2) Le Presidënt dla Republica nominëia le Presidënt dl Consëi di ministri y, sön proposta de chësc, i ministri.

Art. 93

- (1) Le Presidënt dl Consëi di ministri y i ministri fej joramënt tles mans dl Presidënt dla Republica, denant co surantó les funziuns.

Art. 94

- (1) Le Govern mëss avëi la crëta de tramesdöes les Ćiamenes.
- (2) Vigni Ćiamena conzed o revochëia la crëta tres moziun motivada litada cun apel nominal.
- (3) Tl tëmp de diesc dis da súa formaziun se presentëia le Govern ales Ćiamenes por ciafë la crëta.

- (4) La usc decuntra de öna o de tramesdöes les Čiamenes sön nia proposta dl Govern ne comporta nia le dovèi de demisciuns.
- (5) La moziun de desfidënza mëss gni sotescrita da altamo n diejimo di componënc dla Čiamena y po impormò gni metüda en descusciun trëi dis do süa presentaziun.

Art. 95

- (1) Le Presidënt dl Consëi di ministri manajëia la politica generala dl Govern y nen é responsabl. Al mantëgn l'unité de orientamënt politich y aministratif y al sostëgn y coordinëia l'ativité di ministri.
- (2) I ministri é deboriada responsabl di ac dl Consëi di Ministri, y individualmënter di ac de sü čiams de kompetënza.
- (3) La lege se crüzia dl ordinamënt dla Presidënza dl Consëi y determinëia le numer, les atribuziuns y l'organisaziun di ministers.

Art. 96

- (1) Le Presidënt dl Consëi di ministri y i ministri vëgn, incé sce ai ne n'é nia plü en čiarä, sotmetüs por i reac cometüs tl eserzize de sües funziuns ala iurisdiziun ordinara, do che le Senat dla Republica o la Čiamena di Deputac à dè l'autorisaziun, aladò dles normes stabilides cun lege costituzionala.²⁵

SEZIUN II / L'Aministrazion Publica

Art. 97

- (01) Les aministrazions publiches garantësc a öna cun l'ordinamënt dl'Uniu europeica l'ecuiliber di bilanz y la sostenibilitè dl debit publich.²⁶
- (1) I ofizi publics vëgn organisà aladò dles disposiziuns de lege, a na moda che al vëgnes garantì le bun andamënt y l'imparzialité dl'aministrazion.
- (2) Tl ordinamënt di ofizi vëgnel determiné i čiams de kompetënza, les atribuziuns y les responsabilitès di funziunars.
- (3) Ai posc de laür tles aministrazions publiches röion pormez tres concurs, ater co ti caji stabilis dala lege.

Art. 98

- (1) I impiegač publics é al sorvisc estlusif dla Naziun.
- (2) Sce ai é comëmbri dl Parlamënt ne poi nia ciafè promoziuns, ater co por anzianité.

- (3) Cun lege pon limitè le dërt de se scrì ite te partis politics por i magistrač, i militars de cariera en sorvisc atif, i funziunars y i agënc de polizia, i rapresentanc diplomatics y consolars foradecà.

SEZIUN III / I organns ausiliars

Art. 99

- (1) Le Consëi nazional dl'economia y dl laür é metü adöm, aladò dles modalitès stabilides dala lege, da esperc y da rapresentanc dles categories produtives, te na mosöra che tëgnes cunt de süa importanza numerica y cualitativa.
- (2) Al é n organn de consulënza dles Čiamenes y dl Govern por les materies y aladò dles funziuns che ti vëgn atribuides dala lege.
- (3) Al à la scomenciadia legislativa y po portè pro al'elaboraziun dla legislaziun economica y sozjala aladò di prinzijs y ti limiç stabilis dala lege.

Art. 100

- (1) Le Consëi de Stat é n organn de consulënza iuridich-aministrativa y de sconanza dla iustizia tl'aministrazion.
- (2) La Curt di cunc eserzitëia le control preventif de legitimitè sön i ac dl Govern, y incé chël suandënt sön la gestiun dl bilanz dl Stat. Ara tol pert, ti caji y tles formes stabilides dala lege, al control sön la gestiun finanziaria di ënc che ciafa contribuč ordinars dal Stat. Ara ti lascia alsavèi diretamënter ales Čiamenes le resultat dl control fat.
- (3) La lege garantësc l'independënza di dui istituč y de sü componënc dan le Govern.

TITUL IV

La Magistratöra

SEZIUN I / Ordinamënt iurisdizional

Art. 101

- (1) La iustizia vëgn aministrada tl inom dl popul.
- (2) I vicars é ma sotmetüs ala lege.

Art. 102

- (1) La funziun iurisdizionala vëgn eserzitada da magistrač ordinars

istituìs y regolà aladò dles normes sön l'ordinamënt iudiziar.

- (2) Al ne po nia gnì istituì vicars straordinars o vicars speziai. Al po ma gnì istituì pro i organns iudiziars ordinars sezions spezialisades por certes materies, inçe cun la partezipaziun de zitadins adatà che ne toca nia pro la magistratöra.
- (3) La lege regolëia i caji y les formes dla partezipaziun direta dl popul al'aministrazion dla iustizia.

Art. 103

- (1) Le Consëi de Stat y i atri organns de iustizia amministrativa à iurisdiziun por la sconanza ti confrunc' dla Aministrazion Publica di interesc legitims y te materies particulares indicades dala lege, inçe di dërc sogetifs.
- (2) La Curt di cunc' à iurisdiziun tles materies de contabilitè publica y te chères spezificades dala lege.
- (3) I tribunai militars te tëmp de vera à la iurisdiziun stabilida dala lege. Tl tëmp de pësc ài ma la iurisdiziun por i reac' militars cometüs da porsones che fej pert dles Forzes Armades.

Art. 104

- (1) La magistratöra é n ordinn autonom y independënt da vigni ater podëi.
- (2) Le Consëi plü alt dla magistratöra é presidié dal Presidënt dla Republica.
- (3) Al toca laprò de dërt le pröm presidënt y le procuradù general dla Curt de cassaziun.
- (4) I atri componënc vëgn lità por dui terzi da düc i magistrac' ordinars danter chi dles categories desfarëntes, y por un n terzo dal Parlamënt te na sentada coletiva danter professurs ordinars de universitës de materies iuridiches y avocaç cun chinec agn de pratica profescionala.
- (5) Le Consëi lita n vize-presidënt danter i componënc designà dal Parlamënt.
- (6) Čina che ai é en čiaria ne poi nia ester scriç ite ti registri profescionai, y gnanca fà pert dl Parlamënt o de n Consëi regional.

Art. 105

- (1) Al Consëi plü alt dla magistratöra ti spétel, aladò dles normes dl ordinamënt iudiziar, les assunziuns, les assegnaziuns y i trasferimënc, les promoziuns y i provedimënc disciplinars di magistrac'.

Art. 106

- (1) Les nominaziuns di magistrac' vëgn fates tres concurs.
- (2) La lege sön l'ordinamënt iudiziar po conzede la nominaziun, inçe litala, di magistrac' onorars por dōtes les funziuns atribuides a singui vicars.
- (3) Sön proposta dl Consëi plü alt dla magistratöra pol gnì nominé sciöche aconsiadus de cassaziun, porvia de miriç straordinars, professurs ordinars de universitës de materies iuridiches y avocaç che à chinec agn de sorvisc y é iscriç ti registri speziai por les iurisdiziuns superiures.

Art. 107

- (1) I magistrac' ne po nia gnì destituìs. Ai ne po nia gnì dejinčiarià temporaneamënter o por tres, ai ne po nia gnì trasferis te d' atres sëntes y ai ne po nia ciafè d'atres funziuns, ater co tres dezijiun dl Consëi plü alt dla magistratöra, adotada o por les rajuns y cun les garanzies de defenüda stabilides dal ordinamënt iudiziar o cun so consëns.
- (2) Le Minister dla iustizia à la faculté de inviè ia l'aziun disciplinara.
- (3) I magistrac' se desfarenziëia danter ëi ma por la desvalianza de funziuns.
- (4) Le ministër public god dles garanzies stabilides te sü confrunc' dales normes sön l'ordinamënt iudiziar.

Art. 108

- (1) Les normes sön l'ordinamënt iudiziar y sön vigni magistratöra vëgn stabilides cun lege.
- (2) La lege garantësc l'independënza di vicars dles iurisdiziuns speziales, de so Ministër public, y de chi che ne alda nia laprò, che tol pert al'aministrazion dla iustizia.

Art. 109

- (1) L'autoritè iudiziara desponn diretamënter dla polizia iudiziara.

Art. 110

- (1) Tl respet dles competënzes dl Consëi plü alt dla magistratöra, ti spétel al Ministër dla iustizia l'organisaziun y le funzionamënt di sorvisc che reverda la iustizia.

SEZIUN II / Normes sön la iurisdiziun

Art. 111

- (1) La iurisdiziun vëgn atuada tres n prozès iüst regolè dala lege. ²⁷
- (2) Vigni prozès se dejoj tl contraditore danter les perts, te condiziuns de parité, dan n vicar terzo y imparzial. La lege nen garantësc na dorada adatada. ²⁷
- (3) Tl prozès penal garantësc la lege che la porsona acusada de n reat vëgnes informada le plü debota che ara va a na moda rresservada dla natöra y dles rajuns dl'acüsa moiüda cuntra d'ëra; che ara ais le tēmp y les condiziuns che va debojëgn por arjigné ca süa defenüda; che ara pois damanè fora o fà damanè fora dan le vicar les porsones che fej detlaraziuns cuntra d'ëra, che al vëgnes cherdè adalerch y damanè fora porsones a süa defenüda ales medemes condiziuns dl'acüsa, y che ara pois portè dant vigni ater meso de proa a so bëgn; che ara vëgnes sostignida da n interpret sçe ara ne capësc nia o ne baia nia le lingaz adorè tl prozès. ²⁷
- (4) Le prozès penal vëgn regolè dal prinzip dl contraditore por ci che reverda la formaziun dla proa. La colpa dl imputat ne po nia gnì porvada sön la basa de detlaraziuns fates da che che, por lïta lèdia, se à dagnora refusè de süa buna da gnì damanè fora dal imputat o da so defensur. ²⁷
- (5) La lege regolëia i caji olache la formaziun dla proa ne vëgn nia fata tl contraditore por le consëns dl imputat o l'imposcibilitè ogetiva azertada, o por faziun de n comportamënt cuntra la lege desmostrè. ²⁷
- (6) Düc i provedimënc iurisdizionali mëss gnì motivà.
- (7) Cuntra les sentënzes y cuntra i provedimënc sön la liberté personala, pronunzià dai organns iurisdizionali ordinars o speziai, pon dagnora fà recurs pro la Cassaziun por violaziun dla lege. Da chësta norma pon ma desvié por les sentënzes di Tribunai militars tl tēmp de vera.[8] Cuntra les dezijiuns dl Consëi de Stat y dla Curt di cunc pon ma fà recurs pro la Cassaziun por les rajuns che reverda la iurisdiziun.

Art. 112

- (1) Le Ministêr publich à le dovèi de eserzitè l'aziun penala.

Art. 113

- (1) Cuntra i ac dla Aministraziun publica vëgnel dagnora conzedü la sconanza iurisdizionala di dërc y di interesc legitims dan i organns de iurisdiziun ordinara o aministrativa.

- (2) Chësta sconanza iurisdizionala ne po nia gnì stlûta fora o limitada a mesi de impugnaziun particulars o por certes categories de ac.
- (3) La lege determinëia ci organns de iurisdiziun che po anulè i ac dla Aministraziun publica ti caji y cun la faziun preodüda da chësta lege.

TITUL V

Les Regiuns, les Provinzies, i Comuns

Art. 114

- (1) La Republica é constituida dai Comuns, dales Provinzies, dales Citës metropolitanes, dales Regiuns y dal Stat.
- (2) I Comuns, les Provinzies, les Citës metropolitanes y les Regiuns é ënc autonoms cun de sü statuè, podëis y funziuns aladò di prinzijs fissà dala Costituziun.
- (3) Roma é la capitala dla Republica. La lege dl Stat regolamentëia so ordinamënt. ²⁸

Art. 115²⁹

Art. 116

- (1) Le Friuli Venezia Giulia, la Sardegna, la Sicilia, le Trentin-Südtirol y la Valle d'Aosta à formes y condiziuns particulares de autonomia, aladò de sü statuè speziai adotà cun lege costituzionala.
- (2) La Regiun Trentin-Südtirol é constituida dales Provinzies autonomes de Trënt y de Balsan.
- (3) De plü formes y condiziuns particulares de autonomia, che reverda les materies odüdes danfora tl terzo coma dl articul 117 y les materies indicades tl secundo coma dl medemo articul ales lètres l), ma por ci che à da nen fà cun l'organisaziun dla iustizia de pêsc, n) y s), po gnì atribuides a d'atres Regiuns cun lege statala, sön scomenciadia dla Regiun interessada, do avëi aldi i ënc locai, tl respet di prinzijs odüs danfora dal articul 119. La lege vëgn aprovada dales Čiamenes cun la maioranza assoluta di componënc, sön la basa de intenüda danter le Stat y la Regiun interessada. ³⁰

Art. 117

- (1) Le podèi legislatif vègn eserzitè dal Stat y dales Regiuns tl respet dla Costituziun y di vincui che vègn dal ordinamènt comunitar y dai dovèis internaziunai.
- (2) Le Stat à la legislaziun estlusiva te chèstes materies:
- a) politica estera y raporc internaziunai dl Stat; raporc dl Stat cun l'Uniun europeica; dèrt de asil y condiziun iuridica di zitadins di Stač che ne fej nia pert dl'Uniun europeica;
 - b) imigraziun;
 - c) raporc danter la Republica y les confesciuns religioses;
 - d) defenüda y Forzes armades; segurèza dl Stat; ermes, muniziuns y esplosifs;³¹
 - e) monèda, sconanza dl sparagn y marcìa finanziairs; sconanza dla concorènza; sistem monetar; sistem tributar y contabl dl Stat; avaliaziun dles ressurses finanziars;
 - f) organns dl Stat y leges eletorales che alda laprò; referendums statai; lîta dl Parlamènt europeich;
 - g) ordinamènt y organizaziun aministrativa dl Stat y di ènc publics nazionai;
 - h) ordinn public y segurèza, ater co la polizia aministrativa locala;
 - i) zitadinanza, stat zivil y anagrafes;
 - l) iurisdiziun y normes prozessuales; ordinamènt zivil y penal; iustizia aministrativa;
 - m) determinaziun di livi essenziail dles prestaziuns che reverda i dèrc zivii y soziai che mëss gnì garantis sòn dõt le teritore nazional;
 - n) normes generales sòn l'istruziun;
 - o) previdènza sozuala;
 - p) legislaziun litala, organns de govern y funziuns fondamentales de Comuns, Provinzies y Citès metropolitanas;
 - q) doganes, proteziun di confins nazionai y profilassa internaziunala;
 - r) pèisc, mosöres y determinaziun dl tèmp; coordinamènt dl'informaziun statistica y coordinamènt informatic di dač dl'aministrazion statala, regionala y locala; operes dl intelet;
 - s) sconanza dl ambiènt, dl ecosistem y di bëgns culturalai.
- (3) Chèstes materies alda pro la legislaziun concorènta: i raporc internaziunai dles Regiuns y chi cun l'Uniun europeica; le comerz cun l'èster; la sconanza y la segurèza dl laür; l'istruziun, tl respet dl'autonomia dles istituziuns scolastiches

ater co chères dl'istruziun y dla formaziun profescionala; les profesciuns; l'inrescida scientifica y tecnologica y le sostègn dl'inovaziun por i seturs produtifs; la sconanza dla sanité; l'alimentaziun; l'ordinamènt sportif; la proteziun zivila; le govern dl teritore; i porc y i aeroporc zivii; les gran rèis de trasport y de navigaziun; l'ordinamènt dla comunicaziun; la produziun, le trasport y la destribuziun nazionala dl'energia; la previdènza complementara y integrativa; le coordinamènt dla finanza publica y dl sistem tributar; la valorisaziun di bëgns culturalai y ambientai y la promoziun y l'organizaziun de ativitès culturales; les casses de sparagn, les casses rurales, les azièndes de credit a carater regional; i ènc de credit fondiar y agrar a carater regional. Tles materies de legislaziun concorènta ti spètel ales Regiuns le podèi legislatif, ater co por la determinaziun di prinzijs fundamentai, rerservada ala legislaziun dl Stat.³²

- (4) Ales Regiuns ti spètel le podèi legislatif por dotes les materies nia rerservades espressamènter ala legislaziun dl Stat.
- (5) Les Regiuns y les Provinzies autonomes de Trènt y de Balsan tol pert, por ci che reverda les materies de süa competènza, ales deziijiuns sòn la formaziun di ac normatifs comunitars y se crüzia dl'atuaziun y dl'esecuziun dles acordanzas internaziunales y di ac dl'Uniun europeica, tl respet dles normes de prozedöra stabilides dala lege statala, che regolamentèia les modalitès de eserzize dl podèi sostitutif tl caje che al ne gniss fat nia.
- (6) Le podèi regulamentar ti speta al Stat tles materies de legislaziun estlusiva, ater co sce deleghè ales Regiuns. Te vigni atra materia ti speta le podèi regulamentar ales Regiuns, cun la definiziun contestuala di planns d'amortamènt y a condiziun che al vègnes respetè por le complès di ènc de vigni Regiun l'eculiber de bilanz. I Comuns, les Provinzies y les Citès metropolitanas à le podèi regulamentar por ci che reverda la regolamentaziun dl'organizaziun y dl desfiramènt dles funziuns che ti é gnüdes atribuides.
- (7) Les leges regionales tol demez vigni impedimènt che tègn sö la avalianza plèna danter èi y ères tla vita sozuala, culturala y economica, y sostègn la avalianza danter ères y èi pro l'azès ales inciaries litalas.
- (8) La lege regionala ratifichèia les intenüdes dla Regiun cun d'atres Regiuns por le miù eserzize de sües funziuns, incè tres l'individuaziun de organns coletifs.
- (9) Tles materies de süa competènza po la Regiun stlùje jö acordanzas cun Stač y intenüdes cun ènc teritoriai de n ater

Stat, ti caji y tles formes regulamentades da leges statales. ³³

Art. 118

- (1) Les funziuns aministratives ti vëgn atribuides ai Comuns, ater co sce ares ti vëgn surandades a Provinzies, Citês metropolitanes, Regiuns y Stat, sòn la basa di prinzijs de sussidiarietê, desfarenziaziun y adeguateza, por assiguré so eserzize unitar.
- (2) I Comuns, les Provinzies y les Citês metropolitanes à sùes funziuns aministratives y chêres surandades cun lege statala o regionala, aladô dles competënzes che alda laprò.
- (3) La lege statala regolamentêia les formes de coordinamënt danter le Stat y les Regiuns tles materies odüdes danfora dales lêtres b) y h) dl coma 2 dl articul 117, sciöchce incê les formes de intenüda y coordinamënt tl ciamp dla sconsanza di bëgns culturai.
- (4) Le Stat, les Regiuns, les Citês metropolitanes, les Provinzies y i Comuns sostëgn la scomenciadia autonoma di zitadins, singui y assozià, por le desfiramënt de ativitês de interès general, sòn la basa dl prinzip de sussidiarietê. ³⁴

Art. 119

- (1) I Comuns, les Provinzies, les Citês metropolitanes y les Regiuns à l'autonomia finanziaria por les entrades y les spëises, tl respet dl ecuiliber de sü bilanc y dëida garantí l'osservanza di lians economics y finanziairs che vëgn dal ordinamënt d'l'Uniun europeica. ³⁵
- (2) I Comuns, les Provinzies, les Citês metropolitanes y les Regiuns à ressurses autonomes. Ai stabilësc y aplichêia sü tribuc y sùes entrades, a òna cun la Costituziun y aladô di prinzijs de coordinamënt dla finanza publica y dl sistem tributar. Ai partezipêia ales entrades di tribuc statai che reverda so teritore.
- (3) La lege dl Stat istituësc n fonds d'avalaziun, zënza vincui de destinaziun, por i raiuns cun na mëndra capacitê fiscala por abitant.
- (4) Les ressurses che vëgn dales fontanes preodüdes dai comesc dessura ti conzed ai Comuns, ales Provinzies, ales Citês metropolitanes y ales Regiuns de finanzié daldöt les funziuns publiches a d'ères atribuides.
- (5) Por sostignì le svilup economich, la coejiun y la solidarietê sozuala, por tò demez les desvalianzes economiches y soziales, por sostignì l'eserzize efetif di dërc dla porsona, o por adempli

fins desvalis dal eserzize normal de sùes funziuns, destinêia le Stat ressurses implü y fej intervenc speziai a bëgn de certi Comuns, certes Provinzies, certes Citês metropolitanes y certes Regiuns.

- (6) La Republica reconësc les particolaritês dles Isoles y sostëgn les mosöres che vâ debojëgn por tò y jí i desvantaji che vëgn dal ester isola. ³⁶
- (7) I Comuns, les Provinzies, les Citês metropolitanes y les Regiuns á n so patrimone, atribuí aladô di prinzijs generai determiná dala lege statala, cun laprò la definiziun di planns de amortamënt y a condiziun che al vëgnes respeté l'ecuiliber dl bilanz por le comples di ënc de vigni Regiun. Ai pó ma s'indebité por finanzié spëises de investimënt. Al é stlüt fora vigni garanzia da pert dl Stat por i debic che ai á fat. ^{37 38}

Art. 120

- (1) La Regiun ne po nia istituì dac de importaziun o esportaziun o transiamënt danter les Regiuns, no adotè provedimënc che tëgn sö a val' moda la zircolaziun lëdia dles porsones y dles cosses danter les Regiuns, no limité l'eserzize dl dërt de laurè indlunch tl teritore nazional.
- (2) Le Govern po agì impede i organns dles Regiuns, dles Citês metropolitanes, dles Provinzies y di Comuns, sce al ne vëgn nia tignì ite les normes y i tratac internazionai, o les normes comunitares, o tl caje de gran pericul por l'ordinn y la segurëza publica, o sce al va debojëgn por sconè l'unité iuridica o l'unité economica, y dantadöt i sorvisc essenziail che reverda i dërc zivii y soziai, zënza tignì cunt di confins teritoriai di governs locai. La lege definësc les prozedöres por garantí che i podëis sostitutifs vëgnes eserzità tl respet dl prinzip de sussidiarietê y dl prinzip de colaboraziun loiala. ³⁹

Art. 121

- (1) I organns dla Regiun é: le Consëi regional, la Junta y so Presidënt.
- (2) Le Consëi regional eserzitêia i podëis legislatifs atribuis ala Regiun y les atres funziuns che ti é gnüdes surandades dala Costituziun y dales leges. Al po fà proposes de lege ales Ciämenes.
- (3) La Junta regionala é l'organn esecutif dles Regiuns.
- (4) Le Presidënt dla Junta rapresentêia la Regiun; al manajêia la politica dla Junta y nen é responsabl; al promulghêia les leges y emanêia i regolamënc regionai; al manajêia les funziuns

aministratives delegades dal Stat ala Regiun, se conforman ales istruziuns dl Govern dla Republica. ⁴⁰

Art. 122

- (1) Le sistem de lîta y i caji de ilitabilité y de incompatibilité dl Presidënt y di atri componënc dla Junta regionala, sciöche inçe di aconsiadus regionai, vëgn regolamentà cun lege dla Regiun ti limiç di prinzijs fundamentai stabilis cun lege dla Republica, che stabilësc inçe la dorada di organns litai.
- (2) Degügn ne po fà pert tl medemo tēmp de n Consëi o na Junta regionala y de öna dles Čiamenes dl Parlamënt, de n ater Consëi o de n'atra Junta regionala, o dl Parlamënt europeich.
- (3) Le Consëi lîta danter sù componënc n Presidënt y n ofize de presidënza.
- (4) I aconsiadus regionai ne po nia gnì cherdà a respogne por les minunghes portades dant y les usc dades tl eserzize de sùes funziuns.
- (5) Le Presidënt dla Junta regionala vëgn lité cun lîta universala y direta, ater co sce le statut regional stabilësc val' d'ater. Le Presidënt lité nominëia y revochëia i componënc dla Junta. ⁴¹

Art. 123

- (1) Vigni Regiun à n statut che determinëia, a öna cun la Costituziun, sùla forma de govern y sù prinzijs fundamentai de organizaziun y funzionamënt. Le statut regolëia l'eserzize dl dërt de scomenciadia y referendum sön leges y provedimënc aministratifs dla Regiun y la publicaziun dles leges y di regolamënc regionai.
- (2) Le statut vëgn aprovè y mudé dal Consëi regional cun lege aprovada cun la maioranza assoluta de sù componënc, cun döes deliberaziuns adotades öna indò l'atra cun na palsa de altamo dui mëisc danterite. Por chësta lege ne val nia debojëgn dl sigil da pert dl Comissar dl Govern. Le Govern dla Republica po promöie la chestiun de legitimité costituzionala sön i statuç regionai dan la Curt costituzionala, te trënta dis da sùla publicaziun.
- (3) Le statut vëgn sotmetü a referendum popolar, sce n cincantejimo di litadus dla Regiun o n cuinto di componënc dl Consëi regional se le damana, te trëi mëisc da sùla publicaziun. Le statut sotmetü a referendum ne vëgn nia promulghè, sce al ne vëgn nia aprovè cun la maioranza dles usc varëntes.
- (4) Te vigni Regiun regolamentëia le statut le Consëi dles autonomies locales sciöche organ de consultaziun danter la Regiun y i ënc locai. ⁴²

Art. 124⁴³

Art. 125

(1) ⁴⁴

- (2) Tla Regiun vëgnel istituì organns de iustizia aministrativa de pröm degré, aladò dl ordinamënt stabilì tres lege dla Republica. Al po inçe gnì istituì seziuns che n'è nia la sënta tl capolüch dla Regiun.

Art. 126

- (1) Cun decret motivé dl Presidënt dla Republica vëgnel desponü la descomposiziun dl Consëi regional y la destituziun dl Presidënt dla Junta che à cometü aziuns contra la Costituziun o violaziuns pesoçes contra la lege. La descomposiziun y la destituziun po inçe gnì desponüdes por rajuns de segurëza nazionala. Le decret vëgn adotè do avëi aldi na Comisciun de deputac y senaturs metüda adöm por les chestiuns regionales aladò dles modalitës stabilides cun lege dla Republica.
- (2) Le Consëi regional po detlarè la desfidënza ti confrunc dl Presidënt dla Junta tres moziun motivada, sotescrita da altamo n cuinto de sù componënc, y aprovada por apel nominal cun la maioranza assoluta di componënc. La moziun po impormò gnì metüda en discusiun trëi dis do la presentaziun.
- (3) L'aprovaziun dla moziun de desfidënza ti confrunc dl Presidënt dla Junta lité cun lîta universala y direta, sciöche inçe sùla destituziun, so impedimënt permanent, sùla mort o sùes demisciuns voluntares, porta pro ales demisciuns dla Junta y ala descomposiziun dl Consëi. Te vigni caje à les demisciuns contestuales dla maioranza di componënc dl Consëi la medema faziun. ⁴⁵

Art. 127

- (1) Le Govern po promöie la chestiun de legitimité costituzionala dan la Curt costituzionala, te sessanta dis da sùla publicaziun, sce al arata che na lege regionala vais sura la competënza dla Regiun fora.
- (2) La Regiun po promöie la chestiun de legitimité costituzionala dan la Curt costituzionala, te sessanta dis dala publicaziun dla lege o dl at che à valor legal, sce ara arata che na lege o n at che à valor legal dl Stat o de n'atra Regiun vais contra sùla competënza. ⁴⁶

Art. 128⁴⁷

Art. 129⁴⁸

Art. 130⁴⁹

Art. 131

(1) Al vëgn costitui chëstes Regiuns:

- » Piemonte;
- » Valle d'Aosta;
- » Lombardia;
- » Trentin-Südtirol;
- » Veneto;
- » Friuli Venezia Giulia;
- » Liguria;
- » Emilia-Romagna;
- » Toscana;
- » Umbria;
- » Marche;
- » Lazio;
- » Abruzzo;
- » Molise;⁵⁰
- » Campania;
- » Puglia;
- » Basilicata;
- » Calabria;
- » Sicilia;
- » Sardegna.

Art. 132

- (1) Cun lege costituzionala pon, do avëi aldi i Consëis regionai, despone la fujiun de Regiuns che é bele o la creaziun de Regiuns nöies cun altamo n miliun de abitanç, sce tan de Aconsiadus comunai da rapresentè altamo n terzo dles popolaziuns interessades se le damana, y la proposta vëgn aprovada cun referendum dala maioranza dles popolaziuns.
- (2) An po ti conzede ales Provinzies y ai Comuns che se le damana che ai vëgnes destacà da na Regiun y agregà a n'atra cun l'aprovaziun dla maioranza dles popolaziuns dla Provinzia o dles Provinzies interessades y dl Comun o di Comuns interessà, manifestada tres referendum y cun lege dla Republica, do avëi aldi i Consëis regionai.⁵¹

Art. 133

- (1) La mudaziun dles zircoscriziuns provinziales y la istituziun de Provinzies nöies te na Regiun, vëgn stabilides cun leges dla

Republica sön scomenciadia di Comuns, do avëi aldi la Regiun instëssa.

- (2) La Regiun po constitui te so raiun Comuns nüs y mudé sües zircoscriziuns y denominaziuns cun sües leges, do avëi aldi les popolaziuns interessades.

TITUL VI

Garanzies costituzionales

SEZIUN I / La Curt costituzionala

Art. 134

- (1) La Curt costituzionala iudichëia: sön stritaries che reverda la legitimité costituzionala dles leges y di ac che á forza legala dl Stat y dles Regiuns; sön i conflíc de atribuziun danter i podëis dl Stat y sön chi danter le Stat y les Regiuns, y danter les Regiuns; sön les plüres contra le Presidënt dla Republica, a norma dla Constituziun.⁵²

Art. 135

- (1) La Curt costituzionala é metüda adöm da chinesc vicars nominà por n terzo dal Presidënt dla Republica, por n terzo dal Parlamënt te na sentada coletiva y por n terzo dales magistratöres plü altes ordinares y aministratives.
- (2) I vicars dla Curt costituzionala vëgn chiris fora danter i magistrac, inçe en ponsiun, dles iurisdiziuns plü altes ordinares y aministratives, i professurs ordinars dles universitës de materies iuridiches y i avocaç che à n'esperienza profesionala de vint agn.
- (3) I vicars dla Curt costituzionala vëgn nominà por nü agn, pian ia dal dé che ai dà joramënt, y ne po nia gnì nominà ciàmò n iade.
- (4) Canche le terminn toma destoma la inciaria y l'eserzize dles funziuns dl vicar costituzional.
- (5) La Curt lîta danter sü componënc, aladô dles normes stabilides dala lege, le Presidënt che romagn en ciaria trëi agn alalungia y che po gnì lité danü, tl respet a vigni moda di terminns de tomanza dl'inciaria de vicar.
- (6) L'inciaria de vicar dla Curt ne va nia a öna cun chëra de comëmbër dl Parlamënt, de n Consëi regional, cun l'eserzize dla profesciun de avocat y cun vigni atra inciaria o funziun dada

dant dala lege.

- [7] Pro les prozedöres de plüra cuntra le Presidënt dla Republica vëgnel cherdè, dlungia i vicars ordinars dla Curt, sêdesc comëmbri traç ala niza da na lista de zitadins che à i recusic por gni lità sciöche senaturs, che le Parlamënt mêt sô vigni nû agn tres lîta cun les medemes modalitês stabilides por la nominaziun di vicars ordinars.⁵³

Art. 136

- [1] Sce la Curt detlarëia l'ilegitimité costituzionala de na norma de lege o de n at che à forza legala, ne n'à la norma plü degöna faziun dal dé do la publicaziun dla dezijiun.
- [2] La dezijiun dla Curt vëgn publicada y ti vëgn comunicada ales Ćiamenes y ai Consëis regional interessà, a na moda che ai se crüzies aladô dles formes costituzionales, sce ai arata che al vais debojëgn.

Art. 137

- [1] Na lege costituzionala stabilësc les condiziuns, les formes, i terminns de proponibilité di iudizi de legitimité costituzionala y les garanzies d'independënza di vicars dla Curt.
- [2] Cun lege ordinara vëgnel stabili les atres normes che va debojëgn por la Costituziun y le funzionamënt dla Curt.
- [3] Cuntra les dezijiuns dla Curt costituzionala ne vëgnel nia conzedü da fà recurs.

SEZIUN II / Revijiun dla Costituziun. Leges costituzionales

Art. 138

- [1] Les leges de revijiun dla Costituziun y les atres leges costituzionales vëgn adotades da vigni Ćiamena cun dôes deliberaziuns, fates öna indô l'atra, cun na palsa de altamo trëi mëisc danterite, y aprovades cun la maioranza assoluta di componënc de vigni Ćiamena tla secunda votaziun.
- [2] Chëstes leges vëgn sotmetüdes a referendum popolar, sce n cuinto di comëmbri de öna na Ćiamena, o cincëntmile litadus, o cin Consëis regional se le damana, te trëi mëisc da süa publicaziun. La lege sotmetüda a referendum ne vëgn nia promulgada, sce ara ne vëgn nia aprovada cun la maioranza dles usc varëntes.
- [3] Al ne vëgn nia tigni le referendum, sce la lege é gnüda aprovada tla secunda votaziun da vigni Ćiamena cun la maioranza de dui

terzi de sü componënc.

Art. 139

- [1] La forma republicana ne po nia ester oget de na revijiun costituzionala.

Desposiziuns transitoires y finales

I.

- [1] Cun la jüda en forza dla Costituziun eserzitëia le Surastant dl Stat provimore les funziuns de Presidënt dla Republica y surantol chësc titul.

II.

- [1] Sce al ne n'é nia gnü costituì düc i Consëis regional ala data dla lîta dl Presidënt dla Republica, tol ma i componënc dles dôes Ćiamenes pert ala lîta.

III.

- [1] or la pröma composiziun dl Senat dla Republica vëgnel nominé cun decret dl Presidënt dla Republica senaturs, i deputac dl'Assemblea Costituënta che à i recusic de lege por diventè senaturs y che:
- » é stá presidënc dl Consëi di ministri o de Assemblies legislatives;
 - » á fat pert dl Senat deslié é gnüs litá altamo trëi iadi, cumpedan lapró la litaziun pro l'Assemblea Costituënta;
 - » é gnüs detlarà tomà tla sentada dla Ćiamena di deputac di 9 de novëmber dl 1926;
 - » à paie jö la pëna de retlujun de altamo cin agn do na condana dl tribunal spezial fascist por la defenüda dl Stat.
- [2] Al vëgn incé nominé senaturs, cun decret dl Presidënt dla Republica, i componënc dl Senat deslié che à fat pert dla Consulta Nazionale.
- [3] An po renunzié al dërt de gni nominà senaturs dan la firma dl decret de nominaziun. L'azetaziun dla candidatöra pro les lîtes politiches comporta la renunzia al dërt de nominaziun a senatur.

IV.

- [1] Por la pröma lîta dl Senat vëgn le Molise conscidré sciöche

Regiun a pert, cun le numer de senaturs che ti speta aladô de súa popolaziun.

V.

- (1) La desposiziun dl Articul 80 dla Costituziun por ci che reverda i trataç internazionai che porta pro a groaries finanziares o mudamênc de lege, à faziun dala data de convocaziun dles Ćiamenes.

VI.

- (1) I tēmp de cin agn dala jüda en forza dla Costituziun vëgnel revijoné i organs de iurisdiziun speziai che é atualmēter, ater co les iurisdiziuns dl Consëi de Stat, la Curt di cunc y i Tribunai militars.
- (2) Te n ann dala medema data vëgnel realisé cun lege le reordinamēt dl Tribunal militar plü alt en referimēt al Articul 111.

VII.

- (1) Ćina che al ne vëgn nia emanè la lege nöia sön l'ordinamēt iudiziar en conformitè ala Costituziun, osservëion inant les normes dl ordinamēt varēt.
- (2) Ćina che la Curt costituzionala ne mēt nia man súa ativité, vëgn la dezijiun sön les stritaries dades dant tl Articul 134 tuta tles formes y ti limic dles normes varētes dan la jüda en forza dla Costituziun.
- (3) ⁵⁴

VIII.

- (1) Les lîtes di Consëis regionai y di organs da lité dles aministrazions provinziales vëgn scrites fora te n ann dala jüda en forza dla Costituziun.
- (2) Leges dla Republica regolëia por vigni ran dla Aministraziun publica le passaje dles funziuns statales surandades ales Regiuns. Ćina che an ne s'à nia cruzié de reordiné y parti sô les funziuns aministratives danter i ênc locai, ti romàgnel ales Provinzies y ai Comuns les funziuns che ai eserzitëia atualmēter y les atres, de chères che les Regiuns ti deleghëia l'eserzize.
- (3) Leges dla Republica regolëia le passaje ales Regiuns de funzionars y dependēnc dl Stat, inçe dles aministrazions zentrales, che va debojëgn aladô dl ordinamēt nü. Por la formaziun de sü ofizi mëss les Regiuns tó so personal da chël dl Stat y di ênc locai, ater co te caji de bojëgn.

IX.

- (1) La Republica adatëia sües leges ai bojëgns dles autonomies locales y ala competënza legislativa surandada ales Regiuns, te trëi agn dala jüda en forza dla Costituziun.

X.

- (1) Ala Regiun dl Friuli Venezia Giulia, odüda danfora dal Articul 116, ti vëgnel apliché provisoriamēter les normes generales dl Titul V dla secunda pert, tl respet dla sconsanza dles mendranzes linguistiches en conformitè al articul 6.

XI.

- (1) Tl tēmp de cin agn dala jüda en forza dla Costituziun pon formé cun leges costituzionales d'atres Regiuns mudan la lista preodüda dal Articul 131, inçe sce al n'é nia les condiziuns damanades dal pröm coma dl Articul 132, mo tl respet dl dovëi de aldi les popolaziuns interessades.

XII.

- (1) AAL é proibì da reorganisé sot a ci forma co mai le parti fascista deslié.
- (2) Desvian dal Articul 48 vëgnel stabili cun lege, por alplü cin agn dala jüda en forza dla Costituziun, i limic temporanns dl dêrt de lîta y de litabilitè por i capi responsabli dl rejim fascista.

XIII.

- (1) [I comëmbri y i descendēnc de Ćiasa Savoia ne n'é nia litadus y ai ne po no surantó inciaries publiches, no inciaries litaies.] ⁵⁵
- (2) [Ai ex resc de Ćiasa Savoia, a sües fomenes y a sü descendēnc ëi ti él proibì da gnì y sojornè tl teritore nazional.] ⁵⁵
- (3) I bëgns sön le teritore nazional di ex resc de Ćiasa Savoia, de sües fomenes y de sü descendēnc ëi, ti va al Stat. I trasferimēnc y les costituziuns de dêrc reai sön chisc bëgns, realisà do i 2 de jügn dl 1946, ne vel nia.

XIV.

- (1) I titui nobiliars ne vëgn nia reconesciüs.
- (2) I predicaç di titui nobiliars che gnô bele adorà dan i 28 d'otober dl 1922, vel sciöche pert dl inom.
- (3) L'Ordinn maurizian vëgn mantign sciöche ënt d'ospedal y funzionëia aladô dles manires stabilides dala lege.
- (4) La lege regolëia la sopresciun dla Consulta araldica.

XV.

- (1) Cun la jüda en forza dla Constituziun vëgn le decret legislatif lüchtenenzial di 25 de jügn dl 1944, n. 151 sön l'ordinamënt provisoro dl Stat, mudé te lege.

XVI.

- (1) l tēmp de n ann dala jüda en forza dla Constituziun vëgnel invié ia la revijiun y le coordinamënt cun chësta dles leges costituzionales da denant, che ne n'é nia gnüdes abrogades esplizitamënter o implizitamënter cina sëgn.

XVII.

- (1) L'Assemblea Costituënta gnarà cherdada ite da so Presidënt por deliberé, cina ai 31 de jená dl 1948, sön la lege por la lita dl Senat dla Republica, sön i statu'c regional speziai y sön la lege por la stampa.
- (2) L'Assemblea Costituënta po gnü convocada cina al dé dles lites dles Ciameses nöies, sce al va debojëgn de deliberé ti ciamps surandà a süa competënza dai articui 2, pröm y secundo coma, y 3, pröm y secundo coma, dl decret legislatif di 16 de merz dl 1946, n. 98.
- (3) Te chësc tēmp romagn les Comisciuns permanētes tl'inciaria. Chères legislatives ti ortiëia inant al Govern i dessëgns de lege che ti é gnüs menà cun laprò osservaziuns y propostes de emendamēnc, sce al va debojëgn.
- (4) I deputac po ti presentè interrogaziuns cun domanda de risposta scritta al Govern.
- (5) L'Assemblea Costituënta vëgn cherdada ite, aladô dl secundo coma de chësc articul, da so Presidënt sön domanda motivada dl Govern o de altamo duicēnt deputac.

XVIII.

- (1) Chësta Constituziun vëgn promulgada dal Surastant provisoro dl Stat tl tēmp de cin dis da süa aprovaziun da pert dl'Assemblea Costituënta y va en forza al pröm de jená dl 1948.
- (2) Le test dla Constituziun vëgn dè jö tl salf comunel de vigni Comun dla Republica y romagn metü fora dailò tratan döt le 1948, acioche vigni zitadin pois ti ciarè.
- (3) La Constituziun cun le sigil dl Stat gnarà metüda pro la Racoiüda ofiziala dles leges y di decrec dla Republica.
- (4) La Constituziun messarà gnü osservada fedelmēter sciöche Lege fundamentala dla Republica da düc i zitadins y dai organns dl Stat.

Informaziuns surapró

1. Publicada tla G.O. di 27 de dezēmbel dl 1947, n. 298, ediziun straordinaria; la Constituziun é gnüda aprovada dal'Assemblea Costituënta ai 22 de dezēmbel dl 1947, promulgada dal Surastant provisoro dl Stat ai 27 de dezēmbel dl 1947 y é jüda en forza al pröm de jená dl 1948.
2. Le coma 3 é gnü ajunté dal art. 1, coma 1 dla lege costituzionala di 11 de forá dl 2022, n. 1. Ciara ince l'art. 3 dla lege costituzionala di 11 de forá dl 2022, n. 1.
3. Le coma 4 é gnü mudé dal art. 1 dla lege costituzionala di 2 d'otober 2007, n. 1.
4. L'art. 33, coma 7 é gnü ajunté dala lege costituzionala di 26 de setēmbel dl 2023, n. 1.
5. L'art. 41, coma 2, é gnü mudé dal art. 2, coma 1, lëtra a) dla lege costituzionala di 11 de forá dl 2022, n. 1.
6. L'art. 41, coma 3, é gnü mudé dal art. 2, coma 1, lëtra b) dla lege costituzionala di 11 de forá dl 2022, n. 1.
7. Coma injunté dal art. 1 dla lege costituzionala di 17 de jená dl 2000, n. 1.
8. Le coma 1 é gnü integré dal art. 1 dla lege costituzionala di 30 de ma dl 2003, n. 1.
9. L'art. 56, coma 2 é gnü sostituì dal art. 1, coma 1 dla lege costituzionala di 23 de jená dl 2001, n. 1, y spo mudé dal art. 1, coma 1, lëtra a) dla lege costituzionala di 19 d'otober dl 2020, n. 1. Ciara ince l'art. 4, coma 1 dla lege costituzionala di 19 d'otober dl 2020, n. 1.
10. L'art. 56 é gnü mudé dal art. 1 dla lege costituzionala di 9 de forá dl 1963, n. 2.
11. L'art. 56, coma 4 é gnü mudé dal art. 1, coma 2 dla lege costituzionala di 23 de jená dl 2001, n. 1, y spo dal art. 1, coma 1, lëtra b) dla lege costituzionala di 19 d'otober dl 2020, n. 1. Ciara ince l'art. 4, coma 1 dla lege costituzionala di 19 d'otober dl 2020, n. 1.
12. L'art. 57, coma 1 é gnü sostituì dal art. 2, coma 1 dla lege costituzionala di 23 de jená dl 2001, n. 1.
13. L'art. 57, coma 2 é gnü sostituì dal art. 2, coma 2 dla lege costituzionala di 23 de jená dl 2001, n. 1, y spo mudé dal art. 2, coma 1, lëtra a) dla lege costituzionala di 19 d'otober dl 2020, n. 1. Ciara ince l'art. 4, coma 1 dla lege costituzionala di 19 d'otober dl 2020, n. 1.
14. L'art. 57, coma 3 é gnü mudé dal art. 2, coma 1, lëtra b) dla lege costituzionala di 19 d'otober dl 2020, n. 1. Ciara ince l'art. 4, coma 1 dla lege costituzionala di 19 d'otober dl 2020, n. 1.
15. L'art. 57 é gnü sostituì dal art. 2 dla lege costituzionala di 9 de forá dl 1963,

- n. 2 y dedò é l'gnü mudé dal art. 2 dla lege costituzionala di 27 de dezèmbër dl 1963, n. 3.
16. L'art. 57, coma 4 gnü mudé dal art. 2, coma 3 dla lege costituzionala di 23 de jenà dl 2001, n. 1, y dal art. 2, coma 1 dla lege costituzionala di 19 d'otòber dl 2020, n. 1. Chèsta desposiziun vègn aplicada pian ia dala data dla pröma desliaziun o dla pröma tomanza dl mandat dles Ciamenes do la jüda en forza dla lege costituzionala di 19 d'otòber dl 2020, n. 1.
17. L'art. 58, coma 1, é gnü sostitui dal art. 1 coma 1 dla legge costituzionala di 20 d'otòber 2021, n. 1.
18. L'art. 59, coma 2 é gnü sostitui dal art. 3, coma 1 dla lege costituzionala di 19 d'otòber dl 2020, n. 1.
19. L'art. 60 é gnü sostitui dal art. 3 dla lege costituzionala di 9 de forà dl 1963, n. 2.
20. L'art. 68 é gnü sostitui dal art. 1 dla lege costituzionala di 29 d'otòber dl 1993, n. 3.
21. L'art. 79 é gnü sostitui dala lege costituzionala di 6 de merz dl 1992, n. 1.
22. L'art. 81 é gnü sostitui insciö dal art. 1, coma 1 dla lege costituzionala di 20 d'aurí dl 2012, n. 1.
23. Ciara ince l'art. 5, coma 1 dla lege costituzionala di 20 d'aurí dl 2012, n. 1:
 (1) La lege preodüda dal articul 81, sesto coma dla Costituziun, sciöche baraté fora dal articul 1 de chësta lege costituzionala, regolamentèia, por le comples dles aministrazions publiches, dantadöt:
- a) i controij preventifs y consuntifs sön le svilup dla finanza publica;
 - b) l'azertamènt dles gaujes de desviaziun dles previjjuns, desfarenzian danter chères che vègn dal svilup dl andamènt dla conjontöra, dala mancanza de faziun di intervènc o dai evènc ezezionai;
 - c) le limit mascim di spostamènc negatifs acumulà preodüs dala lètra b) de chèsc coma adatà por le ziclus economich respet al produt intern brutto, olache an mëss antergnì cun mosöres de coreziun canche al vègn superè;
 - d) la definiziun dles gran rezesciuns economiches, dles crises finanziaries y dles gran calamitès naturales sciöche evènc ezezionai, aladò dl articul 81, secundo coma, dla Costituziun, sciöche sostitui dal articul 1 de chësta lege costituzionala, olache al é conzedü canche ares vègn a s'al dè da s'anuzé dl debit nia limité a tignì cunt dles fazjuns dl ziclus economich y le superamènt dl limit mascim preodü dala lètra c) de chèsc coma sön la basa de n plann de reentrada;
 - e) l'introduziun de regoles sön la spèisa che conzed da scone i ecuilibri de bilanz y la reduziun dl raport danter debit public y produt intern brutto d'ialalungia, a öna cun i obietifs de finanza publica;
 - f) l'istituziun pro les Ciamenes, tl respet dla autonomia costituzionala

che toca laprò, de n organism indipendènt a chèl che an ti dà i compic de analisa y control di andamènc de finanza publica y de valutaziun dl'osservanza dles regoles de bilanz;

- g) les modalitès tres chères che le Stat, tles fases cuntra le ziclus economich o sce al vègn a s'al dè evènc ezezionai preodüs dala lètra d) de chèsc coma, ince desvian dal articul 119 dla Costituziun, garantèsc para le finanziamènt, da pert di atri livi de govern, di livi essenziiai dles prestaziuns y dles funziuns fondamentales sön i dèrc zivii y soziai.

(2) La lege preodüda dal coma 1 regolamentèia ince:

- a) le contignü dla lege de bilanz dl Stat;
- b) la faculté di Comuns, dles Provinzies, dles Citès metropolitanes, dles Regiuns y dles Provinzies autonomes de Trènt y Balsan da s'anuzé dl debit, aladò dl articul 119, sesto coma, secunda frasa, dla Costituziun, sciöche mudé dal articul 4 de chësta lege costituzionala;
- c) les modalitès tres chères che i Comuns, les Provinzies, les Citès metropolitanes, les Regiuns y les Provinzies autonomes de Trènt y de Balsan fej para ala sostenibilitè dl debit de dotes les aministrazions publiches.

(3) La lege preodüda dai comesc 1 y 2 vègn aprovada cina ai 28 de forà dl 2013.

(4) Les Ciamenes eserzitèia, aladò dles modalitès stabilides dai regolamènc che alda laprò, la funziun de control sön la finanza publica cun n referimènt particular al ecuiliber danter entrades y spèises, sciöche ince ala cualité y ala faziun dla spèisa dles aministrazions publiches.

24. L'art. 88, coma 2 é gnü sostitui dala lege costituzionala di 4 de novèmbër dl 1991, n. 1.
25. L'art. 96 é gnü sostitui dal art. 1 dla lege costituzionala di 16 de jenà dl 1989, n. 1.
26. L'art. 97, coma 1 é gnü ajunté dal art. 2, coma 1 dla lege costituzionala di 20 d'aurí dl 2012, n. 1.
27. Coma injunté dal art. 1 dla lege costituzionala di 23 de novèmbër dl 1999, n. 2.
28. L'art. 114 é gnü sostitui dal art. 1 dla lege costituzionala di 18 d'otòber dl 2001, n. 3.
29. L'art. 115 é gnü abroghe dal art. 9 dla lege costituzionala di 18 d'otòber dl 2001, n. 3.
30. L'art. 116 é gnü sostitui dal art. 2 dla lege costituzionala di 18 d'otòber dl 2001, n. 3; ciara ince l'art. 10 dla lege costituzionala di 18 d'otòber dl 2001, n. 3:

Art. 10

(1) Čina al adadatmënt di statu'c respetifs, vëgn les desposiziuns de chësta lege costituzionala aplicades inće ales Regiuns cun statut spezial y ales provinziez autonomes de Trënt y Balsan por les perts olache ares prevëiga formes de autonomia plü amples de chëres bele surandades.

31. La lëtra e) dl art. 117, coma 2 é gnüda integrada insciö dal art. 3, coma 1, lëtra a) dla lege costituzionala di 20 d'aurí dl 2012, n. 1.
32. L'art. 117, coma 3 é gnü mudé insciö dal art. 3, coma 1, lëtra b) dla lege costituzionala di 20 d'aurí dl 2012, n. 1.
33. L'art. 117 é gnü sostituì dal art. 3 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
34. L'art. 118 é gnü sostituì dal art. 4 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
35. L'art. 119, coma 1 é gnü integré insciö dal art. 4, coma 1, lëtra a) dla lege costituzionala di 20 d'aurí dl 2012, n. 1.
36. L'art. 119, coma 6 é gnü injunté dal art. 1, coma 1 dla lege costituzionala di 7 de novëmber dl 2022, n. 2.
37. L'art. 119 é gnü sostituì dal art. 5 dla lege costituziun di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
38. L'art. 119, coma 6 é gnü integré insciö dal art. 4, coma 1, lëtra b) dla lege costituzionala di 20 d'aurí dl 2012, n. 1.
39. L'art. 120 é gnü sostituì dal art. 6 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
40. L'art. 121 é gnü mudé dal art. 1 dla lege costituzionala di 22 de novëmber dl 1999, n. 1.
41. L'art. 122 é gnü sostituì dal art. 2 dla lege costituzionala di 22 de novëmber dl 1999, n. 1.
42. L'art. 123 é gnü sostituì dal art. 3 dla lege costituzionala di 22 de novëmber dl 1999, n. 1, y spo integrada dal art. 7 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
43. L'art. 124 é gnü abroghé dal art. 9 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
44. Le coma 1 é gnü abroghé dal art. 9 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
45. L'art. 126 é gnü sostituì dal art. 4 dla lege costituzionala di 22 de novëmber dl 1999, n. 1.
46. L'art. 127 é gnü sostituì dal art. 8 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.

47. L'art. 128 é gnü abroghé dal art. 9 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
48. L'art. 129 é gnü abroghé dal art. 9 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
49. L'art. 130 é gnü abroghé dal art. 9 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
50. La costituziun dl Molise sciöche regiun a pert é gnüda disponüda dala lege costituzionala di 27 de dezëmber dl 1963, n. 3.
51. Le coma 2 é gnü mudé dal art. 9 dla lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3.
52. L'art. 134 é gnü mudé dal art. 2 dla lege costituzionala di 16 de jená dl 1989, n. 1.
53. L'art. 135 é gnü sostituì dal art. 1 dla lege costituzionala di 22 de novëmber dl 1967, n. 2; le coma 7 é gnü mudé daldô dal art. 2 dla lege costituzionala di 16 de jená dl 1989, n. 1.
54. Le coma 3 é gnü abroghé dal art. 7 dla lege costituzionala di 22 de novëmber dl 1967, n. 2.
55. I comesc 1 y 2 ne vel nia plü pian ia dala data de jüda en forza dla lege costituzionala di 23 d'otober dl 2002, n. 1.

Anotaziun: La verjiun atuala dla Costituziun y dl Statut d'autonomia (sciöche ince de d'atres fontanes iuridiches) é da ciaté online sot <http://lexbrowser.provinz.bz.it>.

Le Statut d'autonomia

Decret dl Presidënt dla Republica di 31 d'agost dl 1972, n. 670¹

Aprovaziun dl Test Unich dles leges costituzionales che reverda le Statut spezial dl Trentin-Südtirol

LE PRESIDÈNT DLA REPUBLICA
decretèia:

do avèi odü l'art. 87 dla Costituziun;
do avèi odü l'art. 66 dla lege costituzionala di 10 de novèmber 1971,
n. 1, che vèiga danfora l'emanaziun dl test nü dl Statut spezial dl
Trentin-Südtirol, sciöche al resultèia dales desposiziuns tla lege
costituzionala di 26 de forá 1948, n. 5, cun i mudamènc injuntá dala
lege di 31 de dezèmber 1962, n. 1777, y dales leges costituzionales
di 10 de novèmber 1971, n. 1 y di 23 de forá 1972, n. 1;

do avèi aldí la minunga dl Consèi de Stat;
do avèi ascuté le Consèi di ministri;
sòn proposta dl Presidënt dl Consèi;

Art. unich

- [1] Le test unifiché dles leges che reverda le Statut spezial dl
Trentin-Südtirol, injunté a chësc decret y odü dal Presidënt dl
Consèi di Ministri, é aprové.
Chësc decret cun sigil dl Stat gnará metü ite tla Racoiüda
ofiziala dles leges y di decrec dla Republica taliana. Vignun a
chël che al ti speta é oblié da le respeté y da le fá respeté.

Roma, ai 31 d'agost dl 1972
LEONE Andreotti

Odü, le verdasigil: Gonella
Registré pro la Curt di Cunc ai 8 de novèmber dl 1972 Ac dl Govern,
register n. 253, plata n. 6 – Caruso

Test unifiché dles leges sòn le Statut spezial dl Trentin-Südtirol

TITUL I

Costituziun dla Regiun "Trentin-Südtirol" y dles
Provinzies de Trènt y de Balsan

CAPITUL I / Desposiziuns generales

Art. 1

- [1] Le Trentin-Südtirol, che tol ite le raiun dles Provinzies de
Trènt y de Balsan, é constituí sciöche Regiun autonoma cun
personalité iuridica tl'unité politica dla Republica taliana, che
é öna y nia da despartí, sòn la basa di prinzijs dla Costituziun y
aladô de chësc Statut.
[2] La Regiun Trentin-Südtirol á sciöche capolüch la cité de Trènt.

Art. 2

- [1] Tla Regiun ti vègnel reonesciü ai zitadins la parité di dërc, anfat
de ci grup linguistich che ai é y al vègn scone les carateristiches
etniches y culturales de vigni grup.

Art. 3

- [1] La Regiun é metüda adöm dales Provinzies de Trènt y de
Balsan.
[2] I Comuns de Proveis, Unsere Liebe Frau im Walde, Tramin,
Auer, Branzoll, Aldein, Laurein, St. Felix, Kurtatsch,
Neumarkt, Montan, Truden, Margreid, Salurn, Altrei y la
fraziun Tanna dl Comun de Rumo dla Provinzia de Trènt ti vègn
atribuis ala Provinzia de Balsan.
[3] Ales Provinzies de Trènt y de Balsan ti vègnel atribuí formes
y condiziuns particulares d'autonomia aladô de chësc Statut.
[4] La Regiun, la Provinzia de Trènt y la Provinzia de Balsan á na
süa bandira y n so blasun aprová cun decret dl Presidënt dla
Republica; les desposiziuns sòn l'adoranza dla bandira dl Stat
resta impé.

CAPITUL II / Funziuns dla Regiun

Art. 4²

- [1] En armonia cun la Costituziun y i prinzijs dl ordinamënt iuridich
dla Republica³ y tl respet dles oblianzas internazionales y
di interesc nazionai – danter chisc ince chël dla sconsanza
dles mendranzes linguistiches locales – sciöche ince dles
normes fondamentales dles reformas economich-soziales dla
Republica³, á la Regiun le podèi da emané normes de lege tles

materies suandëntes³:

1. ordinamënt di ofizi regionai y dl personal de chisc ofizi;
2. ordinamënt di ënc pararegionai;
3. ordinamënt di ënc locai y de sües zircoscriziuns;⁴
4. espropriaziun por rajuns de ütl publich che ne reverda nia laurs che é dantadöt y diretamënter a ciaria dl Stat y les materies de competënza provinciala;
5. implantaziun y tignida di libri fondiars;
6. sorvisc cuntra le medefüch;
7. ordinamënt di ënc sanitars y di ospedai;
8. ordinamënt dles Ciameses dl comerz;
9. svilup dla cooperaziun y dla verda dles cooperatives;
10. contribuc por mioramënc en relaziun a laurs publics realisá da d'atri ënc publics che é tl raiun dla Regiun.

Art. 5

- (1) La Regiun dá fora, ti limic dl articul da denant y di prinzijs stabilis dales leges dl Stat, normes de lege tles materies suandëntes:
 1. ⁵
 2. ordinamënt dles istituziuns publiches de assistënza y benefiziënza;
 3. ordinamënt di ënc de credit fondiar y de credit agrar, dles Casses dl Sparagn y dles Casses Rurales, sciöche ince di istituc de credit de carater regional.

Art. 6

- (1) Tl ciamp dla previdënza y dles assicuraziuns soziales pó la Regiun dé fora normes de lege por integré les desposiziuns dles leges dl Stat y ara á le podëi de mëte sö istituc autònoms aposta o da sostigní süa istituziun.
- (2) Les Casses de maratia che é tla Regiun y che é gnüdes incorporades tl Istitut por l'assistënza de maratia ai lauranc, pó gní costituides danü dal Consëi regional, tl respet dla regolamentaziun di raporc patrimonial.
- (3) Les prestaziuns de chëstes Casses de maratia a bëgn dles porsones interessades ne pó nia ester mëndres co chëres dl istitut nominé dessura.

Art. 7

- (1) Cun leges dla Regiun pól gní istituí Comuns nüs y mudé sü confins y sües denominaziuns, do avëi aldí les popolaziuns interessades.

- (2) Sce chëstes mudaziuns á influis sön la zircoscriziun teritoriala de ofizi statai, áres impormó faziun dui mëisc do la publicaziun dl provedimënt tl "Boletin Ofizial" dla Regiun.

Capitul III / Funziuns dles Provinzies

Art. 8

- (1) Les Provinzies á le podëi de emané normes de lege ti limic indicá dal articul 4 tles materies suandëntes:
 1. ordinamënt di ofizi provinciali y dl personal de chisc ofizi;⁶
 2. toponomastica, respetan l'oblianza de bilinguism tl raiun dla Provinzia de Balsan;
 3. sconanza y conservaziun dl patrimonie storich, artistich y popolar;
 4. usanzas y tradiziuns locales y istituziuns culturales [biblioteches, academies, istituc, museums] de carater provincial; manifestaziuns y ativités artistiches, culturales y educatives locales, adoran tla Provinzia de Balsan por chësc fin ince i mesi radiotelevisifs, zënza la poscibilité de mëte sö staziuns radiotelevisives;
 5. urbanistica y plans regoladus;⁷
 6. sconanza dla contrada;
 7. rajuns de vijinanza;
 8. ordinamënt dles mëndres proprietés coltivades, ince en funziun dl'aplicaziun dl articul 847 dl codesc zivil; ordinamënt di "mesc stluc" y dles comunetés familiares basades sön statuc vedli o usanzas;
 9. artejanat;
 10. frabiché alisiré sovenzioné deplëgn o en pert cun finziamënc publics; lapró alda ince i alisiramënc por la costruziun de ciases popolaras te localités tocades da catastrofes y les ativités che ënc extraprovinciali realisëia tles provincies cun finziamënc publics;
 11. porc sön rüs y lec;
 12. fieres y marciá;
 13. mosöres de prevenziun y de pröm aiüt tl caje de catastrofes;
 14. mineores cun lapró ince les eghes minerales y termale, ciavares y torbieres;
 15. ciacia y pëscia;
 16. economia da munt y parcs por la sconanza dla flora y dla fauna;
 17. viabilité, condütes dal'ega y laurs publics d'interes provincial;⁸

18. comunicaziuns y trasport d'interes provinzial, cun lapró la regolamentaziun tecnica y le manajamënt di implanc portamunt;
19. surantuta direta de sorvisc publics y süa gestiun tres aziendes speziales;
20. turism y industria di ostis cun lapró i mënacrëp, i portadus alpins, i maestri y les scores de schi;
21. agricultöra, bosc y personal di verdabosch, patrimone zootechnich y itich, istituc por la sconanza dles plantes, consorc agrars y staziuns agrares de sperimentaziun, sorvisc cuntra la tempesta y mioramënc dl terac;
22. espropriaziun por l'ütl publich te düc i ciamps de competënza provinziala;
23. costituziun y funzionamënt de comisciuns comunales y provinciales por l'assistënza y l'orientamënt di lauranc tla mediaziun dl laur;
24. operes idrauliches de terza, quarta y quinta categoria;
25. assistënza y benefiziënza publica;
26. scolines;
27. assistënza scolastica ti ciamps de istruziun olache les provincies á competënza legislativa;
28. frabiché de scores;
29. adestramënt y formaziun profescionala.

Art. 9

- (1) Les Provinzies dá fora normes de lege tles materies suandëntes, ti limic dá dant dal articul 5:
 1. polizia locala urbana y rurala;
 2. istruziun elementara y secundaria (mesana, classica, scientifica, magistrala, tecnica, profescionala y artistica);
 3. comerz;
 4. lernerat; liber dl laur; categories y cualifiches di lauranc;
 5. costituziun y funzionamënt de comisciuns comunales y provinciales de control sön la mediaziun dl laur;
 6. spetacui publics por ci che reverda la segurëza publica;
 7. eserzizi publics, tl respet di recuisic sogetifs ghirá dales leges dl Stat por cialé les lizënzes, di podëis de verda dl Stat por garantí la segurëza publica, dla faculté dl Ministere dl intern d'anulé d'ofize, aladò dla legislaziun statala, i provedimënc adotá te chësc ciamp, ince sce ai é definitifs. I recurs ordinars cuntra chisc provedimënc vëgn regolá tl cheder dl'autonomia provinziala;
 8. incremënt dla produziun industrial;

9. adoranza dles eghes publiches, tut fora les gran derivaziuns por la produziun de forza eletrica;
10. igiena y sanité, cun lapró l'assistënza sanitaria y de ospedal;
11. ativités sportives y de tëmp lëde cun implanc y injins relatifs.

Art. 10

- (1) Por integré les desposiziuns dles leges dl Stat á les Provinzies le podëi da emané normes de lege tl ciamp dla mediaziun dl laur y dl inviamënt al laur cun la faculté de se sorví – cina ala costituziun de sü ofizi – di ofizi periferics dl Ministere dl laur por eserzité les funziuns aministratives liades al podëi legislatif che ti speta ales Provinzies instësses tla materia dl laur.
- (2) I surastanc di ofizi dl laur comunai gnará chiris fora y nominá dai organs statai, do avëi aldí le Presidënt dla Provinzia⁹ y i ombolc interessá.
- (3) I zitadins aciasá tla Provinzia de Balsan á le dërt de prezedënza pro la mediaziun dl laur tl raiun dla Provinzia instëssa, zënza desfarenziaziun aladò dla portignënza a n grup linguistich o aladò dl'anzianité de residënza.

Art. 11

- (1) Do avëi aldí la minunga dl Ministere dl tesur pó la Provinzia autorisé la daurida o le trasferimënt de portines de istituc de credit a carater local provinzial y regional.
- (2) L'autorisaziun da daurí y da trasferí portines di atri istituc de credit tla provinzia vëgn dada dal Ministere dl tesur, do avëi aldí la minunga dla Provinzia interessada.
- (3) Do avëi aldí la minunga dl Ministere dl tesur nominëia la Provinzia le presidënt y le vizepresidënt dla Cassa dl Sparagn.

Art. 12

- (1) Por les conzesciuns de de gran derivaziuns d'ega por la produziun de forza eletrica y por les prorogaziuns de süa dorada á les Provinzies teritorialmënter competëntes le podëi de presenté sües osservaziuns y oposiziuns te vigni momënt cina che al vëgn dé jö la minunga definitiva dl Consëi surastant por i laurs publichs.
- (2) Implü pó les Provinzies presenté recurs cuntra le decret de conzesciun o de prorogaziun pro le Tribunal surastant dles eghes publiches.
- (3) I Presidënc dles Provinzies⁹ teritorialmënter competënc o sü

delegá é inviá a tó pert cun usc aconsiénta ales sentades dl Consèi surastant por i laurs publics olache al vègn ejaminé i provedimènc dá dant tl coma 1.

- (4) Le Ministère competènt tol i provedimènc che reverda l'ativité dl Ènt nazional por la forza eletrica (ENEL) tla regiun, do avèi aldi la minunga dla Provincia interessada.

Art. 13

- (1) Tl respet dl ordinamènt dl'Unìon europeica y dles acordanzas internazionales, sciöche ince di prinzijs fundamentai dl ordinamènt statal, regolamentèia les Provinzies cun lege provinziála les modalités y les prozedöres por la surandada dles conzesciuns por de gran derivaziuns d'ega por la produziun de forza eletrica y stabilèsc dantadöt les desposiziuns de prozedöra por l'esecuziun dles gares, i termins d'indiziun de chèstes, i criters d'amisciun y aiudicaziun, i recuisic finanziairs, organisatifs y tecnics di partezipanc. La lege provinziála regolamentèia implü la dorada dles conzesciuns, i criters por la determinaziun dles tasses de conzesciun por l'adoranza y la valorisaziun dl demane dl'ega y di bëgns patrimoniai, sciöche ince i implanc por de gran derivaziuns d'ega, i parametri de svilup dl implanc, sciöche ince les modalités de valutaziun di aspec dla contrada y de faziun sön l'ambiènt, determinan les mosöres che alda lapró, ince de carater finanziair, por compensé i dagns sön l'ambiènt y la contrada.
- (2) Canche les conzesciuns regulamentades da chësc articul toma, passa i implanc de racoiüda, de afluënza y de regolaziun, les condütes de ros y i canai de descíaria che funzionèia regularmènter, zënza n compëns, tla proprieté dles Provinzies, por so teritore respetif. Ai conzescionars che á fat, cun sü scioldi y tratan le tèmp de validité dla conzesciun, investimènc sön i bëgns nominá tla pröma frasa, sce ai é gnüs odüs danfora tl at de conzesciun o a vigni moda autorisá dal datur dla conzesciun, ti spetel, canche la conzesciun toma o ti caji de decadënza o renunzia, n'indenisaziun che ti corespogn al valor dla pert dl bëgn nia amortisé, aladö de ci che vègn odü danfora dala lege provinziála preodüda dal coma 1. Por d'atri bëgns co chi odüs danfora dales frases da denant vègnel apliché les desposiziuns stabilides dal articul 25, coma 2 y suandènc dl decret dl re di 11 de dezèmber dl 1933, n. 1775, baratan fora i organs statai preodüs te chësc cun i organs provinziái corespognènc, sciöche ince dal articul 1/bis dl decret dl Presidènt dla Republica di 26 de merz dl 1977, n. 235.

- (3) Pro les conzesciuns por de gran derivaziuns d'ega por la produziun de forza eletrica mëss i conzescionars ti dé jö vigni ann y debann ales Provinzies autonomes de Trènt y de Balsan, por sorvisc publics y categories de consumadus da determiné cun lege provinziála, 220 kWh por vigni kW de potènza nominala mesana de conzesciun, aladö dles modalités stabilides dales Provinzies.
- (4) Implü stabilèsc les Provinzies cun na süa lege i criters por la determinaziun dl prisc dla forza eletrica preodüda dal coma 3 dada jö ales azièndes de destribuziun, sciöche ince i criters por les tarifes de consum, tl respet dl ordinamènt dl'Unìon europeica.
- (5) I conzescionars de de gran derivaziuns d'ega por la produziun de forza eletrica ti paia ales Provinzies vigni mez ann, por vigni kWh de forza eletrica nia tuta jö da chèstes, n import stabilí aladö de ci che vègn preodü dala lege provinziála odüda danfora dal coma 1, tignin cunt dl prisc unitar mesan nazional dla forza eletrica (PUN), sciöche ince dles usc de spëisa mesanes liades ala fornidöra de chësta forza eletrica. Chësc compëns por unité nominé dessura se müda en proporziun ales mudaziuns, nia sot al 5 porcènt, dl indesc ISTAT che reverda le prisc industrial por la produziun, le trasport y la destribuziun dla forza eletrica.
- (6) Les conzesciuns por de gran derivaziuns d'ega por la produziun de forza eletrica conzedüdes tles Provinzies autonomes de Trènt y de Balsan, aladö de desposiziuns normative o aministratives, che toma dan dai 31 de dezèmber dl 2024 o dan n'atra data stabilida eventualmènter dal Stat por conzesciuns somièntes de de gran derivaziuns d'ega por la produziun de forza eletrica sön le teritore nazional, vègn arlungiades de dèrt, ince sce ares é bele tomades, por le tèmp che ó ester por stlüje jö les prozedöres cun indiziun publica, te degun caje indere do la data nominada dessura y eserzitades cina chësta data ales condiziuns stabilides dales normes provinziáles y dal codejel dles oblianzas de conzesciun che vel ala data de süa tomanza. Te n te caje pó les Provinzies y i conzescionars concordé mudaziuns eventuales dles tasses y oblianzas preodüdes dales conzesciuns corèntes, aladö de ci che vègn stabilí dala lege provinziála preodüda dal coma 1.¹⁰
- (7) Tla materia dl sistem dl'ega vègn les Provinzies bele consultades danfora, cun referimènt ala compatibilité cun chësc Statut y cun les normes d'atuaziun che toca lapró, sön les mosöres dl'Autorité de regolaziun por l'energia eletrica, les rëis y l'ambiènt (ARERA) che é por sogec che pita sorvisc de

ütl publich tl teritore respetif. Les modalitès de consultaziun vègn stabilides te n protocol d'intenüda stlüt jö danter l'Autorité nominada dessura y les Provinzies, ince despartides öna dal'atra. Les Provinzies abina adöm les informaziuns y i documënc che ó ester por i inrescimënc y les ativitès dl'Autorité, aladò de prozedöres y modí concordá cun l'Autorité tl cheder dl protocol d'intenüda nominé, tl respet dles competënzes che ti speta a d'ères, ince cun referimënt al'organisaziun di sorvisc de ütl publich, al sistem dles tarifes y al eserzize di podëis d'ispeziun y de sanziun relatifs.^{11, 12}

Art. 14

- (1) Tl ciamp dles comunicaziuns y di trasporc adoron la minunga dla Provinzia por les conzesciuns de lignes che passa tres le raiun provincial.
- (2) Lapró adoron ince la minunga dla Provinzia por les operes idrauliches dla pröma y dla secunda categoria. Le Stat y la Provinzia laora fora deboriada n plann anual de coordinamënt dles operes idrauliches che toma te súa competënza.
- (3) L'adoranza dles eghes publiches da pert dl Stat y dla Provinzia, tl ciamp dla competënza de vignun, é basada sön n plann general che vègn lauré fora a öna danter i rapresentanc dl Stat y dla Provinzia te n comité aposta.¹³

Art. 15

- (1) Sce les normes generales sön la programaziun economica ne scrí nia dant n ater sistem de finanziaimënt, ti assegnëia le Ministère dl'industria, dl comerz y dl artejanat ales Provinzies de Trënt y de Balsan cuotes di stanziamënc anuai scric ite tl bilanz dl Stat por l'atuaziun de leges statales che vëiga danfora aiüc finanziairs por l'increment dles ativitès industriales. Les cuotes vègn determinades do avèi aldí la minunga dla Provinzia y tignin cunt dles somes metüdes a desposiziun tl bilanz statal y dl bojëgn dla popolaziun dla Provinzia instëssa. Le Stat y la Provinzia se fej fora deboriada sciöche les somes assegnades vègn adorades. Sce le Stat porta ite sü mesi tl'esecuziun di planns nazional straordinars dl frabiché scolastich tles Provinzies de Trënt y de Balsan, vègn l'anuzamënt de chisc mesi stabilí a öna cun la Provinzia.
- (2) La Provinzia de Balsan adora sü stanziamënc destiná a fins assistenziai, soziai y culturai en proporziun direta ala consistënza de vigni grup linguistich y aladò dl bojëgn dl medemo grup, fora che ti caji straordinars che se damana

intervënc de prescia por bojëgns particulars.

- (3) La Provinzia de Trënt assigurëia la destinaziun de stanziamënc tla dërta mosöra por podëi sostigní la sconanza y le svilup cultural, sozial y economich dles popolaziuns ladina, mochena y zimbra aciasades tla Provinzia, tignin cunt de súa consistënza y de sü bojëgns specifics.¹⁴

CAPITUL IV / Desposiziuns sides por la Regiun che por les Provinzies

Art. 16

- (1) Tles materies y ti limic te chi che la Regiun o la Provinzia pó emané normes de lege vègn i podëis aministratifs, che é aladò dl ordinamënt da denant de competënza dl Stat, eserzitá respetivamënter dala Regiun y dala Provinzia.
- (2) Les atribuziuns dles Provinzies aladò dles leges varëntes resta impé, tan inant che ares é compatibles cun chësc statut.
- (3) Implü pó le Stat ti surandé cun lege ala Regiun, ala Provinzia y a d'atri Ënc publics locai funziuns de súa aministraziun. Te chësc caje resta les spëises por l'eserzize de chës funziuns a ciaria dl Stat.
- (4) Le trasferimënt de funziuns aministratives dl Stat podará gní mudé o revoché cun lege ordinara dla Republica, ince sce al é gnü stabilí cun chësta lege.

Art. 17

- (1) Cun lege dl Stat ti pól gní atribuí ala Regiun y ales Provinzies le podëi da emané normes de lege por sorvisc revardënc materies che ne toma nia tles competënzes respetives odüdes danfora da chësc statut.

Art. 18

- (1) La Regiun eserzitëia normalmënter les funziuns aministratives ti les surandan ales Provinzies, ai Comuns y a d'atri Ënc locai o se sorvin de sü ofizi. Tla materia di sorvisc cuntra le medefüch é la surandada ales Provinzies d'oblianza.
- (2) Les Provinzies pó ti surandé n valgönes de sües funziuns aministratives ai Comuns o a d'atri Ënc locai o se sorví de sü ofizi.

Art. 19

- (1) Tla Provinzia de Balsan vègn l'insegnamënt tles scolines, tles scores elementares y secundares tigní tl lingaz dla uma talian o todësch di scolars da insegnanc che á ince chësc medemo lingaz

dla uma. Tles scores elementares, meton man dala secunda o terza classa, aladô de ci che gnará stabilí cun lege provinciala sôn proposta liênta dl grup linguistich interessé, y te chères secundares mëssel gní insigné le secundo lingaz che vëgn porté dant da insegnanc che á chësc lingaz sciöche lingaz dla uma.

- [2] Le lingaz ladin vëgn adoré tles scolines y insigné tles scores elementares di paisc ladins. Chësc lingaz vëgn ince adoré sciöche stromënt d'insegnamënt tles scores de vigni ordin y degré di paisc instësc. Te chëstes scores vëgn l'insegnamënt porté dant por talian y por todësch sôn na basa paritetica de ores y de resultat final.
- [3] L'iscriziun dl scolar tles scores dla Provincia de Balsan vëgn fata tres na domanda scëmpla dl pere o de so sostitut legal. Sce l'iscriziun ne vëgn nia azetada, pó le pere o so sostitut legal presenté recurs ala seziun autonoma de Balsan dl Tribunal regional de iustizia aministrativa.
- [4] Por l'aministraziun dla scora de lingaz talian y por la verda sôn la scora de lingaz todësch y sôn chëra di paisc ladins dades dant tl coma 2, nominëia le Ministere dl'istruziun publica, do avëi aldí la minunga dla Junta provinciala de Balsan, n suraintendënt scolastich.
- [5] Por l'aministraziun dles scolines, dles scores elementares y secundares de lingaz todësch nominëia la Junta provinciala de Balsan, do avëi aldí la minunga dl Ministere dl'istruziun publica, n intendënt scolastich, fora de na proposta de trëi rapresentanc dl grup linguistich todësch tl consëi scolastich provincial.
- [6] Por l'aministraziun dles scores dades dant tl coma 2 de chësc articul nominëia le Ministere dl'istruziun publica n intendënt scolastich fora de na proposta de trëi rapresentanc dl grup linguistich ladin tl consëi scolastich provincial.
- [7] Le Ministere dl'istruziun publica nominëia, a òna cun la Provincia de Balsan, i presidënc y i comëmbri dles comisciuns por i ejams de stat tles scores de lingaz todësch.
- [8] Por avëi n'avalianza di diploms finai mëssel gní damané la minunga dl Consëi surastant dl'istruziun publica sôn i programs d'insegnamënt y d'ejam por les scores dla Provincia de Balsan.
- [9] Le personal aministratif dl proveditorat scolastich, chël aministratif dles scores secundares, y ince le personal aministratif di ispetorac scolastics y dles direziuns didatiches passa ales dependënzes dla Provincia de Balsan restan al sorvisc dles scores de so lingaz dla uma.
- [10] Mantignin inant la dependënza dal Stat dl personal insegnant, ti vëgnel surandé al intendënt por les scores de lingaz todësch

y a chël por les scores dades dant tl coma 2, la competënza por i provedimënc che reverda le personal insegnant dles scores respetives en cunt de trasferimënt, de lizenziament, d'aspetanza, de sanzions disciplinares cina ala sospenjiun por n mëis dala cualifica zënza paiamënt.

- [11] Cuntra i provedimënc tuc dai intendënc scolastics aladô dl coma da denant pól gní fat recurs al Minister por l'istruziun publica che tol na dezijiun definitiva do avëi aldí la minunga dl suraintendënt scolastich.
- [12] I groups linguistics talian, todësch y ladin é rapresentá tl Consëi scolastich provincial y tl Consëi disciplinar provincial por i maestri.
- [13] I rapresentanc di insegnanc tl consëi scolastich provincial vëgn designá, tres lita, dal personal insegnant y en proporziun al numer di insegnanc de vigni grup linguistich. Le numer di rapresentanc dl grup ladin ne pó a vigni moda nia ester manco co trëi.
- [14] Le consëi scolastich ademplësc les funziuns odüdes danfora dales leges en forza; implü ál da dé jö súa minunga sôn l'istituziun y la stlûta de scores, sôn i programs y i orars, sôn les materies d'insegnamënt y so ragrupamënt.
- [15] Por l'istituziun eventuala de universités tl Trentin-Südtirol mëss le Stat damané danfora la minunga dla Regiun y dla Provincia interessada.^{15, 16}

Art. 20

- [1] I Presidënc dles Provinzies⁹ eserzitëia les inciaries che ti speta al'autorité de segurëza publica, odüdes danfora dales leges varëntes, tles materies suandëntes: industries prigoroses, mistiers da crabal y incompri, eserzizi publics, agenzies, tipografies, mistiers ambulanc, lauranc y dependënc de ciasa, amará de ciorvel, porones dependëntes da droghes y petleri, jogn sot ai 18 agn.
- [2] Por ademplí chëstes inciaries se jova i Presidënc dles Provinzies⁹ ince di organs de polizia dl Stat o dla polizia locala urbana y rurala.
- [3] Les atres inciaries, che ti speta aladô dles leges de segurëza publica varëntes al prefet, ti vëgn surandades ai cuesturs.
- [4] Les inciaries, surandades ai ombolc sciöche ofiziai de segurëza publica o ai funzionars de segurëza publica destacá, resta impé.

Art. 21

- (1) I provedimënc d'authorité statala adotá por rajuns de ordin publich, che influenzëia, sospënn o a vigni moda limitëia la faziun d'autorisaziuns di Presidënc dles Provinzies⁹ tla materia de polizia o de d'atri provedimënc de competënza dla Provinzia, vëgn emaná do avëi aldí le Presidënt dla Provinzia⁹ competënt che mëss dé jö süa minunga tl tëmp scrit dant tla domanda.

Art. 22

- (1) Por l'osservanza dles leges y di regolamënc regionai y provinciai pó le Presidënt dla Regiun¹⁷ y i Presidënc dles Provinzies⁹ damané l'intervënt y l'assistënza dla polizia dl Stat o dla polizia locala urbana y rurala.

Art. 23

- (1) Por defëne les disposiziuns contignides te sües leges se jova la Regiun y les Provinzies dles sanzions penales stabilides dales leges dl Stat por la medema sort de fac.

TITUL II

Organs dla Regiun y dles Provinzies

CAPITUL I / Organs dla Regiun

Art. 24

- (1) I organs dla Regiun é: le Consëi regional, la Junta regionala y le Presidënt dla Regiun.¹⁸

Art. 25

- (1) Le Consëi regional é metü adöm dai comëmbri di Consëis provinciai de Trënt y de Balsan.¹⁹
- (4) La condiziun por podëi eserzitë le dërt de lita atif tla Provinzia de Balsan é la residënza tl raiun dla Regiun por n tëmp de cater agn zënza interuziun. La condiziun por podëi eserzitë le dërt de lita atif tla Provinzia de Trënt é la residënza tl raiun dla Provinzia por n tëmp de un n ann zënza interuziun. Le litadú che á arjunt le tëmp de residënza de cater agn zënza interuziun tl raiun dla Regiun vëgn scrit ite, por les lites di Consëis provinciai, tles listes litalas dl Comun dla provinzia olache al á madorí le tëmp plü lunch de residënza ti cater agn o, tl caje de

tëmps de medema dorada, tl Comun de süa ultima residënza. Por la lita di Consëis provinciai y por chëra di Consëis comunai, odüda danfora dal articul 63, eserzitëia le litadú intratan i cater agn le dërt de lita tl Comun olache al é aciasé denant.²⁰

Art. 26

- (1) Le Consëi regional eserzitëia i podëis legislatifs atribuis ala Regiun y les atres funziuns che ti vëgn surandades dala Costituziun, da chësc Statut y dales atres leges dl Stat.

Art. 27

- (1) L'ativité dl Consëi regional vëgn partida ite te döes sesciuns lunges anfat; les sentades vëgn tignides n iade tla cité de Trënt y n iade te chëra de Balsan.
- (1/bis) Al pó gní tigní sesciuns straordinares sön i dërc dla mendranza linguistica ladina, dl grup linguistich di mochens y dl grup linguistich di zimbri.²¹
- (2) Le Consëi regional nü s'abina intratan i vint dis do la proclamaziun di litá di consëis provinciai de Trënt y de Balsan sön convocaziun dl Presidënt dla Regiun en inciaria.²²

Art. 28

- (1) I comëmbri dl Consëi regional rapresentëia döta la Regiun.
- (2) Ai ne pó nia gní cherdá a respogne dles minunghe y dles usc dades jö tl eserzize de sües funziuns.
- (3) L'inciaria de aconsiadú provincial y regional n'é nia compatibla cun chëra de comëmbri de öna dles Ciamenes, de n ater Consëi regional o dl Parlamënt europeich.²³

Art. 29²⁴

Art. 30

- (1) Le Consëi regional lita danter sü comëmbri le Presidënt, dui Vizepresidënc y i Secreters.
- (2) Le Presidënt y i Vizepresidënc resta tla inciaria por dui agn y mez.
- (3) Ti pröms trënta mëisc d'ativité dl Consëi regional vëgn le Presidënt lité danter i aconsiadus che fej pert dl grup linguistich talian. Por la perioda che vëgn do vëgn le Presidënt lité danter i aconsiadus che fej pert dl grup linguistich todësch. Cun l'aprovaziun dla maioranza di aconsiadus di grups linguistics talian o todësch pól gní lité por les periodes respetives n aconsiadú che fej pert dl grup linguistich ladín. I Vizepresidënc

vëgn litá danter i aconsiadus che fej pert di grups linguistics desfarènc da chël dl Presidënt.

- (4) Tl caje che le Presidënt o i Vizepresidënc dl Consëi regional dess les demisciuns, ess da morí o da dé sô súa inciaría por n'atra gauja, lita le Consëi le Presidënt nû o i Vizepresidënc nûs, aladô dles modalitês odûdes danfora dal coma 3. La lita mëss gní tignida tla prôma sentada che vëgn do y ara vel cina ala fin di dui agn y mez.
- (5) I Vizepresidënc dëida le Presidënt, che chir fora le Vizepresidënt cherdé a le sostitui tla caje d'assënza o de impedimënt.²⁵

Art. 31

- (1) Les normes che regolëia l'ativité dl Consëi regional vëgn stabilides da n regolamënt intern aprové dala maioranza assoluta di aconsiadus.
- (2) Le regolamënt intern stabilësc ince les normes por determiné la portignënza di aconsiadus ai grups linguistics.

Art. 32

- (1) Le Presidënt y i Vizepresidënc²⁶ dl Consëi regional che n'ademplësc nia i dovëis de so ofize vëgn revocá dal Consëi instès cun deliberaziun a maioranza de sù comëmbri.
- (2) Por chësc fin pó le Consëi regional gní cherdé ite cun prescía sce almanco un n terzo di aconsiadus se le damana.
- (3) Sce le Presidënt o i Vizepresidënc²⁶ dl Consëi regional ne chërda nia ite le Consëi regional tl tēmp de chiesc dé dala domanda, vëgn le Consëi regional cherdé ite dal Presidënt dla Regiun.¹⁷
- (4) Sce le Presidënt dla Regiun¹⁷ ne chërda nia ite le Consëi regional tl tēmp de chiesc dé dala tomada dl termin scrit dant tl coma da denant, vëgn la convocaziun fata dal Comissar dl Govern.
- (5) ²⁷

Art. 33

- (1) Les gaujes de descomposiziun aladô dl articul 49/bis, comesc 1 y 2, vel ince por le Consëi regional. Tl caje de descomposiziun dl Consëi regional vëgn i Consëis provinziail litá danü tl tēmp de trëi mëisc.
- (2) La descomposiziun vëgn desponüda cun les prozedôres odûdes danfora dal articul 49/bis. Cun le decret de descomposiziun vëgnel nominé na comisciun de trëi comëmbri chiris fora danter i zitadins litabli tl Consëi provinziail; un de chisc comëmbri á da ester de lingaz todësch.

- (3) I Consëis provinziail descomponüs eserzitëia inant sües funziuns cina che al ne vëgn nia lité i Consëis provinziail nüs.¹⁸

Art. 34

- (1) Le Consëi regional vëgn cherdé ite da so Presidënt te na sesciun ordinara tla prôma edema de vigni semester y te sesciuns straordinares, sôn domanda dla Junta regionala o dl Presidënt de chësta o sôn domanda de almanco un n cuinto di aconsiadus en ciaria, y ince ti caji preodüs da chësc Statut.

Art. 35

- (1) Tles materies che n'é nia de competënza dla Regiun mo che é por chësta d'interes particular, pó le Consëi regional formulé leges-audanza y proiec. Trami ti vëgn ortiá dal Presidënt dla Regiun¹⁷ al Govern por la presentaziun ales Ciamentes y ti vëgn fac avëi en forma de copia al Comissar dl Govern.

Art. 36

- (1) La Junta regionala é metüda adöm dal Presidënt dla Regiun, che é a ce, da dui Vizepresidënc y da assessurs efetifs y suplënc.²⁹
- (2) Le Presidënt, i Vizepresidënc y i assessurs vëgn litá dal Consëi regional te so gremium cun litaziun socrëta y a maioranza assoluta.
- (3) La composiziun dla Junta regionala mëss respeté la consistënza di grups linguistics sciöche ai é rapresentá tl Consëi regional. Di Vizepresidënc fej un pert dl grup linguistich talian y un de chël todësch. Al grup linguistich ladin ti vëgnel garantí la rapresentanza tla Junta regionala ince desvian dala rapresentanza proporzionala.³⁰
- (4) Le Presidënt chir fora le Vizepresidënt cherdé a le sostitui en caje d'assënza o de impedimënt.
- (5) I assessurs suplënc é cherdá a sostitui i assessurs efetifs tles funziuns respetives, tignin cunt dl grup linguistich de portignënza di sostituc.

Art. 37

- (1) Le Presidënt y i comëmbri dla Junta regionala resta tla inciaría por dōta la dorada dl Consëi regional y do che chësc é tomé se fistidiëi ma dles chestiuns d'aministrazziun ordinara cina che le Presidënt y i comëmbri dla Junta vëgn nominá dal Consëi nû.
- (2) I comëmbri dla Junta regionala che fej pert de n Consëi provinziail descomponü eserzitëia inant súa inciaría cina la lita dl Consëi provinziail nû.³¹

Art. 38

- (1) Le Presidënt dla Regiun¹⁷ o i assessurs che ne ademplësc nia i dovëis stabilis dala lege vëgn revocá dal Consëi regional.
- (2) ³²

Art. 39

- (1) Sce al vá debojëgn da sostituì le Presidënt dla Regiun¹⁶ o i assessurs por gauja de mort, demisciuns o revocaziun él le Presidënt dl Consëi regional che chërda ite le Consëi tl tëmp de chinesc de.

Art. 40

- (1) Le Presidënt dla Regiun¹⁷ rapresentëia la Regiun.
- (2) Al tol pert ales sentades dl Consëi di Ministri, canche al vëgn traté chestiuns che reverda la Regiun.

Art. 41

- (1) Le Presidënt dla Regiun¹⁷ mëna les funziuns aministratives surandades dal Stat ala Regiun, se tignin ales istruziuns dl Govern.

Art. 42

- (1) Le Presidënt dla Regiun¹⁷ partësc sö i ciamps de competenza danter i assessurs efetifs cun n decret apostá che mëss gní publiché tl Boletin dla Regiun.

Art. 43

- (1) Le Presidënt dla Regiun¹⁷ emanëia cun n so decret i regolamënc delibrá dala Junta.

Art. 44

- (1) La Junta regionala é l'organ esecutif dla Regiun. Al ti speta:
1. la deliberaziun di regolamënc por l'esecuziun dles leges aprovades dal Consëi regional;
 2. l'ativité aministrativa por les chestiuns d'interes regional;
 3. l'aministraziun dl patrimone dla Regiun y ince le control sön la gestiun, tres aziëndes speziale, di sorvisc publics regionai de natöra industrialá o comerzialá;
 4. les atres funziuns che ti vëgn reconesciüdes da chësta lege o da d'atres disposiziuns;
 5. l'adoziun, en caje de prescia, de provedimënc de competenza dl Consëi, che ti mëss gní metüs dant por la ratificaziun al Consëi instës te süa pröma sentada suandënta.

Art. 45

- (1) La Junta regionala mëss gní consultada por l'istituziun y la regolamentaziun di sorvisc nazional de comunicaziun y di trasporc che interessëia te na manira particulara la regiun.

Art. 46

- (1) Le Consëi regional pó ti surandé ala Junta regionala le tratamënt dles chestiuns de süa competenza, tut fora l'emanaziun de provedimënc de lege.

CAPITUL II / Organs dla Provinzia

Art. 47

- (1) I organs dla Provinzia é: le Consëi provincial, la Junta provinciala y le Presidënt dla Provinzia.³³
- (2) En armonia cun la Costituziun y i prinzijs dl ordinamënt iuridich dla Republica, tl respet dles oblianzas internacionales y tl'osservanza dles disposiziuns de chësc Capitul, determinëia la lege provinciala, aprovada dal Consëi provincial cun la maioranza assoluta de sü comëmbri, la forma de govern dla Provinzia y, en particular, les modalitës de lita dl Consëi provincial, dl Presidënt dla Provinzia y di assessurs, i raporc danter i organs dla Provinzia, la presentaziun y l'aprovaziun dla moziun motivada de desfidënza ti confrunc dl Presidënt dla Provinzia, i caji de ilitabilité y de incompatibilité cun les inciaries nominades dessura, sciöche ince l'eserzize dl dërt de scomenciadia popolará dles leges provinciales y dl referendum provincial abrogatif, propositif y consultif. Acioche al pois gní arjunt che trami i sesc sides rapresentá anfat, vëgnel sostigní cun la medema lege condiziuns de parité por la partezipaziun ales lites. Les demisciuns dla maioranza di comëmbri dl Consëi provincial porta ala descomposiziun dl Consëi instës y tl medemo tëmp ala lita dl Consëi nü y dl Presidënt dla Provinzia sce al vëgn lité cun usc universalá y direta. Sce le Presidënt dla Provinzia vëgn lité dal Consëi provincial, vëgn le Consëi descomponü sce al n'é nia funzionënt deache ara ne vá nia da formé na maioranza tl tëmp de nonanta dis dales lites o dales demisciuns dl Presidënt instës.³⁴
- (3) Tla Provinzia autonoma de Balsan vëgn le Consëi provincial lité cun sistem proporzional. Sce la lege provinciala vëiga danfora la lita dl Presidënt dla Provinzia de Balsan tla forma de na lita universalá y direta, mëss chësta lege gní aprovada cun la

maioranza de dui terzi di comëmbri dl Consëi provincial.³⁴

- (4) Les leges provinciales dades dant ti comesc 2 y 3 ne ti vëgn nia comunicades al Comissar dl Govern, aladô dl coma 1 dl articulo 55. Le Govern dla Republica pó fá avarëi la chestiun de legitimité costituzionala de chëstes leges provinciales dan la Curt costituzionala cina a trënta dis do súa publicaziun.³⁴
- (5) Les leges provinciales dades dant tl coma 2 é sotmetüdes a referendum provincial, regolé da na lege aposta de vigni Provinzia, canche la cincantejima pert di litadus o na cuinta pert di comëmbri dl Consëi provincial se le damana tl tēp de trëi mëisc do la publicaziun. La lege sotmetüda a referendum ne vëgn nia promulgada sce ara ne vëgn nia aprovada dala maioranza dles usc varëntes.³⁴
- (6) Sce les leges é gnüdes aprovades a maioranza de dui terzi di comëmbri dl Consëi provincial vëgn le referendum ma fat sce la domanda vëgn sotescrita da na chinejima pert dles porsones che á le dërt da tó pert ala lita dl Consëi provincial, tl tēp de trëi mëisc do la publicaziun dles leges.³⁴

Art. 48

- (1) Vigni Consëi provincial vëgn lité cun lita universal, direta y sochrëta; al é metü adôm da trëntecinch aconsiadus y resta tla inciaria por cin' agn. I cin' agn mët man cun le de dles lites. Les lites vëgn tignides contemporaneamënter le medemo dé. Sce n Consëi provincial vëgn lité danü denanco le tēp sides fora, réstel tla inciaria cina che i cin' agn de chël nia lité danü é passá.
- (2) La lege por la lita dl Consëi provincial de Balsan garantësc la rapresentanza dl grup linguistich ladin.
- (3) Un n scagn dl Consëi provincial de Trënt ti speta al raiun che tol ite i comuns de Moena, Soraga, Vich, Poza, Mazin, Ciampedel y Cianacëi olache al é inciasé le grup linguistich ladin dles Dolomites de Fascia, y al ti vëgn atribuí aladô dles normes stabilides dala lege dada dant tl art. 47, coma 2.
- (4) Les lites dl Consëi provincial nü vëgn scrates fora dal Presidënt dla Provinzia y vëgn tignides al plü adora en la cuarta domënia dan y al plü tert en la secunda domënia do le passé di cin' agn. Le decret sön l'indiziun dles lites vëgn publiché al plü tert carantecin' dis dan le de dles lites.
- (5) La pröma sentada dl Consëi provincial nü vëgn tignida tl tēp de vint dis do la proclamaziun di litá sön convocaziun dl Presidënt dla Provinzia tla inciaria.³⁵

Art. 48/bis

- (1) I comëmbri dl Consëi provincial rapresentëia dōta la Provinzia. Denanco surantó súa inciaria mëssi dé joramënt da ti ester fedei ala Costituziun.
- (2) I comëmbri dl Consëi provincial ne pó nia gní cherdá a respogne dles minunghes y dles usc dades jö tl eserzize de sües funziuns.³⁶

Art. 48/ter

- (1) Le Consëi provincial de Trënt lita danter sü comëmbri le Presidënt, n Vizepresidënt y i SecreTERS.
- (2) Le Consëi provincial de Balsan lita danter sü comëmbri le Presidënt, dui Vizepresidënc y i SecreTERS. I Vizepresidënc vëgn litá danter i aconsiadus che fej pert di grups linguistics pro chi che le Presidënt ne toca nia. Le Presidënt nominëia le Vizepresidënt cherdé a le sostituí tl caje d'assënza o de impedimënt.
- (3) Ti pröms trënta mëisc d'ativité dl Consëi provincial de Balsan vëgn le Presidënt lité danter i aconsiadus che fej pert dl grup linguistich todësch; por le tēp che vëgn do vëgn le Presidënt lité danter i aconsiadus dl grup linguistich talian. Cun le consëns dla maioranza di aconsiadus dl grup linguistich talian o todësch pól gní lité por les periodes respetives n aconsiadü dl grup linguistich ladin sciöche Presidënt.³⁶

Art. 49

- (1) Ai Consëis provinciai ti vëgnel apliché les desposiziuns di articui 27, 31, 32, 34, 35 y 38, sce ares é compatibles.³⁷

Art. 49/bis

- (1) Le Consëi provincial pó gní descomponü canche al comët aziuns che vá contra la Costituziun o violaziuns pesoces contra la lege o canche al ne sostituësc nia la Junta o so Presidënt che á cometü de te aziuns o violaziuns.
- (2) Le Consëi provincial pó ince gní descomponü por rajuns de segurëza nazionala.
- (3) La descomposiziun vëgn comanada cun decret motivé dl Presidënt dla Republica sön deliberaziun dl Consëi di Ministri, do avëi aldí na Comisciun de deputac y senaturs, metüda adôm por les chestiuns regionales aladô dles modalités stabilides dala lege dla Republica.
- (4) Cun le medemo decret de descomposiziun vëgnel nominé na comisciun de trëi comëmbri, chiris fora danter i zitadins che

pó gní litá tl Consèi provinzial. Por la Provinzia de Balsan mëss la comisciun se tigní ala consistènza di grups linguistics che fej fora la popolaziun de chësta Provinzia. La comisciun lita danter sù comëmbri le Presidënt che eserzitëia les inciaries dl Presidënt dla Provinzia. La comisciun scrí fora les lites dl Consèi provinzial nü tl tēmp de trëi mëisc y tol i provedimënc de competènza dla Junta provinziala y chi che ne pó nia gní sburlá. Chisc perd súa faziun sce ai ne vëgn nia ratificá dal Consèi provinzial tl tēmp de n mëis do súa convocaziun.

- (5) Le Consèi provinzial nü vëgn cherdé ite dala comisciun tl tēmp de vint dis do les lites.
- (6) La descomposiziun dl Consèi provinzial ne porta nia pro ala descomposiziun dl Consèi regional. I comëmbri dl Consèi provinzial descomponü eserzitëia inant les funziuns de aconsiadú regional cina ala lita dl Consèi provinzial nü.
- (7) Cun decret motivé dl Presidënt dla Republica y tla osservanza dles formes odüdes danfora dal coma 3, vëgnel dé ordin dla destituziun dl Presidënt dla Provinzia lité cun usc universala y direta, sce al á cometü aziuns che vá cuntra la Costituziun o de plü violaziuns pesoces cuntra la lege. La destituziun pó ince gní comanada por rajuns de segurëza nazionala.³⁸

Art. 50

- (1) La Junta provinziala de Trënt é metüda adöm dal Presidënt, dal Vizepresidënt y dai assessurs. La Junta provinziala de Balsan é metüda adöm dal Presidënt, da dui o trëi Vizepresidënc y dai assessurs. La Junta provinziala de Balsan é metüda adöm da trëi Vizepresidënc, un de chisc fej pert dl grup linguistich ladin sce un di componënc dla Junta provinziala fej pert dl grup linguistich ladin.³⁹
- (2) La composiziun dla Junta provinziala de Balsan mëss se tigní ala consistènza di grups linguistics sciöche ai é rapresentá tl Consèi dla Provinzia. I comëmbri dla Junta provinziala de Balsan che n'é nia tl Consèi vëgn litá dal Consèi provinzial instës cun la maioranza de dui terzi de sù comëmbri sön proposta de öna o de plü fraziuns a condiziun che al sides le consëns di aconsiadus dl grup linguistich di designá, tan inant che ai fej pert dla maioranza che sostëgn la Junta provinziala. Un n Vizepresidënt é dl grup linguistich todësch y l'ater dl grup linguistich talian. Le Presidënt dla Provinzia chir fora le Vizepresidënt che le rapresentëia tl caje d'assënza o de impedimënt.⁴⁰
- (3) Al grup linguistich ladin ti pól gní reconesciü la rapresentanza

tla Junta provinziala de Balsan ince sura la rapresentanza proporzionala fora. Tl caje che al é ma un n rapresentant ladin su te Consèi provinzial y che chësc vëgn lité tla Junta, mëssel renunzié ala inciaria de Presidënt o de Vizepresidënt dl Consèi provinzial.

- (4) L'aprovaziun dla moziun de desfidënza ti confrunc dl Presidënt dla Provinzia lité cun usc universala y direta, y ince la remozion o les demisciuns de chësc, porta ales demisciuns dla Junta y ala descomposiziun dl Consèi provinzial.⁴¹

Art. 51

- (1) Al Presidënt y ai assessurs provinzial ti vëgnel apliché les desposiziuns dl articul 37, tan inant che ares é compatibles.⁴²

Art. 52

- (1) Le Presidënt dla Provinzia⁹ rapresentëia la Provinzia.
- (2) Al tol i provedimënc che vá debojëgn y de prescia tl ciamp dla segurëza y dl'igiena publica tl interes dles popolaziuns de dui o de plü comuns.
- (3) Le Presidënt dla Provinzia⁹ determinëia la repartiziun di ciamps de competènza danter i assessurs efetifs cun n decret aposta che mëss gní publiché tl "Boletin Ofizial" dla Region.
- (4) Al tol pert ales sentades dl Consèi di Ministri canche al vëgn traté chestiuns che reverda la Provinzia.

Art. 53

- (1) Le Presidënt dla Provinzia⁹ emanëia, cun n so decret, i regolamënc deliberá dala Junta.

Art. 54

- (1) Ala Junta provinziala ti spetel:
 1. la deliberaziun di regolamënc por l'esecuziun dles leges aprovades dal Consèi provinzial;
 2. la deliberaziun di regolamënc tles materies che toma aladô dl regolamënt varënt tl podëi regulamentar dles Provinzies;
 3. l'ativité aministrativa revardënta les chestiuns d'interes provinzial;
 4. l'aministraziun dl patrimoine dla Provinzia y le control sön la gestiun de aziëndes speziales provinziales por sorvivc publics;
 5. la verda y le control sön les aministraziuns comunales, sön les istituziuns publiches d'assistënza y benefiziënza, sön i

consorc y sön i atri ënc o istituc local, cun la faculté aladô dla lege da sospëne y descompone i organs de chisc. Ti caji nominá dessura y canche les aministrazions ne sciafiëia nia por val' rajun da mené inant súa ativité, ti spetel ince ala Junta provinciala la nominaziun de comissars, cun l'oblianza da i chirí fora tla Provinzia de Balsan, tl grup linguistich che á la maioranza di aministradus tl organ plü representatif dl ënt.

I provedimënc straordinars nominá dessura ti resta resservá al Stat, sce ai vá debojëgn por rajuns de ordin publich y canche ai reverda comuns cun na popolaziun sura i 20.000 abitanc;

6. les atres inciaries surandades ala Provinzia da chësc Statut o da d'atres leges dla Republica o dla Regiun;
7. l'adoziun, tl caje de prescia, de provedimënc de competënza dl Consëi da ti sotmëte al Consëi instës por la ratificaziun te súa pröma sentada suandënta.

TITUL III

Aprovaziun, promulgaziun y publicaziun dles leges y di regolamënc regionai y provinciai

Art. 55

- (1) I dessëgns de lege aprová dal Consëi regional o da chël provincial ti vëgn comunicá al Comissar dl Govern a Trënt, sce ara se trata dla Regiun o dla Provinzia de Trënt, y al comissar dl Govern a Balsan, sce ara se trata dla Provinzia de Balsan. I dessëgns de lege vëgn promulgá trënta dis do la comunicaziun, sce le Govern ne ti ai mëna nia indô respetivamënter al Consëi regional o a chël provincial cun l'osservaziun che ai vá sura les competënzes respetives fora o che ai vá contra i interesesc nazionalai o chi de öna dles döes Provinzies tla regiun.
- (2) Sce le Consëi regional o chël provincial i aprovëia danü cun la maioranza assoluta de sü comëmbri ési promulgá, sce le Govern ne inviëia nia ia tl tëmp de chinesc de dala comunicaziun la chestiun de legitimité dan la Curt costituzionala, o de mirit, por contrast d'interesesc dan les Ciemenes. Tl caje de pisima tol la Curt la dezijiun de che che la competënza é.
- (3) Sce na lege vëgn detlarada de prescia dal Consëi regional o da chël provincial cun la maioranza assoluta di comëmbri respetifs, n'é la promulgaziun y la jüda en forza nia sotmetüdes

ai termins dá dant, sce le Govern é a öna.

- (4) Les leges regionales y chëres provinciales vëgn promulgades respetivamënter dal Presidënt dla Regiun¹⁷ o dal Presidënt dla Provinzia⁹ y odüdes dal Comissar dl Govern competënt.

Art. 56

- (1) Sce an arata che na proposta de lege vais contra la parité di dërc danter i zitadins di grups linguistics desvalis o contra les carateristiches etniches y culturales di grups instësc, pó la maioranza di aconsiadus de un n grup linguistich tl Consëi regional o te chël provincial de Balsan damané che al vëgnes lité por grups linguistics.
- (2) Tl caje che la domanda de litaziun despartida ne vëgnes nia azetada o sce la proposta de lege vëgn aprovada scemia che dui terzi di comëmbri dl grup linguistich che l'á damanada ais lité decuntra, pó la maioranza dl grup instës contesté la lege dan la Curt costituzionala tl tëmp de trënta dis da súa publicaziun, por les rajuns dades dant tl coma da denant.
- (3) Le recurs n'á degöna faziun intardiënta.

Art. 57

- (1) Les leges regionales y provinciales y i regolamënc regionai y provinciai vëgn publicá tl "Boletin Ofizial" dla Regiun tl test talian y todësch y vá en forza le chinejimo de do la publicaziun, fora che sce la lege scrí dant valch d'ater.
- (2) Tl caje de pisima vëgn l'interpretaziun dla norma fata aladô dl test talian.
- (3) N ejemplar dl "Boletin Ofizial" ti vëgn ortié al Comissar dl Govern.

Art. 58

- (1) Tl "Boletin Ofizial" dla Regiun vëgn les leges y i decrec dla Republica che interessëia la Regiun ince publicá por todësch; chësc n'á degöna faziun sön súa jüda en forza.

Art. 59

- (1) Les leges aprovades dai Consëis regionai y provinciai y i regolamënc emaná dala Junta regionala y da chëres provinciales mëss gní publicá, sciöche notizia, te na seziun aposta dla Gasëta Ofiziala dla Republica.

Art. 60

- (1) Cun lege regionala vëgnel regolé l'eserzize dla scomenciadia

popolara y le referendum por les leges regionales.⁴³

TITUL IV

Ënc local

Art. 61

- (1) Tl ordinamënt di ënc publics local vëgnel scrit dant les normes por garantí la rapresentanza proporzionala di grups linguistics pro la costituziun de sü organs.
- (2) Ti comuns dla Provinzia de Balsan á vigni grup linguistich le dërt da gní rapresenté tla Junta comunala sce al é tl Consëi de comun almanco dui aconsiadus de chësc grup.

Art. 62

- (1) Les normes sön la composiziun di organs colegiai di ënc publics local tla Provinzia de Balsan garantësc la rapresentanza dl grup linguistich ladin.⁴⁴
- (2) Ti ënc publics d'importanza provinciala olache al é preodü dui vize-presidënc, mëssi toché pro n grup linguistich desvalí da chël dl presidënt.⁴⁵
- (3) Ti ënc local de nivel mesan, che tol ite i comuns olache la maioranza dla popolaziun fej pert dl grup linguistich ladin, é le vizepresidënt na porsona che fej pert dl grup linguistich ladin, ater co sce le presidënt dl medemo ënt fej bele pert de chësc grup linguistich.⁴⁵

Art. 63

- (1) Por l'eserzize dl dërt de lita atif pro les lites di Consëis comunai dla Provinzia de Balsan vëgnel apliché les desposiziuns aladô dl ultimo coma dl articulo 25.

Art. 64

- (1) La regolamentaziun dl'organisaziun y dl funzionamënt di ënc publics che realisëia süa ativité ince fora di confins dla Regiun ti speta al Stat.

Art. 65

- (1) L'ordinamënt dl personal di Comuns vëgn regolé dai Comuns instësc, se tignin ai prinzijs generai che podará gní stabilis da na lege regionala.

TITUL V

Demane y patrimonio dla Regiun y dles Provinzies

Art. 66

- (1) Les strades, les autostrades, les ferates y les condütes dal'ega che é madër d'interes regional y che gnará definides tles normes d'atuaziun de chësc Statut, fej fora le demane regional.

Art. 67

- (1) I bosc de proprieté dl Stat tla Regiun, les mineores, les ciavares y les torbieres, canche la rajun de disponibilité ti é gnüda tuta al proprietar dl terac, i frabicac destiná a sëntes de ofizi publics regional cun so aredamënt y i atri bëgns destiná a n sorvisc public regional fej fora le patrimonio indesponibl dla Regiun.
- (2) I bëgns imobii dl patrimonio dl Stat che é tla Regiun vëgn trasferis al patrimonio dla Regiun.
- (3) Tles normes d'atuaziun de chësta lege gnará scrit dant les modalitës por la surandada da pert dl Stat di bëgns nominá dessura.
- (4) I bëgns imobii che é tla Regiun che n'é proprieté de degügn alda pro le patrimonio dla Regiun.

Art. 68

- (1) En corespognënza dles materies nöies atribuides ala competënza dles Provinzies surantol chëstes, tl raun de so teritore, i bëgns y i dërc demaniai y patrimoniai de natöra imobiliara dl Stat y i bëgns y i dërc demaniai y patrimoniai dla Regiun, tut fora te vigni caje ci che reverda le demane militar, i sorvisc de carater nazional y les materies de competënza regionala.

TITUL VI

Finanzas dla Regiun y dles Provinzies

Art. 69⁴⁶

- (1) Ala Regiun ti vëgnel zedü les entrades dles cutes ipotecares scudides te so raun por i bëgns iló.
- (2) Implü ti vëgnel ince zedü ala Regiun les cuotes suandëntes dl rendimënt dles entrades tributares dl Stat scudides tl raun regional dades dant chiló dessot:
 - a) nü diejimi dles cutes sön les arpejuns y donaziuns y sön le valor netto global dles arpejuns;

- b) un n diejim dla cuta sön le valur ajunté, fora che chëra revardënta la importaziun, al netto di rembursamënc fac aladô dl articul 38/bis dl decret dl Presidënt dla Republica di 26 d'otober 1972, n. 633, y mudaziuns suandëntes, determinada tolon sciöche referimënt i consums finai;⁴⁷
- c) nü diejimi dles entrades dl jüch dl lotto, tut demez i davagns⁴⁸
- d) ^{49, 50}

Art. 70

- (1) Ales Provinzies ti vál les entrades dla cuta statale, scudida ti raiuns respetifs, sön la forza eletrica adorada iló.⁵¹

Art. 71

- (1) Por les conzesciuns de de gran derivaziuns d'eghes publiches tla Provinzia, anfat por ci fin che ares é gnüdes o vëgn relasciades, ti zed le Stat ala Provinzia nü diejimi dla soma dl fit anual stabilí dala lege.

Art. 72

- (1) Les Provinzies pó mète sö cutes y tasses sön le turism.⁵²

Art. 73

- (1) La Regiun y les Provinzies á la faculté da istituí cun leges, vignöna tles materies de süa competënza, de sües cutes en armonia cun i prinzijs dl sistem tributar dl Stat. Les tasses sön i auti istituïdes cun lege provinziála é de sües cutes.^{53, 54}
- (1/bis) Les Provinzies pó - por ci che reverda les cutes statales por chëres che le Stat vëiga danfora chësta poscibilité - te vigni caje mudé les alicuotes y preodëi esenziuns, detraziuns y deduziuns, ti limic dles alicuotes plü altes definides dales normes statales. Les Provinzies pó, cun na lege apostá y tl respet dles normes dl'Unïon europeica sön i aiüc de stat, cede sostëgn, contribuc, alisiramënc, sovenziuns y vantaji de ci sort chessí da d'adoré sciöche compensaziun aladô dl Capitul III dl decret legislatif di 9 de messé dl 1997, n. 241. I fonds che vá debojëgn por regolé les compensaziuns dal punt d'odüda contabl é ma a ciaria dles Provinzies respetives, che stlüt jö na convenziun cun l'Agenzia dles Entrades por regulamenté les modalitës operatives por podëi s'anuzé di alisiramënc nominá dessura.⁵⁵

Art. 74

- (1) La Regiun y les Provinzies pó ma se indebité por finanzié les spëises de investimënt cina a na soma che ne n'é nia plü alta co

les entrades ordinares. Al vëgn stlüt fora vigni garanzia da pert dl Stat sön i imprësc che ares tol sö.⁵⁶

Art. 75⁵⁷

- (1) Ales Provinzies ti vëgnel atribuí les cuotes suandëntes dl rendimënt dles entrades tributares dl Stat dades dant chiló dessot, scudides da vignöna te so raiun provincial:
 - a) nü diejimi dles cutes de register y de bol y ince dles tasses de conzesciun governativa;
 - b) ⁵⁸
 - c) nü diejimi dla cuta sön le consum de tabach por les venüdes sön i raiuns dles döes Provinzies;
 - d) ot diejimi dla cuta sön le valur ajunté, fora de chëra sön l'importaziun, al netto di rembursamënc fac aladô dl articul 38/bis dl decret dl Presidënt dla Republica di 26 d'otober 1972, n. 633, y mudaziuns suandëntes;⁵⁹
 - e) nü diejimi dla cuta sön le valur ajunté sön l'importaziun determinada tolon sciöche referimënt i consums finai;⁶⁰
 - f) nü diejimi dl rendimënt dl'azisa sön le benzin, sön i öri da gas por autotraziun y sön i gasc da petröre licuig por autotraziun dá fora dales fossenares ti raiuns dles döes provincies;⁶¹
 - g) nü diejimi de dötes les atres entrades de cutes statales, diretes o indiretes, denominades cochemai, lapró ince la cuta locale sön i rendimënc, tut fora chëra che ti speta ala Regiun o a d'atri ënc publicis; pro les entrades nominades tochel ince chëres che vëgn dales entrades da düc i jüc olache an davagna scioldi, sides de natöra tributara che nia tributara, che forma, n iade che an á tut demez les somes davagnades y les provijiuns che ti speta ai conzescionars, le davagn dl Stat.⁶²
- (2) ^{63, 64}
- (1/bis) Pro les cuotes preodüdes dal coma 1, lëtra g) n'é nia lapró l'azisa sön i produc da petröre preodüs dal coma 1, lëtra f) adorá sciöche combustibli por scialdé.⁶⁵

Art. 75/bis⁶⁶

- (1) Pro la soma dles cuotes dles cutes dl Stat dades jö ala Regiun y ales Provinzies aldel lapró ince les entrades che reverda le raiun regional y provincial y che ti röia ai ofizi fora dl teritore dla regiun y de sües provincies, tl'atuaziun de desposiziuns legislatives o aministratives.
- (2) La determinaziun dles cuotes odüdes danfora dal coma 1 vëgn

fata aladô de indicadus o de d'atra documentaziun adadata a valuté i fenomens economics tl teritore regional y provincial.

- [3] Ater co sce al vëgn preodü atramënter dales desposiziuns preodüdes dal articul 107, vëgn la soma dl davagn dales cutes sôn les entrades dles sozietés y dales cutes sostitutives sôn les entrades de capital che ti speta ales provincies, stabilida sôn la basa dles consequënzes mesanes de chëstes cutes sôn le produt intern brutto (PIB) nazional da apliché al PIB regional o provincial, ciafé fora dal Istitut nazional de statistica, sce ara ne jiss nia da la ciafé fora cun les modalités odüdes danfora dal coma 2.⁶⁷

- [3/bis] Le rendimënt che vëgn dal aumënt de alicuotes o dal'istituziun de cutes nöies, sce al vëgn destiné por lege da curí, aladô dl articul 81 dla Constituziun, spëises specifiches nöies che ne döra nia tl tēmp y che ne fej nia pert dles competēnzes dla Regiun o dles Provincies, chiló lapró ince chères che reverda les catastrofes naturales, é rresservé al Stat, sce al é limité tl tēmp y contabilisé a pert tl bilanz statal y pó porchël gní quantifiché. Al ne pó gní rresservé degügn rendimēnc dles cutes por avalié les finanzes publiches. I articui 9, 10 y 10/bis dl decret legislatif di 16 de merz dl 1992, n. 268 vëgn abrogá.⁶⁸

Art. 76–77⁶⁹

Art. 78⁷⁰

Art. 79

- [1] Le sistem teritorial regional integré, constituí dala Regiun, dales Provincies y dai ënc preodüs dal coma 3, porta pro, tl respet dl eculiber di bilanc relatifs aladô dla lege di 24 de dezēمبر dl 2012, n. 243, a arjunje i obietifs de finanza publica, d'avaliazion finanziaria y de solidarieté y a eserzité i dērc y i dovëis che vëgn da chisc, sciöche ince a osservé les oblianzas economiche y finanziaries che vëgn dal ordinamënt dl'Uniun europeica:⁷¹

- a) cun l'aboliziun fata dla soma sostitutiva dla cuta sôn le valor ajunté sôn l'importaziun y dles assegnaziuns da leges statales de setur;
- b) cun l'aboliziun fata dla soma che speta aladô dl articul 78;
- c) cun le contribut financiar implü por avalié fora les finanzes publiches tres la surantuta de cosc che reverda l'eserzize de funziuns statales, ince delegades, definides a öna cun le Ministere dl'economia y dles finanzes, sciöche ince - pian ia dal ann 2010 – cun le finanziamënt de scomenciadies y de proiec che tol ite ince i raiuns che confinëia, de indôt 100 miliuns de euro al ann por vigni provinzia. La surantuta

dles spëises de 100 miliuns al ann vel ince sce i cosc por i intervēnc ti raiuns che confinëia é por n cer ann manco co 40 miliuns de euro;

- d) cun les modalités de coordinamënt dles finanzes publiches definides dal coma 3.
- [2] Les mosöres odüdes danfora dal coma 1 pó ma gní mudades cun la prozedöra preodüda dal articul 104 y costituēsc le contribut por arjunje i fins dles finanzes publiches preodüs dal coma 1, cina che ares ne vëgn nia eventualmënter mudades.
- [3] Tl respet dl coordinamënt dla finanza publica da pert dl Stat aladô dl articul 117 dla Constituziun coordinëia les Provincies por so teritore les finanzes publiches provinciales ti confrunc di ënc locai, de sü ënc y organisms stromentai publics y privac y de chi di ënc locai, dles aziēndes sanitaes, dles universités cun lapró chères nia statales aladô dl articul 17, coma 120 dla lege di 15 de ma dl 1997, n. 127, dles ciameses de comerz, dl'industria, dl artejanat y dl'agricoltöra sciöche ince di atri ënc o organisms cun n ordinamënt regional o provincial che vëgn finanziá da chëstes en via ordinaria. Por che la Regiun y les Provincies arjunjes i fins aladô de chësc articul por ci che reverda le saldo netto da finanzié ti spetel ales Provincies da regolamenté les prestaziuns de contribut y les oblianzas ti confrunc di ënc dl sistem teritorial integré de süa competēnza. Les Provincies controlëia che i ënc preodüs da chësc coma arjunjes i fins de finanza publica y ti lascia alsavëi al Ministere por l'economia y les finanzes i fins stabilis y i resultac arjunc, por la suraverda di saldi de finanza publica.⁷²
- [4] Les desposiziuns statales che vëiga danfora oblianzas, ciaries, aciantonamēnc, imporc rresservá ala cassa dl Stat o contribuc nominá cochesi, cun lapró ince chi liá al pat de stabilité intern, che ne vëgn nia preodüs da chësc titul, ne pó nia gní aplicades ti confrunc dla Regiun y dles Provincies y di ënc che fej pert dl sistem teritorial regional integré. La Regiun y les Provincies se crüzia por se instēsses y por i ënc dl sistem teritorial regional integré de süa competēnza, dla coordinaziun dles finanzes publiches contignides tles desposiziuns legislative specifiches dl Stat adatan, aladô dl articul 2 dl decret legislatif di 16 de merz dl 1992, n. 266, süa legislaziun ai prinzijs che costituēsc i limic aladô di articui 4 o 5 tles materies individuades dal Statut y adotan de consequēnza mosöres autonomes de razionalisaziun y de limitaziun dles spëises, ince por smendrí le debit public, cun chères che al vëgn garantí la dinamica dles spëises totales dles aministrazions publiches tl raiun nazional, en coerēnza

cun l'ordinamënt dl'Uniun europeica.^{73,74}

[4/bis)] Por vignun di agn dal 2018 al 2021, zënza aziché les refates y les reduziuns reconosciüdes dal Stat por i agn 2020 y 2021 coliadés ala pordüda de davagn porvia dl'emergënza epidemiologica da COVID-19, é le contribut dla Regiun y dles Provinzies ala finanza publica tla forma de saldo netto da finanzié, referí al sistem teritorial regional integré, de indöt 905,315 miliuns de euro, de chisc é 15,091 miliuns de euro a ciaria dla Regiun. Por l'ann 2022 é le contribut preodü dala frasa denant de 713,71 miliuns de euro. Pian ia dal ann 2023 é le contribut al ann nominé dessura de 688,71 miliuns de euro. Le contribut dles Provinzies vëgn partí sö danter ëres sön la basa dl pëis che le produt nazional brutto dl teritore de vigni Provinzia á sön le produt nazional brutto regional, tl respet dles entrades implü che ti vëgn metüdes en cunt a vignöna, che vëgn dal'atuaziun dles desposiziuns dl articul 13, coma 17 dl decret lege di 6 de dezëmber dl 2011, n. 201 trasformé, cun mudaziuns, dala lege di 22 de dezëmber dl 2001, n. 214, y dl articul 1 comesc 521 y 712 dla lege di 27 de dezëmber dl 2013, n. 147. L Les Provinzies y la Regiun pó fá fora che na cuota dl contribut vëgnes surantuta dala Regiun.⁷⁵

[4/ter) Dal 2028 vëgn le contribut complessif de 688,71 miliuns d'euro, tl respet dla partiziun dl medemo danter la Regiun Trentin- Südtirol y les Provinzies autonomes de Trënt y de Balsan, determiné vigni ann danü; sön l'import nominé vëgnel apliché la mudaziun porcentuala dla groaria di fic sön le debit dles aministraziuns publiches relevada tl ultimo ann desponibl en confrunt al ann da denant. La desfarënza dal contribut nominé dessura de 688,71 miliuns de euro vëgn partida sö danter les Provinzies sön la basa dl pëis che le produt nazional brutto dl teritore de vigni Provinzia á sön le produt nazional brutto regional. Por i fins dla frasa da denant vëgnel tut en consideraziun le produt nazional brutto dé dant dal ultimo relevamënt dl ISTAT danman.⁷⁶

[4/quater) Dal 2016 garantësc la Regiun y les Provinzies l'avaliazion dl bilanz aladô dl articul 9 dla lege di 24 de dezëmber dl 2012, n. 243. Por i agn 2016 y 2017 mët la Regiun y les Provinzies da na pert n import fat fora cun le Ministere por l'economia y les finances tla gestiun dles casses y competënzes por garantí la neutralité finanziaria di saldi dles finances publiches. Dal 2018 inant ne vëgnel nia plü apliché ai ënc cun autonomia speziala nominá dessura le saldo programatich preodü dal articul 1, coma 455 dla lege di 24 de dezëmber dl 2012, n. 228, y les

desposiziuns por ci che reverda le pat de stabilité intern, che é en contrast cun l'avaliazion dl bilanz preodüda dala pröma frasa de chësc coma.⁷⁷

[4/quinqües) Les desposiziuns tla materia de suraverda, certificaziun y sanzions preodüdes dal articul 1, comesc 460, 461 y 462 dla lege di 24 de dezëmber dl 2012, n. 228 resta impé.⁷⁸

[4/sxies) Dal ann 2015 inant vëgn le contribut tla forma dl saldo netto da finanzié, preodü dal'acordanza di 15 d'otober dl 2014 danter le Govern, la Regiun y les Provinzies, paíe ite tla cassa dl Stat sön le capitul dl bilanz 3465, articul 1, pert 10 cina ai 30 d'aurí de vigni ann. Sce al ne vëgn nia fat i paiamënc cina ai 30 d'aurí sciöche entrades tl bilanz dl Stat y al ne vëgn nia fat na comunicaziun al Ministere por l'economia y les finances cina ai 30 de ma vëgn chësc ultimo autorisé da se tigní ite i imporc corespognënc tla mosöra dla cuota de contribut relativa dai imporc che ti speta ala Regiun y a vigni Provinzia sön la basa de ci titul chessí; por chësc fin pó l'ince se jové dl'Agenzia dles Entrades por i imporc che vëgn trac ite tres la Strotöra de gestiun.⁷⁹

[4/septies) Al resta impé la faculté dl Stat da mudé, por n tëmp definí, i contribuc preodüs dal 2018 inant tla forma de saldo netto da finanzié y de debit netto a ciaria dla Regiun y dles Provinzies tla mosöra mascima dl 10 porcënt di contribuc nominá por curí en caje i bojëgns ezezionai de finanza publica. Contribuc plü alc vëgn concordá cun la Regiun y les Provinzies. Sce al é debojëgn de mosöres straordinares por garantí le respet dles normes dl'Uniun europeica d'avaliamënt dl bilanz publich pó i contribuc nominá gní alzá, por n tëmp limité, de ciamó na porcentuala ti confrunc de chëra dada dant tla frasa da denant, mo nia por plü co le 10 porcënt.⁸⁰

[4/octies) La Regiun y les Provinzies s'obliëia da concretisé cun na süa lege, da emané cina ai 31 de dezëmber dl 2014, cun referimënt ales desposiziuns statales, les desposiziuns sön l'armonisaziun di systems contabli y di schemes de bilanz dles Regiuns, di Ënc locai y de sü organisms, preodüdes dal decret legislatif di 23 de jügn dl 2011, n. 118, sciöche ince i ac iuridics eventuai suandënc y les premisses por conzede che les desposiziuns nominades pois gní atuades y aplicades tl tëmp dé dant tl decret legislatif n. 118 dl 2011 bele nominé por les Regiuns a statut ordinar, sposté de n ann; la renviada pó gní a se le dé pormó do che al é gnü emané n provedimënt statal cun chël che al vëgn regolamenté i azertamënc dles entrades en referimënt ala devoluziun dles cutes statales y la poscibilité

da curí i investimënc cun l'adoranza dl saldo de competënza positif danter les entradas corëntes y les spëises corëntes.⁸¹

Art. 80

- (1) Les provincies á competënza legislativa tla materia de finanza locala.
- (2) Tles materies de süa competënza pó les provincies istituí cutes locales nöies. La lege provinciala regolamentëia les cutes nominades y les cutes locales comunales de natöra imobliara istituides cun lege statala, ince desvian da chësta medema lege, y determinëia les modalitës da les scudí y pó ince ti conzede ai Ënc locai da mudé les alicuotes y odëi danfora esenziuns, detraziuns y deduziuns.
- (3) Les partezipaziuns al rendimënt y les ajuntes ales cutes statales che les leges dl Stat ti atribuësc ai Ënc locai ti speta ales Provincies por i Ënc locai te so teritore corespognënt. Sce la lege statala regolëia l'istituziun de ajuntes tributares, denominades cochessî dai Ënc locai, se crüzia les Provincies di fins che alda lapró y determinëia i criters, les modalitës y i limic d'aplicaziun de chësta regolamentaziun tl teritore corespognënt.
- (4) Le podëi legislatif tles materies nominades ti comesc 1 y 2 de chësc articul vëgn eserzitë tl respet dl articul 4 y di lians che vëgn dal ordinamënt dl'Uniun europeica.⁸²

Art. 81

- (1) Por ti jí adincuntra ai bojëgns dl bilinguism pó la Provincia de Balsan ti assegné ai Comuns na cuota de integraziun.
- (2) Acioche i comuns sides tla condiziun finanziaria da arjunje sü fins y da ademplí les funziuns stabilides dales leges, ti fej les Provincies de Trënt y de Balsan avëi ai Comuns instësc mesi financiars adeguá, da concordé danter le Presidënt dle Provincia relativa y na representanza unitara di Comuns de chë Provincia.⁸³

Art. 82

- (1) Les ativitës de azertamënt dles cutes tl teritore dles Provincies vëgn fates sön la basa dles linies directives y di fins strategics definis tres les intenüdes danter vigni provincia y le Minister d'l'economia y dles finances y les acordanzas operatives suandëntes cun les agenziez fiscales.⁸⁴

Art. 83

- (1) La Regiun, les Provincies y i Comuns á n so bilanz por l'eserzize finanziar che ti corespogn al ann dl calënder. La Regiun y les Provincies adatëia sües normes ala legislaziun dl Stat en materia de armonisaziun di bilanc publics.⁸⁵

Art. 84

- (1) I bilanc arjigná dala Junta regionala o da chëra provinciala y i cunc consuntifs adöm ala relaziun dla Junta instëssa, vëgn aprová respetivamënter cun lege regionala o provinciala.
- (2) La litaziun di singui capitui dl bilanz dla Regiun o dla Provincia de Balsan vëgn tignida do grups linguistics sön domanda dla maioranza de n grup linguistich.
- (3) I capitui dl bilanz che n'á nia ciafé la maioranza dles usc dl grup linguistich talian o dl grup linguistich todësch ti vëgn metüts dant tl tëmp de trëi dis a na comisciun de cater aconsiadus regionali o provinciali, litada dal Consëi al mëteman dla legislatöra y por döta la dorada de chësta, cun na composiziun paritetica danter i dui majeri grups linguistics y aladô dla designaziun de vigni grup.⁸⁶
- (3/bis) I capitui de bilanz che n'á nia ciafé la maioranza dles usc dl grup linguistich ladin vëgn sotmetüts te trëi dis a na comisciun de trëi aconsiadus regionali o provinciali, litada dal Consëi al scomenciamënt dla legislatöra y por döta süa dorada y metüda adöm da n aconsiadú che fej pert dl grup linguistich talian, da un che fej pert dl grup linguistich todësch y da un che fej pert dl grup linguistich ladin aladô dla designaziun de vigni grup.⁸⁷
- (4) Les comisciuns preodüdes dal terzo y cuarto coma mëss stabilí tl tëmp de chinesc de, cun na dezijiun liënta por le Consëi, la denominaziun definitiva di capitui y l'amunta di stanziamënc che alda lapró. La dezijiun vëgn tuta cun la maioranza scëmpla dla comisciun preodüda dal terzo coma y a öna cun la comisciun preodüda dal cuarto coma; les usc di aconsiadus vel dötes anfat.⁸⁸
- (5) Sce al ne vëgn nia arjunt tla comisciun de cater aconsiadus la maioranza o sce an ne arjunt nia l'unanimité tla comisciun de trëi aconsiadus sön na proposta finala, ti ortiëia le Presidënt dl consëi regional o de chël provincial, tl tëmp de set dis, le proiet dl bilanz y düc i ac y i verba i sön la discusiun fata tl Consëi y tla comisciun, ala seziun autonoma de Balsan dl Tribunal regional de iustizia aministrativa che mëss tó, tl tëmp de trënta dis, na dezijiun cun sentënza arbitrara sön la denominaziun di capitui nia aprová y sön l'amunta di stanziamënc che alda lapró.⁸⁹
- (6) La prozedöra nominada chiló dessura ne vëgn nia aplicada ai

capitui d'entrada, ai capitui de spëisa che contëgn stanziamënc da scrì ite aladô de desposiziuns de lege aposta por n'amunta determinada danfora por l'ann finanzia y ai capitui che reverda spëises ordinares de funzionamënt por i organs y i ofizi dl ënt.

- (7) Les dezijiuns aladô di comesc 4 y 5 de chësc articul ne pó nia gní contestades y al ne pó nia gní fat recurs dan la Curt costituzionala.⁹⁰
- (8) Por i capitui definis cun la prozedöra dada dant ti comesc da denant pó la lege d'aprovaziun dl bilanz gní sburlada derevers o contestada dal Govern ma por rajuns de ilegitimité revardëntes violaziuns dla Costituziun o de chësc Statut.
- (9) Por l'aprovaziun di bilanz y di cunc consuntifs dla Regiun ól ester la usc consenziënta dla maioranza di aconsiadus dla Provinzia de Trënt y de chi dla Provinzia de Balsan. Sce chësta maioranza ne vëgn nia arjunta é l n organ a nivel regional che l'aprovëia. Chësc organ ne pó nia mudé les dezijiuns sön i capitui dl bilanz eventualmënter contestá aladô de ci che é odü danfora dai comesc 3, 4 y 5 de chësc articul y definis do la prozedöra indicada iló.⁹¹

Art. 85

- (1) Tan dí che i barac de produc cun stac foradecá é sotmetüs a limitaziuns y a autorizaziuns da pert dl Stat á la Regiun la faculté d'autorisé afars de chësta sort ti limic fac fora deboriada danter le Govern y la Regiun.
- (2) Tl caje de barac cun stac foradecá sön la basa de contingënc che reverda l'economia dla Regiun ti gnarál assegné a chësta na cuota dl contingënt de importaziun y d'esportaziun che sará da fá fora deboriada danter le Govern y la Regiun.

Art. 86

- (1) Les desposiziuns generales sön le control dla valüta emanades dal Stat vel ince tla Regiun.
- (2) Le Stat destinëia impó por i bojëgns de importaziun dla Regiun na pert dla desfarëncia ativa danter les valütes che vëgn ite dales esportaziuns dl Trentin-Südtirol y chëres adorades por les importaziuns.

TITUL VII

Raporc danter Stat, Regiun y Provinzia

Art. 87

- (1) Tl raiun regional vëgnel metü sö n Comissar dl Govern por la Provinzia de Trënt y n Comissar dl Govern por la Provinzia de Balsan. A chisc ti spetel da:
1. coordiné, a öna cun les directives dl Govern, l'eserzize dles funziuns dl Stat tla Provinzia y controlé l'ativité di ofizi respetifs, tut fora chi dl'aministrazion dla iustizia, dla defenüda y dles ferates;
 2. controlé l'eserzize da pert dles Provinzies y di atri ënc publics locai dles funziuns che ti é gnüdes surandades dal Stat y ti comuniché osservaziuns eventuales al Presidënt dla Provinzia⁹²;
 3. ademplí les ativités iuridiches che ti spetâ denant al prefet, sce ares ne ti é nia gnüdes surandades da chësc Statut o da d'atres leges a organs dla Regiun y dles Provinzies o a d'atri organs dl Stat.
- (2) Le Comissar dl Govern a Trënt eserzitëia les funziuns dales dant tl n. 2 dl coma da denant ti confrunc dla Regiun y dles atres aministrazions publiches che á competënza sön döt le raiun regional.

Art. 88

- (1) Le Comissar dl Govern se fistidiëia da mantigní l'ordin publich, de chël che al é responsabl dan dal Minister por l'intern.
- (2) Por chësc fin pól s'anuzé di organs y dles forzes de polizia dl Stat, damané l'adoranza de d'atres forzes armades aladô dles leges en forza y tó i provedimënc odüs danfora tl articul 2 dl Test Unich dles leges de segurëza publica.
- (3) Les funziuns surandades al Ministere dl intern dales leges en forza resta impé.

TITUL VIII

Organigrams dl personal di ofizi statai tla Provinzia de Balsan

Art. 89

- (1) Por la Provinzia de Balsan vëgnel metü sö, aladô dles carieres, organigrams por le personal zivil dles aministrazions statales che á ofizi tla provinzia. Chisc organigrams vëgn metüs sö aladô di organigrams dl personal de chisc ofizi, sciöche stabilis – sce ara vá debojëgn – cun desposiziuns aposta.
- (2) Le coma da denant ne vëgn nia apliché por les carieres directives

d'l'Aministraziun zivila dl intern, por le personal dla segurèza publica y por chël aministrativ dl Ministere dla defenüda.

- (3) I posc ti organigrams nominá tl coma 1, conscidrá aladô d'l'aministrazion y dla cariera é rresservá ai zitadins de vignun di trêi grups linguistics, en relaziun ala consisténza di grups instêsc, sciôche ara resultëia dales detlaraziuns de portignënza dades jö en gaujiun dla cumpêda ofiziala dla popolaziun.
- (4) L'atribuziun di posc rresservá ai zitadins de lingaz todêsch y ladin gnará fata de gre en gre, cina che les cuotes nominades tl coma da denant vëgn arjundes tres assunziuns nöies te chi posc che gnará lëdi por val' rajun ti singui organigrams.
- (5) Aladô dl coma 1 ti vëgnel garantí al personal di organigrams la stabilité de sênta tla provinzia, tut fora chi che alda pro aministraziuns o carieres por chères che al vá debojëgn de trasferimênc por rajuns de sorvisc y por la formaziun dl personal.
- (6) I trasferimênc dl personal de lingaz todêsch y ladin mëss te vigni caje stê ite tl limit dl diesc porcênt di posc che al ocupëia indôt.⁹²
- (7) Les disposiziuns sôn la rresservaziun y la repartiziun proporzionala danter i grups linguistics talian, todêsch y ladin di posc dan man tla Provinzia de Balsan vel ince por le personal de signoria iudichênta y inrescênta. Al ti vëgn garantí la stabilité de sênta tla provinzia ai magistrac dl grup linguistic todêsch y ladin, lascian impé les normes dl ordinamênt iudiziar sôn les incompatibilités. I criters por l'assegnaziun di posc rresservá ai zitadins de lingaz todêsch y ladin, stabilis tl coma 4 de chêsc articul, vëgn ince aplicá al personal dla signoria tla Provinzia de Balsan.⁹³

TITUL IX

Organs dla iurisdiziun

Art. 90

- (1) Tl Trentin-Südtirol vëgnel istituí n Tribunal regional de iustizia aministrativa cun na seziun autonoma por la Provinzia de Balsan, aladô dl ordinamênt che gnará stabilí por chêsc.

Art. 91

- (1) I comëmbri dla seziun por la Provinzia de Balsan preodüs dal articul 90 de chêsc Statut mëss aldí tl medemo numer pro i dui majeri grups linguistics.

- (2) Mec i comëmbri dla seziun vëgn nominá dal Consêi provincial de Balsan.
- (3) Sciôche Presidênc dla seziun se barata jö por tèmps lunc anfat, n vicar de lingaz talian y n vicar de lingaz todêsch assegná al collegium. Le Presidênt vëgn nominé danter i magistrac de cariera che é tl collegium, cun decret dl Presidênt dla Republica sôn proposta dl Presidênt dl Consêi di Ministri.
- (4) Tl caje de parité de usc é la usc dl Presidênt dla Seziun chëra determinênta, ater co por i recursc cuntra i provedimênc aministratifs che ofênn le prinzip d'avalianza danter i grups linguistics y la prozedöra d'aprovaziun di bilanc regional y provinziai.

Art. 92

- (1) Sce an arata che i ac aministratifs di ênc y di organs d'l'aministrazion publica che á súa sênta tla Regiun ne respetes nia le prinzip d'avalianza di zitadins por ci che reverda súa portignënza a n grup linguistic, póres gní contestades dai aconsiadus regional o provinziai dan la seziun autonoma de Balsan dl Tribunal regional de iustizia aministrativa; sce ara se trata de provedimênc di Comuns tla Provinzia de Balsan pó le recurs ince gní fat dai aconsiadus comunai de chë provinzia, a condiziun che la violaziun vëgnes reconesciüda dala maioranza de chël grup linguistic dl Consêi de comun che se sênt ofenü te sües rajuns.
- (2) Sce an arata che i ac aministratifs dá dant tl coma 1 ofênes le prinzip d'avalianza danter i zitadins de lingaz talian, ladin, mochen y zimber, aciasá tla Provinzia de Trênt, spo póres gní contestades dan le Tribunal regional de iustizia aministrativa de Trênt dai aconsiadus regional o provinziai y, tl caje de provedimênc di comuns, ince dai aconsiadus comunai di comuns di paisc ladins, mochens y zimbri, a condiziun che la violaziun sides reconesciüda da n cuinto dl Consêi comunai.⁹⁴

Art. 93

- (1) N aconsiadú dl grup linguistic todêsch o dl grup linguistic ladin dla Provinzia de Balsan fej pert dles seziuns dl Consêi de Stat inciariades di iudizi d'apel sôn les dezijiuns dla seziun autonoma de Balsan dl Tribunal regional de iustizia aministrativa preodü dal articul 90 de chêsc Statut.⁹⁵

Art. 94

- (1) Dla nominaziun, dla pordüda dl mandat, dla revocaziun, dla

destituziun dal ofize di vicars y di vizevicars de pesc se fistidiëia le Presidënt dla Regiun¹⁷ sön delegaziun dl Presidënt dla Republica, respetan les atres desposiziuns te chësc ciamp stabilides dal ordinamënt iudiziar.

- (2) L'autorisaziun al eserzize dles funziuns de scrivan de Signoria y de pedel d'ofize pro i ofizi di vicars de pesc ti vëgn dada dal Presidënt dla Regiun¹⁷ ales porsones che ademplësc les condiziuns scrites dant dal ordinamënt iudiziar.
- (3) Le Presidënt dla Regiun se fistidiëia ince dla revocaziun y dla sospenjiun temporana dl'autorisaziun ti caji preodüs dal ordinamënt iudiziar.
- (4) Por la nominaziun a vicar de pesc, vizevicar de pesc, scrivan de Signoria y pedel d'ofize vëgnel ghiré ti comuns dl raiun dla Provinzia de Balsan na bona conescënza di lingac talian y todësch.⁹⁶

Art. 95

- (1) La verda sön i ofizi di vicars de pesc vëgn eserzitada dales Junes provinciales.⁹⁶

Art. 96

- (1) Ti comuns partis sö te paisc o fraziuns pôl gní istituí cun lege provinciala ofizi de vicar de pesc destacá.⁹⁶

TITUL X

Control dla Curt costituzionala

Art. 97

- (1) Lascian avarëi les desposiziuns di articui 56 y 84, comesc 6 y 7, de chësc Statut pó la lege regionala o provinciala gní contestada dan la Curt costituzionala por violaziun dla Costituziun o de chësc Statut o dl prinzip de parité danter i grups linguistics.
- (2) La contestaziun pó gní fata dal Govern.
- (3) La lege regionala pó ince gní contestada da un di Consëis provinciai dla Regiun, la lege provinciala dal Consëi regional o dal ater Consëi provincial dla Regiun.

Art. 98

- (1) Les leges y i ac che á valur de lege dla Republica pó gní contestades dal Presidënt dla Regiun¹⁷ o da chël dla Provinzia⁹⁷, do na deliberaziun dl Consëi regional o provincial, por violaziun de chësc Statut o dl prinzip de sconsanza dles mendranzes

linguistics todëscia y ladina.

- (2) Sce le Stat röia ite cun na süa mosöra tl ciamp de competënza assegné da chësc Statut ala Regiun o ales Provincies, pó la Regiun o la Provinzia respetivamënter interessada fá recurs pro la Curt costituzionala por regolamënt de competënza.
- (3) La proposta de recurs vëgn fata dal Presidënt dla Regiun¹⁷ o da chël dla Provinzia⁹⁷ do na deliberaziun dla Junta regionala o provinciala.
- (4) N ejemplar dl at de contestaziun y dl recurs por conflit de competënzes mëss ti gní ortié al Comissar dl Govern a Trënt, sce ara se trata dla Regiun o dla Provinzia de Trënt, y al Comissar dl Govern de Balsan, sce ara se trata dla Provinzia de Balsan.

TITUL XI

Adoranza dl lingaz todësch y dl lingaz ladin

Art. 99

- (1) Tla Regiun é le lingaz todësch parifiché a chël talian che é le lingaz ofizial dl Stat. Le lingaz talian tira dant i ac de carater legislatif y canche chësc Statut vëiga danfora na redaziun te dui lingac.

Art. 100

- (1) I zitadins de lingaz todësch dla Provinzia de Balsan á la rajun d'adoré so lingaz ti raporc cun i ofizi iudiziars y cun i organs y ofizi dl'aministrazion publica tla provinzia o che á competënza regionala, sciöche ince cun i conzescionars di sorvisc de interes publich eserzitá tla provinzia instëssa.
- (2) Tles sentades di organs colegiai dla Regiun, dla Provinzia de Balsan y di Ēnc locai te chësta provinzia pôl gní adoré le lingaz talian o le lingaz todësch.
- (3) I ofizi, i organs y i conzescionars dá dant tl coma 1 adora tla corespognënza y ti raporc a usc le lingaz dl damanant y respogn tl lingaz adoré tles ates che é gnüdes inviates ia da n ater organ o ofize; sce la corespognënza pëia ia d'ofize, vëgnel adoré le lingaz che vëgn araté chël dl zitadin destinatar.
- (4) Ater co ti caji preodüs espressivamënter – y ater co tla regolamentaziun cun normes d'atuaziun di caji dl'adoranza de tramidui i lingac adöm ti ac destiná ala comunité di zitadins, ti ac individuai destiná a n'adoranza publica y ti ac destiná a de plü ofizi – vëgnel reconosciü ti atri caji l'adoranza despartida

de un o dl ater lingaz. Al resta l'adoranza dl su lingaz talian ti ordinamënc de sort militara.

Art. 101

- (1) Tla Provinzia de Balsan mëss les aministrazions publiches adoré, ti confrunc di zitadins de lingaz todësch, ince la toponomastica todëscia, sce la lege provinciala á constaté che al esist na denominaziun todëscia y sce ara á aprové súa diziun.

Art. 102

- (1) Les popolaziuns ladines y chères mochenes y zimbres di comuns de Fierozzo, Frassilongo, Palú del Fersina y Luserna á le dërt de valorisaziun de sües scomenciadies y de sües ativités culturales, de stampa y dl tëmp lëde, sciöche ince de respet dla toponomastica y dles tradiziuns dles popolaziuns instësses.
- (2) Tles scores di comuns dla Provinzia de Trënt olache al vëgn rajoné ladin, mochen o zimber, vëgnel garantí l'insegnamënt dl lingaz y dla cultura ladina o todëscia.⁹⁸
- (3) Al Comun General de Fascia, ënt suracomunal metü sö tl teritore che vá a öna cun chël di comuns preodüs dal articul 48, terzo coma, pó la Regiun y la Provinzia de Trënt ti surandé, trasferí o deleghé de sües funziuns aministratives, de sü compic o de sües ativités importantes por la valorisaziun dla mendranza linguistica ladina.⁹⁹

TITUL XII

Desposiziuns finales y transitores

Art. 103

- (1) Por les mudaziuns de chësc Statut vëgnel tigní ite la prozedöra scritta dant dala Costituziun por les leges costituzionales.
- (2) La scomenciadia por les mudaziuns de chësc Statut ti speta ince al Consëi regional sön proposta di Consëis dles Provinzies autonomes de Trënt y de Balsan, do la deliberaziun concordënta dl Consëi regional.
- (3) I proiec de mudaziun de chësc Statut de scomenciadia governativa o parlamentara ti vëgn comunicá dal Govern dla Republica al Consëi regional y ai Consëis provinciali che porta a espresciun súa minunga tl tëmp de dui mëisc.
- (4) Les mudaziuns dl Statut aprovides n'é te vigni caje nia sotmetüdes a referendum nazional.¹⁰⁰

Art. 104

- (1) Tl respet dla desposiziun dl articul 103 pó les normes dl titul VI y chères dl articul 13 gní mudades cun lege ordinaria dl Stat sön domanda concordanta dl Govern y, aladô dles competënzes, dla Regiun o dles döes Provinzies.¹⁰¹
- (2) Les desposiziuns ti articui 30 y 49 che reverda la mudaziun dl Presidënt dl Consëi regional y de chël dl Consëi provincial de Balsan pó gní mudades cun lege ordinaria dl Stat sön domanda concordënta dl Govern y respetivamënter dla Regiun o dla Provinzia de Balsan.

Art. 105

- (1) Tles materies atribuides ala competënza dla Regiun o dla Provinzia vëgnel apliché les leges dl Stat cina che al ne vëgn nia disponü atramënter cun leges regionales o provinciales.

Art. 106

- (1) Cina che al ne vëgn nia stabilí atramënter cun lege provinciala vëgnel apliché inant tles materies passades dala competënza dla Regiun a chëra dles Provinzies les leges regionales varëntes canche al é jü en forza la lege costituzionala di 10 de novëmber 1971, n. 1.

Art. 107

- (1) Les normes d'atuaziun de chësc Statut gnará emanades cun decrec legislatifs, do avëi aldí na comisciun paritetica metüda adöm da dodesc comëmbri, sis de chisc en rapresentanza dl Stat, dui dl Consëi regional, dui dl Consëi provincial de Trënt y dui de chël de Balsan. Trëi comëmbri mëss ester dl grup linguistich todësch o ladin.¹⁰²
- (2) Tl gremium dla comisciun preodüda dal coma da denant vëgnel istituí na comisciun speziala por les normes d'atuaziun che reverda les materies atribuides ala competënza dla Provinzia de Balsan, metüda adöm da sis comëmbri, trëi de chisc en rapresentanza dl Stat y trëi dla Provinzia. Un di comëmbri en rapresentanza dl Stat mëss fá pert dl grup linguistich todësch o ladin; un de chi en rapresentanza dla Provinzia mëss fá pert dl grup linguistich talian. La maioranza di aconsiadus provinciali dl grup linguistich todësch o talian pó renunzié ala designaziun de n so rapresentant a bëgn de un dl grup linguistich ladin.¹⁰³

Art. 108

- (1) Ater co ti caji odüs danfora espressivamënter gnará i decrec

legislatifs che contëgn les normes d'atuaziun dl Statut emaná tl tēmp de dui agn da canche al é jü en forza la lege costituzionala di 10 de novēember 1971, n. 1.

- (2) Sce les comisciuns n'á aladô dl articul da denant ti pröms dejedot mëisc nia dé jô deplēgn o en pert sües minunghes definitives sön les propostas dles normes d'atuaziun, emanará le Govern ti sis mëisc do i decrec relatifs zēnza tigní cunt dla minunga dles comisciuns.
- (3) Cun normes d'atuaziun da emané tl tēmp de n ann dala data de jüda en forza dla lege costituzionala di 10 de novēember 1971, n. 1, vëgnel determiné i bëgns che passa, aladô dl articul 68 de chësc Statut, ales Provinzies y ince les modalitēs por la surandada de chisc bëgns.

Art. 109

- (1) Cun normes d'atuaziun da emané tl tēmp de n ann da canche al é jü en forza la lege costituzionala di 10 de novēember 1971, n. 1, vëgnel dé dant i bëgns dl patrimonie storich y artistich d'interes nazional, stluc fora dala competēnza provinciala aladô dl articul 8, n. 3, de chësc Statut.
- (2) Tl medemo limit de tēmp vëgnel emané les normes d'atuaziun dl articul 19 de chësc Statut.
- (3) Sce les normes aladô di comesc da denant n'ess nia da gní emanades tl limit de tēmp stabilí, pó les Provinzies surantó, cun lege, les funziuns aministratives relatives.

Art. 110

- (1) La data de scomenciamēt y les modalitēs techniches por l'aplicaziun dles normes tla materia finanziaria contignides tla lege costituzionala di 10 de novēember 1971, n. 1, che integrēia y müda les desposiziuns dla lege costituzionala di 26 de forá 1948, n. 5, vëgn stabilides cun normes d'atuaziun da emané atira en relaziun al passaje dles funziuns ales Provinzies y te vigni caje mai do le termin dé dant tl coma 1 dl articul 108 de chësc Statut.

Art. 111

- (1) En relaziun al trasferimēt de competēnzes dala Regiun ales Provinzies, stabilí dala lege costituzionala di 10 de novēember dl 1971, n. 1, vëgnel desponü le passaje di ofizi y dl personal dala Regiun ales Provinzies cun decret dl Presidēt dla Regiun¹⁷, do avēi aldí la Junta provinciala interessada. La posiziun iuridica y le tratamēt economich dl personal trasferí mëss gní mantignis

y al mëss gní tigní cunt di bojēgns familiars, dla residēnza y dl grup linguistich di dependēnc.

Art. 112

- (1) Cun convenziuns danter la Regiun y la Provincia interessada vëgnel fistidié dla regolamentaziun dl pëis finanziair che vëgn da imprēsc passifs por de plü agn tuc sö por competēnzes che é passades dala Regiun ala Provincia cun la lege costituzionala di 10 de novēember dl 1971, n. 1. Ala medema maniera vëgnel ince regolé i atri raporc patrimoniai y finanziairs.

Art. 113

- (1) Les desposiziuns dla lege dla Provincia de Balsan di 5 de jená dl 1958, n. 1, che reverda l'assistēnza a studēnc universitars ne vëgn nia azicades, ater co por ci che reverda le podēi dla Provincia da ajorné i limic de valor y da mudé le numer de contribuc de stüde.

Art. 114

- (1) La traduziun tl lingaz todēsch de chësc Test Unich che reverda le Statut spezial dla Regiun Trentin-Südtirol gnará publicada tl "Boletin Oficial" dla Regiun.

Art. 115

- (1) Les desposiziuns preodüdes dal articul 25, comesc 2 y 4, de chësc Statut vëgn aplicades dala pröma tomada dl Consēi regional tla inciarla tl momēt dla jüda en forza dla lege costituzionala di 10 de novēember dl 1971, n. 1.

Odü:

Le Presidēt dl Consēi di Ministri

ANDREOTTI

Informaziuns surapró

1. Publiché tla G.O. di 20 de novēember dl 1972, n. 301.
2. Ciara ince l'articul 21, coma 3 dl d.lgs. di 11 de jená dl 2018, n. 9
3. La frasa d'introduziun é gnüda mudada dal articul 4, coma 1, lētra c) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
4. Le numer 3 é gnü sostitúí dal articul 6 dla lege costituzionala di 23 de setēember dl 1993, n. 2.
5. Abroghé dal articul 6 dla lege costituzionala di 23 de setēember dl 1993, n. 2.

6. Ciara le d.lgs. di 7 de setëmbër dl 2017, n. 162.
7. Ciara ince l'articul 21, coma 3 dl d.lgs. di 11 de jenà dl 2018, n. 9.
8. Ciara le d.lgs. di 7 de setëmbër dl 2017, n. 162.
9. Cun l'articul 4, coma 1, lëtra b) dla lege costituzionala di 31 de jenà dl 2001, n. 2, vègn les parores "Presidënc dles Juntas provinciales" y "Presidënt dla Junta provinciala" baratades fora cun les parores "Presidënc dles Provincies" y "Presidënt dla Provincia".
10. L'articul 13, coma 6 é naota gnü mudé dal articul 1, coma 77 dla lege di 27 de dezëmbër dl 2019, n. 160, spo dal articul 9/quarter dla lege di 27 d'aurí dl 2022, n. 34, y ala fin dal articul 7, coma 2 dla lege di 5 d'agost dl 2022, n. 118.
11. Cun sentënza di 26 de merz dl 2014, n. 64 á la Curt Costituzionala detlaré che les chestions de legitimité costituzionala dl articul 29 dla lege provinciala di 8 d'aurí dl 2004, n. 1 y dl articul 3, comesc 1 y 2 dla lege provinciala di 29 d'agost dl 2000, n. 13 che á mudé l'articul 1, comesc 1 y 2 dla lege provinciala di 29 de merz dl 1983, n. 10 n'é nia fondades.
12. L'articul 13 é gnü sostituì dal articul 1, coma 833 dla l. di 27 de dezëmbër dl 2017, n. 205.
13. Ciara ince le "D.P.R. di 22 de jügn dl 2017 - "Normes de atuaziun dl Plann general d'adoranza dles eghes publiches dla Provincia autonoma de Balsan" (Publiché tla G.O. di 4 d'agost dl 2017, n. 181).
14. Le coma 3 é gnü injunté dal articul 4, coma 1, lëtra d) dla lege costituzionala di 31 de jenà dl 2001, n. 2.
15. Ciara l'articul 17, comesc dal 120 al 128 dla lege di 15 de ma dl 1997, n. 127, mudé dal articul 1, coma 15 dla lege di 14 de jenà dl 1999, n. 4.:

Art. 17

(120) Desvian dales prozedöres de programaziun aladô dla lege di 7 d'agost dl 1990, n. 245, y mudaziuns y integraziuns suandëntes, vègnel conzedü da mëte sô n'université nia statala tl teritore dla Provincia autonoma de Balsan y dla Regiun autonoma dla Val d'Aosta, metüdes a jî da ënc y da privac. Le Minister por les universités y l'inrescida ti dá a chëstes istituziuns universitaires, en acordanza respetivamënter cun la Provincia autonoma de Balsan y la Regiun autonoma dla Val d'Aosta, tres decret, l'autorisaziun da surandé titui de stüde universitars cun valor legal. Denanco chisc decrec vègnes emaná, vègnel ince aldí la minunga dl Osservatore por la valutaziun dl sistem universitar por ci che reverda la dotaziun didatica, scientifica, stromentela, finanziaria y de frabiches, sciöche ince l'organigram dl personal dozënt, le personal d'inrescida y le personal nia dozënt. Tres la mudaziun dl statut vára da mëte a jî cursc de stüde nüs, ala fin de chi che i ordinamënc de stüde varënc vèiga danfora la surandada de titui cun valor legal, sce i cursc vègn metüs sô tl teritore dla Provincia de Balsan y dla Regiun autonoma dla Val d'Aosta. I contribuc che le Stat ti conzed ales

istituziuns didatices y de inrescida, vègn determiná vigni ann cun decret dl Minister por l'université y l'inrescida, en acordanza respetivamënter cun la Provincia autonoma de Balsan y la Regiun autonoma dla Val d'Aosta ti limic dl stanziamënt de bilanz odü dant por les universités nia statales tl preventif dles spëises dl Ministère por l'université y l'inrescida scientifica y tecnologica. Les funziuns aministratives che reverda l'université te chësc coma, y dantadôt chères en cunt di statuc y di regolamënc didatics, vègn eserzitades dal Ministère por l'université y l'inrescida scientifica y tecnologica a öna respetivamënter cun la Provincia autonoma de Balsan y cun la Regiun autonoma dla Val d'Aosta.

(121) Aladô dl articul 17 dl Test Unich dles leges costituzionales che reverda le Statut spezial por le Trentin-Südtirol, aprové cun decret dl Presidënt dla Republica di 31 de agost dl 1972, n. 670, ti vègnel surandé ala Provincia autonoma de Balsan le podëi da emané normes legislatives tla materia dl finanziaimënt dl'université aladô dl coma 120 y tla materia dl frabiché universitar, chilô toca lapró ince la lita dles sperses y l'acuisiziun – ince tres despusciun – di imobii che vá debojëgn. Do l'emanaziun dles normes nominades dessura eserzitará la Provincia les funziuns aministratives relatives. Por ci che reverda l'atribuziun ala Regiun autonoma dla Val d'Aosta dl podëi legislatif tla materia aladô de chësc coma, do l'emanaziun dl decret de autorisaziun nominá tl coma 120, secunda frasa, ala prozedöra aladô dl articul 48/bis dl Statut spezial por la Val d'Aosta, aprová cun lege costituzionala di 26 de forá dl 1948, n. 4, y mudaziuns suandëntes.

(122) L'université de Trënt y les universités nominades tl coma 120 sostègn y svilupëia la colaboraziun scientifica cun les universités y i zëntri de inrescida di atri stac y dantadôt di stac mëmbri dl'Union europeica sides por i bojëgns de inrescida scientifica co de insegnamënt. Les acordanzes de colaboraziun scientifica pó odëi danfora l'esecuziun sides de cursc integrá de stüde, sides pro tramesdöes les universités sides pro öna, sciöche ince programs de inrescida colíá. Les medemes universités reconësc la validité de cursc fac o dles perts di planns de stüde fac dai studënc pro les universités y les istituziuns universitaires foradecá, sciöche ince i titui universitars arjunc ala fin di cursc integrá.

(123) Les acordanzes de colaboraziun preodüdes dal coma 122 ti vègn lasciades alsavëi al Minister por la sanité y l'inrescida scientifica y la tecnologia, sce ai reverda l'istituziun de cursc de laurea, de diplom y de dotorat d'inrescida, te trënta dis da súa stipulaziun. Sce le Minister ne porta nia a espresciun, te trënta dis da canche al á ciáfë les acordanzes nominades, obieziuns ajache ares ne vá nia a öna cun la lege, les oblianzas internacionales dl Stat italian y i criters di decrec preodüs dal coma 95, devënta chëstes acordanzes esecutives.

(124) Por l'université, preodüda dal coma 120, metüda sô tl raion dla Provincia autonoma de Balsan, vègnel apliché les desposiziuns aladô di articui 170 y 332 dl Test Unich dles leges sön l'istruziun postsecundara, aprové cun decret dl re di 31 d'agost dl 1933, n. 1592, y mudaziuns y integraziuns suandëntes. Les desposiziuns nominades vel ma por i degra

y tui de stüde dá fora ti Stac mēmbri dl'Uniun europeica y che vėgn reconesciūs diretamēter, zēnza ejams integratīfs, tl test sōn i barac de notes varēntes danter la Republica taliana y vigni stat mēmbler dl'Uniun europeica, ince sce tl'universitē nominada denant ne gnissel nia metū sō les facultēs coresognēntes. Sce chisc barac de notes vėiga danfora por le reconescimēnt dl'avalianza de n valgūgn tui y de grá, ejams integratīfs, vėgn l'aplicaziun dles desposiziuns preodūdes dal Test Unich nominē aprovē cun decret dl re n. 1592 dl 1933, sometū al'ativaziun, pro l'universitē preodūda da chēsc coma, de cursc universitars che reverda chisc tituli y de grá.

[125] I organs competēnc dl'universitē de Trēnt pó comané la nominaziun a professur de prōma fascia, assoziē o inrescidū tres cherdada direta, de studiusc che á te universitēs foradecá cualificaziuns analoghes a chēres nominades y odūdes danfora dal ordinamēnt universitar talian, tla mosōra masculina, por l'universitē de Trēnt, dl 30 porcēnt dl organigram dl personal preodū por vigni sort de cualificaziun. La poscibilitē de nominaziun preodūda da chēsc coma vėgn ince aplicada, tla mosōra masculina respetivamēter dl 50 y dl 70 porcēnt al'universitē metūda sō tl teritore dla Regiun autonoma dla Val d'Aosta y al'universitē metūda sō tla Provinzia autonoma de Balsan; chēstes mosōres pó gní ciamó derogades do che an é gnūs a ōna cun le Minister por les universitēs y l'inrescida scientifica y tecnologica.

[126] L'universitē de Trēnt y les universitēs preodūdes dal coma 120 pó mēte sō la facultē de sciēnzes dla formaziun. Denanco le curs de laurea pois gní ativē, mēss i cursc ordinars de trēi agn por la scora de educadus dla scolina y i cursc ordinars de cater agn dla scora da maester y di istituc da maester gní tuc jō.

[127] Le prēm iade che al vėgn apliché les desposiziuns preodūdes dal coma 95, lētra c) por sostigní la realisaziun dles acordanzas de colaboraziun internazionala dl'universitē de Trēnt, por surand le titul de dotorat de inrescida, tl cheder di programs dl'Uniun europeica, vėgn chēsc titul relascē dal'universitē preodūda da chēsc coma, ma por i dotorac de chi che ara é la sēnta aministrativa. Te chisc caji vėgn la comisciun por la valutaziun di laurs de dotorat, preodūda dal articul 73 dl decret dl Presidēnt dla Republica di 11 de messē dl 1980, n. 382, baratada fora cun na comisciun de esperc dl setur nominada dal retur; altamo dui mēmbri dla comisciun é professurs ordinars y un é professur assoziē. Altamo dui mēmbri dla comisciun ne dess nia ester dl'universitē nominada.

[128] La Provinzia autonoma de Trēnt pó comané, cun leges provinziales, aladō dl articul 17 dl Test Unich dles leges costituzionalas che reverda le Statut spezial por le Trentin-Südtirol, aprovē cun decret dl Presidēnt dla Republica di 31 de agost dl 1972, n. 670, la conzesciun de contribuc a bēgn dl'universitē de Trēnt por le svilup dl'inrescida scientifica y por l'atuaziun de programs specifics y proiec de formaziun.

16. Ciara ince l'articul 1, comesc 658 - 663 dla l. di 27 de dezēمبر dl 2017, n. 205.

17. Cun l'articul 4, coma 1, lētra a) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2, vėgn les parores "Presidēnt dla Junta regionala" baratades fora cun les parores "Presidēnt dla Regiun".

18. Cun l'articul 4, coma 1, lētra e) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2, vėgn les parores "y so Presidēnt" baratades fora cun les parores "y le Presidēnt dla Regiun".

19. Le coma 1 sostituēsc i comesc 1, 2 y 3 da denant aladō dl articul 4, coma 1, lētra f) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.

20. Le coma 4 é gnū mudē dal articul 4, coma 1, lētra g), h), i) y l) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.

21. L'articul 27, coma 1/bis é gnū ajuntē dal articul 1, coma 1 dla lege costituzionala di 4 de dezēمبر dl 2017, n. 1.

22. L'articul 27 é gnū sostituī dal articul 5 dla lege costituzionala di 12 d'aurí dl 1989, n. 3, y spo dal articul 4, coma 1, lētra m) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.

23. Le coma 3 é gnū injuntē dal articul 4, coma 1, lētra n) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.

24. L'articul 29 é gnū abroghé dal articul 4, coma 1, lētra o) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.

25. L'articul 30 é gnū sostituī dal articul 4, coma 1, lētra p) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.

26. Les parores "i Vizepresidēnc" é gnūdes baratades fora insciō dal articul 4, coma 1, lētra q) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.

27. Le coma 5 é gnū abroghé dal articul 4, coma 1, lētra o) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.

28. L'articul 33 é gnū sostituī dal articul 4, coma 1, lētra r) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.

29. Le coma 1 é gnū integrē dal articul 4, coma 1, lētra s) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.

30. Le coma 3 é gnū integrē dal articul 4, coma 1, lētra t) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.

31. Le coma 2 é gnū injuntē dal articul 4, coma 1, lētra u) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.

32. Le coma 2 é gnū abroghé dal articul 4, coma 1, lētra o) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.

33. Cun l'articul 4, coma 1, lētra v) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2, é les parores "y so Presidēnt" gnūdes baratades fora cun les parores "y le Presidēnt dla Provinzia".

34. I comesc 2, 3, 4, 5 y 6 é gnūs injuntá dal articul 4, coma 1, lētra v) dla lege

- costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
35. L'articul 48 é gnü sostitui dal articul 4, coma 1), lëtra z) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
36. I articui 48/bis y 48/ter é gnüs injuntá dal articul 4, coma 1, lëtra aa) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
37. L'articul 49 é gnü sostitui dal articul 4, coma 1, lëtra bb) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2, y spo integré insciö dal art. 2, coma 1 dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017, n. 1.
38. L'articul 49/bis é gnü injunté dal articul 4, coma 1, lëtra cc) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
39. L'articul 50, coma 1 é gnü mudé insciö dal articul 3, coma 1, lëtra a) dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017, n. 1
40. L'articul 50, coma 2 é gnü mudé insciö dal articul 3, coma 1, lëtra b) dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017, n. 1.
41. L'articul 50 é gnü sostitui dal articul 4, coma 1, lëtra dd) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
42. L'articul 51 é gnü sostitui dal articul 4), coma 1, lëtra ee) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
43. L'articul 60 é gnü sostitui dal articul 4, coma 1, lëtra ff) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
44. L'articul 62 é gnü sostitui dal articul 4, coma 1, lëtra gg) dla lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2.
45. L'articul 62, comesc 2 y 3 é gnüs ajuntá dal articul 4, coma 1 dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017, n. 1.
46. Ciara ince le decret dl Minister d'Economia y dles Finanzas di 20 de messé dl 2011.
47. La lëtra b) dl articul 69, coma 2 é naota gnüda mudada insciö dal articul 2, coma 107, lëtra b), dla lege di 23 de dezëmber dl 2009, n. 191 y spo dal articul 407, lëtra a) dla lege di 23 de dezëmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilité 2015)
48. Ciara ince l'art. 1, coma 550 dla lege di 30 de dezëmber dl 2021, n. 234.
49. L'articul 69 é gnü sostitui dal articul 1 dla l. di 30 de novëmber dl 1989, n. 386.
50. La lëtra d) dl articul 69, coma 2, é gnüda abrogada dal articul 2, coma 107, lëtra a) dla lege di 23 de dezëmber dl 2009, n. 191.
51. L'articul 70 é gnü sostitui dal articul 2 dla l. di 30 de novëmber dl 1989, n. 386.
52. L'articul 72 é gnü sostitui dal articul 9 dla l. di 30 de novëmber dl 1989, n. 386.
53. L'articul 73 é gnü sostitui dal articul 10 dla l. di 30 de novëmber dl 1989, n. 386.
54. L'articul 73, coma 1 é gnü mudé dal articul 2, coma 107, lëtra c) dla lege di 23 de dezëmber dl 2009, n. 191.
55. L'articul 73, coma 1/bis, é gnü injunté dal articul 2, coma 107, lëtra c), dla lege di 23 de dezëmber dl 2009, n. 191 y plü tert gnü integré insciö dal articul 407, lëtra b) dla lege di 23 de dezëmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilité 2015).
56. L'articul 74 é gnü sostitui insciö dal articul 2, coma 107, lëtra d) dla lege di 23 de dezëmber dl 2009, n. 191.
57. Ciara ince le decret Minister d'Economia y dles Finanzas di 20 de messé dl 2011.
58. La lëtra b) dl articul 75, coma 1, é gnüda abrogada dal articul 2, coma 107, lëtra a) dla lege di 23 de dezëmber dl 2009, n. 191.
59. La lëtra d), dl articul 75, coma 1 é gnüda mudada dal articul 407, lëtra c) dla lege di 23 de dezëmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilité 2015).
60. La lëtra e) dl articul 75, coma 1, é gnüda sostituida insciö dal articul 2, coma 107, lëtra e) dla lege di 23 de dezëmber dl 2009, n. 191.
61. La lëtra f) dl articul 75, coma 1 é gnüda mudada insciö dal articul 9, coma 3, lëtra a) dl decret lege di 18 d'otober dl 2023, n. 145.
62. La lëtra g) dl articul 75, coma 1 é gnüda mudada dal articul 1, coma 549, lëtra a) dla lege di 30 de dezëmber dl 2021, n. 234. Ciara ince l'articul 1, coma 550 dla lege di 30 de dezëmber dl 2021, n. 234.
63. L'articul 75 é gnü sostitui dal articul 3 dla l. di 30 de novëmber dl 1989, n. 386.
64. I articui 75, 76 y 77 originai é gnüs sostituis cun l'articul 75 dal articul 3 dla lege di 30 de novëmber dl 1989, n. 386.
65. L'articul 75, coma 1/bis é gnü ajunté dal articul 9, coma 3, lëtra b) dl decret lege di 18 d'otober dl 2023, n. 145.
66. Ciara ince le decret Minister d'Economia y dles Finanzas di 20 de messé dl 2011
67. L'articul 75/bis é gnü injunté dal articul 2, coma 107, lëtra g), dla l. di 23 de dezëmber dl 2009, n. 191.
68. L'articul 75/bis, coma 3/bis é gnü injunté dala lëtra d), dl articul 407 dla l. di 23 de dezëmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilité 2015).
69. I articui 75, 76 y 77 originai é gnüs sostituis cun l'articul 75 dal articul 3 dla lege di 30 de novëmber dl 1989, n. 386.
70. L'articul 78 é naota gnü sostitui dal articul 4 dla l. di 30 de novëmber dl 1989, n. 386, y spo abroghé dal articul 2, coma 107, lëtra a), dla lege di 23 de dezëmber dl 2009, n. 191.
71. L'introduziun al articul 79, coma 1 é gnüda sostituida insciö dal articul 1, coma 407, lëtra e), punt 1 dla lege di 23 de dezëmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilité 2015).

72. L'articul 79, coma 3, é gnü sostitui insciö dal articul 1, coma 407, lëtra e), punt 2) dla lege di 23 de dezëmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilitè 2015).
73. L'articul 79 é gnü sostitui insciö dal articul 2, coma 107, lëtra h) dla lege di 23 de dezëmber dl 2009, n. 191.
74. L'articul 79, coma 4 é gnü sostitui insciö dai articui 4 y 4/bis dl articul 1, coma 407, lëtra e), punt 3) dla lege di 23 de dezëmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilitè 2015).
75. L'articul 79, numerdla lege di 23 de dezëmber dl 2014, n. 190 sostitui le coma 4 original cun i comesc 4 y 4/bis. Spo é le coma 4/bis gnü mudé insciö dal articul 1, coma 549, lëtra b) numeri 1 y 2 dla lege di 30 de dezëmber dl 2021, n. 234 y dal art. 9, coma 3, lëtra c) dl decret lege di 18 d'otober dl 2023, n. 145
76. L'articul 79, coma 4/ter é gnü injunté dal art. 1, coma 407, lëtra e), numer 4) dla lege di 23 de dezëmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilitè 2015), y spo mudé dal articul 1, coma 549, lëtra c), numeri 1 y 2 dla lege di 30 de dezëmber dl 2021, n. 234 y dal articul 9, coma 3, lëtra d) dl decret lege di 18 d'otober dl 2023, n. 145.
77. L'articul 79, coma 4/quater é gnü injunté dal articul 1, coma 407, lëtra e), punt 4) dla lege di 23 de dezëmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilitè 2015).
78. L'articul 79, coma 4/quinqies é gnü injunté dal articul 1, coma 407, lëtra e), punt 4) dla lege di 23 de dezëmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilitè 2015).
79. L'articul 79, coma 4/sexies é gnü injunté dal articul 1, coma 407, lëtra e), punt 4) dla lege di 23 de dezëmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilitè 2015).
80. L'articul 79, coma 4/septies é gnü injunté dal articul 1, coma 407, lëtra e), punt 4) dla lege di 23 de dezëmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilitè 2015).
81. L'articul 79, coma 4/octies é gnü injunté dal articul 1, coma 407, lëtra e), punt 4) dla lege di 23 de dezëmber dl 2014, n. 190 (lege de stabilitè 2015).
82. L'articul 80 é gnü sostitui dal articul 7 dla lege dl 1989, n. 368, spo mudé dal articul 2, coma 107, lëtra i) dla lege 191/2009, y ala fin sostitui insciö dal articul 1, coma 518 dla lege di 27 de dezëmber dl 2013, n. 147 (lege de stabilitè 2014).
83. Le coma 2 é gnü sostitui dal articul 8 dla lege di 30 de novèmbel dl 1989, n. 386, y mudé dedò dal articul 4, coma 1, lëtra hh) dla lege costituzionala di 31 de jenà dl 2001, n. 2.
84. L'articul 82 é naota gnü sostitui dal articul 11 dla l. di 30 de novèmbel dl 1989, n. 386, y é spo gnü sostitui insciö dal articul 2, coma 107, lëtra l), dla lege di 23 de dezëmber dl 2009, n. 191.
85. L'articul 83 é gnü mudé dal articul 2, coma 107, lëtra m), dla lege di 23 de dezëmber dl 2009, n. 191.
86. L'articul 84, coma 3 é gnü mudé insciö dal articul 5, coma 1, lëtra a), dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017, n. 1.
87. L'articul 84, coma 4 é gnü injunté dal articul 5, coma 1, lëtra b) dla lege

costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017, n. 1.

88. L'articul 84, coma 5 é gnü sostitui insciö dal articul 5, coma 1, lëtra c) dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017, n. 1.
89. L'articul 84, coma 6 é gnü mudé insciö dal articul 5, comma 1, lëtra d) dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017, n. 1.
90. L'articul 84, coma 8 é gnü mudé insciö dal articul 5, coma 1, lëtra e) dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017, n. 1.
91. L'articul 84, coma 10 é gnü mudé insciö dal articul 5, coma 1, lëtra f) dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017, n. 1.
92. L'articul 89, coma 6 é gnü mudé insciö dal articul 6, coma 1, lëtra a) dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017.
93. L'articul 89, coma 7 é gnü mudé dal articul 6, coma 1, lëtra b) dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017.
94. Le coma 2 é gnü injunté dal art. 4, coma 1, lët. ii) dla lege costituzionala di 31 de jenà dl 2001, n. 2.
95. L'articul 93 é gnü mudé dal articul 7, coma 1 dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017.
96. Ciara articul 6 dl decret legislatif di 16 de merz dl 1992, n. 267.
97. Cun l'articul 4, coma 1, lëtra ll) dla lege costituzionala di 31 de jenà dl 2001, n. 2, é les parores "o da chèl dla Junta provinciala" gnüdes baratades fora cun les parores "o da chèl dla Provinzia".
98. L'articul 102 é gnü sostitui dal articul 4, coma 1, lëtra mm) dla lege costituzionala di 31 de jenà dl 2001, n. 2.
99. L'articul 102, coma 3 é gnü ajunté dal articul 8, coma 1 dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017, n. 1.
100. L'articul 103 é gnü sostitui dal articul 4, coma 1, lëtra nn) dla lege costituzionala di 31 de jenà dl 2001, n. 2.
101. Le coma 1 é gnü mudé dal articul 4, coma 1, lëtra oo) dla lege costituzionala di 31 de jenà dl 2001, n. 2.
102. L'articul 107, coma 1 é gnü mudé insciö dal articul 9, coma 1 dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017, n. 1.
103. L'articul 107, coma 2 é gnü mudé insciö dal articul 9, coma 1 dla lege costituzionala di 4 de dezëmber dl 2017, n. 1.

Anotaziun: La verjiun atuala dla Costituziun y dl Statut d'autonomia (sciöche ince de d'atres fontanes iuridiches) é da ciáfè online sot <http://lexbrowser.provinz.bz.it>.

La Provincia
autonoma
de Balsan

Le Consèi provinzial

Le Consèi provinzial é l'organ legislatif dla Provinzia autonoma de Balsan-Südtirol y á la sènta a Balsan tl palaz dl Consèi provinzial. I trèntecin' mëmbri, litá cun le sistem proporzional, romagn en ciaria cin' agn alalungia, lita cun la maioranza assoluta la Junta provinziala y pó nen fá pert zèna perde l'inciaria de aconsiadú. Dlungia la funziun legislativa tochel pro les competènzes dl Consèi provinzial le control dl'ativité dl esecutif provinzial tres interrogaziuns o l'istituziun de comisciuns d'inrescda. Le Consèi pó ince eserzitè la funziun de comane tres moziuns ala Junta provinziala y á le compit da aprové le bilanz provinzial. Le Consèi provinzial forma cun sü componënc n ofize de presidënza mené da n presidënt, che vëgn baraté fora amesa la legislatöra da n presidënt dl ater grup linguistich. Sce la maioranza di aconsiadus di grups talian y todësch é a öna, pó l'inciaria de presidënt gní surandada ince a n mëmber dl grup linguistich ladin.

La lita dl Consèi provinzial

Ala lita pó l tó pert i zitadins che á cumplí i dejedot agn y che á, al momënt dla lita, la residënza tla provinzia de Balsan da altamo cater agn incá zèna interuziun. Le Consèi provinzial vëgn lité cun lita universala direta y socreta. Cina ala XII legislatöra (1998-2003) gnò le Consèi provinzial dl Südtirol lité adöm cun chël dla Provinzia de Trènt tl cheder dles lites regionales, ajache les Provinzies autonomes de Trènt y Balsan tocâ adöm pro la Regiun autonoma Trentin-Südtirol, olache l'organ legislatif é le Consèi regional. Les porsones litades è porchël dantadöt mëmbri dl Consèi regional y tl medemo tèmp fajôi fora i Consèis provinzial di raiuns olache ai è gnüs litá. Cun la lege costituzionala di 31 de jená dl 2001, n. 2 sòn la reforma dl statut dles Regiuns y Provinzies cun n statut spezial, y cun la lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3 sòn les mudaziuns dla Costituziun taliana, él gnü organisé danü la strotöra istituzionala danter Regiun y les döes Provinzies autonomes: sëgn fej fora les Provinzies autonomes de Trènt y Balsan la Regiun. Chèsta mudaziun importante comporta na revalutaziun sterscia dles döes Provinzies respet ala Regiun. Les aconsiadësses y i aconsiadus vëgn litá sciöche mëmbri dl Consèi provinzial, organ che pó fá fora la lege litala y la forma de govern. Cun la reforma dl Statut spezial dla Regiun Trentin-Südtirol vëgnel fissé le numer di componënc de vigni Consèi provinzial a

trèntacinch aconsiadus y aconsiadësses. Aladò dl articul 48 dl Statut d'autonomia mëssel gní garantí te Consèi la rapresentanza dl grup linguistich ladin.

I resultac dles lites provinciales dal 1948 inant, sciöche ince les composiziuns dl Consèi y dla Junta é danman online ([https:// civis.bz.it/it/temi/elezioni.html](https://civis.bz.it/it/temi/elezioni.html))

Lites dl Consèi provinzial di 22 d'otober dl 2023

Listes	Usc	%	Mandac
SVP – Südtiroler Volkspartei	97.099	34,5	13
Team K	31.203	11,1	4
Süd-Tiroler Freiheit	30.585	10,9	4
Verdi – Grüne – Verc	25.444	9,0	3
Fratelli d'Italia	16.751	6,0	2
JWA - Wirth Anderlan	16.597	5,9	2
Die Freiheitlichen	13.838	4,9	2
PD Partito Democratico – Demokra-tische Partei	9.707	3,5	1
Für Südtirol mit Widmann	9.647	3,4	1
Uniti per l'Alto Adige – Lega Alto Adi-ge Südtirol	8.545	3,0	1
La Civica	7.301	2,6	1
Vita	7.301	2,6	1
Movimento 5 Stelle	2.087	0,7	0
Enzian	1.990	0,7	0
Forza Italia	1.627	0,6	0
Centro Destra	1.601	0,6	0
Indöt	281.245	100	35

	Litadus/Litadësses	Partezipaziun ales lites
Usc pro les lites	387.664	71,5 %
Usc por corespondënza	42.197	31,2 %

Usc dades jö: 290.299

Usc varëntes: 281.245 (96,9 %)

Zetoles blances: 3.014 (1,0 %)

Zetoles nia varëntes, zetoles cun usc nia varëntes y zetoles cun usc
contestades: 6.040 (2,1 %)

Aconsiadus provinzial/Aconsiadësses provinciales 2023-2028 (usc de preferënza)

SVP: Arno Kompatscher (58.775), Hubert Messner (30.607), Philipp Achammer (16.814), Peter Brunner (14.375), Rosmarie Pamer (12.290) Waltraud Deeg (10.986), Daniel Alfreider (10.920), Luis Walcher (10.121), Arnold Schuler (8.340), Franz Thomas Locher (7.777), Josef (Sepp) Nogger (6.117), Magdalena Amhof (5.968), Harald Stauder (5.871); TEAM K: Paul Köllensperger (15.409), Maria Elisabeth Rieder (12.496), Franz Ploner (6.950), Alex Ploner (5.993); SÜD-TIROLER FREIHEIT: Sven Knoll (25.290), Myriam Atz Tammerle (8.825), Hannes Rabensteiner (4.342), Bernhard Zimmerhofer (4.342); VERDI – GRÜNE – VERC: Brigitte Foppa (11.772), Madeleine Rohrer (6.412), Zeno Oberkofler (4.389); FRATELLI D'ITALIA: Marco Galateo (2.993), Anna Scarafoni (1.641); JWA – Wirth Anderlan: Jürgen Wirth Anderlan (14.043), Andreas Colli (4.380); DIE FREIHEITLICHEN: Ulli Mair (7.883), Andreas Leiter (Reber) (5.320); PD PARTITO DEMOCRATICO – DEMOKRATISCHE PARTEI: Sandro Repetto (2.703); FÜR SÜDTIROL MIT WIDMANN: Thomas Widmann (6.928); UNITI PER L'ALTO ADIGE – LEGA ALTO ADIGE SÜDTIROL: Christian Bianchi (3.098); LA CIVICA: Angelo Gennaccaro (3.191); VITA: Renate Holzeisen (5.446);

Junta provinciala 2023-2028

Presidënt: Arno Kompatscher (SVP); vizepresidënc: Rosmarie Pamer (SVP), Marco Galateo (Fratelli d'Italia), Daniel Alfreider (SVP); assessurs/assessuries: Philipp Achammer (SVP), Magdalena Amhof (SVP), Christian Bianchi (Uniti per l'Alto Adige – Lega Alto Adige Südtirol), Peter Brunner (SVP), Ulli Mair (Die Freiheitlichen), Hubert Messner (SVP), Luis Walcher (SVP);

Fraziuns

Südtiroler Volkspartei (SVP)

Philipp Achammer, Daniel Alfreider, Magdalena Amhof, Peter Brunner, Waltraud Deeg, Arno Kompatscher, Franz Thomas Locher, Hubert Messner, Josef Nogger, Rosmarie Pamer, Arnold Schuler, Harald Stauder, Luis Walcher

Team K

Maria Elisabeth Rieder, Paul Köllensperger, Alex Ploner, Franz Ploner

Süd-Tiroler Freiheit

Myriam Atz Tammerle, Sven Knoll, Hannes Rabensteiner, Bernhard Zimmerhofer

Verdi – Grüne – Verc

Brigitte Foppa, Zeno Oberkofler, Madeleine Rohrer

Fratelli d'Italia

Marco Galateo, Anna Scarafoni

JWA – Wirth Anderlan

Andreas Colli, Jürgen Wirth Anderlan

Die Freiheitlichen

Ulli Mair

PD Partito Democratico – Demokratische Partei

Sandro Repetto

Für Südtirol mit Widmann

Thomas Widmann

Uniti per l'Alto Adige – Lega Alto Adige Südtirol

Christian Bianchi

La Civica

Angelo Gennaccaro

VITA

Renate Holzeisen

Freie Fraktion (da forá 2024)

Andreas Leiter Reber

Consëi provincial

2023–2028

Philipp Achammer (SVP), nasciü dl 1985 a Porsenú, dal 2009 al 2013 secreter provincial dla Südtiroler Volkspartei. Dal 2005 al 2010 aconsiadú dl Comun de Vandoies, dal 2013 incá aconsiadú provincial y dal 2014 incá assessur provincial.

Daniel Alfreider (SVP), nasciü dl 1981 a Porsenú, injinier edil. Dal 2010 al 2015 assessur dl Comun da Corvara, dal 2013 al 2018 deputat dl Parlamënt italian. Dal 2018 incá aconsiadú provincial, dal 2019 incá assessur provincial y terzo vizepresident dla Provinzia.

Magdalena Amhof (SVP), nasciüda dl 1977 a Sanciana, politologa. Dal 2005 al 2013 assessuria dl Comun de Porsenú. Dal 2013 incá aconsiadëssa provinciala y dal 2024 incá assessuria provinciala.

Myriam Atz Tammerle nasciüda dl 1980 a Balsan, imprenditria. Dal 2010 al 2014 aconsiadëssa dl Comun de Scena, dal 2014 incá aconsiadëssa provinciala.

Christian Bianchi (Uniti per l'Alto Adige – Lega Alto Adige / Südtirol), nasciü dl 1970 a Balsan, agënt de assicuraziun. Dal 1995 al 2015 assessur dl Comun de Leifers, dal 2015 al 2023 ombolt dl Comun de Leifers. Dal 2023 aconsiadú dl Consëi provincial, dal 2024 incá assessur provincial

Peter Brunner (SVP), nasciü dl 1971 a Porsenú, profesionist lëde (contrac, imobii, urbanistica). Dal 2005 al 2015 assessur dl Comun de Porsenú, dal 2015 al 2023 ombolt dl Comun de Porsenú. Dal 2023 incá aconsiadú provincial.

Andreas Colli (JWA Wirth Anderlan), nasciü dl 1964 a Ciastel, ispetur dla polizia de cité. Dal 2005 al 2010 assessur dl Comun de Ciastel, dal 2010 al 2022 ombolt dl Comun de Ciastel. Dal 2023 incá aconsiadú provincial y dal 2024 incá assessur provincial.

Waltraud Deeg (SVP), nasciüda dl 1972 a Balsan, avvoca. Dal 2010 al 2013 aconsiadëssa y dal 2010 al 2012 assessuria dl Comun de Bornech. Dal 2013 incá aconsiadëssa provinciala, dal 2014 al 2024 assessuria provinciala, dal 2020 al 2024 pröma vizepresidenta dla Provinzia.

Brigitte Foppa (Verdi – Grüne – Verc), nasciüda dl 1968 a Balsan, dependëta provinciala. Dal 2010 al 2013 aconsiadëssa dl Comun de Balsan, dal 2013 incá aconsiadëssa provinciala.

Marco Galateo (Fratelli d'Italia), nasciü dl 1979 a Maran, rapresentant comercial, dal 2015 al 2022 aconsiadú dl Comun de Balsan. Dal 2022 incá aconsiadú provinzial assessuria provinziala. Dal 2024 assessur provinzial y secundo vizepresidënt dla Provinzia.

Paul Köllensperger (Team K), nasciü dl 1970 a Balsan, consulënt web. Dal 2013 incá aconsiadú provinzial.

Angelo Gennaccaro (La Civica), nasciü dl 1983 a Balsan, publizist. Dal 2016 al 2023 assessur dl Comun de Balsan. Dal 2023 incá aconsiadú provinzial, dal 2024 incá vizepresidënt dl Consëi dla Provinzia de Balsan, dal 2024 incá assessur dla Junta dla Regiun Trentin-Südtirol.

Andreas Leiter (Reber) (Freie Fraktion), nasciü dl 1982 a Maran, paur. Dal 2010 al 2015 aconsiadú dl Comun de Marling, dal 2018 incá aconsiadú provinzial.

Renate Holzeisen (VITA), nasciüda dl 1966 a Balsan, avvocata. Dal 2023 incá aconsiadëssa provinziala.

Franz Thomas Locher (SVP), nasciü dl 1965 a Sarnthein, paur. Dal 2005 al 2018 ombolt dl Comun de Sarntal, dal 2018 incá aconsiadú provinzial, dal 2019 incá comëmbër dl Ofize de presidënza dl Consëi provinzial, dal 2024 incá assessur dla Junta regionala y vizepresidënt dla Regiun Trentin-Südtirol.

Sven Knoll (Süd-Tiroler Freiheit), nasciü dl 1980 a Balsan, studënt. Dal 2005 al 2008 aconsiadú dl Comun de Scena, dal 2008 incá aconsiadú provinzial.

Ulli Mair (Die Freiheitlichen), nasciüda dl 1974 a Balsan. Dal 2001 al 2011 secreteria generala dl Freiheitlichen, dal 2003 incá aconsiadëssa provinziala, dal 2024 incá assessuria provinziala.

Arno Kompatscher (SVP), nasciü dl 1971 a Fié, iurist. Dal 2005 al 2013 ombolt de Fié. Lité tl Consëi provinzial dl 2013, dal 2014 presidënt dla Junta provinziala, dal 2024 incá presidënt dla Regiun y dal 2023 incá presidënt dl'Euregio Tirol-Südtirol-Trentin.

Hubert Messner (SVP), nasciü dl 1953 a Porsenú, dotur. Dal 2023 incá aconsiadú provinzial, dal 2024 incá assessur provinzial.

Josef Noggler (SVP), nasciü dl 1957 a Mals, paur. Dal 1991 al 2008 ombolt dl Comun de Mals. Dal 2008 incá aconsiadú provinzial, dal 2013 al 2018 assessur regional. Dal 2023 incá vizepresidënt dl Consëi dla Regiun autonoma dl Trentin-Südtirol.

Hannes Rabensteiner (Süd-Tiroler Freiheit), nasciü dl 1984 a Porsenú, zumpradú y muradú. Dal 2010 al 2015 aconsiadú dl Comun de Villanders. Dal 2023 incá aconsiadú provinzial.

Zeno Oberkofler (Grüne – Verdi – Verc), nasciü dl 1997 a Sterzing, muzizist. Dal 2023 incá aconsiadú provinzial.

Sandro Repetto (PD Demokratische Partei), nasciü dl 1959 a Balsan, imprenditur. Dal 2000 al 2010 y dal 2016 al 2018 assessur dl Comun de Balsan. Dal 2018 incá aconsiadú provinzial.

Rosmarie Pamer (SVP), nasciüda dl 1971 a Maran, maestra dla scora mesana. Dal 2010 al 2023 ombolta dl Comun de St. Martin in Passeier. Dal 2023 incá aconsiadëssa provinziala, dal 2024 incá assessuria provinziala y pröma vizepresidënta dla Provinzia.

Maria Elisabeth Rieder (Team K), nasciüda dl 1965 a Bornech, colaboradëssa aministrativa. Dal 2018 incá aconsiadëssa provinziala y comëmbra dl Ofize de presidënza dl Consëi provinzial.

Alex Ploner (Team K), nasciü dl 1969 a Sanciana, imprenditur. Dal 2018 incá aconsiadú provinzial.

Madeleine Rohrer (Verdi – Grüne – Verc), nasciüda dl 1983 a Maran, aministradëssa delegada dla Federaziun por la sconanza dla natöra y dl ambiënt. Dal 2015 al 2020 aconsiadëssa y dal 2021 al 2023 assessuria dl Comun de Maran. Dal 2023 incá aconsiadëssa provinziala

Franz Ploner (Team K), nasciü dl 1954 a Balsan, dotur. Dal 2018 incá aconsiadú provinzial.

Anna Scarafoni (Fratelli d'Italia), nasciüda dl 1955 a Balsan, apotechera. Dal 2020 al 2023 aconsiadëssa dl Comun de Balsan. Dal 2023 incá aconsiadëssa provinziala.

Arnold Schuler (SVP), nasciü dl 1962 a Maran, paura. Dal 1985 al 2008 ombolt dl Comun de Plaus. Dal 2008 incâ aconsiadú provinzial, dal 2014 incâ assessur provinzial, dal 2019 al 2020 pröm vizepresidënt dla Provinzia. Dal 2024 incâ presidënt dl Consëi dla Provinzia de Balsan.

Harald Stauder (SVP), nasciü dl 1967 a Tschermers, consulënt d'impresa. Dal 2010 al 2023 ombolt dl Comun de Lana. Dal 2023 incâ aconsiadú provinzial, dal 2024 incâ secreter presidenzial dl Consëi provinzial.

Luis Walcher (SVP), nasciü dl 1974 a Balsan, paura. Dal 2005 al 2016 aconsiadú y dal 2016 assessur dl Comun de Balsan, dal 2019 al 2023 vizeombolt dl Comun de Balsan. Dal 2023 aconsiadú provinzial, dal 2024 incâ comëmber dl Ofize de Presidënza dl Consëi dla Regiun autonoma Trentin-Südtirol, dal 2024 incâ assessur provinzial.

Thomas Widmann (SVP), nasciü dl 1959 a Balsan, agronom y publizist. Dal 2003 incâ aconsiadú provinzial, dal 2014 al 2016 presidënt y dal 2016 al 2018 vizepresidënt dl Consëi provinzial, dal 2016 al 2018 presidënt dl Consëi regional. Dal 2004 al 2013 y dal 2019 incâ assessur provinzial.

Jürgen Wirth Anderlan (JWA Wirth Anderlan), nasciü dl 1970 a Balsan, paura y maester de schi. Dal 2023 incâ aconsiadú provinzial.

Bernhard Zimmerhofer (Süd-Tiroler Freiheit), nasciü dl 1963 a Luttach, impiegat. Dal 2015 al 2013 aconsiadú dl Comun d'Aurin. Dal 2013 al 2018 y dal 2023 aconsiadú provinzial.

Spartiziun aladò di grups linguistics
tl Consëi provinzial

Grup linguistich todësch		Grup linguistich italian	
SVP	12	Fratelli d'Italia	2
Team K	4	PD	1
Süd-Tiroler Freiheit	4	Uniti per l'Alto Adige – Lega Alto Adige/Südtirol	1
Verdi – Grüne – Verc	3	La Civica	1
JWA – Wirth Anderlan	2		5
Die Freiheitlichen	1		
Freie Fraktion	1		
Für Südtirol Mit Widmann	1		
VITA	1		
	29		
Grup linguistich ladin			
		SVP	1
			1

Lites provinciales			Ultima cumpedada
Grup linguistich	Lites 2023 (sëntes)	Lites 2023 (%)	2011 (%)
Todësch	29	83	69,41
Talian	5	14	26,06
Ladin	1	3	4,53
Indöt	35	100	100

La funziun legislativa

La competènza classica y tl medemo momènt la plü importanta dl Consèi provinzial é la funziun legislativa.

Cina ala mudaziun dla Costituziun taliana dl 2001 ê la competènza legislativa dla Provinzia Autonoma de Balsan partida sô te primara, secunda y terziara y revardâ ciamps definis espressamènter, deperpo che les atres materies ê de competènza dl Stat. Sègn é la situaziun atramènter. Deperpo che le Stat á sura n valgönes materies spezifiches, sciöche por ejèmpl la politica estera, la defenüda, la valüta y le sistem tributar, l'ordin public y la segurèza, la iustizia y ciamó d'atres materies, pó la Provinzia legiferé te düc i atri ciamps. Da eserzitè le podèi legislatif mæss la Provinzia respeté la Costituziun, i lians che vègn dal ordinamènt comunitar y dai dovèis internaziunai sciöche ince, te val' materies de legislaziun concorènta, dai prinziips fundamentai fissá cun lege dl stat. La scomenciadia legislativa ti speta a vigni aconsiadú provinzial, ala Junta provinziala y ala popolaziun.

La lege sön la democrazia direta, la partezipaziun y formaziun politica (lege provinziala di 3 de dezèmber dl 2018, n. 22) regolamentèia la partezipaziun ala vita publica dla popolaziun dl Südtirol. Por cherdé ite n referendum vál debojègn de 13.000 sotescriziuns de zitadins o 7 sotescriziuns de aconsiadus provinzial; por che ara veles mæss la consultaziun popolar arjunje le quorum dl 25% de che che á le dèrt da litè; ai referendums de natöra consultiva pó l tó pert ince che che á complí sèdesc agn; al vègn istituí n ofize por la formaziun politica.

Les comisciuns legislatives

Vigni dessègn de lege mæss ti gní presenté ala Presidènza dl Consèi che ti le dá dedò ala comisciun legislativa competènta por le control preodü.

Les comisciuns legislatives vègn costituides al scomenciamènt de vigni legislatöra dal Consèi provinzial, che fej ince fora so numer, i ciamps de competènza y le numer di componènc de vigni comisciun. Tla composiziun dles comisciuns mæss le Consèi provinzial tigní cunt dl raport de consistènza di grups linguistics te Consèi y, tan inant che ara vá, dles fraziuns consiliares.

Les comisciuns legislatives ejaminèia vigni dessègn de lege che ti é gnü surandé te n cer tèmp, ajuntan les mudaziuns che vá debojègn. Ala fin di laurs ti fej le president dla comisciun avèi al president dl Consèi provinzial le test dl dessègn de lege, sciöche al é gnü aprové dala comisciun adöm cun na relaziun scritta. I mèmberi dla comisciun che n'á nia litè a bègn dl dessègn de lege pó presenté na relaziun de mendranza.

Le dessègn de lege vègn spo scrit ite dedò dal president sön l'ordin dl de dl Consèi provinzial. Tl salf dl consèi vègnel naota fat na discusciun generala sön le dessègn de lege y spo, de regola, na discusciun cun litaziun sön i singui articui, cun lapró emendamènc eventuai proponüs dala Junta provinziala o dai singui aconsiadus. Do l'aprovaziun de düc i articui vègn le dessègn de lege sotmetü ala litaziun finala cun litaziun socrèta. Tl caje de aprovaziun vègn la lege provinziala promulgada dal president dla Provinzia y publicada tl Boletin Ofizial dla Regiun. Ater co sce al vègn dé dant val' d'ater vá la lege en forza le chinejim de do la publicaziun. Contra la lege pó le Govern nazional promöie te sessanta dis n iudize de legitimité costituzionala dan la Curt costituzionala, iudize che pó gní promoiü ince dala Provinzia contra na lege statala sce ara arata che ara danejëies süa competènza legislativa.

Les comisciuns legislatives dl Consèi provinzial de Balsan

1a comisciun legislativa – Chestiuns istituzionales, istruziun, cultura, sport, cooperaziun al svilup, raporc internaziunai y cun l'Uniu europeica, comunicaziun

Anna Scarafoni (SVP) / presidentä
Alex Ploner (Team K) / vizepresident

Myriam Atz Tammerle (Süd-Tiroler Freiheit) / secreteria
Renate Holzeisen (VITA)
Josef Noggler (SVP)
Harald Stauder (SVP)

2a comisciun legislativa – Agricoltöra y bosć, sconsanza dl ambiënt, urbanistica, eghes publiches y energia

Josef Noggler (SVP) / president
Madeleine Rohrer (Verdi – Grüne – Verc) / vizepresident
Sandro Repetto (PD) / secreter
Waltraud Deeg (SVP)
Franz Thomas Locher (SVP)
Harald Stauder (SVP)
Thomas Widmann (Für Südtirol mit Widmann)
Jürgen Wirth Anderlan (JWA – Wirth Anderlan)

3a comisciun legislativa – Finanzes y patrimonie, laurs publics, industria, comerz, artejanat, turism, programaziun economica, inrescida scientifica y tecnologica, coordinaziun dles finanzes publiches y dl sistem dles cutes

Harald Stauder (SVP) / president
Paul Köllensperger (Team K) / vizepresident
Brigitte Foppa (Verdi – Grüne – Verc) / secreteria
Waltraud Deeg (SVP)
Angelo Gennaccaro (La Civica)
Andreas Leiter (Reber) (Freie Fraktion)
Arnold Schuler (SVP)
Bernhard Zimmerhofer (Forza Italia Alto Adige Südtirol)

4a comisciun legislativa – Laur y profesziuns, frabiché, assistënza publica, sanité, alimentaziun, volontariat, trasport

Waltraud Deeg (SVP) / president
Zeno Oberkofler (Verdi – Grüne – Verc) / vizepresident
Franz Ploner (Team K) / secreter
Franz Thomas Locher (SVP)
Hannes Rabensteiner (Süd-Tiroler Freiheit)
Anna Scarafoni (Fratelli d'Italia)

Comisciun por le regolamënt intern Arnold Schuler (SVP) / president

Brigitte Foppa (Verdi – Grüne – Verc)
Paul Köllensperger (Team K)
Franz Thomas Locher (SVP)
Anna Scarafoni (Fratelli d'Italia)
Harald Stauder (SVP)

Comisciun interregionala

Al scomenciamënt de chësta legislatöra é l gnü metü sö la Comisciun interregionala, a chëra che al ti speta le compit da arjigné ca les sentades deboriada di Consëis provinziail dl Südtirol, Trentin y Tirol, cun le Vorarlberg sciöche osservadú.

Comisciun interregionala (sentada coletiva):

Arnold Schuler (SVP) / president
Daniel Alfreider (SVP)
Sven Knoll (Süd-Tiroler Freiheit)
Sandro Repetto (PD)
Anna Scarafoni (Fratelli d'Italia)
Harald Stauder (SVP)
Thomas Widmann (Für Südtirol mit Widmann)

Funziuns de control y de misciun politica

Le Consëi provincial eserzitëia na funziun de control sön l'ativité aministrativa dl esecutif. Chësta funziun vëgn eserzitada dai aconsiadus tres interrogaziuns cun risposta scritta y interrogaziuns a usc sön i temesc d'atualité. Ara vá ince da se damané che al vëgnes metü sö comisciuns d'inrescida sön domanda de altamo n chert di aconsiadus y dles aconsiadësses.

La funziun de misciun vëgn eserzitada tres le stromënt dles moziuns. Tla maiü pert di caji é la moziun n invit ala Junta provinciala a lauré te na certa manira o a adoté cer provedimënc.

Interrogaziuns y moziuns pó gní presentades sön dötes les chestiuns che reverda diretamënter la jënt dl Südtirol.

L'Ofize de presidënza dl Consëi provincial

L'Ofize de presidënza dl Consëi provincial vëgn metü sö dal president, da dui vizepresidënc y da trëi secreters presidenziail. Por la pröma mesa pert dla legislatöra vëgn le president lité danter i

aconsiadus dl grup de lingaz todësch, por la secunda mesa pert danter i aconsiadus de lingaz talian, ater co sce un di dui grups linguistics ess da renunzié a chësta inciaria a bëgn de n aconsiadú ladin. I dui vizepresidënc fej dagnora pert de dui grups linguistics desvalis da chël dl presidënt.

Le presidënt rapresentëia le Consëi, cherda ite les sentades y é a ce de chëstes, dá la parora, pretënn respet dl regolamënt y se crüzia dl bun andamënt di laurs. Le presidënt ti garantësc ales fraziuns la desponibilitè de locai y atrezadöres adatades por le desfiramënt de sües funziuns, implú ti surandal i contribuc deliberá dal Consëi provincial a ciaria dl bilanz consiliar.

Ofize de presidënza dl Consëi provincial

Presidënt: Arnold Schuler (SVP)

Vizepresidënt: Angelo Gennaccaro (La Civica)

Secreter presidenzial: Franz Thomas Locher (SVP)

Secreter presidenzial: Harald Stauder (SVP)

Secreteria presidenziala: Maria Elisabeth Rieder (Team K)

Sënta dl Consëi provincial:

Secretariat: Balsan, Plaza Silvius Magnago 6

Tel. 0471 946111, E-mail: info@consiglio-bz.org

Secreter general: Florian Zelger

Tel. 0471 946205

E-mail: florian.zelger@consiglio-bz.org

Fraziuns

Düi i aconsiadus litá mëss lascé alsavëi te cin' dis do la pröma sentada de ci fraziun che ai fej pert o a cara che ai ó s'agreghé. I aconsiadus che ne detlarëia nia la portignënza o agregaziun röia te n grup moscedé unich. Implü ti lascia vigni fraziun alsavëi, te diesc dis dala pröma sentada do les lites, ala Presidënta/al Presidënt dl Consëi le inom dla/dl capogrup.

Le Collegium di capigrup

Al é metü adöm dai capigrup y dai mëmbri dl Ofize de presidënza,

chisc ultimi zënza dërt de usc ater co le presidënt.

A ce dl collegium él le presidënt dl Consëi provincial, che le cherda ite de regola por fá fora le program y le calënder di laurs dl Consëi y dles comisciuns legislatives o por ejaminé d'atres chestiuns che ess da gní a se le dé tran les sentades consiliaries.

Le Presidënt y la Junta provinciala

La Junta provinciala é l'organ esecutif dla Provinzia. Ara é metüda adöm dal presidënt dla Provinzia, da dui o trëi vizepresidënc y da n numer de assessurs determiné dala medema junta. Le presidënt dla Provinzia y i assessurs vëgn litá dal Consëi provincial te litaziuns socrëtes desvalies y cun la maioranza assoluta. Danter i assessurs litá vëgnel ala fin lité, dagnora dal Consëi, i dui o trëi vizepresidënc dla Junta; vignun fej pert de n grup linguistich desvalí.

Le presidënt dla Provinzia nominëia le vizepresidënt cherdé a le sostituí tl caje de assënza o impedimënt y partësc fora cun so decret les competënzes danter i componënc dla Junta provinciala.

La composiziun dla Junta provinciala mëss s'adaté ala consistënza di grups linguistics, insciö sciöche rapresentá te Consëi. La rapresentanza tl esecutif dl grup linguistich ladin pó ince ne jí nia a öna cun la rapresentanza proporzionala. Cün la reforma dl Statut d'autonomia dl 2001 pó l fá pert dla Junta provinciala ince porsones nia litades te Consëi provincial. Por la litaziun de chëstes porsones "esternes" indere vëgnel damané la maioranza di dui terzi dl Consëi provincial.

La Junta provinciala de Balsan

Arno Kompatscher (SVP) / presidënt

Rosmarie Pamer (SVP) / pröma vizepresidënta

Marco Galateo (Fratelli d'Italia) / secundo vizepresidënt

Daniel Alfreider (SVP) / terzo vizepresidënt

Philipp Achammer (SVP) / assessur provincial

Magdalena Amhof (SVP) / assessuria provinciala

Christian Bianchi (Uniti per l'Alto Adige – Lega Alto Adige/Südtirol) / assessur provincial

Peter Brunner (SVP) / assessur provincial
Ulli Mair (Die Freiheitlichen) / assessuria provinciala
Hubert Messner (SVP) / assessur provincial
Luis Walcher (SVP) / assessur provincial

Les competënzes di assessurs provinzial/ dles assessuries provinciales

Do la formaziun de na Junta provinciala nôia vëgn la trataziun di seturs olache la competënza é dla Provinzia autonoma de Balsan partida sö dal presidënt dla Junta danter i assessurs. Le presidënt dla Junta provinciala Arno Kompatscher á partí sö i compic danter les assessuries y i assessurs nominá dal Consëi provincial cun le decret 1118/2019.

Arno Kompatscher

Presidënt dla Provinzia

Competënzes: aministrazion daimpró ala zitadinanza, proteziun zivila, dêrc zivii, avalianza dles oportunités

Sënta: Balsan, Palaz provincial 1, Plaza Silvius Magnago 1

Tel. 0471 412222 / 412223 / 412224

E-mail: presidente@provincia.bz.it

Rosmarie Pamer

Assessuria provinciala, vizepresidënta provinciala

Competënzes: coejiun sozuala, familia, jënt atempada, cooperatives, volontariat

Sënta: Balsan, Palaz provincial 12, Strada Kanonoikus Michael Gamper 1

Tel. 0471 418000

E-mail: rosmarie.pamer@provincia.bz.it

Marco Galateo

Assessur provincial, secundo vizepresidënt

Competënzes: istruziun y formaziun taliana, cultura taliana, comerz y sorvisc, artejanat, industria.

Sënta: Balsan, Palaz provincial 3/A, Plaza Silvius Magnago 4

Tel. 0471 413400

E-mail: marco.galateo@provincia.bz.it

Daniel Alfreider

Assessur provincial, terzo vizepresidënt

Competënzes: formaziun y cultura ladina, infraströtöres y mobilité

Sënta: Balsan, Palaz provincial 2, Plaza Silvius Magnago 10

Tel. 0471 412333

E-mail: daniel.alfreider@provincia.bz.it

Philipp Achammer

Assessur provincial

Competënzes: istruziun y cultura todëscia, inovaziun, inrescida, museums, bëgns culturali

Sënta: Balsan, Palaz provincial 7, Strada Andreas Hofer 18

Tel. 0471 413333

E-mail: philipp.achammer@provincia.bz.it

Magdalena Amhof

Assessuria provinciala

Competënzes: Europa, laur, personal

Sënta: Balsan, Palaz provincial 5, Strada Raiffeisen 5

Tel. 0471 413620

E-mail: magdalena.amhof@provincia.bz.it

Christian Bianchi

Assessur provincial

Competënzes: operes publiches, valorisaziun dl patrimone, liber fondiar y cataster

Sënta: Balsan, Palaz provincial 2, Plaza Silvius Magnago 10

Tel. 0471 412500

E-mail: christian.bianchi@provincia.bz.it

Peter Brunner

Assessur provincial

Competënzes: sconanza dl ambiënt, dla natöra y dl clima, energia, urbanistica, sport

Sënta: Balsan, Palaz provincial 11, Strada Renon 4

Tel. 0471 417700

E-mail: peter.brunner@provincia.bz.it

Ulli Mair

Assessuria provinciala

Competënzes: frabiché abitatif, segurëza, prevenziun dla violënza

Sënta: Balsan, Palaz provincial 3/A, Plaza Silvius Magnago 4

Tel. 0471 413500

E-mail: ulli.mair@provincia.bz.it

Hubert Messner

Assessor provincial

Competënzes: prevenziun sanitara y sanité

Sënta: Balsan, Palaz provincial 12, Strada Kanonoikus Michael
Gamper 1

Tel. 0471 418800

E-mail: hubert.messner@provincia.bz.it

Luis Walcher

Assessor provincial

Competënza: turism, agricoltöra y bosé

Sënta: Balsan, Palaz provincial, Strada Brennero 6

Tel. 0471 415000

E-mail: luis.walcher@provincia.bz.it

L'Aministraziun provinciala

L'Aministraziun provinciala é le maiú datur de laur dl Südtirol. Ai 31 de dezëmber dl 2023 êl tla Provinzia 10.432,0 unités de laur al ann a tēp plēgn (ULA); chēsc numer tol ite, a pert le personal amministratif, ince le personal dependēt dles scolines, dles scores profesionales, dles scores de musiga y le personal amministratif dles scores. Les 10.432,0 ULA vēgn curides da 12.429 porsones fisches.

Al é 2.763 porsones (che ti corespogn a 2.501,2 ULA) che se crüzia de "amministraziun", o che laora ti ofizi zentrali de Balsan y tles strotōres dezentrades sciōche le cataster y le liber fondiari, i zēntri de mediaziun de laur y i ofizi raionai por l'agricoltōra; 467 porsones (467 ULA) laora pro le sorvisc strades, 254 (250,7 ULA) pro la forestala provinciala y 664 (614,7 ULA) ti ēnc stromentali.

Le setur dla formaziun tol ite indōt 8.281 porsones (6.598,5 ULA). Le ciamp dla formaziun tol ite les scolines, les scores profesionales, la formaziun profesionala agricola, forestala y de ciasa, les scores de musiga, i assistēnc de scolars cun handicap y le personal amministratif dles intendēnces scolastiches y dles scores.

A chisc dependēnc s'ajunta 9.538 dozēnc dles scores elementares, mesanes y altes (8.219,8 ULA).

La strotōra dirigenziala dl'aministraziun provinciala é metüda adōm insciō:

- » n secretariat general
- » na direziun generala
- » 14 direziuns de departimēt (pro chēstes toca i 3 departimēnc istruziun y formaziun)
- » 42 repartiziuns
- » y ofizi, sorvisc, agenzie o fondaziuns dla Provinzia, sēntes de control o evaluaziun, ciamps o ispetorac

Le secreter general y le direttur general ti sotestá al presidēt dla Provinzia.

Secreter general: **Eros Magnago**

Direttur general: **Alexander Steiner**

Les competēnces dla Provinzia

Le Secundo Statut d'autonomia ti á surandé ala Provinzia de Balsan la competēnc legislativa y amministrativa te trōc seturs. La desfarēncia danter competēnces primares, secundares y terziarēs se basēia sōn les limitaziuns desvalies dl eserzize dles competēnces.

A pert n valgōnes competēnces tl Statut, olache i limic ne vēgn nia determiná en general mo mēss gní cialá sō caje por caje, vēgn les competēnces dla Provinzia elencades dal Statut te na lista aposta. La reforma dla Costituziun, atuada cun lege costituzionala di 18 d'otober dl 2001, n. 3, á curí cun n mecanism contrar chēsta moda de atribuziun dles competēnces, aladō de chēra che les competēnces dl Stat vēgn sēgn cumpedades sō, deperpo che ales regiuns (y ales provincies autonomes) ti vēgnel automaticamēnter atribuí la competēnc te dōtes les atres materies. Cun la reforma costituzionala é gnü ajunté competēnces nōies y, tl medemo tēp, é n valgōnes competēnces secundares diventades primares. Competēnces nōies é por ejēmpl chēres primares por l'industria (te so comples), sciōche ince chēres por dūc i atri seturs (stlūt fora chi atribuis ala Regiun) che la Costituziun ne rēsservēia nia espressamēnter al Stat. Materies de competēnc secundara nōies é chēres che reverda i aeroporc zivii, les gran rēis de trasport, produziun, trasport y distribuziun d'energia a livel provincial, comērc cun l'ester, raporc internaziunai y cun l'UE limitatamēnter al ciamp provincial, l'inrescida scientifica y tecnologica, le sostēgn

d'innovaziun por i seturs produtifs. Al é spo diventé competënzes primares les competënzes secundares che é bele te seturs desvalis: sfrutamënt dles eghes publiches (te cer limic), eserzizi publichs, comerz, polizia locala urbana y rurala.

Cun la reforma dl Statut d'autonomia aprovada dl 2001 aladô dla lege costituzionala di 31 de jenâ dl 2001, n. 2 ti él gnü reconosciü ala Provinzia la competënza primara por la regolamentaziun dla forma de govern dla Provinzia, danter chëstes dantadöt la lita dl Consëi provincial, dl presidënt dla Provinzia y di assessurs, la scomenciadia popolarâ por les leges provinciales, sciöche ince les sorts desvalies de referendums popolars.

D'atres mudaziuns é gnüdes ajuntades ince porvia dles deleghes de competënzes legislative da pert dl Stat y dla Region.

Le competënzes preodüdes dal Statut d'autonomia mantëgn a vigni moda süa validité.

Dessot ciäfëise les competënzes primares, secundares y terziâres aladô dla lista dl Statut d'autonomia.

I. Competënzes primares

Ares rapresentëia l'espresciun plü ampla d'autonomia legislativa dla Provinzia. Ara se trata de materies olache la Provinzia ne mëss nia partí le podëi legislatif cun le Stat. Dala reforma dla Costituziun dl 2001 é l'ativité legislativa dla Provinzia sotmetüda te chëstes materies a chëstes limitaziuns: respet dla Costituziun y respet di lians che vëgn dal ordinamënt comunitar y dai dovëis internazionai. Chëstes é les materies de competënza primara da ciafé tl Statut:

1. ordinamënt di ofizi provinciali y dl personal de chisc ofizi
2. toponomastica, tl respet d'oblianza de bilinguism tl raiun dla Provinzia de Balsan
3. sconanza y conservaziun dl patrimoine storich, artistich y popolar
4. usanzas y tradiziuns locales y istituziuns culturales (biblioteches, academies, istituc, museums) de carater provincial; manifestaziuns y ativités artistiches, culturales y educatives locales, adoran tla Provinzia de Balsan por chësc fin ince i mesi radiotelevisifs, zënza la poscibilité da mëte sö staziuns radiotelevisives
5. urbanistica y planns regoladus
6. sconanza dla contrada

7. rajuns de vijinanza
8. ordinamënt dles mëndres proprietés coltivate, ince en funziun d'aplicaziun dl articul 847 dl codesc civil; ordinamënt di "mesc stluc" y dles comunités familiares basades sön statuc vedli o usanzas
9. artejanat
10. frabiché alisiré sovenzioné deplëgn o en pert cun finanziaimënc publichs; lapró alda ince i alisiramënc por la costruziun de ciases popolares te localités tocades da catastrofes y les ativités che ënc extraprovinciali realisëia tles provincies cun finanziaimënc publichs
11. porc sön rüs y lec
12. fieres y marciá
13. mosöres de prevenziun y de pröm aiüt tl caje de catastrofes
14. mineores cun lapró ince les eghes minerales y termâles, ciavâres y torbieres
15. ciacia y pëscia
16. economia da munt y parcs por la sconanza dla flora y dla fauna
17. viabilité, condütes dal'ega y laurs publichs d'interes provincial
18. comunicaziuns y trasport d'interes provincial, cun lapró la regolamentaziun tecnica y le manajamënt di implanc portamunt
19. surantuta direta de sorvisc publichs y süa gestiun tres aziëndes speziale
20. turism y industria di ostis cun lapró i mënacrep, i portadus alpîns, i maestri y les scores de schi
21. agricoltöra, bosc y personal di verdabosch, patrimoine zootechnich y itich, istituc por la sconanza dles plantes, consorc agrars y staziuns agrares de sperimentaziun, sorvisc cuntra la tempesta y mioramënc dl terac
22. espropriaaziun por l'ütl publich te düc i ciamps de competënza provinciala
23. costituziun y funzionamënt de comisciuns comunales y provinciales por l'assistënza y l'orientamënt di lauranc tla mediaziun dl laur
24. operes idrauliches de terza, quarta y quinta categoria
25. assistënza y benefiziënza publica
26. scolines
27. assistënza scolastica ti ciamps de istruziun olache les provincies á competënza legislativa
28. frabiché scolastich
29. adestramënt y formaziun profesionala

II. Competënzes secundares

Dala reforma costituzionala dl 2001 é le podèi legislatif dla Provinzia te chëstes materies sotmetüda al limit dl respet di prinzijs fundamentai contignüs tla legislaziun dl Stat, chël ó dí che le Stat regolamentëia i prinzijs deperpo che la Provinzia se crüzia dl detai. La Provinzia mëss porchël partí le podèi legislatif cun le Stat, a na moda che l'autonomia normativa resultëies ester manco ampla de chëra dles competënzes primares.

Chëstes é les materies de competënza secondara da ciáfë tl Statut:

1. polizia locala urbana y rurala
2. istruziun elementara y secondara (mesana, classica, scientifica, magistrala, tecnica, profescionala y artistica)
3. comerz
4. lernerat, liber dl laur, categories y cualifiches di lauranc
5. costituziun y funzionamënt de comisciuns comunales y provinciales de control sön la mediaziun dl laur
6. spetacui publics por ci che reverda la segurëza publica
7. eserzizi publics, tl respet di requisit sogetifs ghirá dales leges dl Stat por ciáfë les lizënzes, di podëis de verda dl Stat por garantí la segurëza publica, dla faculté dl Ministère dl intern d'anulé d'ofize, aladô dla legislaziun statala, i provedimënc adotá te chësc ciamp, ince sce ai é definitifs. I recurs ordinars cuntra chisc provedimënc vëgn regolá tl cheder dl'autonomia provinciala
8. increment dla produziun industrial
9. adranza dles eghes publiches, tut fora les gran derivaziuns por la produziun de forza eletrica
10. igiena y sanité, cun lapró l'assistënza sanitaria y dl ospedal
11. ativités sportives y de tēmp lēde cun implanc y injins che toca lapró

III. Competënzes terziaries

Te chëstes materies é le podèi legislatif dla Provinzia limité al "integrasiun dles desposiziuns legislative dl Stat". Aladô dl articul 10 dl Statut d'autonomia pó la Provinzia eserzitë chësc podèi ti ciamps dla mediaziun y assegnaziun dl laur.

Normes d'atuaziun

I detais d'atuaziun dl Secundo Statut d'autonomia vëgn regolá cun normes d'atuaziun aposta emanades cun decret legislatif dl Presidēt dla Republica do avëi ciáfë l'arat dla Comisciun di Sis o di Dodesc.

La Comisciun di Dodesc é metüda adöm da sis rapresentanc dl Stat, dui mëmbri dl Consëi regional y dui mëmbri di Consëis provinciai de Balsan y Trënt. Trëi di dodësc componënc mëss toché pro le grup linguistich todësch o ladin y i nü che romagn pro le grup linguistich talian. La Comisciun di Sis, metüda adöm da trëi rapresentanc dla Provinia de Balsan y trëi dl Stat, se crüzia deperpo dles normes d'atuaziun sön les competënzes che reverda ma le Südtirol. Di trëi mëmbri nominá dal Stat mëss un toché pro le grup linguistich todësch o ladin; di trëi rapresentanc dla Provinzia mëss un toché pro le grup linguistich talian. La maioranza di aconsiadus provinciai dl grup linguistich todësch o talian pó renunzié ala nominaziun de n so rapresentant a bëgn de n aconsiadú che fej pert dl grup linguistich ladin.

Chëstes comisciuns ne se limitëia nia a ejaminé les proposte de normes d'atuaziun laurades fora dai ofizi de govern competënc, mo tol pert ativamënter a süa redaziun.

La Regiun

La Regiun

La Talia é metüda adöm dai Comuns, dales Provinzies, dales Cités metropolitanes de Roma, Milano, Napoli, Torino, Palermo, Bari, Catania, Firenze, Bologna, Genova, Venezia, Messina, Reggio Calabria y Cagliari, dales Regiuns y dal Stat.

Les Regiuns é ënc teritoriai cun podëis y funziuns che vëgn eserzitá dai organs dla Regiun (Consëi regional, Junta regionala y presidënt dla Regiun). Porvia dla posiziun geografica, dla storia y dla composiziun etnica á cinch dles vint regiuns talianes (Sicilia, Sardegna, Friuli-Venezia Giulia, Valle d'Aosta/Vallée d'Aoste y Trentin-Südtirol) n statut spezial che garantësc n'autonomia plü ampla de chëra dles regiuns cun n statut ordinar. Chësta autonomia vëgn garantida dai statuc speziai adotá cun lege costituzionala.

La Regiun Trentin-Südtirol é metüda adöm dales Provinzies autonomes de Trënt y Balsan. Tramesdës les Provinzies, che á le medemo status iuridich de na Regiun, á na súa autonomia gestida da sü organs provinzial.

Materies cun competënza legislativa primara (articul 4 dl Statut d'autonomia):

1. ordinamënt di Ofizi regionai y dl personal de chisc ofizi
2. ordinamënt di Ënc pararegionai
3. ordinamënt di Ënc locai y de sües zircoscriziuns
4. espropriaiziun por rajuns de ütl public che ne reverda nia laurs che é dantadöt y diretamënter a ciaria dl Stat y les materies de competënza provinziala
5. arjignada y tignida di libri fondiars
6. sorvisc cuntra le medefüch
7. ordinamënt di ënc sanitars y di ospedai
8. ordinamënt dles Ciamenes dl comerz
9. svilüp dla cooperaziun y dla verda dles cooperatives
10. contribuc por mioramënc por ci che reverda i laurs publics realisá da d'atri ënc publics che é tl raiun dla Regiun

Materies cun competënza legislativa secundara (articul 5 dl Statut d'autonomia):

1. ordinamënt dles istituziuns publiches de assistënza y benefiziënza
2. ordinamënt di ënc de credit fondiar y de credit agrar, dles Casses dl Sparagn y dles Casses Rurales, sciöche ince di istituc de credit de carater regional

Materies cun competënza legislativa terziara (articul 6 dl Statut d'autonomia):

Tl ciamp dla previdënza y dles assicuraziuns soziales pó la Regiun dé fora normes de lege por integré les desposiziuns dles leges dl Stat y ara á le podëi da mëte sö istituc autonom aposto o da sostigni súa istituziun.

La Regiun desponn ince de d'atres competënzes legislative partides fora tl Statut d'autonomia.

L'organigram dla Regiuné metü adöm da 465 unités.

Le Consëi regional

Le Consëi regional é l'organ legislatif a nivel regional. Al é metü adöm dai trëntecin' aconsiadus provinzial dl Südtirol (lista a pl. 174) y da chisc trëntecin' aconsiadus provinzial litá tl Trentin:

Eleonora Angeli (Noi Trentino), nasciüda dl 1977 a Trënt, dal 2023 incá aconsiadëssa provinziala

Andrea de Bertolini (PD), nasciü dl 1973 a Trënt, dal 2023 incá aconsiadú provinzial

Daniele Biada (Fratelli d'Italia), nasciü dl 1970 a Mezzolombardo, dal 2023 incá aconsiadú provinzial

Marco Bisesti (Lega Trentino), nasciü dl 1988 a Trënt, dal 2018 incá aconsiadú provinzial

Maria Bosin (PATT), nasciüda dl 1967 a Pardac, dal 2023 incá aconsiadëssa provinziala

Antonella Brunet (Noi Trentino), nasciüda dl 1965 a Primiero San Martino di Castrozza, dal 2023 incá aconsiadëssa provinziala

Michela Calzà (PD), nasciüda dl 1956 a Arco, dal 2023 incá aconsiadëssa provinziala

Claudio Cia (Agire), nasciü dl 1962 a Rorëi, dal 2014 incá aconsiadú provinzial

Lucia Coppola (Verdi), nasciüda dl 1951 a Tremosine sul Garda, dal 2018 incá aconsiadëssa provinziala

Carlo Daldoss (Fratelli d'Italia), nnasciü dl 1961 a Cles, dal 2023 incá aconsiadú provinzial

Filippo Degasperi (Onda Civica Trentino), nasciü dl 1971 a Trënt, dal 2013 incá aconsiadú provinzial

Paola Demagri (Casa Autonomia), nasciüda dl 1965 a Cles, dal 2018 incá

Roberto Stanchina (Campobase), nasciü dl 1977 a Trënt, dal 2023

Tel.: 0471 990205, e-mail: generalsekretariat@regionalrat.tn.st.it

La Junta regionala

La Junta regionala é l'organ esecutif dla Regiun Trentin-Südtirol. Ara é metüda adöm da n president, dui vizepresidenc y de plü assessurs, litá tl Consëi regional cun lita socrëta. A mesa legislatöra vëgnel baraté jö president danter les döes Provinzies autonomes.

I componënc dla Junta regionala

President: **Arno Kompatscher** (SVP)

Competënzes: normes d'atuaziun, raporc cun i organs statai y les istituziuns interregionales, nazionali y europeiches, afars istituzionai, aplicaziun di prinzijs de transparënza, partezipaziun, scemplificaziun, autodetlaraziun y proteziun di dac personai, formes de cooperaziun danter les döes Provinzies autonomes en acordanza cun la vizepresidëta, partezipaziun a ënc y soietés de capitai, realisaziun de surandada di podëis che reverda l'ativité de aministraziun y organisaziun por sostigní i ofizi dl tribunal, podëis regionai por ci che reverda i tribunai de pesc, Boletin Ofizial dla Regiun, regolamënt dl sorvisc di stödafüch, di istituc de credit de carater regional, di libri fondiars y di consorc, ordinamënt dla Ciamëna dl Comerz, materies nia de competënza di atri assessurs y dles atres assessuries.

Sënta: 39100 Balsan, Plaza Silvius Magnago 1

Tel. 0471 412228, e-mail: presidente@regione.taa.it

Vizepresidëta: **Giulia Zanotelli** (Lega Trentino)

Competënzes: bilanz, ordinamënt di ofizi regionai y de so personal, patrimone y digitalisaziun, formes de colaboraziun danter les döes Provinzies autonomes en acordanza cun i Presidenc

Sënta: 38122 Trënt, Strada Gazzoletti 2

Tel. 0461 201212, e-mail: vicepresidente@regione.taa.it

Vizepresident y assessur regional **Franz Thomas Locher**(SVP)

Competënzes: ordinamënt di ënc locai y dles zircoscriziuns che alda lapró, cun lapró l'istituziun de comuns nüs sciöche ince la mudaziun de sües zircoscriziuns y denominaziuns, ordinamënt dl personal di comuns, scomenciadies popolares y referendums por les leges regionales, lites di consëis comunai, ordinamënt di ënc pararegionai, contribuc de mioramënt che reverda les operes publiches realisesades da d'atri ënc publics tl raiun regional, espropriaziuns por l'üttl publiche che ne reverda nia laurs dantadöt y diratamënter a ciaria dl

Stat y materies de competënza dles Provinzies

Sënta: 39100 Balsan, Plaza Università 3

Assessur regional **Angelo Gennaccaro** (La Civica)

Competënzes: mosöres sön les scomenciadies y le sostëgn dl'integrasiun europeica y desposiziuns por la realisaziun de ativités de interes regional che reverda la valorisaziun dles mendranzes etniches, mosöres a bëgn di popui di Paisc nia dl'UE

Sënta: 39100 Balsan, Plaza Università 3

Assessur regional **Claudio Daldoss** (Fratelli d'Italia)

Competënzes: intervenc a bëgn dla familia tl ciamp dla previdënza integrativa y dles assicuraziuns soziales, mosöres de sostëgn dla previdënza complementara por sostigní le svilup dles ponsiuns surapró, Pensplan y ponsiuns complementares, ordinamënt dles aziëndes publiches de sorvisc de cura y assistënza (APCA), ordinamënt di ënc previdenziai y sanitaris

Sënta: 38122 Trënt, Strada Gazzoletti 2

Assessur regional **Luca Guglielmi** (Fassa)

Competënzes: normes en materia de sconnanza y promoziun dles mendranzes linguistiche zimbra, mochena y ladina

Sënta: 38122 Trënt, Strada Gazzoletti 2

Secreteria generala dla Junta regionala: **Gabriele Morandell**

Tel. 0461 201050, e-mail: giunta@regione.taa.it

Le Stat

Le Stat

Al Stat talian ti spetel competënzes desvalies, danter chëstes dantadöt chëres en materia de ordin public y segurëza, cutes, forzes armades, forzes dl ordin y iustizia. Chëstes competënzes vëgn eserzitades dal Comissar dl Govern y dai ofizi y dai sorvisc di ministeri destacá desvalis tl Südtirol. D'atres instituziuns parastatales, en pert bele privatisades, é les ferates dl Stat, l'INPS (Istituto Nazionale de Previdënza Soziala), la posta, l'ENEL, Telecom Italia y la RAI.

Le majer rapresentant dl Stat tla provinzia de Balsan é le Comissar dl Govern, nominé dal Consëi di Ministri y preodü dal articul 10 dla lege di 5 de jügn dl 2003, n. 131. Aladô dl Statut d'autonomia (articui 87 y 88) ti spetel al Comissar dl Govern da:

1. coordiné aladô dles directives dl Govern l'eserzize dles funziuns dl Stat tla Provinzia y controlé l'ativité di ofizi che alda lapró, tut fora chi dl'aministrazion dla iustizia, dla defenüda y dles ferates;
2. controlé l'eserzize dles funziuns che le Stat ti á surandé ales Provinzies y ai atri ënc publics locai y ti comuniché osservaziuns eventuales al Presidënt dla Provinzia;
3. desfiré les ativités iuridiches che ti spetâ denant al prefet, tan inant che ares ne ti é nia gnüdes surandades da chësc Statut o da d'atres leges a organs dla Regiun y dles Provinzies o a d'atri organs dl Stat.

Le Comissar dl Govern se crüzia da mantigní l'ordin public, de chël che al é responsabl dan le minister por l'intern. Por chësc fin s'anüzel dles forzes dl ordin y les coordinëia, al pó damané l'intervënt dles forzes armades aladô dles leges varëntes y adoté i provedimënc preodüs tl articul 2 dl T.U. dles leges de segurëza publica (DPR 2781/1974). Implü controlëia le Comissar dl Govern les funziuns che le Stat ti á surandé ai Comuns (anagrafa, sorvisc litai). Al pó nominé comissars aposta por la gestiun temporana dles aministraziuns de comun olache i organs litá é gnüs tuc jö por rajuns de segurëza publica y, tl caje de comuns cun passa 20.000 abitanc, ince por d'atres rajuns.

Le Comissar dl Govern á porchël competënzes te chëstes materies: ordin y segurëza publica, lites (politiches, europeiches y referendums a nivel nazional), stlütä dles strades, ejams de bi-y trilinguism, onoranzas, zitadinanza, chestiuns liades ala religiun, violaziuns de carater aministratif, sospenjiuns dla patent, scombatüda dla droga, leges cuntra la mafia, profugs (Consëi teritorial por l'imigraziun), polizia de Stat (tratamënt economich dl personal y casermes), autorisaziuns por la realisaziun de operes publiches, compic de verda sön i ofizi anagrafics de comun, imigraziun y proteziun zivila (ma por i intervënc de organisms statai). Le Comissar dl Govern é le rapresentant dl Stat por i raporc cun les autonomies (lege di 5 de jügn dl 2003, n. 131) y á la responsabilité por chisc dan la Presidënza dl Consëi di Ministri, deperpo che por les funziuns da prefet depënel dal minister por l'intern.

En materia d'ordin public y segurëza publica ti spetel al Comissar dl Govern la responsabilité politich-aministrativa, deperpo che al cuestur ti spetel la responsabilité tecnich-organisativa. Le Comissar dl Govern é a ce dl Comité provincial por l'ordin public y é responsabl dl coordinamënt danter les forzes de polizia.

Le Comissar dl Govern gestësc döt le personal dl'aministrazion statale tla provinzia de Balsan, a pert la cariera de prefet dl'aministrazion zivila dl Intern, dles porsones che toca pro les forzes dl ordin y dl personal dl ministere dla Defenüda.

Aladô dl articul 89 dl Secundo Statut d'autonomia é i posc de chisc organigrams resservá ai zitadins di trëi grups linguistics tl respet dla consistënza di grups, sciöche ara resultëia dales detlaraziuns de portignënza dades jö dala cumpedada ofiziala dla popolaziun.

Tla provinzia de Balsan é ince gnü metü sò rodi locai dl personal zivil dles aministraziuns statales che á ofizi tla provinzia. I rodi locai vëgn aministrá da n ofize dl Comissariat dl Govern aposta denominé "Ofize unich dl personal dles aministraziuns statales".

I concursc por curí chisc posc vëgn scric fora dal Comissar dl Govern a öna cun la Provinzia. Tla comisciun vëgn la Provinzia rapresentada da trëi aconsiadus provinciai litá dal Consëi provincial.

Al personal de chisc rodi locai ti vëgnel garantí la sënta de sorvisc tl Südtirol. Danter i recuisic d'azes vëgnel damané l'atestat de bilinguism.

Lites parlamentares dl 25 de setëmbër dl 2022

I resultat dles lites: <https://civis.bz.it/it/temi/elezioni.html>

Deputac 2022 - 2027

Renate Gebhard (SVP), nasciüda dl 1977 a Balsan, avvocata. Dal 2005 al 2013 aconsiadëssa dl Comun de Tluses, dal 2013 incá deputada tl Parlamënt.

Manfred Schullian (SVP), nasciü dl 1962 a Balsan, avocat. Dal 2005 al 2013 assessur dl Comun de Kaltern, dal 2013 incá deputat tl Parlamënt, presidënt dl Grup moscedé dla Ciamena.

Dieter Steger (SVP), nasciü dl 1964 a Bornech, iurist. Dal 2008 al 2011 aconsiadú provinzial (y presidënt dl Consëi provinzial), dal 2013 al 2018 aconsiadú provinzial, dal 2018 incá senatur. Dal 2022 deputat tl Parlamënt.

Senaturs 2022 - 2027

Meinhard Durnwalder (SVP), nasciü dl 1976 a Bornech, avocat. Dal 2010 al 2015 assessur dl Comun de Falzes, dal 2018 incá senatur,

Luigi Spagnolli (PD), nasciü dl 1960 a Balsan, dotur de sciënzes forestales, direttur tl'aministrazion publica. Dal 2005 al 2015 ombolt dl Comun de Balsan. Dal 2022 incá senatur.

Julia Unterberger (SVP), nasciüda dl 1962 a Maran, avvocata. Dal 2003 al 2008 y dal 2010 al 2013 aconsiadëssa provinziala (2011 presidënta dl Consëi provinzial, 2011-2013 vizepresidënta dl Consëi provinzial). Dal 2018 incá senaturia.

Le Südtirol y l'Europa

Lites europeiches d 8/9 de jügn dl 2024

Partis	Usc	%
SVP – Südtiroler Volkspartei	91.849	46,96
Alleanza Verdi e Sinistra	30.866	15,78
Fratelli d'Italia	24.273	12,41
Azione – Siamo Europei	13.392	6,85
Partito Democratico	11.739	6,00
Lega Salvini Premier	6.462	3,30
Movimento 5 Stelle	4.181	2,14
Forza Italia – Noi Moderati – PPE	3.769	1,93
Pace Terra Dignità	2.975	1,51
Stati Uniti d'Europa	2.780	1,42
Libertà	2.262	1,16
Alternativa Popolare	1.044	0,53
Indöt	195.591	100

Porsones cun le dërt da lité: 410.431

Porsones che á lité: 203.382

Zetoles nia varèntes: 4.388

Zetoles blances: 3.370

Zetoles cun usc contestades: 33

Partezipaziun ales lites: 49,55%

Parlamentar europeich

Herbert Dorfmann (SVP), nasciü dl 1969 a Porsenú, agronom. Dal 2005 al 2009 ombolt dl Comun de Feldthurns, da jügn dl 2009 incá deputat dl Parlamënt europeich.

Comité dles Regiuns

De merz dl 1994 él gnü metü sö a Bruxelles le “Comité dles Regiuns”, che dess representé le miü che ara vá i interes regional y local tl ciamp europeich. Chësc organ comunitar é nasciü do les acordanzas de Maastricht dl 1991 y tol pert – cun funziun de consultaziun – ales prozedöres legislative dla Comisciun dl’UE, dl Consëi di Ministri y dl Parlamënt europeich. Le Comité dles Regiuns é metü adöm da 350 mëmbri titolars y avisa tan de suplënc, proponüs da sü stac y nominá dal Consëi dl’UE por cin’ agn.

Dala fondaziun dl Comité é le Südtirol dagnora gnü representé dal presidënt dla Provinzia.

Le GECT EuroRegiun Tirol-Südtirol-Trentin

L’Euroregiun Tirol-Südtirol-Trentin, metüda sö dal Stat federal austriach dl Tirol y dales Provinzie autonome de Balsan y Trënt, á na popolaziun complessiva de 1,8 miliuns de abitanc sön na spersa complessiva de 26.255 chilometri cuadrac. Bele dl 1998 á les trëi juntes locales sotescrit na convenziun sön na colaboraziun sura i confins fora tl cheder de n’euroregiun. Dl 2011 é l’Euroregio gnüda metüda sö sön la basa dl Regolamënt dl Parlamënt europeich di 5 de messé dl 2006, n. 1082 sciöche GECT (Grup europeich de cooperaziun teritoriala) cun la surandada de na süa personalità iuridica y de de sües strotöres formales (danterater: Junta, adunanza, presidënt, secreter general y ofize comunel a Balsan). Danter le 2006 y le 2016 él gnü metü sö te döta l’Europa 65 GECT. Al momënt de süa fondaziun, dl 2011, è le GECT Tirol-Südtirol-Trentin le secundo tla Talia, le pröm tl’Austria y le vintunejim tl’Europa. Le GECT ó alisiré y promöie la cooperaziun sura i confins, les naziuns y les regiuns fora danter raiuns che nen fej pert.

L’ativité dl’Euroregio tol ite düc i ciamps plü importanc dla vita de süa jënt, sciöche la comunicaziun y la cultura, l’istruziun y le monn jonil, la sciënza y l’inrescida, l’economia y le turism, la mobilité y la sanité, l’energia y la natöra.

Comuns y
comunités
comprensoriales

Comuns

Tl Südtirol él 116 Comuns. Súa autonomia se basëia sôn la Constituziun. Le Comun rapresentëia sciöche ënt autonom la comunità locala, se crüzia de sü interesc y sostëgn so svilup. Vigni Comun arjigna ca so statut, olache al vëgn stabilí les normes fundamentales por le funzionamënt y l'organisaziun dl ënt. I organs dl comun é le Consëi, la Junta y l'ombolt.

Le Comun desfira dötes les funziuns aministratives d'interes local che reverda le svilup sozjal, economich y cultural dla popolaziun. Pro sü compic tochel la manutenziun dla rëi stradala locala, la fornidöra d'ega y forza eletrica, l'iluminaziun publica, la desgorta dl refodam y les sarenares. Le Comun se crüzia da realisé le plann comercial, ciara sura l'ativité comerciala, dá fora les lizënzes tl ciamp di eserzizi publics y dles manifestaziuns publiches. Le Comun gestësc l'ofize de stat zivil, l'ofize anagrafich, la lista da fá le soldá y se crüzia dl desfiramënt dles lites a nivel comunai. Sot süa competënza tochel ince le mantignimënt dla segurëza y dl ordin publich (polizia locala y stödafüch) y compic desvalis tl ciamp sozjal. Le Comun se crüzia dles vazinaziuns obligatories, garantësc le servisc de cortina, se crüzia dla manutenziun dles cortines y se crüzia di implanc sportifs y de aurela cörta. Dër importanc é sü compic tl ciamp dl'urbanistica. Le Comun determinëia tres l'elaboraziun dl plann urbanistic comunai, di planns particulars y di planns de recuperada, sciöche ince di planns dla contrada, le svilup dl frabiché sôn le raiun comunai. Danter i compic che reverda la cultura él la costruziun y le mantignimënt dles scores d'oblianza, di teatri, di museums, dles biblioteches y di archifs, sciöche ince la conzesciun de contribuc por les associazziuns locales.

Le Comun á l'autonomia finanziaria y sües entrades vëgn dantadöt da trasferimënc dla Provinzia, che é competënta por le finanziamënt di comuns. Implü ciafel les entrades da alienaziuns, trasferimënc de capital, cutes y tasses comunales. Pro chëstes toca la cuta sôn i imobii comunala (IMI), la cuta de sojornanza, la cuta sôn le retlam y les afisciuns, le cost por l'ocupaziun dla spersa y dles arees publiches, la tassa sôn l'ega da bëre, la tassa sôn la desgorta dl refodam, la tassa sôn la dejota y depuraziun dles eghes fosces, la cuta regionala sôn les ativités produtives (IRAP).

Le Consëi de comun y la Junta de comun

Le Consëi de comun é l'organ de misciun y de control politich-aministratif, che baia porsura y aprovëia le documënt programatic dl ombolt impormó lité y deliberëia danterater le statut dl Comun y dles aziëndes spezialas, i regolamënc, l'ordinamënt di ofizi y servisc, i bilanc anuai y de de plü agn y les mudaziuns che alda lapró, i cunc consuntifs, i planns teritoriai y urbanistics.

Le numer di aconsiadus comunai se basëia sôn le numer di residënc aladö dla data dl'ultima cumpedada y se müda da n minim de dodesc aconsiadus ti comuns cun manco de 3.000 abitanc cina a carantecin' aconsiadus dl capolüch provincial. Les sentades dl Consëi comunai é publiches, ater co chëres olache le consëi tol n'atra dezijiun cun deliberaziun motivada.

Düc i aconsiadus de comun á le dërt de scomenciadia sôn vigni chestiun sotmetüda ala deliberaziun dl consëi. Implü pói presenté interpelaziuns, interrogaziuns, moziuns y domandes ajuntades sôn l'ordin dl de, sides a usc che por scrit. Les deliberaziuns dl Consëi y dla Junta de comun mëss gní publicades por diesc dis indolater sôn i sic web de comun. Te chësc tëmp de publicaziun pó vigni zitadin presenté n'obieziun pro la Junta comunala.

La Junta de comun é metüda adöm dal ombolt a ce y dai assessurs de comun. Le numer di assessurs ne pó, aladö dl statut, nia ester majer co dui ti comuns cina a mile abitanc, co trëi ti comuns cina a trëimile abitanc y co set tl capolüch provincial. La composiziun dla Junta comunala mëssti corespogne ala consistënza di grups linguistics sciöche ai é rapresentá tl Consëi comunai. Vigni grup linguistich á le dërt da gní rapresenté tla Junta comunala, tan inant che al é te Consëi cun altamo dui aconsiadus.

Tla Junta comunala mëssel ince gní garantí la rapresentanza de jëne. La cuota dl jëne manco rapresenté mëss respidlé proporzionalmënter altamo süa consistënza te Consëi comunai. La rapresentanza di dui jëni te Junta pó gní garantida ince tres nominaziun o eleziun de n zitadin che ne fej nia pert dl Consëi comunai.

La composiziun de düc i atri organs colegiai metüs sö ti comuns mëss gní adadata ala consistënza di grups linguistics – insciö sciöche al resultëia dal'ultima cumpëda dla popolaziun – y mëss se

referí al raiun che toca lapró, tl respet dla poscibilité d'azes a che che fej pert dl grup linguistich ladin.

L'ombolt

L'ombolt, lité diretamënter dai litadus de comun, cür döes funziuns. Da öna na pert él le capo y rapresentant dl'aministrazion comunala, dal'atra él l'ofizial dl govern. L'ombolt pó se vistí na medaia cun ciadëna, sciöche sègn de reconvencimënt, tles ocagiuns olache al se presentëia sciöche capo dl'aministrazion de comun; canche al eserzitëia sües funziuns statales portel la fascia tricolor. L'ombolt fej joramënt tla pröma sentada dl Consëi de comun impormó lité. Al adotëia i provedimënc che vá debojëgn y de prescia en materia de sanité y igiena publica, frabiché y polizia locala, por evité de gragn prighi. L'ombolt vëgn assistí dal secreter de comun, le funzionar de degré plü alt cun funziuns de consulënza iuridica y notarila.

Al ombolt y ai assessurs ti spetel n'indenité d'inciaria determinada dala Junta regionala tl respet di criters (dimenjiun demografica, numer dles fraziuns, y i.i.) stabilis dala lege regionala. Ai aconsiadus comunai ti vëgnel dé n'indenité de presënza.

Le Consorzi di Comuns

Le Consorzi di Comuns dla Provinzia de Balsan rapresentëia i interes de düc i Comuns y de dötes les Comunités comprensoriales dl Südtirol. Danter i compic politics dl Consorzi di Comuns tochel la rapresentanza, la consulënza y l'assistënza de sü mëmberi, les tratatives por l'acordanza sön le finanziaimënt di Comuns y la rapresentanza di datur de laur tl ciamp di contrac coletifs dl personal.

Le Consorzi di Comuns dla Provinzia de Balsan desfira les funziuns de secreter y de consulënza legala dl Consëi di Comuns. Le Consëi di Comuns é n organ consultif danter i Comuns, le Consëi provincial y la Junta provinciala; al é metü adöm da dejeset mëmberi litá dal'indunada di ombolc di Comuns dl Südtirol. Le Consëi di Comuns ejaminëia les propostes de leges y i regolamënc che interessëia i Comuns, denanche ai vëgnes aprová dal Consëi provincial o dala Junta provinciala.

CONSORZI DI COMUNI DLA PROVINZIA DE BALSAN Coop.a r.l.

Strada Kanonikus Michael Gamper 10

39100 Balsan

Tel.: 0471 304655,

E-mail: info@gvcc.net

Presidënt: Andreas Schatzer

Diretur: Benedikt Galler

I 116 Comuni dl Südtirol

Spersa (km²), fraziuns (FR), abitanc dl 2023 (AB), consistënza di trëi grups linguistics aladô dles detlaraziuns de portignënza a n grup linguistich dades jö dala cumpëda dl 2011 (CUMP) (italians – I, todësc – D, ladins – L), inom dl ombolt (OMB) y sëntes dl Comun (SdC) cun sü contac.

Aldein / Aldino: 63,19 km²

FR: Radein

AB 2023: 1.616; CUMP 2011: 98,07 % D, 1,74 % I, 0,19 % L

OMB: Christoph Matzneller (SVP)

SdC: 39040 Aldein, Dorf 11

Tel.: 0471 886823

E-mail: info@gemeinde.aldein.bz.it

Algund / Lagundo: 23,61 km²

FR: Aschbach/Ried, Dorf, Forst, Mitterplars, Mühlbach, Oberplars, Vellau

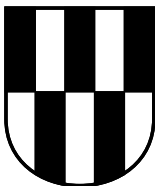
AB 2023: 4.965; CUMP 2011: 85,17 % D, 14,58 % I, 0,25 % L

OMB: Ulrich Gamper (SVP)

SdC: 39022 Algund, Hans-Gamper-Platz 1

Tel.: 0473 262311

E-mail: info@algund.eu

Altrei / Anterivo: 11,05 km²
 FR: Eben, Guggal
 AB 2023: 392; CUMP 2011: 87,80 % D, 12,20 % I, 0 % L;
 OMB: Gustav Mattivi (SVP)
 SdC: 39040 Altrei, Rathausplatz 1
 Tel.: 0471 882021
 E-mail: info@gemeinde.altrei.bz.it

Andrian / Andriano: 4,90 km²
 AB 2023: 1.045; CUMP 2011: 89,96 % D, 9,53 % I, 0,51 % L
 OMB: Roland Danay (SVP)
 SdC: 39010 Andrian, Wehrburgstraße 8
 Tel.: 0471 510105
 E-mail: info@gemeinde.andrian.bz.it

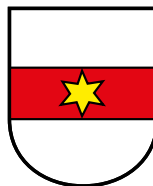
Auer / Ora: 11,82 km²
 AB 2023: 3.857; CUMP 2011: 69,74 % D, 29,59 % I, 0,67 % L
 OMB: Martin Feichter (Bürgerliste Auer)
 SdC: 39040 Auer, Hauptplatz 5
 Tel.: 0471 089000
 E-mail: info@gemeinde.auer.bz.it

Aurin / Ahrntal / Valle Aurina: 187,28 km²
 FR: Luttach, Steinhaus, San Iaco, San Jan, San Pire, Weißenbach
 AB 2023: 5.958; CUMP 2011: 98,76 % D, 0,93 % I, 0,31 % L
 OMB: Helmut Gebhard Klammer (SVP)
 SdC: 39030 Steinhaus, Klausbergstraße 85
 Tel.: 0474 651500
 E-mail: info@ahrntal.eu

Badia / Abtei: 82,94 km²
 FR: La Ila, San Ciascian
 AB 2023: 3.592; CUMP 2011: 1,76 % D, 4,17 % I, 94,07 % L
 OMB: Giacomo (Iaco) Frenademetz (Lista Badia – La Ila – San Ciascian)
 SdC: 39036 Badia, Strada Pedraces 40
 Tel.: 0471 839642
 E-mail: info@gemeinde.abtei.bz.it

Balsan / Bozen / Bolzano: 52,34 km²
 AB 2023: 106.564; CUMP 2011: 25,52 % D, 73,80 % I, 0,68 % L
 OMB: Renzo Caramaschi (PD)
 SdC: 39100 Bozen, Gumergasse 7
 Tel.: 0471 997111
 E-mail: aboe@gemeinde.bozen.it

Barbian / Barbiano: 24,43 km²
 FR: Kollmann
 AB 2023: 1.739; CUMP 2011: 97,53 % D, 1,87 % I, 0,60 % L
 OMB: Erich Mur (SVP)
 SdC: 39040 Barbian, Dorf 10
 Tel.: 0471 654164
 E-mail: info@barbian.eu

Bornech / Bruneck / Brunico: 45,07 km²
 FR: Aufhofen, Dietenheim, Bornech, Raiscia, San Lauränz, San löre
 AB 2023: 17.143; CUMP 2011: 82,47 % D, 15,24 % I, 2,29 % L
 OMB: Roland Griessmair (SVP)
 SdC: 39031 Bornech, Rathausplatz 1
 Tel.: 0474 545454
 E-mail: info@gemeinde.bruneck.bz.it

Braies / Prags: 89,26 km²
 FR: Braies Defora, Braies Daite, San Vi
 AB 2023: 697; CUMP 2011: 99,23 % D, 0,61% I, 0,15 % L
 OMB: Friedrich Mittermair (SVP)
 SdC: 39030 Braies, Braies Daite 40
 Tel.: 0474 748675
 E-mail: info@gemeinde.prags.bz.it

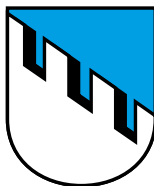
Branzoll / Bronzolo: 7,45 km²
 AB 2023: 2.753; CUMP 2011: 37,34 % D, 62,01% I, 0,65 % L
 OMB: Giorgia Mongillo Bona (Democratici sul Territorio Branzolo-Bronzoll)
 SdC: 39051 Bronzolo, Marconistraße 5
 Tel.: 0471 597410
 E-mail: info@gemeinde.branzoll.bz.it

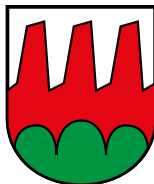
Burgstall / Postal: 6,72 km²
 AB 2023: 2.018; CUMP 2011: 76,61% D, 22,78 % I, 0,61% L
 OMB: Othmar Unterkofler (SVP)
 SdC: 39014 Burgstall, Dorfplatz 1
 Tel.: 0473 291121
 E-mail: info@gemeinde.burgstall.bz.it

Chiens / Kiens / Chienes: 33,84 km²
 FR: Ehrenburg, Getzenberg, Hofern, Chiens, San Sigmund
 AB 2023: 3.040; CUMP 2011: 96,73 % D, 2,32 % I, 0,95 % L
 OMB: Andreas Falkensteiner (SVP)
 SdC: 39030 Kiens, Kiener Dorfweg 4/C
 Tel.: 0474 565315
 E-mail: info@gemeinde.kiens.bz.it

Ciastel / Kastelruth / Castelrotto: 117,81 km²
 FR: Bula, Ciastel, Runcadic, Suc, Mont Suc, San Michael, San Oswald, San Valentin, San Vigile, Tagusens, Tisens, Sureghes
 AB 2023: 6.996; CUMP 2011: 80,94 % D, 3,69 % I, 15,37 % L
 OMB: Cristina Pallanch (SVP)
 SdC: 39040 Ciastel, Krausenplatz 1
 Tel.: 0471 711500
 E-mail: info@gemeinde.kastelruth.bz.it

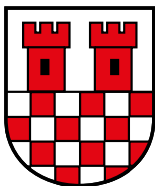
Corvara: 42,13 km²
 FR: Calfosch, Corvara, Pescosta
 AB 2023: 1.391; CUMP 2011: 3,46 % D, 6,84 % I, 89,70 % L
 OMB: Robert Rottonara (Uniuon Calfosch-Pescosta-Corvara SVP)
 SdC: 39033 Corvara, Strada Col Alt 36
 Tel.: 0471 836184
 E-mail: info@corvara.eu

Eppan an der Weinstraße / Appiano sulla Strada del Vino: 59,69 km²
 FR: Berg, Frangart, Gaid, Gand, Girland, Missian, Montiggl, Perdonig, St. Michael, Unterrain, St. Pauls
 AB 2023: 14.972; CUMP 2011: 86,23 % D, 13,29 % I, 0,48 % L
 OMB: Wilfried Trettl (Bürgerliste Eppan)
 SdC: 39057 St. Michael/Eppan, Rathausplatz 1
 Tel.: 0471 667511
 E-mail: info@gemeinde.eppan.bz.it

Falzes / Pfalzen / Falzes: 33,24 km²
 FR: Greinwalden, Issing
 AB 2023: 3.148; CUMP 2011: 96,25 % D, 2,36 % I, 1,39 % L
 OMB: Roland Tinkhauser (SVP)
 SdC: 39030 Pfalzen, Rathausplatz 1
 Tel.: 0474 528139
 E-mail: info@gemeinde.pfalzen.bz.it

Feldthurns / Velturmo: 24,76 km²

FR: Garn, Guln, Pedratz, Schnauders, Schrambach, Tschiffnon, Untrum

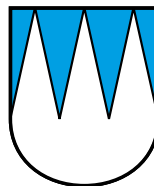
AB 2023: 3.080; CUMP 2011: 98,33 % D, 0,91% I, 0,76 % L

OMB: Konrad Messner (SVP)

SdC: 39040 Feldthurns, Simon-Rieder-Platz 2

Tel.: 0472 855223

E-mail: info@gemeinde.feldthurns.bz.it

Funes / Villnöß: 81,06 km²

FR: Coll, San Iaco, Santa Madalena, San Pire, San Valentin, Teis

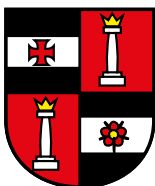
AB 2023: 2.555, CUMP 2011: 97,69 % D, 1,99 % I, 0,32 % L

OMB: Peter Pernthaler (SVP)

SdC: 39040 Funes, Peterweg 10

Tel.: 0472 840121

E-mail: info@villnoess.eu

Fié / Völs am Schlern / Fiè allo Sciliar: 44,38 km²

FR: Blumau, Oberaicha, Obervöls, Peterbüchel, Prösels, Prösler Ried, St. Anton, St. Kathrein, St. Konstantin, Steg, Ums, Unteraicha, Untervöls, Völser Ried

AB 2023: 3.667, CUMP 2011: 94,92 % D, 4,46 % I, 0,62 % L

OMB: Othmar Stampfer (SVP)

SdC: 39050 Fié, Dorfstraße 14

Tel.: 0471 725010

E-mail: info@gemeinde.voels.bz.it

Gais: 60,34 km²

FR: Gais, Lanebach, Mühlbach, Tesselberg, Uttenheim

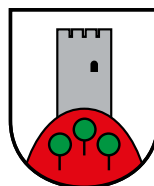
AB 2023: 3.225; CUMP 2011: 97,05 % D, 2,65 % I, 0,29 % L

OMB: Christian Gartner (SVP)

SdC: 39030 Gais, Ulrich-von-Taufers-Straße 5

Tel.: 0474 504127

E-mail: info@gais.eu

Gargazon / Gargazzone: 4,90 km²

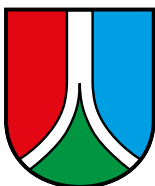
AB 2023: 1.771; CUMP 2011: 78,68 % D, 20,33 % I, 0,99 % L

OMB: Armin Gorfer (SVP)

SdC: 39010 Gargazon, Gemeindeplatz 4

Tel.: 0473 292334

E-mail: info@gemeinde.gargazon.bz.it

Franzensfeste / Fortezza: 62,17 km²

FR: Grasstein, Mittewald

AB 2023: 1.105; CUMP 2011: 59,63 % D, 38,51% I, 1,86 % L

OMB: Thomas Klapfer (SVP)

SdC: 39045 Franzensfeste, Rathausplatz 2

Tel.: 0472 057500

E-mail: info@gemeindefranzensfeste.eu

Freienfeld / Campo di Trens: 95,29 km²

FR: Egg, Elzenbaum, Flains, Flans, Gupp, Gschliess, Leimgruben, Mauls, Niederried, Partinges, Pfulters, Ritzail, Rust, Schaitach, Sprechenstein, Stilfes, Trens, Valgenäun

AB 2023: 2.708; CUMP 2011: 95,85 % D, 3,79 % I, 0,36 % L

OMB: Verena Überegger (Freie Liste Freienfeld)

SdC: 39040 Trens, Rathausplatz 1

Tel.: 0472 647115

E-mail: info@gemeinde.freienfeld.bz.it

Glurns / Glorenza: 12,98 km²

AB 2023: 928; CUMP 2011: 96,13 % D, 3,87 % I, 0,00 % L

OMB: Erich Josef Wallnöfer (Für Glurns)

SdC: 39020 Glurns, Rathausplatz 1

Tel.: 0473 831209

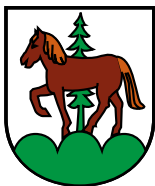
E-mail: info@gemeinde.glurns.bz.it

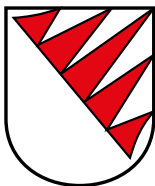
Graun im Vinschgau / Curon Venosta: 210,37 km²
FR: Graun, Langtaufers, Reschen, St. Valentin auf der Haide
AB 2023: 2.373; CUMP 2011: 97,34 % D, 2,66 % I, 0,00 % L
OMB: Franz Alfred Prieth (SVP)
SdC: 39020 Graun im Vinschgau, Claudia-Augusta-Straße 2
Tel.: 0473 633127
E-mail: info@gemeinde.graun.bz.it

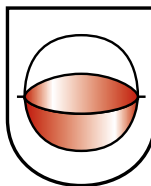
Gsies / Valle di Casies: 108,95 km²
FR: Pichl, St. Magdalena, St. Martin
AB 2023: 2.313; CUMP 2011: 98,29 % D, 1,62 % I, 0,09 % L
OMB: Paul Schwingshackl (SVP)
SdC: 39030 Gsies, St. Martin 10 b
Tel.: 0474 978232
E-mail: info@gsies.eu

Hafling / Avelengo: 27,37 km²
FR: Dorf, Falzeben, Oberdorf, St. Kathrein
AB 2023: 796; CUMP 2011: 97,58 % D, 2,42 % I, 0,00 % L
OMB: Sonja Anna Plank (SVP)
SdC: 39010 Hafling, Dorfweg 1
Tel.: 0473 279421
E-mail: info@gemeinde.hafling.bz.it

Jenesien / San Genesio Atesino: 68,87 km²
FR: Afing, Flaas, Glaning, Jenesien, Nobls
AB 2023: 3.014; CUMP 2011: 96,79 % D, 3,08 % I, 0,14 % L
OMB: Paul Romen (SVP)
SdC: 39050 Jenesien, Schran 1
Tel.: 0471 354124
E-mail: info@gemeinde.jenesien.bz.it

Kaltern an der Weinstraße / Caldaro sulla Strada del Vino: 47,96 km²
FR: Altenburg, Kaltern Dorf, Mitterdorf, Oberplanitzing, St. Anton/Pfuss, St. Josef am See, St. Nikolaus, Unterplanitzing
AB 2023: 8.161; CUMP 2011: 92,61 % L, 7,03 % I, 0,36 % L
OMB: Gertrud Benin Bernard (SVP)
SdC: 39052 Kaltern, Marktplatz 2
Tel.: 0471 968811
E-mail: info@gemeinde.kaltern.bz.it

Karneid: 40,39 km²
FR: Blumau, Breien, Gummer, Kardaun, Karneid, Steinegg
AB 2023: 3.438; CUMP 2011: 89,03 % D, 10,64 % I, 0,33 % L
OMB: Albin Kofler (SVP)
SdC: 39053 Kardaun, Kuntersweg 2
Tel.: 0471 361300
E-mail: info@gemeinde.karneid.bz.it

Kastelbell-Tschars / Castelbello-Ciardes: 53,85 km²
FR: Freiberg, Galsau, Juval, Kastelbell, Latschinig, Marein, Tomberg, Trumsberg, Tschars
AB 2023: 2.366; CUMP 2011: 98,72 % D, 1,28 % I, 0,00 % L
OMB: Gustav Tappeiner (SVP)
SdC: 39020 Kastelbell, Dorfplatz 1
Tel.: 0473 624110
E-mail: info@gemeinde.kastelbell-tschars.bz.it

Kuens / Caines: 1,66 km²
AB 2023: 389; CUMP 2011: 96,28 % D, 3,47 % I, 0,25 % L
OMB: Manfred Walter Raffl (SVP)
SdC: 39010 Riffian, Jaufenstraße 48
Tel.: 0473 241163
E-mail: info@gemeinde.kuens.bz.it

Kurtatsch an der Weinstraße / Cortaccia sulla Strada del Vino: 30,56 km²

FR: Entiklar, Graun, Oberfennberg, Penon
AB 2023: 2.223; CUMP 2011: 96,25 % D, 3,36 % I, 0,38 % L
OMB: Oswald Schiefer (SVP)
SdC: 39040 Kurtatsch, Hauptmann-Schweiggel-Platz 8
Tel.: 0471 880118
E-mail: info@gemeinde.kurtatsch.bz.it

Laiun / Lajen / Laion: 37,29 km²

FR: Albions, Freins, Laiun, Ried, San Pire, Tanirz, Tschöfas
AB 2023: 2.813; CUMP 2011: 98,93 % D, 3,93 % I, 6,14 % L
OMB: Stefan Leiter (SVP)
SdC: 39040 Laiun, Walther-von-der-Vogelweide-Straße 30/A
Tel.: 0471 655613
E-mail: info@lajen.eu

Kurtinig an der Weinstraße / Cortina sulla Strada del Vino: 1,99 km²

AB 2023: 681; CUMP 2011: 68,67 % D, 31,15 % I, 0,17 % L
OMB: Manfred Mayr (SVP)
SdC: 39040 Kurtinig, St.-Martins-Platz 1
Tel.: 0471 817141
E-mail: info@gemeinde.kurtinig.bz.it

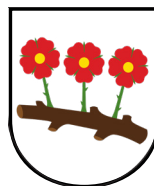
Lana: 36,08 km²

FR: Völlan, Pawigl
AB 2023: 12.541; CUMP 2011: 91,84 % D, 7,90 % I, 0,26 % L
OMB: Helmut Taber (SVP)
SdC: 39011 Lana, Maria-Hilf-Straße 5,
Tel.: 0473 567756
E-mail: info@gemeinde.lana.bz.it

La Val / Wengen / La Valle: 39,03 km²

AB 2023: 1.419; CUMP 2011: 1,53 % D, 0,81 % I, 97,66 % L
OMB: lites nöies d'altonn 2024
SdC: 39030 La Val, Strada San Senese 1
Tel.: 0471 843139
E-mail: info@laval.it

Latsch / Laces: 78,82 km²

FR: Goldrain, Morter, St. Martin im Kofl, Tarsch;
AB 2023: 5.238; CUMP 2011: 97,99 % D, 1,97 % I, 0,04 % L
OMB: Mauro Dalla Barba (SVP)
SdC: 39021 Latsch, Hauptplatz 6
Tel.: 0473 623113
E-mail: info@gemeinde.latsch.bz.it

Laas / Lasa: 110,11 km²

FR: Allitz, Eyrs, Laas/Hauptort, Parnetz, Tanas, Tarnell, Tschengls
AB 2023: 4.087; CUMP 2011: 98,09 % D, 1,67 % I, 0,24 % L
OMB: Verena Tröger (SVP)
SdC: 39023 Laas, Vinschgaustraße 52,
Tel.: 0473 626512
E-mail: info@gemeinde.laas.bz.it

Laurein / Lauregno: 14,20 km²

FR: Tonna
AB 2023: 318; CUMP 2011: 96,71 % D, 3,29 % I, 0,00 % L
OMB: Hartmann Thaler (SVP)
SdC: 39040 Laurein, Dorfzentrum 2
Tel.: 0463 530108
E-mail: info@gemeinde.laurein.bz.it

Le Sest / Sexten / Sesto: 80,88 km²
FR: Außerbauerschaft, Außerberg, Kiniger, Mitterberg, Moos, Schmieden, San Vi
AB 2023: 1.846; CUMP 2011: 95,37 % D, 4,36 % I, 0,27 % L
OMB: Thomas Summerer (SVP)
SdC: 39030 Le Sest, Dolomitenstraße 9
Tel.: 0474 710323
E-mail: info@sexten.eu

Leifers / Laives: 24,25 km²
FR: Steinmannwald, Seit, St. Jakob
AB 2023: 18.430; CUMP 2011: 27,99 % D, 71,50 % I, 0,51 % L
OMB: Giovanni Seppi (SVP)
SdC: 39055 Leifers, Weißensteinerstraße 24
Tel.: 0471 595700
E-mail: info@gemeinde.leifers.bz.it

Lijun / Lüssen / Luson: 74,24 km²
FR: Berg, Dorf, Flitt, Huben, Kreuz, Petschied, Rungg
AB 2023: 1.583; CUMP 2011: 97,77 % D, 1,39 % I, 0,83 % L
OMB: Carmen Plaseller (SVP)
SdC: 39040 Lijun, Dorfgrasse 19
Tel.: 0472 413723
E-mail: info@gemeinde.luesen.bz.it

Mals / Malles Venosta: 247,12 km²
FR: Burgeis, Laatsch, Mals, Matsch, Planeil, Plawenn, Schleis, Schlinig, Tartsch, Ulten-Alsack
AB 2023: 5.279; CUMP 2011: 96,92 % D, 3,00 % I, 0,08 % L
OMB: Josef Thurner (SVP)
SdC: 39024 Mals, Bahnhofstraße 19
Tel.: 0473 831117
E-mail: info@gemeinde.mals.bz.it

Maran / Meran / Merano: 26,31 km²
FR: Gratsch, Untermais, Obermais, Sinich, Labers
AB 2023: 41.397; CUMP 2011: 50,47 % D, 49,06 % I, 0,47 % L
OMB: Dario Dal Medico (La Civica per Merano)
SdC: 39012 Meran, Lauben 192,
Tel.: 0473 250111
E-mail: info@gemeinde.meran.bz.it

Mareo / Enneberg / Marebbe: 161,34 km²
FR: Al Plan, La Pli de Mareo, Rina
AB 2023: 3.173; CUMP 2011: 2,89 % D, 5,02 % I, 92,09 % L
OMB: Felix Ploner (Lista La Plì)
SdC: 39030 Al Plan de Mareo, Strada Catarina Lanz 48
Tel.: 0474 501023
E-mail: info@gemeinde.enneberg.bz.it

Margreid an der Weinstraße / Magrè sulla Strada del Vino: 13,86 km²
FR: Unterfennberg
AB 2023: 1.328; CUMP 2011: 84,33 % D, 15,22 % I, 0,45 % L
OMB: Andreas Bonell (SVP)
SdC: 39040 Margreid, Pfarrgasse 11
Tel.: 0471 817251
E-mail: info@gemeinde.margreid.bz.it

Marling / Marlengo: 12,80 km²
AB 2023: 2.860; CUMP 2011: 86,41 % D, 13,41 % I, 0,17 % L
OMB: Felix Lanpacher (SVP)
SdC: 39020 Marling, Kirchplatz 1
Tel.: 0473 060111
E-mail: info@gemeinde.marling.bz.it

Martell / Martello: 143,82 km²
 FR: Ennetal, Ennewasser, Gand, Hintermartell, Meiern, Sonnenberg
 AB 2023: 841; CUMP 2011: 100,00 % D, 0,00 I, 0,00 L
 OMB: Georg Altstätter (SVP)
 SdC: 39020 Martell, Meiern/Hauptort 96,
 Tel.: 0473 744523
 E-mail: info@gemeinde.martell.bz.it

Mölten / Meltina: 36,90 km²
 FR: Mölten, Schlaneid, Versein, Verschneid
 AB 2023: 1734; CUMP 2011: 96,11 % D, 3,57 % I, 0,31 % L
 OMB: Walter Gruber (SVP)
 SdC: 39010 Mölten, Rathausplatz 1
 Tel.: 0471 668001
 E-mail: info@moelten.eu

Montan an der Weinstraße / Montagna sulla Strada del Vino: 18,91 km²
 FR: Glen, Gschnon, Kaltenbrunn, Pinzon
 AB 2023: 1.722; CUMP 2011: 92,54 % D, 6,94 % I, 0,52 % L
 OMB: Monika Delvai Hilber (SVP)
 SdC: 39040 Montan, St.-Bartholomäus-Straße 15
 Tel.: 0471 819774
 E-mail: info@montan.eu

Moos in Passeier / Moso in Passiria: 194,58 km²
 FR: Moos, Pfelders, Platt, Rabenstein, Stuls;
 AB 2023: 2.021; CUMP 2011: 99,58 % D, 0,33 % I, 0,09 % L
 OMB: Gothard Gufler (SVP)
 SdC: 39013 Moos in Passeier, Dorf 78 Tel.: 0473 861100
 E-mail: info@gemeinde.moosinpasseier.bz.it

Mühlbach / Rio di Pusteria: 84,12 km²
 FR: Meransen, Spinges, Vals
 AB 2023: 3.202; CUMP 2011: 95,34 % D, 3,93 % I, 0,73 % L
 OMB: Heinrich Seppi (SVP)
 SdC: 39037 Mühlbach, Katharina-Lanz-Straße 47
 Tel.: 0472 849446
 E-mail: info@muehlbach.it

Mühlwald / Selva dei Molini: 104,52 km²
 FR: Außermühlwald, Lappach
 AB 2023: 1.384; CUMP 2011: 98,90 % D, 0,90 % I, 0,21 % L
 OMB: Paul Niederbrunner (SVP)
 SdC: 39030 Mühlwald, Hauptort 18/A
 Tel.: 0474 653135
 E-mail: info@muehlwald.eu

Nals / Nalles: 12,35 km²
 FR: Sirmian;
 AB 2023: 2.083; CUMP 2011: 90,58 % D, 8,87 % I, 0,14 % L
 OMB: Ludwig Busetti (SVP)
 SdC: 39010 Nals, Rathausplatz 1
 Tel.: 0471 675811
 E-mail: info@nals.eu

Naturns / Naturno: 67,05 km²
 FR: Naturns, Staben, Tabland, Tschirland
 AB 2023: 6.086; CUMP 2011: 96,83 % D, 3,04 % I, 0,14 % L
 OMB: Zeno Christanell (SVP)
 SdC: 39025 Naturns, Rathausstraße 1
 Tel.: 0473 671211
 E-mail: info@gemeinde.naturns.bz.it

Natz-Schabs / Naz-Sciaves: 15,84 km²
 FR: Aicha, Natz, Raas, Schabs, Viums
 AB 2023: 3.400; CUMP 2011: 93,45 % D, 5,49 % I, 0,97 % L
 OMB: Alexander Überbacher (SVP)
 SdC: 39040 Schabs, Peter-Kemenater-Straße 18
 Tel.: 0472 412131
 E-mail: info@gemeinde.natz-schabs.bz.it

Neumarkt / Egna: 23,67 km²
 FR: Mazzon, St. Florian, Vill, Laag
 AB 2023: 5.529; CUMP 2011: 62,70 % D, 36,89 % I, 0,42 % L
 OMB: Karin Jost (SVP)
 SdC: 39044 Neumarkt, Rathausring 7
 Tel.: 0471 829111
 E-mail: info@gemeinde.neumarkt.bz.it

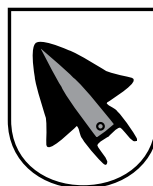
Niederdorf / Villabassa: 17,85 km²
 AB 2023: 1.630; CUMP 2011: 92,09 % D, 7,76 % I, 0,15 % L
 OMB: Günther Wisthaler (Niederdorf bewegen)
 SdC: 39039 Niederdorf, Von-Kurz-Platz 5
 Tel.: 0474 745133
 E-mail: info@niederdorf.eu

Nöia Ladina / Welschnofen / Nova Levante: 50,84 km²
 AB 2023: 2.076; CUMP 2011: 94,00 % D, 5,53 % I, 0,47 % L
 OMB: Markus Dejori (SVP)
 SdC: 39056 Nöia Ladina, Romstraße 57
 Tel.: 0471 613114
 E-mail: info@welschnofen.eu

Nöia Todëscia / Deutschnofen / Nova Ponente: 112,02 km²
 FR: Nöia Todëscia, Eggen, Petersberg
 AB 2023: 4.081; CUMP 2011: 97,42 % D, 2,33 % I, 0,25 % L
 OMB: Bernhard Daum (SVP)
 SdC: 39050 Nöia Todëscia, Schloss-Thurn-Straße 1
 Tel.: 0471 617500
 E-mail: info@deutschnofen.eu

Partschins / Parcines: 55,40 km²
 FR: Rabland, Sonnenberg, Tabland, Töll, Vertigen, Quadrat
 AB 2023: 3.955; CUMP 2011: 95,94 % D, 3,79 % I, 0,27 % L
 OMB: Alois Forcher (SVP)
 SdC: 39020 Partschins, Schulmeisterweg 1
 Tel.: 0473 966200
 E-mail: info@gemeinde.partschins.bz.it

Perca / Percha: 30,28 km²
 FR: Aschbach, Nasen, Oberwielenbach, Litschbach, Unterwielenbach, Platten, Wielenberg
 AB 2023: 1.710; CUMP 2011: 94,86 % D, 4,29 % I, 0,84 % L
 OMB: Martin Schneider (Liste Percha 2020 mit kleinem Edelweiß)
 SdC: 39030 Percha, Engelberger-Platz 1
 Tel.: 0474 401150
 E-mail: info@gemeinde.percha.bz.it

Pfatten / Vadena: 13,51 km²
 FR: Pfatten Dorf, Birti, Klughammer, Keller, Carnel, Wachsbleiche, Gmund, Mairhof, Hirschen, Piglon, Stadel-Laimburg, Frizzi-Au
 AB 2023: 1.101; CUMP 2011: 38,06 % D, 61,50 % I, 0,44 % L
 OMB: Elmar Oberhofer (SVP)
 SdC: 39051 Pfatten, Dorf 111
 Tel.: 0471 954333
 E-mail: info@gemeinde.pfatten.bz.it

Pfitsch / Val di Vizze: 142 km²
 FR: Außerpfitsch/Kematen, Innerpfitsch/St. Jakob, Wiesen
 AB 2023: 3.096; CUMP 2011: 90,98 % D, 8,94 % I, 0,08 % L
 OMB: Stefan Gufler (SVP)
 SdC: 39049 Pfitsch, Wiesen 110
 Tel.: 0472 765104
 E-mail: info@gemeinde.pfitsch.bz.it

Plaus: 4,87 km²
 AB 2023: 757; CUMP 2011: 97,58 % D, 2,42 % I, 0,00 % L
 OMB: Jürgen Klotz (SVP)
 SdC: 39025 Plaus, Dorf 1
 Tel.: 0473 660075
 E-mail: info@gemeinde.plaus.bz.it

Porsenú / Brixen / Bressanone: 84,86 km²
 FR: Albeins, Gereuth, Klerant, Karnol, Elvas, Eores, Mahr, Mellaun, Pairdorf, Untereben, Pinzagen, Plabach, St. Andrä, Tschötsch, St. Leonhard, Tötschling, Tils, Mairdorf, Kranebitt, Rutzenberg, Sarns
 AB 2023: 23.004; CUMP 2011: 72,82 % D, 25,84 % I, 1,34 % L
 OMB: Andreas Jungmann (SVP)
 SdC: 39042 Porsenú, Große Lauben 5
 Tel.: 0472 062000
 E-mail: info@brixen.it

Prad am Stilfserjoch / Prato allo Stelvio: 51,36 km², Marktgemeinde
 FR: Lichtenberg
 AB 2023: 3.856; CUMP 2011: 97,21 % D, 2,73 % I, 0,06 % L
 OMB: Rafael Alber (SVP)
 SdC: 39026 Prad am Stilfserjoch, Kreuzweg 3
 Tel.: 0473 616064
 E-mail: info@gemeinde.prad.bz.it

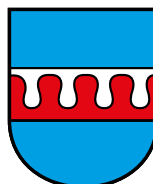
Prenner / Brenner / Brennero: 114,30 km²
 FR: Brennerbad, Gossensaß, Pflersch, Pontigl;
 AB 2023: 2.365; CUMP 2011: 80,86 % D, 18,64 % I, 0,50 % L
 OMB: Martin Alber (SVP)
 SdC: 39041 Gossensaß, Ibsenplatz 1
 Tel.: 0472 632369
 E-mail: info@gemeindebrenner.eu

Prettau / Predoi: 86,49 km²
 AB 2023: 509; CUMP 2011: 97,33 % D, 2,67 % I, 0,00 % L
 OMB: Robert Alexander Steger (SVP)
 SdC: 39030 Prettau, Kirchdorf 84/A
 Tel.: 0474 654123
 E-mail: info@prettau.eu

Proveis / Proves: 18,53 km²
 AB 2023: 249; CUMP 2011: 97,71 % D, 2,29 % I, 0,00 % L
 OMB: Ulrich Gamper (SVP)
 SdC: 39040 Proveis, Kirchbichl 34
 Tel.: 0463 530106
 E-mail: info@gemeinde.proveis.bz.it

Pruca / Waidbruck / Ponte Gardena: 2,33 km²
 AB 2023: 215; CUMP 2011: 81,40 % D, 13,37 % I, 5,23 % L
 OMB: Philipp Kerschbaumer (Bürgerliste Waidbruck)
 SdC: 39040 Pruca, Rathausplatz 1/A
 Tel.: 0471 654129
 E-mail: info@waidbruck.it

Rasun-Anterselva/Rasen-Antholz: 120,98 km²
 Fr: Antholz-Niedertal, Antholz-Mittertal, Antholz-Obertal, Neunhäusern, Niederrasen, Oberrasen
 EZ 2023: 2.9; VZ 2011: 98,40 % D, 1,16 % I, 0,44 % L
 BM: Thomas Schuster (SVP)
 SdG: 39030 Rasen-Antholz, Niederrasner Straße 35
 Tel.: 0474 496158
 E-Mail: info@rasen-antholz.eu

Ratschings / Racines: 203,50 km²

FR: Außerratschings, Gasteig, Innerratschings, Jaufental, Mareit, Ridnaun, Telfes

AB 2023: 4.655; CUMP 2011: 97,77 % D, 2,14 % I, 0,10 % L

OMB: Sebastian Helfer (SVP)

SdC: 39040 Ratschings, Stange 1

Tel.: 0472 756722

E-mail: info@ratschings.eu

Redant / Rodeneck / Rodengo: 29,54 km²

FR: Ahnerberg, Fröllerberg, Gifen, Nauders, Spisses, St. Pauls, Vill

AB 2023: 1.291; CUMP 2011: 99,65 % D, 0,26 % I, 0,09 % L

OMB: Helmut Achmüller (Wir für Rodeneck)

SdC: 39030 Redant, Fraktion Vill 3

Tel.: 0472 454009

E-mail: info@gemeinde.rodeneck.bz.it

Renun/Ritten/Renon: 111,48 km²

FR: Atzwang, Gissmann, Klobenstein, Lengmoos, Lengstein, Mittelberg, Oberbozen, Oberinn, Signat, Sill, Unterinn, Wangen

AB 2023: 8.156; CUMP 2011: 95,20 % D, 4,55 % I, 0,25 % L

OMB: Paul Lintner (SVP)

SdC: 39054 Klobenstein, Dorfstraße 16

Tel.: 0471 356132

E-mail: info@ritten.eu

Riffian / Rifiano: 35,75 km²

FR: Gfeis, Magdfeld, Vernuer

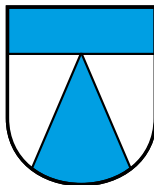
AB 2023: 1.365; CUMP 2011: 97,76 % D, 1,85 % I, 0,39 % L

OMB: Franz Michael Pixner (SVP)

SdC: 39010 Riffian, Jaufenstraße 48

Tel.: 0473 241163

E-mail: info@gemeinde.riffian.bz.it

Salurn an der Weinstraße / Salorno sulla Strada del Vino: 33,20 km²

FR: Buchholz, Gfrill

AB 2023: 3.810; CUMP 2011: 37,74 % D, 61,85 % I, 0,40 % L

OMB: Roland Lazzeri (SVP)

SdC: 39040 Salurn, Rathausplatz 1

Tel.: 0471 888811

E-mail: info@gemeinde.salurn.bz.it

San Lauränz / St. Lorenzen / San Lorenzo di Sebato: 51,50 km²

FR: Fel, Fassing, Hörschwang, Kniepass, Lothen, Mantëna Todëscia, Onies, Flaurënz, Runch, Sares, Ciastelbadia, San Stefo, San Martin Todësch, Moja

AB 2023: 3.896; CUMP 2011: 95,31 % D, 2,64 % I, 2,05 % L

OMB: Martin Ausserdorfer (SVP)

SdC: 39030 San Lauränz, Franz-Hellweger-Platz 2

Tel.: 0474 470510

E-mail: info@stlorenzen.eu

San Martin de Tor / St. Martin in Thurn / San Martino in Badia: 76,34 km²

FR: Lungiarü, Picolin, Antermëia

AB 2023: 1.750; CUMP 2011: 1,82 % D, 1,47 % I, 96,71 % L

OMB: Giorgio Costabiei (Ciastel)

SdC: 39030 San Martin de Tor, Strada Tor 25

Tel.: 0474 523125

E-mail: info@gemeinde.stmartininthurn.bz.it

Sanciana / Innichen / San Candido: 80,10 km²

FR: Innichberg, Sanciana, Vierschach, Winnebach

AB 2023: 3.340; CUMP 2011: 85,06 % D, 14,64 % I, 0,30 % L

OMB: Klaus Rainer (SVP)

SdC: 39038 Sanciana, Pflęplatz 2

Tel.: 0474 912315

E-mail: info@innichen.eu

Santa Cristina-Gherdëna / St. Christina in Gröden / Santa Cristina Valgardena: 31,83 km²
 AB 2023: 2.017; CUMP 2011: 4,19 % D, 4,41 % I, 91,40 % L
 OMB: Christoph Senoner (SVP)
 SdC: 39047 Santa Cristina-Gherdëna, Strada Chemun 1
 Tel.: 0471 792032
 E-mail: info@gemeinde.stchristina.bz.it

Sarntal / Sarentino: 302,50 km²
 FR: Sarnthein, Aberstückl, Agratsberg, Astfeld, Auen, Ausserpens, Dick, Durnholz, Essenberg, Gebracksberg, Gentersberg, Glern, Innerpens, Kandelsberg, Muls, Niederwangen, Nordheim, Öttenbach, Putzen, Reinswald, Riedelsberg, Rungg, Steet, Trienbach, Unterreinswald, Vormeswald, Weissenbach, Windlahn
 AB 2023: 7.216; CUMP 2011: 98,07 % D, 1,82 % I, 0,10 % L
 OMB: Christian Reichsigl (SVP)
 SdC: 39058 Sarnthein, Kirchplatz 2
 Tel.: 0471 623121
 E-mail: info@gemeinde.sarntal.bz.it

Schenna / Scena: 48,26 km²
 FR: Schennaberg, Tall, Verdins
 AB 2023: 3.025; CUMP 2011: 98,18 % D, 1,67 % I, 0,15 % L
 OMB: Annelies Pichler (SVP)
 SdC: 39017 Schenna, Erzherzog-Johann-Platz 1
 Tel.: 0473 945621
 E-mail: info@schenna.eu

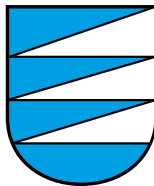
Schluderns / Sluderno: 20,77 km²
 AB 2023: 1.862; CUMP 2011: 98,80 % D, 1,20 % I, 0,00 % L
 OMB: Heiko Hauser (SVP)
 SdC: 39020 Schluderns, Rathausplatz 1
 Tel.: 0473 615222
 E-mail: info@gemeinde.schluderns.bz.it

Schnals / Senales: 210,43 km²
 FR: Karthaus, Katharinaberg, Kurzras, Unser Frau, Vernagt
 AB 2023 1.242; CUMP 2011: 98,24 % D, 1,76 % I, 0,00 % L
 OMB: Karl Josef Rainer (SVP)
 SdC: 39020 Schnals, Karthaus 100
 Tel.: 0473 679124
 E-mail: info@gemeinde.schnals.bz.it

Sëlva / Wolkenstein in Gröden / Selva di Val Gardena: 53,27 km²
 FR: Plan
 AB 2023: 2.694; CUMP 2011: 5,15 % D, 5,11 % I, 89,74 % L
 OMB: Rolando Demetz (Lista zivica Sëlva)
 SdC: 39048 Sëlva, Strada Nives 14
 Tel.: 0471 772111
 E-mail: info@selva.eu

Solaneres / Schlanders / Silandro: 115,20 km²
 FR: Göflan, Kortsch, Nördersberg, Sonnenberg, Vetzan
 AB 2023: 6.345; CUMP 2011: 94,66 % D, 5,19 % I, 0,14 % L
 OMB: Dieter Pinggera (SVP)
 SdC: 39028 Solaneres, Hauptstraße 120
 Tel.: 0473 737740
 E-mail: info@schlanders.it

St. Leonhard in Passeier / San Leonardo in Passiria: 88,32 km²
 FR: Schweinsteg, Walten
 AB 2023: 3.641; CUMP 2011: 98,83 % D, 1,05 % I, 0,12 % L
 OMB: Robert Tschöll (SVP)
 SdC: 39015 St. Leonhard in Passeier, Kohlstatt 72
 Tel.: 0473 656113
 E-mail: info@sankt-leonhard.eu

St. Martin in Passeier / San Martino in Passiria:

30,49 km²

FR: Christl, Flon, Kalmtal, Matatz, Quellenhof, Ried, Saltaus

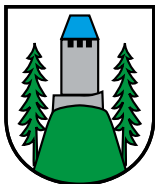
AB 2023: 3.302; CUMP 2011: 99,10 % D, 0,86 % I, 0,03 % L

OMB: Dominik Alber (SVP)

SdC: 39010 St. Martin in Passeier, Dorfstraße 6

Tel.: 0473 499300

E-mail: info@stmp.it

St. Pankraz / San Pancrazio: 62,98 km²

AB 2023: 1.539; CUMP 2011: 98,84 % D, 0,96 % I, 0,10 % L

OMB: Thomas Holzner (SVP)

SdC: 39010 St. Pankraz, Dörfel 64

Tel.: 0473 787133

E-mail: info@gemeinde.stpankraz.bz.it

Sterzing / Vipiteno: 33,18 km²

FR: Ried, Thuins, Tschöfs

AB 2023: 6.955; CUMP 2011: 73,64 % D, 25,95 % I, 0,41 % L

OMB: Peter Volgger (Für Sterzing Wipptal)

SdC: 39049 Sterzing, Neustadt 21

Tel.: 0472 723700

E-mail: info@sterzing.eu

Stilfs / Stelvio: 140,92 km²

FR: Stilfs Dorf, Stilfs Höfe, Gomagoi, Trafoi, Stilfserbrücke, Außersulden, Sulden, Stilfserjoch

AB 2023: 1.130; CUMP 2011: 98,46 % D, 1,54 % I, 0,00 % L

OMB: Franz Heinisch (SVP)

SdC: 39020 Stilfs, Dorf 24

Tel.: 0473 611739

E-mail: info@gemeinde.stilfs.bz.it

Terenten / Terento: 42,52 km²

FR: Ast, Hohenbühel, Holderloch, Lehen, Margen, Pein, Pichlern, Schneeberg, Sonnberg, Talson

AB 2023: 1.799; CUMP 2011: 99,40 % D, 0,54 % I, 0,06 % L

OMB: Reinhold Weger (SVP)

SdC: 39030 Terenten, St.-Georgs-Straße 1

Tel.: 0472 546110

E-mail: info@gemeinde.terenten.bz.it

Terlan / Terlano: 18,65 km²

FR: Siebeneich, Vilpian

AB 2023: 4.488; CUMP 2011: 83,61 % D, 16,07 % I, 0,31 % L

OMB: Hansjörg Zelger (SVP)

SdC: 39018 Terlan, Niederthorstraße 1

Tel.: 0471 257131

E-mail: info@gemeinde.terlan.bz.it

Tiers / Tires: 42,09 km²

AB 2023: 1.017; CUMP 2011: 98,15 % D, 1,20 % I, 0,65 % L

OMB: Gernot Psenner (SVP)

SdC: 39050 Tiers, St.-Georg-Straße 79

Tel.: 0471 640055

E-mail: info@gemeinde.tiers.bz.it

Tirol / Tirol: 25,59 km²

FR: St. Peter

AB 2023: 2.471; CUMP 2011: 96,89 % D, 2,89 % I, 0,22 % L

OMB: Erich Ratschiller (SVP)

SdC: 39019 Tirol, Hauptstraße 8

Tel.: 0473 923222

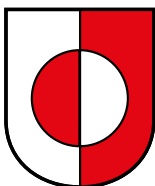
E-mail: info@gemeinde.tirol.bz.it

Tisens / Tesimo: 39,18 km²
FR: Gfrill, Grissian, Naraun, Platzers, Prissian, Schernag
AB 2023: 2.016; CUMP 2011: 97,71 % D, 1,96 % I, 0,34 % L
OMB: Christoph Matscher (SVP)
SdC: 39010 Tisens, Dorf 80
Tel.: 0473 920922
E-mail: info@gemeinde.tisens.bz.it

Tluses / Klausen / Chiusa: 51,37 km²
FR: Gufidaun, Latzfons, Tluses, Verdings/Pardell
AB 2023: 5.196; CUMP 2011: 91,30 % D, 7,88 % I, 0,81 % L
OMB: Peter Gasser (SVP)
SdC: 39043 Tluses, Oberstadt 74
Tel.: 0472 858222
E-mail: info@klausen.eu

Toblach / Dobbiaco: 126,33 km²
FR: Aufkirchen, Wahlen
AB 2023: 3.413; CUMP 2011: 84,10 % D, 15,58 % I, 0,32 % L
OMB: Martin Rienzner (SVP)
SdC: 39034 Toblach, Graf-Künigl-Straße 1
Tel.: 0474 970500
E-mail: info@gemeinde.toblach.bz.it

Tramin an der Weinstraße / Termeno sulla Strada del Vino: 18,61 km²
FR: Rungg, Söll
AB 2023: 3.356; CUMP 2011: 96,37 % D, 3,44 % I, 0,20 % L
OMB: Wolfgang Oberhofer (SVP)
SdC: 39040 Tramin, Rathausplatz 11
Tel.: 0471 864400
E-mail: info@gemeinde.tramin.bz.it

Truden im Naturpark / Trodena nel parco naturale: 20,70 km²
FR: Kaltenbrunn, Mühlen, S. Lugano
AB 2023: 1.050; CUMP 2011: 73,94 % D, 25,42 % I, 0,64 % L
OMB: Michael Epp (SVP)
SdC: 39040 Truden, Köcknschmiedgasse 1
Tel.: 0471 869033
E-mail: info@truden.eu

Tscherms / Cermes: 6,63 km²
AB 2023: 1.539; CUMP 2011: 94,92 % D, 4,86 % I, 0,23 % L
OMB: Astrid Kuprian (SVP)
SdC: 39010 Tscherms, Gampenstraße 17
Tel.: 0473 562727
E-mail: info@gemeinde.tscherms.bz.it

Türesc / Sand in Taufers / Campo Tures: 164,47 km²
FR: Ahornach, Kematen, Mühlen, Rein
AB 2023: 5.730; CUMP 2011: 97,34 % D, 2,30 % I, 0,36 % L
OMB: Josef Nöckler (Taufers 2010)
SdC: 39032 Türesc, Rathausstraße 8
Tel.: 0474 677555
E-mail: info@sandintaufers.eu

Türesc tla Val Müstair / Taufers im Münstertal / Tubre: 46,03 km²
FR: Puntweil, Rifair, Tella
AB 2023: 959; CUMP 2011: 97,85 % D, 2,15 % I, 0,00 % L
OMB: Roseline Gunsch Koch (SVP)
SdC: 39020 Türesc te Müstair, St.-Johann-Straße 26
Tel.: 0473 832164
E-mail: info@gemeinde.taufers.bz.it

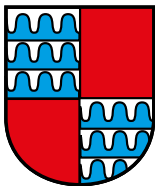
Ulten / Ultimo: 208,52 km²
 FR: Kuppelwies, St. Gertraud, St. Nikolaus, St. Walburg
 AB 2023: 2.915; CUMP 2011: 99,40 % D, 0,53 % I, 0,07 % L
 OMB: Stefan Schwarz (SVP)
 SdC: 39016 St. Walburg/Ulten, Rathaus 39
 Tel.: 0473 795321
 E-mail: info@gemeinde.ulten.bz.it

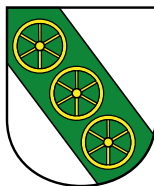
Unsere Liebe Frau im Walde-St. Felix / Senale-San Felice: 27,55 km²
 FR: Malgasott, St. Felix, Unsere Liebe Frau im Walde
 AB 2023: 790, CUMP 2011: 98,95 % D, 1,05 % I, 0,00 % L
 OMB: Gabriela Kofler (SVP)
 SdC: 39010 St. Felix, Gampenstraße 12
 Tel.: 0463 886103
 E-mail: info@ulfraufelix.eu

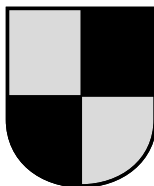
Urtijëi / St. Ulrich / Ortisei: 24,25 km²
 AB 2023: 4.764; CUMP 2011: 9,30 % D, 6,51 % I, 84,19 % L
 OMB: Tobia Moroder (Per la Lista Unica)
 SdC: 39046 Urtijëi, Strada Roma 2
 Tel.: 0471 796121
 E-mail: info@gemeinde.stulrich.bz.it

Vahrn / Varna: 70,12 km²
 FR: Neustift, Schalders, Spiluck, Vahrn
 AB 2023: 5.045; CUMP 2011: 87,80 % D, 11,18 % I, 1,02 % L
 OMB: Andreas Schatzer (SVP)
 SdC: 39040 Vahrn, Voitsbergstraße 1
 Tel.: 0472 976900
 E-mail: info@vahrn.eu

Valdaora / Olang: 48,95 km²
 FR: Surafurcia, Valdaora Damez, Valdaora Dessot, La Pli de Valdaora
 AB 2023: 3.207; CUMP 2011: 96,47 % D, 3,18 % I, 0,34 % L
 OMB: Georg Jakob Reden (SVP)
 SdC: 39030 Valdaora Damez, Florianiplatz 18
 Tel.: 0474 496121
 E-mail: info@gemeinde.olang.bz.it

Valsperch-Taisten / Welsberg-Taisten / Monguelfo-Tesido: 46,56 km²
 FR: Valsperch, Taisten
 AB 2023: 2.906; CUMP 2011: 95,08 % D, 4,58 % I, 0,35 % L
 OMB: Dominik Oberstaller (SVP)
 SdC: 39035 Valsperch, Pustertalerstraße 10
 Tel.: 0474 946012
 E-mail: info@gemeinde.welsberg-taisten.bz.it

Vandoies / Vintl: 110,53 km²
 FR: Vandoies Dessot, Vandoies Dessura, Pfunders, Weitental
 E2023: 3.357; CUMP 2011: 98,23 % D, 1,26 % I, 0,52 % L
 OMB: Walter Huber (SVP)
 SdC: 39030 Vandoies Dessot, Kirchweg 4
 Tel.: 0472 869326
 E-mail: info@gemeinde.vintl.bz.it

Villanders / Villandro: 43,85 km²
 FR: St. Moritz, St. Stefan, St. Valentin
 AB 2023: 1.871, CUMP 2011: 98,46 % D, 1,15 % I, 0,38 % L
 OMB: Walter Baumgartner (SVP)
 SdC: 39040 Villanders, F.-v.-Defregger-Gasse 2
 Tel.: 0472 843219
 E-mail: info@gemeinde.villanders.bz.it

Vöran / Verano: 22,12 km²
FR: Aschl
AB 2023: 996; CUMP 2011: 97,90 % D, 2,10 % I, 0,00 % L
OMB: Thomas Egger (SVP)
SdC: 39010 Vöran, Dorfplatz 1
Tel.: 0473 278181
E-mail: info@gemeinde.voeran.bz.it

Numer de abitanc mesan por comun

1951	1961	1971	1981	1991	2001	2011	2021
2.854	3.195	3.539	3.712	3.823	3.971	4.350	4.618

Comun cun la majera y mëndra spersa:

Sarntal: 302,50 km²

Kuens: 1,66 km²

Comuns cun la maioranza de popolaziun taliana: (CUMP. 2011) (VZ 2011)

Balsan	73,80 %
Leifers	71,50 %
Branzoll	62,01 %
Salurn	61,85 %
Pfatten	61,50 %

Comuns cun la maioranza de popolaziun ladina: (CUMP. 2011)

La Val	97,66 %
San Martin de Tor	96,71 %
Badia	94,07 %
Mareo	92,09 %
S. Cristina	91,40 %
Corvara	89,70 %
Sëlva	89,74 %
Urtijëi	84,19 %

Comunités comprensorials

Tl Südtirol é set comunités comprensorials.

Les comunités comprensorials á le compit da porté inant i interes coletifs dla comunité comprensoriala, sciöche ince da promöie y coordiné scomenciadies por le svilup cultural, sozjal, economich y ambiental. Sciöche pro i comuns á les comunités comprensorials n so statut che regolamentëia i aspec fundamentai dl ënt.

Dantadöt les comunités surantol i compic che ti vëgn delegá dala Provinzia y dai comuns, danter chisc é competënzes desvalies tl ciamp di sorvisc soziai (assistënza economica de basa, sorvisc de cura a ciasa, istituziun y gestiun di laboratori sconá, y i.i.). Cun na delega aposta di comuns fej les comunités comprensorials ativités desvalies ince tl setur ambiental.

I organs dles comunités comprensorials é le Consëi, la Junta, le presidënt y le revisur di cunc. Süa dorada vá a öna cun chëra di aconsiadus comunai y vëgn renovada vigni cin' agn. Les competënzes y les funziuns di organs vëgn atribuides tl statut dla comunité comprensoriala, sce nia bele regolá esplizitamënter tl ordinamënt dles comunités comprensorials (lege provinciala di 20 de merz dl 1991, n. 7).

Le Consëi comprensorial é l'organ politich-aministratif dla comunité comprensoriala y aprovëia danterater le statut, le bilanz de previjiun anual y le cunt consuntif dl ënt. Le Consëi é metü adöm da düc i ombolc dla comunité, sciöche ince da un (por i comuns danter 5.001 y 10.000 abitanc) o dui rapresentanc implü (por i comuns cun passa 10.000 abitanc) di comuns afiliá ala comunité comprensoriala. I mëmbri implü vëgn litá dai Consëis comunai y mëss gní rapresentá da tramidui i jëni. La composiziun dl organ mëss s'adaté ala consistënza di grups linguistics che é sön le teritore raional. Sce al vá debojëgn ajunta i comuns cun la majera prozentuala dl grup linguistich nia rapresenté sciöche al alda, i mëmbri implü.

La Junta comprensoriala fej les deliberaziuns dl Consëi y aministrëia i fonds y le patrimoine dla comunité, y é l'organ competënt por la trataziun di recurs di zitadinis cuntra les deliberaziuns dla comunité comprensoriala. La Junta é metüda adöm dal presidënt y da n numer de assessurs stabilí dal statut: alplü dui por les comunités cina a 26.000 abitanc, cater cina a 80.000 abitanc y sis por les atres comunités comprensorials.

Le president é le rapresentant dla comunité comprensoriala y surantol la presidënza sides tla Junta che tl Consèi dl ènt.

Le set comunités comprensoriales

BURGGRAFENAMT

39012 Maran, Otto-Huber-Straße 13

Tel.: 0473 205110,

E-mail: info@bzgbga.it

Präsident: Alois Peter Kröll

Comuns mëmbri: Algund, Burgstall, Gargazon, Hafling, Kuens, Lana, Laurein, Marling, Maran, Moos in Passeier, Nals, Naturns, Partschins, Plaus, Proveis, Riffian, St. Leonhard in Passeier, St. Martin in Passeier, St. Pankraz, Schenna, Tirol, Tisens, Tschermers, Ulten, Unsere Liebe Frau im Walde-St. Felix, Vöran

VAL D'ISARCH

39042 Porsenú, Säbener-Tor-Gasse 3,

Tel.: 0472 8390997,

E-mail: info@bzgeis.org

Präsident: Walter Baumgartner

Comuns mëmbri: Barbian, Feldthurns, Funes, Tluses, Laiun, Lijun, Mühlbach, Natz-Schabs, Porsenú, Pruca, Redant, Vahrn, Villanders

VAL DE PUSTER

39031 Bornech, Strada Dante 2

Tel.: 0474 412900,

E-mail: info@bzgpust.it

Präsident: Robert Alexander Steger

Comuns mëmbri: Aurin, Badia, Bornech, Braies, Corvara, Chiens, Falzes, Gais, Gsies, La Val, Le Sest, Mareo, Mühlwald, Niederdorf, Valdaora, Perca, Prettau, Rasun-Anterselva, Sanciana, San Laurënz, San Martin de Tor, Terenten, Toblach, Türesc, Valsperch, Vandoies

VAL VENOSTA

39028 Solaneres, Hauptstraße 134

Tel.: 0473 736800,

E-mail: info@bzgvn.it

Präsidenta: Roselinde Gunsch Koch

Comuns mëmbri: Glurns, Graun i. V., Kastelbell-Tschars, Laas, Latsch, Mals, Martell, Prad am Stilfserjoch, Solaneres, Schluderns, Schnals, Stilfs, Türesc te Müstair

SALTEN-SUC

39100 Balsan, Kampill Center, Innsbrucker-Straße 29

Tel.: 0471 319400,

E-mail: info@bzgsaltenschlern.it

Präsident: Albin Kofler

Comuns mëmbri: Ciastel, Fié, Jenesien, Karneid, Mölten, Nöia Ladina, Nöia Todëscia, Renun, Santa Cristina, Sarntal, Sëlva, Tiers, Urtijëi

ÜBERETSCH-SÜDTIROLER UNTERLAND

39044 Neumarkt, Laubengasse 26

Tel.: 0471 826410,

E-mail: info@bzgcc.bz.it

Präsident: Hansjörg Zelger

Comuns mëmbri: Aldein, Altrei, Andrian, Auer, Branzoll, Eppan an der Weinstraße, Kaltern an der Weinstraße, Kurtatsch an der Weinstraße, Kurtinig an der Weinstraße, Leifers, Margreid an der Weinstraße, Montan, Neumarkt, Pfatten, Salurn, Terlan, Tramin an der Weinstraße, Truden im Naturpark

WIPPTAL

39049 Sterzing, Bahnhofstraße 1

Tel.: 0472 761211,

E-mail: info@wipptal.org

Präsidenta: Monika Reinthaler

Comuns mëmbri: Franzensfeste, Freienfeld, Pfitsch, Prener, Ratschings, Sterzing

L'Azienda
Sanitaria
dl Südtirol

L'Azienda Sanitaria dl Südtirol

Les strotöres dl sistem sanitar finanziades cun fonds publics sön le raiun provincial, vëgn gestides y coordinades dal'Azienda Sanitaria dl Südtirol.

L'Azienda Sanitaria á le compit da pité sorvisc por la sanité fisica y psichica dla popolaziun, s'anuzan de chëstes competënzes delegades: educaziun sanitaria, igiena ambientala (ater co les funziuns dla Provincia), prevenziun dles maraties fisiches y psichiches, proteziun sanitaria dla uma y dl môt, igiena, medejina scolastica y dl laur, medejina dl sport, assistënza medich-generica y infermieristica sides a ciasa che te ambulatorio, assistënza medich-spezialistica, assistënza te ospedal, reabilitaziun, assistënza farmazeutica, verda tecnich-sanitaria sön la produziun, lauraziun, destribuziun y comerz de alimënc y boandes, medejina veterinara, medejina legala.

L'Azienda Sanitaria aministrëia set ospedai: l'ospedale zentral de Balsan, i ospedai de Porsenú, Bornech y Maran, i ospedai de basa de Sanciana (che fej pert dl Raiun sanitar da Bornech), de Solaneres (che fej pert dl Raiun sanitar da Maran) y de Sterzing (che fej pert dl Raiun sanitar de Porsenú). Tl Südtirol él ince vint raiuns sanitar cun ambulatori olache al vëgn pité sorvisc de prevenziun, diagnostica, terapia, reabilitaziun y assistënza.

Dl 2007 á la reorganisasiun dl sistem sanitar porté pro ala creaziun de n'Azienda Sanitaria provinciala sora y tres les leges provinciales di 21 d'auri dl 2017, n. 3 y di 21 d'auri dl 2017, n. 4 él gnü definí danü les competënzes dl Departimënt provincial por la Sanité y l'Azienda Sanitaria. Al Departimënt y ala Repartiziun Sanité ti spetel, a pert le compit dl'assistënza sanitaria publica, l'assegnaziun dl budget y le controlling. Al'Azienda Sanitaria dl Südtirol ti spetel indere le compit dl'implementaziun operativa di obietifs.

I organs dl'Azienda Sanitaria dl Südtirol

L'aministrazion dl'Azienda Sanitaria provinciala surantol le direttur general. Adöm cun le direttur aministratif, le direttur sanitar y le direttur tecnich-assistenzial formel la direziun aziendala. Certi sorvisc raionai ti vëgn delegá ai raiuns sanitar da Balsan, Maran, Porsenú y Bornech. Le direttur general dl'Azienda sanitaria dl Südtirol y i diretturs di cater raiuns sanitar forma le gremium dirigenzial.

I sorvisc en materia de aministrazion, finances, control aziendal, ofize legal, fornidöres y cumpres, gestiun di imobii, aministrazion y svilup dl personal, informatica, comunicaziun y marketing vëgn gestis a nivel zentral y depënn dal direttur general y dal direttur aministratif. I departimënc y d'atres formes de colaboraziun aziendala tl ciamp sanitar toca pro les competënzes dl direttur sanitar y dl direttur tecnich-assistenzial. Le collegium di revisurs di cunc é l'organ de control che á le compit da ciaré sura la gestiun aministrativa y contabla dl'Azienda Sanitaria. Le Comité provincial por la programaziun sanitaria rapresentëia l'organ consultif por la Junta provinciala. La direziun sanitaria vëgn deperpo sostignida da d'atri organs consultifs: le Consëi sanitar, le Collegium por le govern clinich y la Conferënza di presidënc dles comunitàs raionales.

AZIENDA SANITARA DL SÜDTIROL

39100 Balsan, Strada Thomas-Alva-Edison 10/D

Tel.: 0471 223610, numer vërt 840 002 211

Direttur general: Christian Kofler

Direttur aministratif: Luca Armanaschi

Direttur sanitar: Josef Widmann

Direttoria tecnich-assistenziala: Marianne Siller

I cater raiuns sanitaris

RAIUN SANITAR DA BALSAN

39100 Balsan, Strada Lorenz Böhler 5

Tel.: 0471 908200,

E-mail: dir.bz@sabes.it

Diretur dl raiun sanitar: Umberto Tait

Le raiun sanitar da Balsan tol ite chisc comuns: Aldein, Altrei, Andrian, Auer, Balsan, Branzoll, Ciastel, Eppan, Fié, Jenesien, Kaltern, Karneid, Kurtatsch, Kurtinig, Leifers, Margreid, Mölten, Montan, Nals, Neumarkt, Nöia Ladina, Nöia Todëscia, Pfatten, Renun, Santa Cristina, Salurn, Sarntal, Sëlva, Terlan, Tiers, Tramin, Truden, Urtijëi

RAIUN SANITAR DA MARAN

39012 Maran, Strada Rossini 7

Tel.: 0473 263801,

E-mail: dir.bz@sabes.it

Direturia dl raiun sanitar: Irene Pechlaner

Le raiun sanitar da Maran tol ite chisc comuns: Algund, Burgstall, Gargazon, Glurns, Graun, Hafling, Kastelbell-Tschars, Kuens, Laas, Lana, Latsch, Laurein, Mals, Maran, Marling, Martell, Moos in Passeier, Naturns, Partschins, Plaus, Prad, Proveis, Riffian, Schenna, Solaneres, Schluderns, Schnals, Stilfs, St. Leonhard in Passeier, St. Martin in Passeier, St. Pankraz, Tirol, Tisens, Tschermers, Türesc, Ulten, Unsere Liebe Frau im Walde-St. Felix, Vöran

RAIUN SANITAR DA PORSENÚ

39042 Porsenú, Strada Dante 51

Tel.: Tel. 812 120,

E-mail: direktion.bx@sabes.it

Direturia dl raiun sanitar: Elisabeth Montel

Le raiun sanitar da Porsenú tol ite chisc comuns: Barbian, Feldthurns, Franzensfeste, Freienfeld, Laiun, Lijun, Mühlbach, Natz-Schabs, Pfitsch, Prener, Porsenú, Pruca, Ratschings, Redant, Sterzing, Tlüses, Vahrn, Vandoies, Villanders, Funes

RAIUN SANITAR DA BORNECH

39031 Bornech, Strada Ospedale 11

Tel.: 0474 586001,

E-mail: direzione@as-brunico.it

Diretur dl raiun sanitar: Gerhard Griessmair

Le raiun sanitar da Bornech tol ite chisc comuns: Aurin, Badia, Bornech, Braies, Chiens, Corvara, Falzes, Gais, Gsies, La Val, Le Sest, Mareo, Mühlwald, Niederdorf, Perca, Prettau, Rasun-Anterselva, Sanciàna, San Laurënz, San Martin de Tor, Terenten, Toblach, Türesc, Valdaora, Valsperch

I vint raiuns sozio-sanitaris

Por garantí la continuità dl'assistënza mira le Südtirol cun forza al'integraziun danter setur sozial y setur sanitar. Te chësc contest á i vint raiuns sozio-sanitaris sön le raiun provincial n rode important. Cun deliberaziun di 7 de messé dl 2015, n. 817 á la Junta provinciala metü sö, a nivel de raiuns sanitaris y soziai, portines teritoriales uniches olache an pó jí a damané do informaziuns sön l'assistënza te ambulatorio, l'assistënza semiresidenziala y l'assistënza t'ospedale. L'idea de basa dl raiun é da pité assistënza sön le post; les portines uniches é ponsades dantadöt por les porsones che á debojëgn d'assistënza y cura, mo ince por sü familiars.

Dlungia l'assistënza medica vëgnel pité ince prestaziuns soziales ti raiuns, sciöche la partezipaziun soziala, l'integraziun, l'abité y l'assistënza materiala. Tla sënta dl raiun vëgnel pité, olache ara vá, dötes les prestaziuns soziales publiches y idealmënter ince i sorvisc soziai pitá da ënc privac y convenzioná.

La lista di raiuns é da ciáfë online sot:

<https://www.provinz.bz.it/familie-soziales-gemeinschaft/soziales/sozialsprenkel.asp>

I ënc dla
Provincia
de Balsan

Ënc stromentai preodüs dala deliberaziun dla Junta provinciala di 8 d'agost dl 2017, n. 845

Lista di ënc publics metüs sö, ciará sura y finanziá dala Provincia de Balsan y di ënc publics por chi che la Provincia pó nominé i aministradus:

Agenzia Demane provincial, 39100 Balsan, Strada Michael Pacher 13

Agenzia por la Proteziun zivila, 39100 Balsan, alea Druso 116

Agenzia por la verda dl'osservanza dles prescriziuns sön le lian sozial dl frabiché abitatif alisiré, 39100 Balsan, Strada Canonico Michael Gamper 1

Agenzia por l'Energia Südtirol - CiasaClima, 39100 Balsan, Strada A. Volta 13/a

Agenzia por le svilup sozial y economich, 39100 Balsan, Strada Canonico Michael Gamper 1

Agenzia por i prozedimënc y la verda di contrac publics de laurs, sorvisc y fornidöres, 39100 Balsan, Strada Südtirol 50

Aziënda Museums Provinziai dl Südtirol, 39100 Balsan, Strada Pascoli 2/a

IDM Südtirol-Alto Adige - Ënt stromental cun partezipaziun provinciala, 39100 Balsan, Plaza Parrocchia 11 (partezipaziun provinciala: 60%)

Istitut Ladin "Micurá de Rü", 39030 San Martin de Tor, Strada Stufles 20

Istitut por le frabiché sozial dla Provincia Autonoma de Balsan, 39100 Balsan, Strada Orazio 14

Istitut Promoziun dl laur, 39100 Balsan, Strada Canonico Michael Gamper 1

Radiotelevijiun Aziënda por le Südtirol, 39100 Balsan, Strada Europa 164/a

Scora Provinziala Alta de Sanité "Claudiana", 39100 Balsan, Strada Lorenz Böhlér 13

Zënter de sperimentaziun agrara y forestala Laimburg, 39051 Vadena, Laimburg 6

Scores profesionales provinciales

Scora alberghiera profesionala provinciala "Savoy" Maran (de)

Scora alberghiera provinciala "Kaiserhof" Maran (de)

Scora profesionala por le comerz y la grafica "Johannes Gutenberg" Balsan (de)

Scora profesionala por l'agricoltöra y l'economia de ciasa "Salern" Vahrn (de)

Scora profesionala por l'artejanat artistich de Gherdëna Urtijëi (lad)

Scora profesionala por l'economia de ciasa y l'alimentaziun "Frankenberg" Tisens (de)

Scora profesionala por la coltivaziun de ordöra, verzöra, vignes y ciüfs "Laimburg" Auer (de)

Scora profesionala provinciala alberghiera "Cesare Ritz" Maran (it)

Scora profesionala provinciala alberghiera y alimentara "Emma Hellenstainer" Porsenú (de)

Scora profesionala provinciala por l'artejanat, l'industria y le comerz "Enrico Mattei" Porsenú (it)

Scora profesionala provinciala por l'artejanat, l'industria y le comerz "Guglielmo Marconi" Maran (it)

Scora profesionala provinciala por l'industria y l'artejanat Balsan (de)

Scora profesionala provinciala por la coltivaziun de ordöra, vignes y ciüfs Leifers (it)

Scora profesionala provinciala por le comerz y l'industria "Luigi Einaudi" Balsan (it)

Scora profesionala provinciala por le comerz, l'artejanat y l'industria "C. J. Tschuggmall" Porsenú (de)

Scora profesionala provinciala por le comerz, l'artejanat y l'industria "Dipl. Ing. L. Zuegg" Maran (de)

Scora profesionala provinciala por le comerz, le turism y i sorvisc "Luigi Einaudi" Balsan (it)

Scora profesionala provinciala por les profesziuns soziales "Emmanuel Lèvinas" Balsan (it)

Scora profesionala provinciala por les profesziuns soziales "Hannah Arendt" Balsan (de)

Scora profesionala provinciala Solaneres (de)

Scores profesionales por l'economia de ciasa y l'alimentaziun Dietenheim y por l'agricoltöra "Mair am Hof" Bornech (de)

Scores profesionales por l'economia de ciasa y l'alimentaziun Haslach y Balsan (de)

Scores profesjonales por l'economia de ciasa y l'alimentaziun Kortsch y por l'agricoltöra y i bosć "Fürstenburg" Burgeis Mals (de)

Scores profesjonales por l'economia de ciasa y l'alimentaziun Neumarkt (de)

Zënter de formaziun profesjonala Bornech (de)

Sozietés partezipades

Lista dles sozietés olache la Provinzia á diretamënter cuotes de partezipaziun, ince sce minoritaires:

ABD Airport Spa, 39100 Balsan, Strada Aeroporto F. Baracca 1 (partezipaziun provinziala: 100%)

Aeroporto V. Catullo di Verona Villafranca Spa, 37066 Caselle di Sommacampagna (VR) (partezipaziun provinziala: 3.584%)

Alperia Spa, 39100 Balsan, Strada Dodiciville 8 (partezipaziun provinziala: 54.45%)

Alto Adige Finance Spa, 39100 Balsan, Strada Alto Adige 60 (partezipaziun provinziala: 100%)

Alto Adige Riscossioni Spa, 39100 Balsan, Strada Mayr Nusser 62/d (partezipaziun provinziala: 79.867%)

Areale Bolzano – ABZ Spa, 39100 Balsan, Strada Dante 11 (partezipaziun provinziala: 50%)

Autostrada del Brennero Spa, 38121 Trënt, Strada Berlino 10 (partezipaziun provinziala: 7.626%)

Business Location Alto-Adige/ Südtirol Spa, 39100 Balsan, Strada Volta 13/a (partezipaziun provinziala: 100%)

Consorz dl osservatore por la sconsanza dl ambiënt y la segurëza dl laur por i laurs tla galleria d'esploraziun dl tunel de basa dl Prener, 39045 Fortezza, Strada Brennero (partezipaziun provinziala: 98.039%)

Eco center Spa, 39100 Balsan, Strada Lungo Isarco Destro 21/a (partezipaziun provinziala: 9.99989%)

Ente autonomo Magazzini Generali Bolzano, 39100 Balsan, Strada Alto Adige 60 (partezipaziun provinziala: 20%)

Fiera Bolzano Spa, 39100 Balsan, Plaza Fiera 1 (partezipaziun provinziala: 88.438%)

Fr. Eccel Srl, 39100 Balsan, Strada Argentieri 10 (partezipaziun provinziala: 100%)

Informatica Alto Adige Spa, 39100 Balsan, Strada Siemens 29 (partezipaziun provinziala: 78.04%)

Infranet Spa, 39100 Balsan, Strada Antonio Pacinotti 12 (partezipaziun provinziala: 94.46%)

Interbrennero Spa, 38121 Trënt, Strada Innsbruck 13-15 (partezipaziun provinziala: 10.561%)

Mediocredito Trentino Alto Adige Spa, 38122 Trënt, Strada Paradisi 1 (partezipaziun provinziala: 17.489%)

Pensplan Centrum Spa, 39100 Balsan, Strada della Mostra 11-13 (partezipaziun provinziala: 0.99%)

SASA Società Autobus Servizi d'Area Spa, 39100 Balsan, Strada Buozzi 8 (partezipaziun provinziala: 17.79%)

STA Strutture Trasporto Alto Adige Spa, 39100 Balsan, Via dei Conciapelli 60 (partezipaziun provinziala: 100%)

Terme Merano Spa, 39012 Maran, Plaza Terme 9 (partezipaziun provinziala: 98.89%)

TFB Tunnel ferroviario del Brennero – Società di partecipazioni Spa, 00161 Roma, Piazza della Croce Rossa 1 (partezipaziun provinziala: 6.375%)

Ënc de dërt privat controlá

Al vëgn aratë ënc de dërt privat controlá chi ënc de dërt privat sotmetüs a control da pert dles aministrazziuns publiches, o chi ënc por chi che la Provinzia pó ince en assënza de na partezipaziun azionara nominé le personal aministratif dirigënt.

Fondaziun Dolomiti – Dolomiten – Dolomites – Dolomitis Unesco, 32043 Cortina d'Ampëz (BL), corso Italia 77 (partezipaziun provinziala: 25%)

Fondaziun Museion, 39100 Balsan, Plaza Piero Siena 1 (partezipaziun provinziala: 77%)

Fondaziun Orchestra Haydn de Balsan y Trënt, 39100 Balsan, Strada H. von Gilm 1/A (partezipaziun provinziala: 33.333%)

Fondaziun Teater comunal y Auditorium de Balsan, 39100 Balsan, Plaza G. Verdi 40 (partezipaziun provinziala: 50%)

Fondaziun Rainerum, 39100 Balsan, Strada G. Carducci 7

Fondaziun Zënter cultural
Euregio Gustav Mahler Toblach
- Dolomites, 39034 Toblach,
Strada Perathoner 41

statut aprové dal Consëi d'ami-
nistraziun y les mudaziuns che
toca lapró mëss gní aprová dala
Junta provinziála.

D'atri ènc

Academia Europeica Balsan
(EURAC), 39100 Balsan, alea
Druso 1

La Provinzia de Balsan é soze
ordinar dl'assemblea di sozi,
che á sura l'aprovaziun dl bilanz
anual y la relaziun sôn les ati-
vités preodüdes dl zënter d'in-
rescida.

Teater comunal de Balsan,
39100 Balsan, Plaza Giuseppe
Verdi 40 (partezipaziun provin-
ziála: 40%)

Le Comun de Balsan y la Provin-
zia ti á dé ala Fondaziun na do-
taziun patrimoniala al scomen-
ciamënt, la Provinzia nominëia
rapresentanc tl collegium sin-
dacal y tl collegium di revisurs
di cunc.

Aziënda de sojornanza y turism
de Balsan, 39100 Balsan, Strada
Alto Adige 60

Teater comunal y Kurhaus de
Maran, 39012 Maran, corso Li-
bertà 33

La Junta provinziála nominëia i
mëmbri dl Consëi d'aminastra-
ziun y dl collegium di revisurs
di cunc. La repartiziun dles cuo-
tes anuales di assoziá prevëiga
le 50% a ciaria dla Provinzia de
Balsan.

Aziënda de cura, sojornanza y
turism de Maran, 39012 Maran,
corso Libertà 45

L'Aziënda de sojornanza y tu-
rism de Balsan y l'Aziënda de
cura, sojornanza y turism de
Maran á l'autonomia aministra-
tiva y personalité iuridica de dërt
publich cun podesté statutara y
regolamentara. L'ofize de verda
dla Provinzia pita consulënza le-
gala y implü eserzitëia la Junta
provinziála le control de legiti-
mité sôn chëstes deliberaziuns:
regolamënc y mudaziuns che
toca lapró; bilanz preventif cun
program d'ativité, variaziuns de
bilanz y cunc consuntifs; rego-
lamënt sôn le personal y planta
organica; cumpres, alienaziuns
y locaziuns de bëgns imobii. Le

Universitè Lèdia de Balsan,
39100 Balsan, Plaza Università 1
La Provinzia contribuësc finan-
ziariamënter ala gestiun y al
svilup dl'université, nominëia
cater di ot mëmbri dl Consëi
dl'université y n mëmber dl col-
legium di revisurs di cunc.

Fontanes iconografiches

Ferdinandeu – Minert II, Inzijiun, Desproch, Tiroler Landesmuseum, Biblioteca, W 5226/85 – Fotografia: TLM, pl. 55

Archif Regional dl Tirol – Desproch, documënt I 9789 [Surandada dla contea dl Tirol ai Habsburg], pl. 55

Ferdinandeu – Karl von Blaas (1815-1894), L'Apiada de Andreas Hofer, 1890 Desproch, Tiroler Landesmuseum Ferdinandeu, Cleziuns antiches de storia dl'ert, Inv. n. Gem 872 – TLM, pl. 56

Biblioteca Nazionale Austriaca, pl. 56

AKG IMAGES/Mondadori Portfolio, pl. 57

Archif provinzial de Balsan – La familia Vikoler arbandonëia le Platzkammerhof a San Costantin, altonn dl 1941 – Merensky (responsabla stampa d'ADERSt – Ofize germanich por l'imigraziun y la rempatriada), cfr. Coleziun Opziun (Archif provinzial de Balsan), pl. 57

“Südtirol in Wort und Bild”, sföi n. 3, ann IV, 1960, pl. 58

Lascé da Peter Brugger – Das 20. Jahrhundert in Südtirol, Gottfried Solderer (a cura de), volum IV, Autonomie und Aufbruch, pl. 58

Archif Tiroler Tageszeitung – Desproch, dala seria dl fotograf dla TT Wolfgang Zoller – Tiroler Tageszeitung / Wolfgang Zoller, pl. 59

Ajentöra por la stampa y la comunicaziun – Incuntada a Ciastel Prösel (Fié) danter Renzi, Faymann y Kompatscher - foto: LPA / Gregor Khuen Belasi, pl. 59

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.[illegible]

[illegible][illegible]

[illegible]

AUTONOME PROVINZ
BOZEN - SÜDTIROL

PROVINCIA AUTONOMA
DI BOLZANO - ALTO ADIGE

PROVINCIA AUTONOMA DE BULSAN - SÜDTIROL